



MITROPOLIA BANATULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI
TIMIȘOAREI ȘI CARANSEBEȘULUI
ȘI A EPISCOPIEI ARADULUI



ANUL XXXV 1985

C U P R I N S U L

Anul XXXV, nr. 5—6

mai—iunie 1985

NICOLAE, Mitropolitul Banatului : Apărarea păcii, idealul suprem al omenirii. — — — — —	283
Redacția : Plenara Consiliului Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste. — — — — —	286

ANIVERSAREA AUTOCEFALIEI BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

Prof. dr. DAN-ILIE CIOBOTEA : Autocefalia bisericească : unitate de credință și libertate responsabilă. — — — — —	290
Mitropolit DAMASKINOS : Autocefalia Bisericii Ortodoxe Române. — — — — —	299
Preot GHEORGHE NAGHI : Autocefalia Bisericii Ortodoxe Române și ecourile ei în Banat. — — — — —	302

STUDII

CONSTANTIN-EUGEN JURCA : Explicarea Sfintei Taine a Preoției. — — — — —	313
Ierom. NACU-DANIIL STOENESCU : Învățătura despre Sfinta Treime în imnurile Sfintului Simeon Noul Teolog. — — — — —	323
Preot IEREMIA B. GHITA — FABIAN M. POLGAR : Vechi sigilii bisericești ale unor parohii din jurul Oraviței. — — — — —	335
Prof. CONSTANTIN RUS : Competența judecătorească a scaunelor protopopești din Transilvania în secolele XIV—XVIII. — — — — —	338

AMVONUL PREOȚILOR

Preot IOAN BUNEA : Slujirea aproapelui — condiție a mântuirii. — — — — —	349
Prot. IEREMIA B. GHITA : Îndrumători ai vieții moral-sociale. — — — — —	352
Ierom. OLIVIAN BINDIU : Așteptarea în suferință. — — — — —	354
Preot prof. SORIN COSMA : Cuvînt de învățătură despre Înălțarea Domnului la cer. — — — — —	356

PROBLEME PASTORALE ȘI LITURGICE

Prot. dr. VASILE PETRICA : „Iertăciunile” sau despre degradarea necrologului. — — — — —	359
---	-----

COMEMORĂRI

Redacția : Patru decenii de la înfrîngerea Germaniei naziste. — — — — —	363
---	-----

TREPTE ALE DEZVOLTĂRII PATRIEI

Primele hidrocentrale din județul Hunedoara. Noi produse electrotehnice. Alte motoare electrice. Tip de strung cu performanțe superioare. Pentru șantierelor hidroenergetice. Produse competitive la export. Linie tehnologică modernă. Superfinisarea arborilor cotiți. Recondiționarea mașinilor agricole. Furaș nou. Cereală creată. Noi spații pentru învățămîntul superior. Protejarea mediului înconjurător. Plic filatelic. — — — — —	367
--	-----

P. 51

MITROPOLIA BANATULUI

5-6

mai—iunie 1985

ANUL XXXV

EDITURA MITROPOLIEI BANATULUI



COMITETUL DE REDACȚIE

Președinte : I. P. S. NICOLAE, Mitropolitul Banatului.

Vicepreședinte : P. S. TIMOTEI, Episcopul Aradului, Ienopolei și Hăl-
magiului.

Membri : Preot ILIE MAIER vicar administrativ la Arhiepisco-
pia Timișoarei și Caransebeșului.
Preot FLOR TEODORESCU, vicar administrativ la
Episcopia Aradului.
Preot PETRU DOROBANȚU, consilier la Arhiepis-
copia Timișoarei și Caransebeșului.
Preot IOVA ZAHARIA, secretar la Episcopia Aradului.
Preot SORIN COSMA, profesor la Seminarul teologic
din Caransebeș.

Redactor : Arhidiacon dr. SILVIU ANUICHI.

Redacția și Administrația : Arhiepiscopia ortodoxă română, 1900 Ti-
mișoara I, bd. Victoriei nr. 7. Cont virament BNRSR,
filiala Timișoara, nr. 45.10.8.192.

APĂRAREA PĂCII, IDEALUL SUPREM AL OMENIRII

Cursa nesăbuită a înarmărilor, îndeosebi a înarmărilor nucleare, a atins în ultima vreme o intensitate care aduce în ochii îngroziți ai întregii omeniri spectrul pericolelor de război nuclear, al catastrofei căreia nu se știe cine i-ar mai putea supraviețui. Ar fi un act de sinucidere globală, o manifestare de nebunie, pe care nimic n-ar mai putea s-o oprească, odată declanșată.

Împotriva acestei evoluții înspăimântătoare a vieții internaționale se ridică hotărît poporul nostru care, alături de celelalte popoare luptă pentru salvarea omenirii de distrugere și moarte, pentru oprirea cursei înarmărilor nucleare și înfăptuirea dezarmării, singura cale menită a conduce la eliberarea Europei și a întregului glob de amenințarea mortală care plutește deasupra tuturor.

Apelul adoptat la Plenara din luna mai a.c. a Consiliului național al Frontului Democrației și Unității Socialiste constituie o nouă și prestigioasă manifestare a potiticii României care îndeamnă toate popoarele lumii, în numele rațiunii, al vieții înseși, la acțiuni și mai ample, și mai viguroase pentru pace.

Expresie a vocației pașnice, constructive a poporului român, Apelul Frontului Democrației și Unității Socialiste reprezintă o mărturie vie a voinței de a trăi și munci într-o lume a păcii și încrederii, eliberată de povara înarmărilor, ferită de pericolul unui război nimicitor. El se înscrie în amplul complex de acțiuni și inițiative întreprinse de președintele țării, Domnul Nicolae Ceaușescu, pentru promovarea fermă a unei politici de pace de dezarmare și colaborare între state, pentru instaurarea în lume a unui climat de destindere și securitate. Prin acest document este adresată tuturor forțelor iubitoare de pace chemarea la făurirea unui front comun care să contribuie la intensificarea activității în organisme și conferințele internaționale consacrate dezarmă-

rii, să acționeze ferm, în deplină unitate, cu înaltă răspundere istorică pentru eliberarea omenirii de coșmarul unei catastrofe nucleare.

Definind, cu remarcabilă putere sintetizatoare, dimensiunile și implicațiile pericolului grav ce amenință omenirea, Domnul Nicolae Ceaușescu a formulat în cuvântarea rostită la aceeași Plănară a Consiliului Național al F.D.U.S., propuneri concrete, realiste care să ducă la diminuarea încordării internaționale, la promovarea unei politici pașnice de colaborare și înțelegere. Deosebit de constructivă și realistă este propunerea de a se adopta măsuri practice de înghețare a cheltuielilor militare, de trecere la reducerea acestora cu 5—10 la sută, anual, de a se încheia chiar în acest an acordul pentru reducerea cu 10 la sută a efectivelor trupelor țărilor aparținând celor două alianțe militare din Europa și ale celorlalte țări, iar fondurile obținute prin reducerea bugetelor să fie alocate pentru înfăptuirea programelor de dezvoltare economico-socială din fiecare țară, pentru înlăturarea subdezvoltării și înapoierii economice. Dincolo de aspectul politic și militar, așa vrea să sublinieze latura umanitară a propunerii în sensul că se are în vedere utilizarea fondurilor eliberate prin reducerea bugetelor militare în scopul lichidării subdezvoltării, înlăturării mizeriei și foametei. După cum se știe, demonstrând concordanță deplină între cuvânt și faptă, România a adoptat deja măsuri, cu valoare de exemplu, privind înghețarea cheltuielilor militare.

Față de situația existentă ne dăm bine seama că la ora actuală nu există decît o singură alternativă : oprirea cursei absurde : a înarmărilor, distrugerea stocurilor existente de arme nucleare, dezarmarea generală. Nu trebuie să se lege nimeni în iluzia că pacea poate să fie asigurată prin așa-zisul echilibru de forțe sau echilibrul terorii. În condițiile actuale de supraînarmare, un conflict poate izbucni oricînd, din hotărîrea cuiva sau pur și simplu dintr-o eroare tehnică sau umană.

Destinele omenirii nu trebuie însă abandonate întîmplării. Planeta pe care trăim este a noastră, a tuturor, viața este a noastră, a fiecăruia, avem dreptul să ne bucurăm de ea, eliberați de teama că se află mereu în pericol. Așa cum arăta Președintele țării noastre, „dorim ca cerul să rămînă senin, fără arme nucleare și

de nici un fel, ca stelele să lumineze — așa cum au făcut-o de când s-a creat Universul — și să nu fie întunecate de mâna unor oameni care prin militarizarea Cosmosului pot să distrugă ceea ce s-a creat în Univers“.

Trăim cu toții clipe de grea încercare a voinței de a supraviețui, de a înlătura spectrul morții în masă și de a recîștiga liniștea de care avem atîta nevoie pentru a ne construi viața nouă în care credem și pe care o dorim pentru noi și urmașii noștri. Apelul Frontului Democrației și Unității Socialiste întruchipează aspirațiile poporului român, care iubește pacea și stăruiește pentru înfăptuirea ei, care vrea să trăiască în pace alături de celelalte popoare, cărora le arată totdeauna o prietenie fără reticențe, o prietenie caldă și generoasă. De aceea, sîntem alături de Conducătorul țării noastre, alături de întregul popor, contribuind cu tot ce avem mai bun la realizarea idealului cel mai de preț al omenirii în epoca noastră : pacea.

† NICOLAE

MITROPOLITUL BANATULUI

PLENARA CONSILIULUI NAȚIONAL AL FRONTULUI DEMOCRAȚIEI ȘI UNITĂȚII SOCIALISTE

În ziua de 23 mai 1985 a avut loc Plenara Consiliului Național al F.D.U.S., întrunit sub președinția Domnului Nicolae Ceaușescu, Președintele Republicii Socialiste România, președintele Frontului Democrației și Unității Socialiste. La lucrările plenarei au participat membrii Consiliului Național al F.D.U.S., printre care și înalți ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române.

Ordinea de zi a lucrărilor a cuprins dezbaterile a trei subiecte, respectiv a trei documente :

1. Chemarea Consiliului Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste adresată organizațiilor componente, în vederea organizării unor ample acțiuni care să exprime dorința poporului român privind oprirea cursei înarmărilor, realizarea dezarmării, asigurarea securității și păcii în lume.

2. Apelul pentru dezarmare și pace al Frontului Democrației și Unității Socialiste adresat partidelor și organizațiilor democratice, guvernelor, tuturor popoarelor din țările europene, S.U.A.A. și Canada.

3. Raportul cu privire la activitatea consiliilor Frontului Democrației și Unității Socialiste pentru creșterea eficienței contro-lului exercitat de către oamenii muncii.

Cele trei documente supuse dezbaterii au fost adoptate în unanimitate, ca o strălucită expresie a voinței întregului nostru popor de a acționa cu energie și dăruire pentru edificarea unui autentic climat de pace și securitate în întreaga lume, pentru realizarea dezarmării, în special a celei nucleare, pentru promovarea unei politici de largă colaborare și înțelegere internațională. Lucrările plenarei, desfășurată într-un moment de gravă încordare în viața

internațională și de escaladare a înarmărilor nucleare pînă la limitele posibilului, au evidențiat necesitatea stringentă a întăririi luptei pentru pace a tuturor oamenilor și popoarelor, pentru respectarea dreptului sacru al fiecăruia la existență liberă și demnă.

Vorbitorii au exprimat sentimente de elevată mîndrie patriotică, un fierbinte omagiu și recunoștința profundă a întregii noastre națiuni față de întiul bărbat al țării, Președintele Nicolae Ceaușescu, ctitorul României socialiste contemporane, care de două decenii conduce cu înțelepciune și clarviziune destinele noastre spre culmile civilizației și progresului, cu o activitate neobosită, constantă, fermă și pasionată pusă în slujba păcii și colaborării internaționale, pentru edificarea unei lumi noi, eliberată de spectrul îngrozitor și obsesia unei posibile catastrofe nucleare mereu mai amenințătoare. Inițiativele și propunerile Președintelui Nicolae Ceaușescu în favoarea păcii, pentru asigurarea dreptului fundamental la viață, se bucură de un larg ecou și înaltă apreciere pe plan mondial, conferind distinsului nostru bărbat de stat cea mai largă reputație ca „Omul Păcii“, recunoaștere internațională a unor uriașe și consecvente eforturi pentru stabilirea unei păci reale, trainice și fertile în Europa și în lume.

Printre vorbitorii care au luat cuvîntul la înalta tribună a Consiliului Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste s-a numărat și Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei, ca reprezentant al Bisericii Ortodoxe Române și interpret al cultelor religioase din România. Exprîmînd hotărîrea fermă a slujitorilor cultelor și credincioșilor lor de a milita hotărît pentru cauza păcii, împreună cu întregul nostru popor strîns unit în jurul Conducătorului iubit, Președintele Nicolae Ceaușescu, Î.P. S. Mitropolit Teoctist a spus printre altele : „Strămoșeasca vocație de pace a poporului român se afirmă acum în mod plenar pe toate meridianele globului, prin înțelepciunea, dăruirea și conștiința pilduitoare a mult stimatului Președinte al României, Domnul Nicolae Ceaușescu, care și-a cucerit o binemeritată recunoaștere mondială ca erou al păcii. Pentru tot ceea ce ați făcut și faceți întru fericirea și propășirea neamului nostru, întru statornicrea păcii și bunei conviețuiri între toate națiunile, Vă exprimăm profunda noastră recunoștință și admirație și Vă asigurăm, mult sîmte Domnule Președinte, că și noi nu vom precupeți nici un

efort pentru a sprijini în mod activ titanica Dumneavoastră strădanie . . . Chemarea lansată astăzi de Consiliul Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste va găsi, sintem convinși, un larg ecou în rîndul slujitorilor Bisericii noastre și Vă rugăm să fiți sigur că și de această dată vom face tot ce ne stă în putință pentru a contribui la îndeplinirea acestor deziderate arzătoare ale întregii omeniri . . . Din aceeași conștiință a slujirii păcii, ne exprimăm deplinul nostru sprijin față de „Apelul pentru dezarmare și pace „al Frontului Democrației și Unității Socialiste“.

În încheierea lucrărilor plenare, Președintele Nicolae Ceaușescu al Republicii Socialiste România, președintele Frontului Democrației și Unității Socialiste a rostit o amplă cuvîntare, urmărită cu deosebită atenție și subliniată în repetate rînduri cu vii și îndelungi aplauze, în cadrul căreia a evidențiat necesitatea stringentă a adîncirii și extinderii eforturilor întregului nostru popor, ca și a tuturor popoarelor și națiunilor lumii, destinate consolidării păcii și dezarmării generale și totale. Președintele Nicolae Ceaușescu a spus printre altele :

„Se desfășoară o largă mișcare de pace, au loc mari demonstrații la care participă oameni de diferite convingeri politice și credințe religioase, practic din toate clasele și categoriile sociale. Tot mai mulți oameni politici, inclusiv din cercurile conducătoare, guvernamentale, se pronunță cu tot mai multă hotărîre pentru oprirea cursei înarmărilor, pentru dezarmare și pace. Cu toate acestea, asistăm la continuarea cursei înarmărilor. Începerea negocierilor dintre Uniunea Sovietică și Statele Unite au avut loc în condițiile continuării, chiar în timpul acestor negocieri, de noi experiențe nucleare, amplasării de noi arme nucleare în Europa . . . Noi nu dorim ca negocierile să se transforme într-un paravăn, într-un mijloc de liniștire a opiniei publice, la adăpostul căreia să se continue cursa înarmărilor nucleare, acumularea de noi armamente.

„Iată de ce a apărut necesar — și consider că din acest punct de vedere plenara noastră are o importanță deosebită — de a dinamiza și de a da un nou impuls întregii activități a poporului nostru, a tuturor organizațiilor componente ale Frontului Democrației și Unității Socialiste în lupta pentru dezarmare și pace. Dar, în mod deosebit dorim ca aceasta să determine dezvoltarea puternică a contactelor cu organizațiile corespunzătoare din alte state,

din toate țările lumii — și cu partidele politice, și cu sindicatele și cu organizațiile de femei și tineret, și cu oamenii de știință și cultură, și cu cultele religioase, cu toți cei care doresc să facă tot ce pot pentru pace și dezarmare, oricât de puțin. Și fiecare organizație, fiecare om poate face câte ceva pentru a apăra pacea, pentru a impune dezarmarea pe planeta noastră !” — a accentuat Președintele Nicolae Ceaușescu.

Lucrările penarei Consiliului Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste s-au încheiat într-o vibrantă atmosferă, prin intonarea Imnului F.D.U.S. „E scris pe tricolor unire !”, aplauzele și aclamațiile adresate Președintelui Nicolae Ceaușescu constituindu-se într-o fierbinte manifestare de dragoste și profundă recunoștință față de distinsul nostru Conducător pentru activitatea sa neobosită închinată patriei, cauzei păcii și colaborării internaționale.

REDACȚIA

**AUTOCEFALIA BISERICESCĂ : UNITATE DE CREDINȚĂ
ȘI LIBERTATE RESPONSABILĂ**

de : prof. dr. DAN-ILIE CIOBOTEA

I. Autocefalia — notă caracteristică a Ortodoxiei

Ortodoxia sau Biserica Ortodoxă universală se prezintă astăzi ca fiind o comuniune de Biserici autocefale surori, egale între ele decodată, libere unele față de altele în ceea ce privește conducerea administrativă, dar unite unele cu altele prin aceeași credință, aceeași viață sacramentală și aceeași structură și disciplină canonică (juridică). Aceste Biserici autocefale, recunoscute ca atare în întreaga Ortodoxie sînt : Patriarhia ecumenică a Constantinopolului (cu sediul la Iisambul, Turcia), Patriarhia Alexandriei (cu sediul la Alexandria, Egipt), Patriarhia Antiohiei (cu sediul la Damasc, Siria), Patriarhia Ierusalimului (cu sediul la Ierusalim), Patriarhia Rusă (cu sediul la Moscova), Patriarhia Sîrbă (cu sediul la Belgrad), Patriarhia Română (cu sediul la București), Patriarhia Bulgară (cu sediul la Sofia), Biserica Ciprului (cu sediul la Nicosia), Biserica Ortodoxă a Greciei (cu sediul la Atena), Biserica Ortodoxă Poloneză (cu sediul la Varșovia), Biserica Ortodoxă Georgiană (cu sediul la Tibilisi, U.R.S.S.), Biserica Ortodoxă Cehoslovacă (cu sediul la Praga) și Biserica Ortodoxă Albaneză.

Alături de aceste 14 Biserici autocefale, se mai află trei Biserici autonome, adică Biserici care deși se bucură de multă libertate bisericească se află încă sub jurisdicție sau dependență bisericească externă. Aceste Biserici sînt : Biserica Ortodoxă Finlandeză, sub jurisdicția canonică a Patriarhiei ecumenice ; Biserica Ortodoxă Japoneză, rezultat al misiunii ortodoxe ruse din secolul al XIX-lea (această Biserică a devenit autonomă în anul 1970) ; Biserica Ortodoxă Chineză, rezultată tot din misiunea ortodoxă rusă (a devenit autonomă în anul 1957).

Ortodocșii din diaspora, care au emigrat din țările unde Bisericiile Ortodoxe sînt autocefale sau care au devenit ortodocși în urma misiunii unor Biserici Ortodoxe depind, în general și în mod firesc,

din punct de vedere canonic, de una din Bisericile-mame, sub a cărei protecție și grijă pastorală se află, fie datorită identității de credință și de etnie cu această Biserică, fie datorită faptului că ei au devenit fii acestei Biserici în urma primirii Botezului într-o comunitate a acestei Biserici și de la un slujitor al ei.

Între Bisericile Ortodoxe autocefale surori și egale între ele, Patriarhia ecumenică a Constantinopolului se bucură de un primat de onoare care, atunci când împrejurările o cer, se prezintă sub forma unui primat de coordonare a coresponsabilității în acțiuni care privesc întreaga Ortodoxie, ca de pildă, în vremea noastră, conferințele panortodoxe sau dialogul panortodox (al tuturor Bisericilor Ortodoxe locale) cu diferite confesiuni creștine, etc. Titlul de Patriarhie ecumenică sau mai bine-zis de patriarh ecumenic pe care-l poartă patriarhul Constantinopolului, vine de la cuvântul „oikumene” care înseamnă întreaga lume locuită de oameni. Acest titlu a intrat în uz la Constantinopol începând cu secolul al VI-lea, deci într-o vreme când orașul Constantinopol era capitala imperiului roman creștin sau a lumii creștine. Cu alte cuvinte, patriarhul ecumenic era patriarhul din capitala lumii creștine și nicidecum patriarhul întregii creștinătăți. Titlul de patriarh ecumenic este, deci, un titlu onorific care nu implică deloc ideea de un sinod sau conciliu ecumenic, cuvântul „ecumenic” înseamnă a toată lumea (creștină). Un sinod ecumenic este, deci, un sinod cu autoritate universală.

Dacă în comuninea Bisericilor Ortodoxe autocefale, patriarhul ecumenic, deși are un primat de onoare, nu are dreptul de jurisdicție universală asupra celorlalte Biserici autocefale, nici dreptul de a se anesteca în viața lor internă, nici de a vorbi sau decide în numele întregii Ortodoxii fără acordul celorlalte Biserici Ortodoxe surori, aceasta se explică tocmai prin faptul că autocefalia unei unități bisericești, ca mitropolie sau patriarhie, implică nu numai egalitatea puterii sacramentale a diferitelor episcopii (în acest sens, nu este nici o diferență între un episcop și un patriarh), ci și egalitatea juridică bisericească a diferitelor Biserici autocefale surori. Cu alte cuvinte, organizarea vieții eclesiale a Ortodoxiei, potrivit principiului *autocefaliei multiple* (comuniune de Biserici egale din punct de vedere canonic), exclude principiul *monocefaliei absolute* sau al *jurisdicției universale*.

Specificul unității bisericești a Ortodoxiei universale este faptul că ea este bazată pe principiul egalității și coresponsabilității Bisericilor surori, și nu pe principiul subordonării tuturor Bisericilor locale unui centru universal unic cu putere juridică și dogmatică supremă și absolută, cum este cazul în Biserica Romano-Catolică, unde autoritatea canonică supremă nu este sinodul sau conciliul ecumenic al episcopilor reprezentând comuniunea tuturor Bisericilor locale, ci episcopul Romei, adică papa, considerat ca fiind păstor universal cu jurisdicție

ordinară și imediată asupra tuturor episcopilor și credincioșilor romano-catolici, dascăl infailibil (care nu poate greși) în materie de credință și morală, și pontif suveran (care nu poate fi tras la răspundere decât nici o instanță bisericească sau civilă).

Totuși, în ciuda acestei mari deosebiri între Ortodoxie și Romano-Catolicism, deosebire care constituie până astăzi un obstacol major în calea unirii celor două Biserici, ceea ce este comun amândurora este accentul pus pe unitatea de credință, de viață sacramentală și pe dimensiunea sacramentală și canonică a episcopatului unic în vederea menținerii unității bisericești.

Dacă principiul autocefaliei distinge Ortodoxia de Romano-Catolicism și o face să fie o comuniune de Biserici autocefale surori egale, fără să fie subordonate unui centru unic, acest principiu al autocefaliei face ca, pe de altă parte, Ortodoxia să se distingă și de Protestantism care, deși pune și el, ca și Ortodoxia, accentul pe libertatea Bisericilor locale, nu mai are conștiința de a forma, în totalitatea sa, o singură Biserică și nici de a fi păstrat unitatea de doctrină și credinței de viață sacramentală și de structură canonică a Bisericilor locale protestante. Acest lucru se datorește mai ales faptului că Reforma a suprimat episcopatul sacramental și structura canonică ecumenică legată de el.

Spre deosebire de Protestantism care se prezintă sub forma unei mulțimi de Biserici și de grupuri confesionale bisericești sau denominațiuni diferite între ele în ceea ce privește atât doctrina credinței, cât și structura sacramentală și canonică, Ortodoxia, deși compusă din mai multe Biserici autocefale, are conștiința vie că formează o singură Biserică, ba mai mult, că este continuatoarea Bisericii nedespărțite a lui Hristos. Iar acest adevăr, Ortodoxia îl afirmă nu din simplă pornire triumfalistă, ci tocmai datorită identității dogmatice, sacramentale și canonice a tuturor Bisericilor Ortodoxe, surori între ele, și a fidelității ei față de Biserica Apostolilor și a sinoadelor ecumenice din primul mileniu (când Răsăritul și Apusul creștin formau o singură Biserică).

Din punct de vedere al eclesiologiei ortodoxe, o Biserică locală (în sensul cel mai restrâns) ortodoxă canonică este o episcopie care are în fruntea sa un episcop ortodox canonic și care se află în comuniune cu întreg episcopatul ortodox canonic universal, adică cu totalitatea Bisericilor Ortodoxe autocefale surori. De aceea, în Ortodoxie nu oricine și nici oricum poate înființa Biserici locale noi sub pretextul sau cu pretenția de a crea Biserici „libere” sau „independente”, căci adevărata libertate creștină nu provine din ruptură și separație bisericească, ci din afirmarea împreună a unității de credință de viață sacramentală, de iubire și de respect reciproc. Iar dacă este nevoie să fie corectate abuzuri sau devieri și să fie înnoită viața bisericească, aceasta trebuie să se facă, în Ortodoxie, pe baza Tradiției Bisericii nedespărțite, nu împotriva ei și nici sub forma rupturii cu

ea, ci printr-o fidelitate reînnoită față de Biserica cea una, sfântă, sobornicească și apostolică a lui Hristos de-alungul veacurilor.

2. În ce constă autocefalia și care sînt condițiile obținerii ei

○ Biserică autocefală este o Biserică care are conducere proprie (în grecește : *autos*—de sine, propriu ; *kefalé*=cap, conducere). Conducerea unei Biserici autocefale este Sfîntul Sinod în frunte cu mitropolitul primat sau patriarhul acelei Biserici.

Bisericile autocefale sînt Biserici surori, egale între ele și libere unele în raport cu altele în ceea ce privește organizarea întregii vieți bisericești.

Autocefalia unei Biserici implică multe drepturi și multă libertate. Deși aceste drepturi nu sînt toate prezente într-un cod canonic, ele reies dintr-un consens al practicii vieții Bisericilor autocefale :

a) dreptul de a avea propriul sinod al episcopilor și acest sinod este singura autoritate canonică pentru tot ceea ce privește organizarea vieții bisericești ;

b) dreptul de-a alege proprii săi episcopi și, în special, primatul său, mitropolit sau patriarh, fără a avea nevoie de o confirmare a lor de către o autoritate bisericească externă ;

c) dreptul de a convoca sinoade și adunări bisericești care privesc comunitățile de sub jurisdicția sa ;

d) dreptul de-a întocmi și promulga legi bisericești cu valabilitate pentru toate comunitățile bisericești de sub jurisdicția sa ;

e) dreptul de a înființa instanțe canonice sau tribunale bisericești în vederea reglementării disciplinei bisericești ;

f) dreptul de a întreține liber relații cu alte Biserici Ortodoxe autocefale și de a întreprinde acțiuni de interes comun într-o anumită regiune, precum dreptul de a promova dialoguri ecumenice cu alte confesiuni creștine (desigur, nu în numele Ortodoxiei întregi) ;

g) dreptul de a consacra Sfîntul și Marele Mir (care este folosit la Sfînta Taină a Mirungerii, în general, îndată după Botez) ;

h) dreptul de a canoniza sfinți locali ;

i) dreptul de a compune noi imnuri liturgice etc.

O Biserică *autocefală* este, deci, o Biserică liberă în deciziile sale privind : alegerea și hirotonirea episcopilor, administrația bisericească, organizarea educației teologice, a vieții liturgice și a activității pastorale și misionare, liberă în ceea ce privește angajamentul social sau slujirea sa în societate, relațiile ecumenice cu alte Biserici, precum și relațiile cu autoritățile civile din țara în care se află.

O Biserică *autonomă* se distinge de o Biserică autocefală prin faptul că nu se bucură de toate aceste drepturi enumerate mai sus : de pildă, primatul ei trebuie să fie confirmat de Biserica-mamă, care își

rezervă și dreptul de a întocmi și promulga legi bisericești, de a înființa instanțe canonice și dreptul de a consacra Sfântul și Marele Mir, iar uneori, și dreptul de a supraveghea relațiile Bisericii autonome cu alte Biserici ortodoxe autocefale și cu alte confesiuni creștine.

Condițiile obținerii autocefaliei

În ceea ce privește obținerea recunoașterii autocefaliei unei Biserici locale de către Biserica-mamă și de către totalitatea Bisericilor ortodoxe autocefale, trebuie să precizăm că, pînă în prezent, Ortodoxia nu dispune de reguli canonice bine definite asupra modului acordării sau recunoașterii autocefaliei, fapt pentru care această temă a și fost înscrisă pe agenda viitorului sinod panortodox. În decursul istoriei, acest proces al recunoașterii autocefaliei a fost, adesea, complex și anevoios, legat de diferiți factori de ordin istoric, misionar, etnic și politic. Au fost cazuri în care Biserici autocefale și-au pierdut pentru o perioadă, sau de mai multe ori, autocefalia (de pildă Biserica Serbiei), tocmai datorită fluctuațiilor istoriei, a stăpînirilor și a frontierelor. În acest sens, autocefalia bisericească trebuie privită și ca un efort al Ortodoxiei de a ține seama în organizarea vieții bisericești, de schimbarea și evoluția istoriei.

Între condițiile obținerii autocefaliei pot fi enumerate :

a) capacitatea spirituală și materială a unei Biserici locale de a menține și promova credința ortodoxă și de a organiza viața bisericească a unui popor în totalitatea sa, fapt dovedit în decursul unei lungi perioade de timp ;

b) numărul suficient (cel puțin trei) al episcopilor titulari ;

c) dorința episcopilor și a diferitelor eparhii dintr-o țară de a deveni o Biserică autocefală ;

d) un teritoriu bine definit și un context etnic sau cultural în care această Biserică locală și-a arătat capacitatea de a se pune în slujba sa și de a-l aduce la Hristos. Cu alte cuvinte, e nevoie să fie dovedită o sudură profundă și o simbioză trainică între credința ortodoxă și contextul etnic și cultural al Bisericii care dorește autocefalia ;

e) autocefalia a fost adesea condiționată de independența statală sau politică a teritoriului sau țării în care se află Biserica locală respectivă. Această condiționare derivă din spiritul canoanelor 17 și 228 ale Sinodului IV ecumenic, precum și al canonului 38 al Sinodului VI ecumenic (trulan), potrivit cărora, pentru o mai bună coordonare a vieții bisericești și misionare, organizarea bisericească trebuie să țină seama de evoluția organizării civile ;

f) Biserica-mamă care are responsabilitatea canonică și pastorală pentru Biserica locală aflată sub jurisdicția sa, trebuie să fie convinsă de posibilitatea și necesitatea acordării sau recunoașterii autocefaliei dorite de această Biserică locală-fiică. Recunoașterea acestei autocef-

falii și, în general, drepturile și îndatoririle majore legate de ea, sînt precizate într-un act oficial și solemn numit „tomos” și, această recunoaștere a autocefaliei de către Biserica-mamă este adusă la cunoștința tuturor Bisericilor Ortodoxe surori, cărora li se cere să recunoască, la rîndul lor, Biserica respectivă ca Biserică autocefală soră.

3. Scopul autocefaliei : comuniunea bisericească sau unitatea în libertate

Atît autonomia cît și autocefalia unei Biserici ortodoxe nu sînt un scop în sine, ci ele vizează realizarea unei comuniuni cît mai frățești între diferite Biserici locale, comuniune care nu este nici unitate constrîngătoare, nici libertate egoistă sau pretext de izolare și de indiferență față de viața altora.

Bisericile autocefale nu sînt Biserici independente după modelul statelor independente și suverane, care pot schimba, într-un fel sau altul, regimul social-politic, și constituția lor fundamentală ; Bisericile autocefale ortodoxe au o structură sacramentală și canonică dată, o constituție sau o identitate fundamentală care le unește pe toate și care transcende principiul autocefaliei ca principiu de administrare sau conducere administrativă proprie. Acest fapt implică îndatorirea fiecărei Biserici autocefale de a păstra unitatea de credință, de viață sacramentală și de structură canonică cu toate celelalte Biserici ortodoxe, în spiritul Tradiției Bisericii nedespărțite a lui Hristos.

Menirea Bisericii este de a uni pe credincioși cu Sfînta Treime într-o legătură a vieții de iubire și sfințenie, potrivit Evangheliei lui Hristos, iar această viață nouă trebuie să se oglindească atît în relațiile dintre creștini ca persoane, cît și între comunitățile bisericești (cf. Ioan 17, 21). În acest sens, canoanele bisericești sau principiile juridice nu sînt în Biserică un scop în sine și nici doar principii sau reguli de menținere a unei ordini reci, pur instituțională, ci principii în slujba comuniunii bisericești, a vieții în Duhul lui Hristos. Or, Duhul lui Hristos este, deodată, Duhul libertății și al unității sau al comuniunii (cf. II Corinteni 3, 17 ; 13, 13). În acest sens, atît unitatea Bisericii cît și libertatea în Biserică nu sînt simple chestiuni de ordin juridic, ci țin, mai întîi de toate, de calitatea vieții spirituale atît a comunităților bisericești, cît și a celor ce au responsabilități de conducere la nivelul diferitelor structuri eclesiale. Canoanele bisericești, deși nu pot înlocui iubirea frățească, ce cuprinde, deodată, dorința de unitate și capacitatea de a respecta libertatea celorlalți (credincioși sau comunități bisericești), constituie totuși un fel de frîu impus tendințelor noastre egoiste de stăpînire asupra altora sau de izolare față de ei ; alteori, ele sînt un fel de indicatoare menite să păstreze armonia necesară creșterii spirituale în iubirea frățească. Canoanele bisericești, în măsura în care promovează spiritul Evangheliei, vor avea totdeauna valabilitate în viața Bisericii.

În problema care ne interesează aici, este interesant de remarcat faptul că reglementarea canonică a relațiilor dintre diferitele Biserici

locale are atît în vedere libertatea fiecărei Biserici locale, exprimată în autonomia fiecărei episcopii sau în autocefalia marilor unități bisericesti (mitropolii sau patriarhate), cît și unitatea sau comunitatea lor. Pentru a ilustra acest fapt, merită să fie amintite aici două canoane cu un profund conținut spiritual: canonul 34 apostolic și canonul 8 al Sesiunii III ecumenic.

O studiere atentă a raportului dintre unitatea și libertatea eclezială, în înțelegerea lor ortodoxă, arată că dacă unitatea bisericească autentică nu derivă din subordonare și din constrîngere, ci din dăruire și slujire reciprocă, nici libertatea autentică bisericească nu derivă din izolare și indiferență față de alții, ci ea este o libertate dăruită în vederea unei comuniuni de iubire și de slujire tot mai profunde și mai adevărate. Ea este o libertate responsabilă și aceasta tocmai pentru că iubirea creștină, slujirea și responsabilitatea în Biserică sînt cu atît mai autentice, cu cît sînt împlinite în mai multă libertate. Această legătură strînsă ce există între menținerea unității de credință și libertate bisericească responsabilă este admirabil exprimată în conținutul tomosului autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române, care cuprinde, de fapt, principiile fundamentale ale învățturii ortodoxe despre autocefalie. Din acest tomos reies următoarele principii:

a) Premisa sau condiția primordială a acordării sau recunoașterii autocefaliei unei Biserici este conservarea „unității indisolubile a credinței în legătura dragostei”. „Această unitate rămînînd neatinsă și neclintită în toate veacurile, chestiunile de administrație ecleziastică și ordinea demnităților se pot modifica odată cu poziția țărilor. De aceea și Preasfînta, Marea lui Hristos Biserică, aprobînd cu toată bunăvoința și recunoscînd cu duhul păcii și al dragostei schimbările necesare administrației duhovnicești din Sfintele Biserici locale, le binecuvîntează și le hotărăște (le confirmă) spre mai bună zidirea comunității credincioșilor”.

Recunoașterea sau acordarea autocefaliei unei Biserici locale care n-a făcut, pentru un timp îndelungat, dovada capacității sale de a păstra neclintită unitatea indisolubilă a credinței ortodoxe nu este un bine pentru viața spirituală a acelei Biserici și nici o acțiune responsabilă din partea Bisericii-mame.

b) Autoritatea supremă responsabilă de administrarea sau conducerea unei Biserici autocefale este Sfîntul Sinod al ei, în frunte cu episcopul primat (mitropolit sau patriarh). Iar în ceea ce privește această administrare sau conducere internă, Sfîntul Sinod al unei Biserici locale nu cunoaște nici o altă autoritate superioară lui, decît pe Hristos — Capul Bisericii. Cu alte cuvinte, Sfîntul Sinod al unei Biserici locale va trebui să exercite această libertate de conducere cu conștiința responsabilității directe în fața lui Hristos: „Așadar, după ce am deliberat cu Sfîntul Sinod cel de pe lîngă noi, al prea iubiților noștri frați în Sfîntul Duh și coliturghisitori, declarăm, că Biserica Ortodoxă din România să fie și să se numească și să se recunoască de

către toți neatîrnată și autocefală, administrîndu-se de propriul și Sfîntul său Sinod, avînd ca Președinte pe Înalt Prea Sfîntul și Prea Stimatul Mitropolit al Ungrovlahiei și Primat al României, cel după vreme, nerecunoscînd în propria sa administrație internă nici o altă autoritate bisericească, fără numai pe Capul Bisericii Ortodoxe celei una, sfîntă, catolică și apostolică, pe Mîntuitorul Dumnezeu-omul, care este singura temelie și piatra cea din capul unghiului, și întîiul și supremul și veșnicul Arhiereu și Arhipăstor“.

c) Recunoașterea autocefaliei unei Biserici locale implică deci, recunoașterea egalității autorității sale bisericești cu celelalte Biserici. Prin autocefalie, o Biserică locală fiică devine Biserică locală soră, cu o maturitate a personalității sale ce merită să fie cunoscută de toate Bisericile, cu un nume și cu un chip al său propriu, cu un Sfînt Sinod frate, pe a cărui maturitate și responsabilitate Ortodoxia universală poate conta.

d) Se precizează că această conducere de sine, în toată libertatea, implică o confruntare liberă cu Tradiția continuă și neîntreruptă a Bisericii Ortodoxe. Autocefalia este, deci, posibilitatea acordată unei Biserici locale de-a arăta că fidelitatea și atașamentul ei față de Tradiția, adică credința și viața Bisericii nedespărțite, se exercită în libertate deplină.

Faptul că tomosul autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române precizează că această libertate deplină a unei Biserici autocefale implică conformarea ei cu Tradiția neîntreruptă a Bisericii, descoperă, și sensul profund al expresiei „sinod frate în Hristos“, în sensul că atunci cînd sinodul unei Biserici locale devine frate cu sinodul tuturor celorlalte Biserici autocefale, el devine egal în ceea ce privește coresponsabilitatea în păstrarea unității de credință și a Tradiției neîntrerupte a Bisericii lui Hristos. Această coresponsabilitate se manifestă în forma sa cea mai solemnă în sinodul ecumenic a cărui autoritate e mai mare decît autoritatea fiecărui sinod al Bisericilor autocefale, tocmai pentru că sinodul ecumenic e chemat să exprime într-un singur cuget și într-un singur glas credința tuturor Bisericilor locale. Dar tocmai pentru că sinodul ecumenic este un eveniment rar în viața Ortodoxiei, chemat să rezolve probleme de mare gravitate, responsabilitatea fiecărui Sfînt Sinod al Bisericilor autocefale în menținerea și promovarea unității credinței și a vieții creștine ortodoxe este foarte mare : „Și așa, Biserica Ortodoxă a României fiind tare întemeiată pe piatra cea din capul unghiului a credinței noastre și pe învățătura cea sănătoasă, pe care ne-au transmis-o nouă părinții, neatînsă și fără inovațiune, o recunoaștem prin acest sfînt, patriarhicesc și sinodal tom, autocefală și de sine administrată întru toate, și proclamăm pe Sfîntul ei Sinod frate în Hristos prea iubit (s.n.), bucurîndu-se de toate prerogativele și de toate drepturile chiriarhicesci inerente unei Biserici autocefale ; încît în toată podoaba (cîntea) bisericească, ordinea și în toate celelalte iconomii bisericești să se administreze și să se conducă de sine,

neîmpiedicată și în toată libertatea, conform cu Tradiția continuă și neîntreruptă a Bisericii catolice ortodoxe și tot astfel să fie cunoscută de către celelalte Biserici ortodoxe ale Universului și să se numească cu numele Sfântului Sinod al României" (s.n.).

În partea finală a tomosului se precizează că :

e) Biserica autocefală, ca Biserică ce se bucură de toate prerogativele și drepturile inerente autocefaliei are, însă, datoria de a păstra comuniunea de credință și de viață sacramentală cu celelalte Biserici ortodoxe autocefale și, ca atare, Sfântul ei Sinod trebuie să pomenească în dipticele sale pe capii acestor Biserici, să colaboreze și să se înțeleagă cu celelalte Biserici ortodoxe „în toate chestiunile importante canonice și dogmatice, care au trebuință de o chibzuire mai generală și mai comună, după sfântul obicei al părinților, păstrat de la început”.

Autocefalia mai implică datoria fiecărei Biserici de a informa pe celelalte și dreptul de-a fi informată, atunci când are loc, la instalarea unui nou primat în fiecare din aceste Biserici.

Toate acestea arată că principiul autocefaliei nu este libertate în izolare, ci libertate în comuniune. Dar dacă această comuniune se manifestă mai ales la nivelul concelebrării liturgice, al informării reciproce privind instalarea noilor primați și al consfăturilor privind probleme de ordin dogmatic și canonic, o colaborare și mai intensă în ceea ce privește viața pastorală în diaspora, misiunea, dialogul ecumenic, slujirea și mărturia ortodoxă comună astăzi în lume ar putea și mai mult contribui la convingerea că libertatea pe care o oferă autocefalia respinge tentația de izolare și autosuficiență, și nu slăbește interesul și preocuparea pentru mărturia comună, viața și problemele Ortodoxiei considerată în ansamblul ei.

AUTOCEFALIA BISERICII ORTODOXE ROMÂNE ¹

de : Mitropolit DAMASKINOS al Elveției

Biserica Ortodoxă Română sărbătorește în acest an centenarul autocefaliei sale acordată, potrivit procedurii canonice, prin „tomosul sinodal” al Patriarhiei ecumenice a Constantinopolului din aprilie 1885. Această proclamare canonică a autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române în timpul patriarhului Ioachim al IV-lea (1884—1886) a demonstrat încă o dată indisolubilele legături bisericești și spirituale ale acestei Biserici cu Biserica Mamă. Aceste legături au fost în toate timpurile continue și exemplare și aceasta de-a lungul lungii perioade istorice în care Biserica Ortodoxă Română depindea de jurisdicția canonică a Tronului ecumenic. În 1359, patriarhul isihast Calist I-ul a recunoscut, pe temeiul unei hotărâri a Sfintului Sinod al Tronului ecumenic, Mitropolia Ungrovlahiei, la cererea domnitorului Alexandru Basarab, înțelegând astfel să răspundă intereselor naționale și bisericești ale românilor. Cel dintâi mitropolit Iachint Kritopoulos a purtat titlul de „mitropolit al Ungarovloahiei și exarh al întregii Ungarii și al Plaiurilor”. Acest titlu însemna că el avea ca misiune și aceea de a neutraliza propaganda latină exercitată în sec. XIV-lea asupra principatului Moldovei de către unguri și polonezi.

Astfel Biserica Ortodoxă Română, în neîntreruptă comuniune bisericească și spirituală cu Tronul ecumenic și marile centre monastice ale Răsăritului ortodox, a știut să dezvolte într-un fel creator și armonios toate elementele tradiției daco-romane și bizantine. Potrivit cuvintelor mitropolitului Meliton al Calcedonului, Biserica Ortodoxă Română a creat o civilizație care constituie o „simfonie” între „cultus” și „cultura”, o sinteză culturală care nu este nici romană, nici greacă,

¹ Textul prescurtat al expunerii prezentată de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Damaskinos Papandreu al Elveției la simpozionul consacrat centenarului autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române care s-a ținut la Institutul ecumenic Bossey — Geneva în 28 aprilie 1985 sub auspiciile comunităților ortodoxe române din Elveția.

nici slavă, ci tipic română². O sinteză specifică și originală, inseparabilă de matricea națională daco-romană și de credință răsăriteană ortodoxă.

Unirea dintre latinitate și creștinismul răsăritean, întemeiată pe întâlnirea spiritului aristotelian cu cel platonician — acesta din urmă prevalând oricum — a fost completată după comuniunea Țării Românești cu „commonwealth”-ul Bizanțului și, peste tot, cu marea Biserică a lui Hristos. Patriarhii Constantinopolului, a căror jurisdicție se întindea pînă în țările din apropierea țărmurilor Dunării, au jucat un rol important în consolidarea Ortodoxiei și organizarea Bisericii în această regiune. În mod special, întemeierea celor două mitropolii ale Țării Românești și Moldovei a dus la organizarea superioară a vieții bisericești a Bisericii ortodoxe pe pămîntul românesc. Această organizare a dăinuit chiar și după căderea imperiului roman de răsărit.

Această specificitate a Bisericii Ortodoxe Române duce la unele constatări asupra unității profunde a Ortodoxiei independent de diversitățile locale în ce privește modul de a trăi ortodoxia credinței:

1. Originalitatea națională și culturală a fiecărui popor ortodox nu numai că nu alterează ortodoxia credinței ci, dimpotrivă, printr-un fel de sinteză creatoare și armonioasă, dovedește că identitatea credinței ortodoxe constă în aceea de a fi dinamică și variată.

2. Evident această sinteză armonioasă se cere păstrată în folosul identității Ortodoxiei. Citez ca exemplu evenimentele din timpul domnitorului Alexandru Ioan Cuza care au premers faptele ce ne interesează în rîndurile de față. Spiritul de dragoste al Tronului ecumenic față de Biserica Ortodoxă Română s-a exprimat în așa numita „diagnome” (sentință arbitrală) sinodală a patriarhului ecumenic Sofromie și în răspunsul pozitiv la cererea mitropolitului Calinic Miclescu al Ungrovlahiei referitor la proclamarea canonică a autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române.

3. Tradiția și practica canonică reprezintă pentru Biserica ortodoxă criteriul stabil și cadrul imuabil care garantează nu numai unitatea administrativă a Bisericilor ortodoxe locale, dar încă și dragostea care domină legăturile dintre ele. Din această cauză, Biserica Mamă a știut să apere totdeauna aplicarea lungii tradiții canonice care stă la baza relațiilor dintre Bisericile autocefale între ele și cu Patriarhia ecumenică.

4. În timp ce Patriarhia ecumenică încuraja organizarea unor Biserici care se găseau sub jurisdicția sa în Biserici autocefale și autonome locale și în timp ce stabilea raporturi noi între Tronul ecume-

² Cuvîntarea mitropolitului Meliton al Calcedonului rostită la 15 ianuarie 1977 cu ocazia decernării titlului de „Doctor honoris causa” de către Institutul teologic universitar din București, publicată de rev. Episkepsis, Chambésy — Geneva, an. VII, nr. 161, 1 februarie 1977, pp. 7—11.

nic și ansamblul Bisericilor locale, Biserica Ortodoxă Română a dovedit nu numai capacitatea de a se conduce prin sine însăși într-un fel original și autentic — totdeauna în comuniune cu celelalte Biserici ortodoxe — ci și harisma particulară de a fi în serviciul Ortodoxiei universale în momente istorice dificile. Această împrejurare istorică impune astăzi Bisericii ca de altfel și teologiei ortodoxe române o mare sarcină în cadrul teologiei ortodoxe universale și al teologiei creștine în general: să slujească și, în același timp să depășească propria ei contextualitate — fără a-și trăda însă originalitatea — pentru a da prioritate reflecției teologice în folosul întăririi panortodoxe, a restabilirii unității creștinilor și a realizării idealurilor creștine de pace, libertate, frățietate și dragoste între popoare.

AUTOCEFALIA BISERICII ORTODOXE ROMÂNE ȘI ECOURILE EI ÎN BANAT

de : pr. GHEORGHE NAGHI

Recunoașterea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române de către Patriarhia ecumenică, în anul 1885, a fost o problemă deosebit de importantă pentru viața națională și bisericească a românilor de pretutindeni. Noi dorim, în aceste rânduri, să reluăm întreaga problemă, pe care o vom prezenta în linii generale, spre a constata modul în care s-a repercutat și a fost receptată în viața bisericească a românilor bănățeni aflați pe atunci în cuprinsul Imperiului habsburgic.

Autocefalia Bisericii Ortodoxe Române este întemeiată pe o veche realitate istorică. Se știe că Mitropoliile Țării Românești și Moldovei au dispus încă de la recunoașterea lor oficială în 1359 și respectiv 1401 de o autonomie administrativă internă. Ierarhii celor două organisme bisericești — cu rare excepții — au fost aleși numai dintre români și întăriți de domni, Patriarhiei ecumenice cerându-i-se doar recunoașterea formală. Jurisdicția canonică a patriarhiei se exercita în probleme dogmatice și canonice. Domnii români, după căderea Constantinopolului sub turci în 1453, devin adevărații protectori ai Ortodoxiei timp de patru veacuri, prin cunoscutele ajutoare materiale acordate așezămintelor bisericești din Balcani și Orientul apropiat. La fel, mănăstirile de pe Sf. Munte Athos și Muntele Sinai au fost subiecții donațiilor voievozilor români. S-au tipărit cărți de slujbă pentru întreaga Biserică Ortodoxă în limbile greaca, slavă și arabă. De la noi a plecat cartea destinată întregii Ortodoxii „Mărturisirea Ortodoxă” a mitropolitului Petru Movilă, primind aprobarea sinodului panortodox de la Iași (1642). S-au tipărit lucrări de apărare a credinței ortodoxe împotriva încercărilor de înstrăinare ale vremii¹.

Toate aceste merite, împreună cu numărul mare al credincioșilor români, ar fi trebuit să aducă Bisericii Ortodoxe Române recunoaște-

¹ Pr. prof. Mircea Păcurariu, *Cîteva considerații cu privire la proclamarea autocefaliei și la înființarea Patriarhiei Bisericii Ortodoxe Române*, în „M. B.” nr. 10—12/1975, pp. 502—503.

rea autocefaliei, ceea ce nu s-a întâmplat în veacurile precedente. O amplă mișcare pentru recunoașterea autocefaliei a fost pornită odată cu mișcarea pentru Unirea Principatelor, deoarece Biserica românească a fost cea care „a pregătit alături de întregul popor eliberarea de stăpînirile străine; ea a mîngăiat poporul în suferință și l-a încălzit cu speranțe; ea și-a pus priceperea, cartea și cuvîntul în slujba luminării poporului, ca să știe să-și pregătească zile mai bune. Ea s-a bucurat astfel, la rîndul ei, de sprijinul poporului și, odată cu aceasta, și-a văzut și ea încununate cele mai arzătoare visuri, de fapt nu altele și nu diferite de ale tuturor fiilor neamului, ci aceleași visuri de nea-tîrnare, de stare dreaptă și demnă printre ceilalți”². Cu alte cuvinte, Biserica noastră nu dorea decît respectarea legiurilor apostolice, în special a canonului 34 apostolic, potrivit căruia să întrețină relații frățești, de dragoste cu celelalte Biserici surori.

Unirea Principatelor a dus la formarea statului național român modern, angajînd însemnate transformări în viața social-economică și politică a României. Reforme importante au avut loc și în viața bisericească, deoarece Unirea trebuia să aducă și realizarea unității bisericești administrative. Alexandru Ioan Cuza a luat măsuri energice pentru îndreptarea vieții bisericești, iar prin Mihail Kogălniceanu s-a făcut și reorganizarea învățămîntului teologic. Secularizarea averilor mănăstirești a fost o necesară măsură pentru țara care a readus în patrimoniul național o mare parte din teritoriu, înlăturînd imixtiunea străină³. Alexandru Ioan Cuza prevăzuse și înlăturirea unificării bisericești, prin înființarea unei autorități sinodale, iar pe plan extern a proclamat oficial autocefalia Bisericii Ortodoxe Române, prin „Decretul organic pentru înființarea unei autorități centrale pentru afacerile religiei române”, emis în 3 decembrie 1864. Acesta este primul text de lege care proclamă autocefalia Bisericii Ortodoxe Române. Lupta dusă de domnitorul A. I. Cuza pentru recunoașterea autocefaliei a fost anevoioasă și de lungă durată⁴. Articolul 1 al decretului proclama: „Biserica Ortodoxă Română este și rămîne independentă

² Antonie Plămădeală, *Dublă sărbătorire a Bisericii Ortodoxe Române în „Tribuna României”* nr. 73/15 noiembrie 1975, p. 12; dr. Antonie Plămădeală, *Dascăli de cuget și simțire românească*, București, 1981, p. 367.

³ Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. III, București, 1981, pp. 113—122.

⁴ G. V. Niculescu, *Cuza Vodă și Biserica românească*, Rimnicul Vilcea, 1912, pp. 10—43; C. Părvu, *Autocefalia Bisericii Ortodoxe Române*, în „Studii Teologice” nr. 9—10/1954, pp. 511—529; C. Drăgușin, *Legiurile bisericești ale lui Cuza Vodă și lupta pentru canonicitate*, în „Studii Teologice” nr. 1—2/1957, pp. 86—103; pr. prof. I. Rămureanu, *Legăturile Mitropoliei Ungrovlahiei cu Patriarhia de Constantinopol și cu celelalte Biserici Ortodoxe*, în „B. O. R.” nr. 7—10/1959, pp. 948—954; Șt. Izvoranu, *Sinoadele de sub regimul legilor lui Cuza Vodă*, în „B.O.R.” nr. 7—8/1960, pp. 658—682; pr. N. Șerbănescu, *Optzeci de ani de la dobîndirea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române*, în „B.O.R.” nr. 3—4/1965, pp. 251—256; C. C. Giurescu, *Viața și opera lui Cuza Vodă*, București, 1966, pp. 329—332; M. Mihalache, *Cuza Vodă*, București, 1967, pp. 162—168; pr. N. Șerbănescu, *150 de ani de la nașterea lui Alexandru Ioan Cuza*, în „B.O.R.” nr. 3—4/1970, pp. 369—407.

de orice autoritate bisericească străină, în tot ceea ce privește organizația și disciplina". În articolul 3 se preciza: „Sinodul general al Bisericii Române păstrează unitatea dogmatică a sfintei credințe ortodoxe române cu marea Biserică de Răsărit, prin cointelegere cu Biserica ecumenică din Constantinopol”⁵.

Autocefalia Bisericii Ortodoxe Române a fost menționată și în „Constituția statului român”, promulgată la 30 iunie 1866, după abdicarea forțată a lui Alexandru Ioan Cuza din 11 februarie 1866, în care se preciza în art. 21: „Biserica Ortodoxă Română este și rămâne nealterată de orice chiriarchie străină, păstrându-se însă unitatea cu Biserica ecumenică a Răsăritului în privința dogmelor”⁶.

Între anii 1866—1882 are loc un interesant schimb epistolar între Biserica Ortodoxă Română, prin mitropoliții Nifon al Țării Românești și Calinic Miclescu al Moldovei, devenit mitropolit primat (1875—1886) și patriarhii ecumenici Sofronie III (1863—1866), Grigore VI (1867—1871), Ioachim III (1878—1884) și Ioachim IV (1884—1886). Au apărut unele neînțelegeri legate de recunoașterea autocefaliei. Pe plan intern în acești ani s-au proclamat și o serie de legi noi, în afara celor amintite, care consfințeau drepturile Bisericii Ortodoxe Române de a avea o conducere de sine stătătoare. Unele dintre ele au fost salutate cu o vie satisfacție de presa românilor bănățeni. Ne oprim asupra acesteia, restul problemelor fiind cunoscute.

Situația Bisericii Ortodoxe din România în timpul așa-zisei „lupte pentru canonicitate”, frământările respective, a atras atenția clerului ortodox român din Banat. Prin pana lui Vincențiu Mangra, românii au luat atitudine determinată „mai virtos (de) legăturile de sînge și credință” privitoare la starea necorespunzătoare în care se află Biserica „fraților noștri de peste Carpați”⁷. După adoptarea proiectului de lege, devenit din decembrie 1872 „Legea organică a Bisericii Ortodoxe Române” prin care se reglementa alegerea mitropoliților și episcopilor eparhioți precum și constituirea Sfintului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, bănățenii își exprimă bucuria pentru această izbândă a „fraților de peste Carpați”. Într-un articol apărut în „Lumina” se sublinia că numai „fiii de părinți români născuți în Principatul României și nu naturalizați pot fi aleși arhieriei”⁸. Alte articole din același an doreau României „a-și continua restaurarea pe vechiul său temei al credinței și faptelor creștinești și naționale”. Formarea Sfintului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, ca semn al unificării bisericești între Mitropolia Moldovei și cea a Ungrovlahiei, a fost salu-

⁵ Ioan M. Bujoreanu, *Colecțiune de legiuirile României vechi și noi, cîte s-au promulgat pînă la finele anului 1870*, vol. I, partea a II-a București, 1873, pp. 1789—1791; pr. prof. I. Rămureanu, *La a 90-a aniversare a autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române*, în „B.O.R.” nr. 11—12/1975, p. 1366.

⁶ Pr. prof. I. Rămureanu, *La a 90-a aniversare...*, p. 1367.

⁷ V. Mangra, *Starea Bisericii în România*, în „Speranța” (Arad), 1871, nr. 23, pp. 182—184.

⁸ „Lumina” (Arad), nr. 3/21 ianuarie — 2 februarie 1873, p. 21.

tată în articole intitulate sugestiv „Mitropolia Moldovei și Sucevei este întocmai ca o patriarhie” și „Sinodul Bisericii Române și Mitropolia Moldovei”⁹. Important este articolul „Unitatea (românilor) prin Ortodoxia altarului”, apărut în „Lumina”, în care băănătenii și ardelenii cereau ca „românii din România liberă să se intereseze mai mult de bisericile din întreaga DACIE”¹⁰.

Proclamarea independenței de stat a României la 9 mai 1877 și cucerirea acesteia a ridicat prestigiul României în Europa. Odată cu țara a crescut considerabil și prestigiul Bisericii Ortodoxe Române, iar dobîndirea formală a autocefaliei devenise o necesitate vitală. În 13 februarie 1879, mitropolitul primat Calinic Miculescu scria patriarhului ecumenic Ioachim III, arătînd că „...este de ajuns a invoca faptul că România este un stat independent în toate privințele, pentru a demonstra că autocefalia Bisericii noastre este un fapt incontestabil și indiscutabil...”¹¹.

Menținem deopotrivă că Biserica Ortodoxă Română se alinia eforturilor celorlalte Biserici Ortodoxe surori care se proclamau pe atunci autocefale: Biserica Bulgariei¹² s-a proclamat autocefală în septembrie 1872, Biserica Serbiei¹³ redevine autocefală în 1879, iar Biserica Ortodoxă Rusă¹⁴ și-a exprimat dorința de a-și restaura patriarhia suprimată de țarul Petru cel Mare. Deci atitudinea Bisericii Ortodoxe Române nu era singulară.

„Primul act de autocefalie” al Bisericii Ortodoxe Române a fost sfințirea Sfîntului Mir de către ierarhii români în frunte cu mitropolitul primat în Joia Patimilor din 25 martie 1882, în catedrala mitropolitană din București, fără încuviințarea prealabilă a Patriarhiei ecu-

⁹ „Lumina” nr. 9, 52, 62/1873.

¹⁰ „Lumina”, nr. 15/10—22 martie 1874. Amănunte despre revistele „Speranța” și „Lumina” la prot. dr. Gh. Lițiu, *Cultura clerului românesc din Banat și Crișana în veacul al XIX-lea*, în „M.B.”, nr. 1—3/1974, pp. 107—108; idem, *Contribuții arădene la promovarea unității bisericești a românilor*, în „M.B.”, nr. 10—12/1975, pp. 533—534; idem, *Din începuturile revistei „Speranța”*, în „M.B.”, nr. 9—12/1976, pp. 716—724.

¹¹ Pr. N. Șerbănescu, *Optzeci de ani de la ...*, p. 259.

¹² Pr. Vasile Pocitan, *Patriarhatele Bisericii Ortodoxe*, București, 1926, p. 48; S. Anuichi, *Biserica Ortodoxă Bulgară de la înființarea exarhatului pînă la înființarea patriarhiei*, în „Glasul Bisericii”, nr. 11—12/1960, pp. 946—947; pr. prof. dr. M. Șesan, *Biserica Ortodoxă din veacul XVII pînă azi*, în „Mitropolia Ardealului”, nr. 1—2/1964, p. 51; ierod. Epifanie Norocel, *Patriarhia Bulgară de Tîrnovo între anii 1235—1393*, în „Studii Teologice”, nr. 3—4/1966, pp. 148—159.

¹³ I. Pulpea (Rămureanu), *Bisericile Ortodoxe*, în „Studii Teologice”, nr. 1—2/1949, p. 80; ierom. Nestor Vornicescu, *Patriarhia Serbiei*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, nr. 1—2/1960, pp. 133—142; V. Anania, *Scurtă prezentare istorică a Bisericii Ortodoxe Sîrbe*, în „Ortodoxia”, nr. 2/1966, p. 308; A. Jivi, *Patriarhia Ortodoxă Sîrbă*, în „Studii Teologice”, nr. 5—6/1970, p. 452.

¹⁴ Episcop Mihail al Smolenskului, *Importanța restabilirii patriarhatului în Biserica Ortodoxă Rusă*, în „B.O.R.”, nr. 7—8/1958, pp. 598—599; pr. N. Șerbănescu, *La a 40-a aniversare a reînființării Patriarhiei Bisericii Ortodoxe Ruse*, în „Ortodoxia”, nr. 1/1958, p. 132.

menice¹⁵. Un alt act a fost dorința exprimată în Camera deputaților, în 9 martie 1882, ca mitropolitul primat să fie ridicat la rang de patriarh. La învinuirile patriarhului ecumenic, a răspuns, documentat și cu bună cuviință, învățatul episcop Melchisedec¹⁶, al Romanului (1879—1892), respingând toate acuzațiile, pe baza unui lung istoric al relațiilor Bisericii Ortodoxe Române cu Patriarhia ecumenică¹⁷. Lucrurile nu au mai evoluat pînă nu a ajuns patriarh Ioachim IV (1884—1886), cînd a început o nouă și fructuoasă corespondență pe această temă. După înțelegerile intervenite și corespondența de ordin formal, la 20 aprilie 1885 a fost trimisă scrisoarea mitropolitului primat Calinic Miclescu, însoțită de o adresă a ministrului cultelor D. A. Sturdza. (Ca urmare, patriarhul ecumenic a convocat sinodul patriarhal și în 25 aprilie 1885 s-a trimis *tomosul de autocefalie*. În acest important act se arată printre altele: „Așadar, după ce am deliberat cu Sfîntul Sinod cel de pe lingă Noi, al Prea iubiților noștri frați în Duh și coliturghisitori, declarăm, ca Biserica ortodoxă din România să fie și să se recunoască de către toți neatîrnată și autocefală, administrîndu-se de propriul și Sfîntul său Sinod, avînd de președinte pe Înalt Prea Sfîntul și Prea Stîmatul Mitropolit al Ungro-Vlahiei și Primat al României, cel după vreme, nerecunoscînd în propia sa administrațiune internă nici o altă autoritate bisericească, fără numai pe capul Bisericii Ortodoxe celei una, sfîntă, catolică și apostolică, pe Mintuitorul Dumnezeu-omul, care singur este temelie și piatra din capul unghiului, și întîiul, și supremul, și veșnicul Arhiereu și Arhipăstor..., o recunoaștem prin acest sfînt, patriarhicesc și sinodal Tom, autocefală și de sine administrată întru toate, și proclamăm pe Sfîntul ei Simod frate întru Hristos prea iubit, bucurîndu-se de toate prerogativele, și de toate drepturile chiriarchicești, inerinte unei Biserici autocefale; încît, în toată podoaba bisericească, ordinea și în toate celelalte iconomii bisericești să se administreze și să se conducă de sine, neîmpiedicată și în toată libertatea, conform cu tradiția continuă și neîntreruptă a Bisericii catolice ortodoxe, și tot astfel să se cunoască de

¹⁵ „B.O.R.” 1882, nr. 5, pp. 305—306; *Situația noastră bisericească*, în „B.O.R.”, 11883, nr. 33—34, p. 259.

¹⁶ Din bogata bibliografie dedicată învățatului episcop Melchisedec, notăm: C. C. Diclescu, *Episcopul Melchisedec. Studiu asupra vieții și activității lui*, București, 1908, pp. 61—67; pr. Nic. M. Popescu, *Episcopul Melchisedec. La 50 de ani de la moartea lui*, în „B.O.R.”, nr. 5—6/1942, pp. 172—176; C. Mosor, *Episcopul Melchisedec Ștefănescu 150 de ani de la naștere*, în „B.O.R.”, nr. 3—4/1972, pp. 335—348; dr. Antonie Plămădeală, *Dascăli de cuget...*, pp. 123—124.

¹⁷ Actul sinodal care cuprinde autocefalia Bisericii Ortodoxe Române și relațiile ei cu Patriarhia ecumenică, în „B.O.R.”, 1882, pp. 738—757. Pentru istoricul acestor legături: pr. prof. dr. L. Stan, *Despre autocefalie*, în „Ortodoxia”, nr. 3/1956, p. 376; idem, *Pravila lui Alexandru cel Bun și vechea autocefalie a Bisericii Moldovei*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, nr. 3—4/1960, pp. 178—193; I. V. Dură, *Mitropolitul Gheorghe Movilă*, în „B.O.R.”, nr. 1—2/1971, p. 201; Pr. Vasile Palade, *Principii de organizare a Bisericii Moldovei în epoca lui Dimitrie Cantemir*, în „B.O.R.”, nr. 7—8/1974, p. 1025; P. S. Neștor Vornicescu, *Încercări, posibilități și propuneri în vederea înființării patriarhatului înaintea de 1925*, în „B.O.R.”, nr. 11—12/1975, pp. 1342—1365.

către celelalte Biserici ortodoxe ale Universului și să se numească cu numele Sfintului Sinod al Bisericii României. Dar pentru ca legătura uniunii duhovnicești și relațiunea sfințelor lui Dumnezeu Biserici, să rămână neatinsă întru toate, fiindcă ne-am învățat a păstra unirea Duhului întru legătura păcii, Sfântul Sinod al Bisericii României datorește a pomeni în sfintele sale diptice, după tradițiunea veche a sfinților și purtătorilor de Dumnezeu părinți, pe Prea Sfințitul Patriarh ecumenic, pe ceilalți Patriarhi, precum și pe toate Bisericile lui Dumnezeu ortodoxe, și să se înțeleagă direct cu Prea Sfințitul Patriarh icumenic, cu ceilalți Patriarhi, și cu toate sfintele lui Dumnezeu Biserici ortodoxe, în toate cestiunile importante canonice și dogmatice, care au trebuință de o chibzuire mai generală și mai comună, după sfântul obicei al părinților, păstrat de la început". Se face apoi amintire de dreptul Bisericii române de a cere și primi de la „Sfânta noastră mamă, Biserica a lui Hristos, toate cite sînt în drept a cere și a primi de la dînsa și celelalte Biserici autocefale", precum și datoria de „a trimite gramatele sinodale necesare către Prea Sfințitul Patriarh icumenic și către ceilalți Prea Sfințiți Patriarhi, precum și către toate Bisericile ortodoxe autocefale; de asemenea este în drept a primi asemenea de la aceste..."¹⁸.

Recunoașterea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române, la 25 aprilie 1885, a produs o vie mulțumire în rîndul clerului și poporului, împreună cu doririle de bine ale Bisericilor Ortodoxe surori, act cu atât mai important cu cît întărea independența politică a României, ridicînd și Biserica țării la un prestigiu bine meritat.

Proclamarea oficială a autocefaliei a avut un puternic ecou și la românii din Transilvania și Banat, aflați pe atunci în imperiul habsburgic, dar uniți în cuget și simțiri cu frații lor indiferent de granițele vremelnice. Ea a fost evocată și de presa care apărea atunci în Banat, precum „Luminătorul" — primul ziar politic al românilor timișoreni (din 1880), redactat de Pavel Rotariu și editat de protopopul Meletie Drăghici al Timișoarei — de săptămînalul „Biserica și Școala" al episcopiei din Arad. O serie de articole privind situația Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania și Banat, în urma proclamării oficiale a autocefaliei, au văzut, de asemenea, lumina tiparului în „Romänische Revue", care a apărut un timp la Reșița și „Temesvarer Zeitung" — organe de presă de care ne vom ocupa cu acest prilej.

Sub titlul „Deschiderea Sfintului Sinod al României", ziarul timișorean „Luminătorul" și organul „Biserica și Școala" anunțau evenimentul autocefaliei în felul următor: „Miercuri în 1 mai a.c. s-a des-

¹⁸ Tomosul a apărut în traducere în „Ortodoxul" nr. 21/2 iunie 1885, pp. 165—167; textul grec și traducerea în „B.O.R.", nr. 5/1985, pp. 344—354. Despre recunoașterea autocefaliei: diac. C. Sereda — Gh. Moisescu, *De la Biserica autocefală la Patriarhia Română*, în „Ortodoxia" nr. 2/1950, p. 329; C. Părvu, *Autocefalia Bisericii Ortodoxe Române*, în „Studii Teologice" nr. 9—10/1954, pp. 515—516; M. Ciucur, *Autonomie și autocefalie în Biserica Ortodoxă Română*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei", nr. 3—4/1974, pp. 221—223.

chis sesiunea de primăvară a Sfintului Sinod al României. Cu această ocaziune d. ministru de culte și instrucțiune publică a citit următorul mesaj :

„Prea Sfințiți Părinți !

„Sfintul Sinod al Bisericii autocefale ortodoxe române are de a înregistra astă dată un fapt de mare însemnătate.

„Sunt fericit a anunța Prea Sfințiilor Voastre că *autocefalia seculară a Bisericii Ortodoxe Române* a căpătat binecuvîntarea sîntității sale Patriarhul ecumenic, și că astfel pozițiunea Bisericii române, egal îndreptățită cu celelalte Biserici ortodoxe autocefale, surorile ei de aceeași credință și de același rit, se află bine definită.

„Acest bun rezultat l-am obținut prin stăruința guvernului meu, cu concursul luminat și patriotic al Prea Sfinților mitropoliți și episcopi ai Bisericii române și grație și înaltelor simțăminte, ce însuflețesc pe Sanctitatea Sa Ioachim IV și Sfintul său Sinod.

„Faptul acesta, care întărește și mai mult pozițiunea Bisericii — în înălțimea și demnitatea ce i se cuvine, trebuie să umple de bucurie inimile noastre a tuturor.

„Biserica, din a cărei apărare în secolii trecuți românii — își fac gloria lor, a fost totdeauna nedeslipită de destinele țării... Nu mă îndoiesc că Biserica Ortodoxă Română, stînd astfel în pozițiunea ei firească, se va întări și se va dezvolta înlăuntrul prin strînsă unire a membrilor acestui Sfint Sinod și prin dragostea creștinească a tuturor servenților altarului, a căror ridicare trebuie să fie o preocupare continuă a Sintului Sinod...

„Țara întreagă își are ochii tîniți asupra acestei sînte adunări. Cunosc sentimentele religioase și patriotice de care este însuflețit Sfintul Sinod, și de aceea guvernul îl va sprijini în toate măsurile ce va lua în înțelegere cu dînsul și cari duc la împlinirea scopului ce urmărim cu toții : întărirea și mărirea Bisericii și a patriei...”

„După citirea mesajului care a fost primit de Prea Sfinții membri ai Sfintului Sinod cu expresiunea celor mai vii mulțumiri, dl. ministru a depus actul patriarhal de binecuvîntare, precum și corespondența urmată între Sanctitatea Sa patriarhul ecumenic cu I. P. S. Mitropolit și guvernul”¹⁹.

Însuși faptul că primul ziar politic timișorean cit și săptămînalul arădean au acordat o asemenea importanță autocefaliei reproducînd în întregime mesajul care consfințea independența totală a Bisericii Ortodoxe din România constituie o elocventă dovadă asupra faptului că și românii de pe aceste meleaguri cugetau la „întărirea și mărirea Bisericii și a patriei” pe care o visau unită, pentru care luptau cu întreaga lor convingere și abnegație.

¹⁹ „Luminătorul”, nr. 54 din 10/22 mai 1885, pp. 3—4 ; „Biserica și Școala”, nr. 19 din 12/24 mai 1885, p. 146. Reproducere după mesajul pentru deschiderea Sfintului Sinod din primăvara anului 1885, în „B.O.R.”, nr. 5/1885, pp. 333—334.

Același organ de presă arădean, mai puțin cel timișorean, a oferit apoi alte detalii și aprecieri asupra autocefaliei continuînd să-și informeze cititorii din această parte a pămîntului locuit de români pentru a le forma o imagine mai clară asupra acestui important eveniment național și bisericesc. Sub titlul „Autocefalia Bisericii Române”, este reproducă o știre apărută în „Ekklesiastiki Alitheia”, reluată din „Poșta” din Galați :

„Înalt Prea Sfințitul Mitropolit al Ungrovlahiei, Calinic, în numele tuturor prea sfinților arhieriei din România și cu consimțămîntul guvernului a cerut prin epistola sa, trimisă și recomandată de către excelența sa ministrul cultelor și al instrucțiunii publice d. D. Sturdza, de la Biserica cea mare a lui Hristos, recunoașterea autocefaliei Bisericii României. „Sfîntul și sacral Sinod a primit cu bucurie această cerere și fiind conformă cu așezămintele eclesiastice, au edat tomul sacru patriarhal și sinodal, proclamînd autocefalia și întru toate condusă de sine Biserica Ortodoxă; iar pe Sfîntul său Sinod ca iubit frate în Hristos, avînd toate drepturile chiriarchice și privilegiile ce sînt recunoscute unei Biserici autocefale.

„O comisie compusă din prea venerabilii mitropoliți Kyzicului și Calcedonului au adus tomul sacru și epistolele prin care se răspundea I. P. S. Mitropolit al Ungro-Vlahiei Calinic și excelenței sale ministrului D. Sturdza și le-a predat oficial, în ziua de 25 aprilie, excelenței sale ambasadorului de aici al României, d. G. Ghica. Acest mare fapt care s-a anunțat deja prin epistole atît prea Sfinților patriarhi, cît și celorlalte Biserici autocefale, a umplut de bucurie nu numai pe Biserica cea mare pentru sentimentele pioase și frățești pe care le-a arătat cu această ocaziune venerabila ierarhie a României și politica cea înțeleaptă a miniștrilor, dar chiar și pe însăși Biserica Ortodoxă a României pentru distinsele sentimente de amoare maternă manifestate și la această ocaziune, față de Biserica cea mare a lui Hristos; și au ridicat pentru totdeauna pretextele și cauzele oricărei neînțelegeri între cele două Biserici. Pentru aceasta el cu bucurie va fi înregistrat de istoria eclesiastică”²⁰.

La scurt timp aceeași rubrică a săptămînalului arădean anticipa dorința românilor scriind : „Mitropolitul primat al României, I. P. S. Părintele Calinic Miclescu, se vorbește că se va înainta, prin corpurile legiuitoare ale României, la rangul de patriarh”²¹.

În afară de ecoul propriu zis al recunoașterii autocefaliei, atît cît s-a putut consemna în presa vremii, trebuie să înțelegem situația specială în care se aflau românii din Austro-Ungaria. O consecință imediată pentru Biserica Ortodoxă Română din Transilvania și Banat, după recunoașterea autocefaliei, a fost imixtiunea fățișă a autorităților străine în viața bisericească, cu intenția de a-i slăbi autonomia. Se încerca,

²⁰ „Biserica și Școala”, nr. 22 din 2/14 iunie 1885, p. 174.

²¹ Idem, nr. 27/1885, p. 213.

pe cale oficială, diminuarea ecoului autocefaliei, spre a preveni eventualitatea unei solicitări similare din partea ardelenilor și a bănățenilor — o semiindependență politică față de autoritățile habsburgice. Presa din Banat, în special, a informat pe larg despre noile evenimente legate direct de independența bisericească, conferindu-i un puternic colorit național. Guvernul austro-ungar a dat Bisericii Ortodoxe ardelenе și bănățene să înțeleagă, tocmai în aceste momente, că situația ei depinde de el. Concret, ajutorul de 24.000 fl. v.a. ce se acorda anual Mitropoliei din Sibiu spre a fi distribuit preoților săraci, a fost oprit „sub pretest” că s-ar fi abuzat de acel drept. Autoritățile habsburgice își rezervau dreptul de a împărți ele însele ajutorul în bani, prin intermediul pretorilor, al notarilor comunali, etc., atitudine aspru condamnată de fruntașii românilor²² și de Sinodul mitropolitan de la Sibiu care „cu tot clerul a protestat contra acestei violări nemotivate”²³. Mitropolitul Miron Romanul a convocat și un sinod extraordinar, în 16 iunie 1885, hotărîrea acestuia fiind dezbătută pe larg în presa bănățeană²⁴. Ziarul „Românul”, recomanda „păstorilor ardeleni” să apere *existența românilor* și „... cu dragoste și credință apărați legea voastră românească, cum au apărat-o predecesorii voștri Șincai, Petru Maior, Klein, Șaguna, Șuluțiu și alții și încetați de a mai fi niște slugi smerite a celor din Pesta”²⁵. A fost un ajutor moral pe cît de oportun pe atît de clar și prețios.

Încercarea autorităților imperiale de a înlătura atenția românilor ortodocși din Transilvania și Banat în legătură cu evenimentul autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române este prezentată de „Luminătorul” și de revista pentru cititorii de limbă germană „Romänische Revue” ce apărea la Reșița²⁶ începînd cu luna iulie 1885. Redactată cu tact și înțelepciune de dr. Cornel Diaconovici, revista (apărută un timp și sub titlul „Romänische Jahrbucher”), prezenta în special Germaniei, situația exactă a românilor din monarhie, împreună cu nenumărate traduceri în limba germană a scrierilor clasicilor literaturii române. Rubrica „Rundschau” cuprîndea frămîntările naționale și bisericești ale românilor din Imperiul habsburgic. Sub titlul „Die Staatsunterstützung der gr. or. siebenbürgischen Archidiöcese”²⁷, revista condamna încercările guvernului de a submina autonomia Bisericii Ortodoxe din Transilvania și Banat prin încălcarea flagrantă a hotărîrii din 29 mai 1861 cu privire la ajutorul pecuniar acordat bisericilor sărace din monarhie. În continuare se prezenta opoziția mitropoliei față de hotărîrea ministrului de

²² Valeriu, *Ard-o focul sârăciă*, în „Luminătorul”, nr. 62 din 31 mai/12 iunie 1885, p. 1.

²³ Idem, p. 4.

²⁴ Idem, nr. 65 din 7/19 iunie 1885, pp. 2—3 ; idem nr. 66 din 9/21 iunie 1885, p. 4 ; nr. 68 din 14/26 iunie 1885, pp. 2—3.

²⁵ Idem, nr. 68 din 14/26 iunie, p. 3.

²⁶ M. Roșca — M. Mirel, *Romanische Revue* (1885—1894), revistă pentru apărarea intereselor naționale, în „Acta Musei Napocensis”, 1971, pp. 651—659 ; „Romanische Revue”, studiu monografic și antologie, de Walter Engel, Timișoara, 1978, pp. 9—48.

²⁷ „Romanische Revue”, 1885, nr. 1, iulie, pp. 18—20.

culte de atunci²⁸. Și tocmai pentru că ministrul de culte dorea să dea împărțirii acestor ajutoare un caracter „mai patriotic”, revista explica cititorilor de ce sinodul extraordinar al mitropoliei era nevoit să refuze acel ajutor financiar atât de necesar parohiilor și preoților săraci. În prezentarea situației Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania și Banat, „*Romänische Revue*” a publicat și alte materiale referitoare la viața bisericească a românilor, precum și unele studii temeinice așa cum este traducerea articolului semnat de Donato Sanminiatielli, intitulat „*Die Rumänien der österreichisch-ungarischen Monarchie*”²⁹ despre luptele românilor din evul mediu ca și cele pentru supraviețuire politică în secolul XIX. Un articol închinat exclusiv Bisericii Ortodoxe, sub titlul „*Die griech-orient-romänische Kirche in Ungarn und Siebenburgen*”, cu prezentarea situației statistice a clerului și credincioșilor, a diferitelor congrese, inclusiv cel din 1885 privitor la apărarea autonomiei³⁰ a apărut în coloanele aceleiași reviste.

Problema neînțelegerilor dintre ministerul cultelor și Mitropolia din Sibiu, privitor la ajutorul pecuniar și referitor la sinodul extraordinar din iunie 1885 a preocupat și ziarul german din Timișoara, intitulat „*Temesvarer Zeitung*”. Organul respectiv de presă a consemnat refuzul mitropoliei ardelenice de a primi ajutorul financiar acordat de guvernul habsburgic, deoarece nu mai era împărțit de Biserică ci de către autorități³¹.

Mai toate revistele și ziarele românești, germane și maghiare din Banat — precum „*Timisiana*” lui Teodor V. Păcățean (apărută în 1885 și devenită „*Gazeta Poporului*” între 1886—1892), „*Opinca*” de la Reșița, „*Die Berzava*” tot din Reșița, unele ziare germane și maghiare din Timișoara, Lugoj și Caransebeș, ca „*Der Landbote*”, „*Die Posaune*”, „*Südungarische Lloyd*”, „*Der Beobachter*”, „*Die Volkswirtschaft*”, „*Südungarische Bauer*”, „*Temesvári Hirlap*” (din 1886), „*Délmagyarország*”, „*Lapok*”, „*Krasso-Lapok*” și altele — consemnau neînțelegerile dintre guvern și Mitropolia din Sibiu, unele fără să înțeleagă (la prima vedere) că în spatele acțiunii guvernului se ascunde dorința de „a reduce” tot mai mult prestigiul și autonomia acestei Biserici „tolerate” care reprezenta majoritatea populației de pe aceste meleaguri. Nu ne putem opri asupra tuturor acestor ziare și reviste apărute pe atunci în Banat, dar consemnăm modul în care au receptat recunoașterea autocefaliei și lupta plină de abnegație pentru menținerea autonomiei, dusă de Biserica Ortodoxă din Transilvania și Banat — o expresie a succesului luptei pentru independență a României.

Autocefalia Bisericii Ortodoxe Române, echivalentă pe plan bisericesc cu cucerirea independenței de stat a României, care e „mai mult decât cerută, e anunțată Constantinopolului ca act anticipativ și

²⁸ Idem, p. 19.

²⁹ Idem, nr. 9, septembrie 1886, pp. 508—522.

³⁰ Idem, nr. 8, august 1887, pp. 353—375.

³¹ „*Temesvarer Zeitung*”, nr. 125 din 3 iunie 1885, p. 1.

semn al unei autocefalii existente în fapt, care avea nevoie de o confirmare" ³² a însemnat un act de independență totală față de orice autoritate bisericească din afara granițelor țării, un adevărat act de demnitate națională ce nu a lezat dragostea și respectul datorat Patriarhiei ecumenice, Biserica Ortodoxă Română contribuind prin aceasta la ridicarea prestigiului Ortodoxiei în lume.

Ecoul autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române, consemnată atât de viu în presa bănățeană a vremii, a contribuit la întărirea luptei naționale a românilor din Imperiul habsburgic pentru menținerea autonomiei bisericești, la întărirea conștiinței unității de neam a românilor de pe ambele versante ale Carpaților, la pregătirea Marii Uniri de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918.

³² Dr. Antonie Plămădeală, *Bizanț, Constantinopol, Istambul în trecut și azi*, în „B.O.R.”, nr. 9—10/1974, p. 1107.

EXPLICAREA SFINTEI TAINE A PREOTIEI *

de : CONSTANTIN-EUGEN JURCA

Adevărata viață creștină înseamnă participarea noastră la viața de slujire jertfelnică a lui Hristos, culminând cu Ofranda Lui unică și unificatoare, în care ne adună ca Arhiereu veșnic. Căci, și „Cel ce sfințește și cei ce se sfințesc, dintr-Unul sînt toți” (Evrei 2, 11). Potrivit descoperirii dumnezeiești, Fiul unic al Părintelui ceresc este și veșnicul Arhiereu care se aduce pe Sine jertfă, este preotul Bisericii întemeiate de El, al propriului Său trup duhovnicesc. În El, ca Fiul unic al lui Dumnezeu și ca Preot unic, și noi sîntem chemați să fim reuniți, să fim „una” (Ioan 17, 21).

Prin chemare și participare la Sfintele Taine, toți creștinii devin membrii Bisericii celei una. „Vouă vă este dată făgăduința și copiilor voștri și tuturor celor din departe pe oricîți îi va chema Domnul Dumnezeuul nostru” — spune Sf. Apostol Petru în ziua Cincizecimii.

Chemarea la participare, la integrarea în Trupul lui Hristos aparține tuturor. Dumnezeu „vrea ca toți oamenii să se mîntuiască și la cunoștința adevărului să vină” (I Timotei 2, 4), vrea ca toți să devină mlădițe vii ale Trupului (Ioan 15, 1), ale Cuvîntului făcut trup (Ioan 1, 14). Dar, din sînul acestei mulțimi chemate, Dumnezeu alege ucenici pentru o misiune, pentru o slujire anume, spre zidirea Bisericii.

Cei dinții aleși au fost Apostolii, desigur, dintre cei chemați și pentru a sluji celor chemați, în mijlocul lor, împreună cu ei. Căci, Biserica este un așezămînt al simfoniei de gînd, simțire și lucrare în Duhul Sfînt. Apostolii și urmașii lor, episcopi, preoți, nu sînt deasupra Bisericii, ci în Biserică, așa precum Mîntuitorul Însuși spune despre Sine: „Eu întru ei...” (Ioan 17, 23). Deci, dacă Mîntuitorul nu se situează deasupra sau în afară, ci înlăuntrul Bisericii, cu atît mai

* Lucrare de seminar susținută în cadrul cursurilor de doctorat în Teologie, la catedra de Omiletică-Catehetică a Institutului teologic universitar din București, sub îndrumarea P. C. Părinte prof. dr. Constantin N. Galeriu care a dat și avizul spre a fi publicată.

mult Apostolii, preoții, nu sînt mai presus, ci în Biserică, unde se află printr-o alegere și trimitere aparte. Trimiterea trebuie văzută în rădăcina ei cea mai adîncă: în trimiterea Fiului lui Dumnezeu în lume. Se poate spune că Fiul Însuși este, într-un fel, „ales” în Treime și „trimis”. Mîntuitorul, îndeosebi în Sf. Evanghelie de la Ioan, Se descoperă pe Sine: „trimis de Tatăl” (3, 17; 5, 23, 30, 37; 6, 38, 44...). Cuvîntul „trimis” apare în Evanghelie de aproximativ 40 de ori. În alegerea și trimiterea Lui se înrădăcinează alegerea și trimiterea la slujire a Apostolilor și a urmașilor lor episcopi, preoți, diaconi.

*

Instituirea Sfintei Taine a Preoției¹ este precedată de două momente esențiale: „chemarea” celor 12 Apostoli (Matei 10; Marcu 3; Luca 6 și 9; Ioan 1) și „trimiterea” celor 70 de ucenici (Luca 10).

„Iisus a ieșit la munte ca să se roage — grăiește Sf. Evanghelist Luca — și a petrecut noaptea în rugăciune către Dumnezeu. Și cînd s-a făcut ziuă, a chemat la Sine pe ucenicii Săi, și a ales dintre ei doisprezece, pe care i-a numit Apostoli (6, 12—13) „Le-a dat lor putere și stăpînire peste toți demonii și să vindece bolile. Și i-a trimis să propovăduiască Împărăția lui Dumnezeu” (9, 1—2).

În dimineața „chemării” la apostolat se plămădesc zorii lumii noi, refăcută de Tatăl prin Fiul în Duhul Sfînt — dimineață a re-creării, așa cum fiecare dimineață de liturghie limpezește cugetul, dă tihnă sufletului și trupului, rezidește. În instituirea și chemarea la apostolie, „Fiul se roagă, comunică cu Tatăl”², comunică mesajul dumnezeiesc „fiilor” vrednici să-l poarte.

Dumnezeu cheamă prin Cuvîntul Său în Duhul „omul fiind singura ființă vorbitoare”³, capabilă de un răspuns. Nimeni nu rămîne nechemat; și nimănui nu-i este imposibil să răspundă. Căci, Hristos îi cheamă pe fiecare după numele său. Așa, pe „Simon, căruia îi dă și un nume nou, Petru, și pe Andrei, fratele lui, și pe Iacov, și pe Ioan, dîndu-le și lor nume nou, „fiii tunetului”, pe Vartolomeu, pe Matei, pe Toma, pe Iacob al lui Alfeu, pe Simon, numit Zilotul, pe Iuda al lui Iacov și pe Iuda Iscarioteanul.” (Luca 6, 16); iar de la ei și pe fiecare purtător al Numelui Său, pe tot creștinul, nume care derivă de la Hristos (Faptele Apostolilor 11, 26).

Din cuprinsul Sf. Evanghelii înțelegem că nu numai Apostolii sînt „trimiși”, ci încă 70 ucenici, într-o misiune de „înainte-mergători”, pentru primenirea cîmpului misionar al Semănătorului. Sînt împuter-

¹ Preoția templului, a Legii mozaice, premergătoare preoției Noului Testament la prot. dr. P. Deheleanu, *Manual de sectologie*, Arad, 1948, pp. 370—373 și arhim. Ilie Cleopa, *Despre credința ortodoxă*, București, 1981, p. 150.

² Pr. conf. Constantin N. Galeriu, *Slujirea preoțească după Sfînta Scriptură și Sfînta Tradiție*, în „Studii Teologice”, nr. 1—2/1977, p. 5.

³ Prof. dr. doc. A. Chircev și colaboratorii, *Psihologie generală*, București, 1966, p. 277.

niciți ai Cuvîntului, ca înainte-mergători și împreună-lucrători cu Apostolii și propovăduitori în timp ai Evangheliei mîntuirii. Lor li s-a poruncit să vestească numai în anumite case, ale păcii, să intre și să rămînă acolo, „mîncînd și bînd ce (li) se vor da” — sfinte daruri — și hotărît li s-a rînduit: „Nu vă mutați din casă în casă” (Luca 10, 7). Ei trebuiau să fie statornici întru cuvînt și slujirea încredințată. Iar părtași ai darului „ucenici”, din „darul” lui Hristos în Duhul Sfînt, sînt preoții slujitori.

Chemarea, alegerea și instituirea Apostolilor reprezintă un așezămînt unic și se încheie cu încetarea din viață a ultimului dintre cei 12. Dar „trimiterea” ucenicilor chemați și rînduiți nu conținește. Cuvîntul lui Dumnezeu se cere împărtășit. „Dar cum vor chema numele Aceluia în Care încă n-au crezut? Și cum vor crede în Acela de Care n-au auzit? Și cum vor auzi, fără propovăduitor? (Romani 10, 14).

Se cade să precizăm că propovăduirea în Biserică n-o poate face oricine, decît cel chemat, ales și trimis, cel anume rînduit și pregătit care are puterea cuvîntului din Cuvîntul lui Dumnezeu, cel ce rostește cu putere (Luca 4, 32), cel sfințit prin Cuvîntul lui Dumnezeu în Duhul Sfînt, pe Care El L-a trimis întru mărturisirea Sa (Ioan 15, 26).

Instituind preoția Noului Testament, Mintuitorul o unește și o întemeiază în propria Sa „trimtere” și slujire, ca „taină esențială în viața Bisericii...”, prima pe care Domnul o instituisese în ziua Învierii Sale, taină a tainelor, în sensul de condiție de săvîrșire a tuturor celorlalte Taine; o „întropare” a Preoției lui Hristos⁴.

Observăm că deși instituisese, atunci, Sfînta Taină, Mintuitorul a poruncit Apostolilor: „Eu trimit peste voi făgăduința Tatălui; voi însă ședeți în cetate (Ierusalim) pînă ce vă veți îmbrăca cu putere de sus (dinamis — Luca 24, 49) adică să aștepte înveșmîntarea harică, *hirotonia*, investitura supremă a Duhului Sfînt „Mîngîietorul”, în expresia sa vizibilă la Cincizecime. „Între Înălțare și Cincizecime, harul Tainei lucrează lăuntric; ei stăruie acum în rugăciune (Faptele Apostolilor 1, 14), se pregătesc. Pogorîrea Duhului Sfînt, marea Epicleză, face să inunde harul Tainei în întreaga lor ființă. Îl face vizibil și îi „îmbracă” cu putere; îmbrăcămintea este o expresie văzută a interiorității. Preoția lor este acum lucrătoare, evidentă; este slujire activă și ei devin „martori” ai lui Hristos, care este „în ei” (Faptele Apostolilor 14, 20), și ei, cu „limba de foc” a Duhului, în puterea Lui, purced la zidirea Trupului Lui, a Bisericii, care intră acum vizibil în istorie”⁵.

Cartea Faptelor Apostolilor arată că în ziua Cincizecimii, Apostolii și-au început slujirea încredințată, propovăduind pe Hristos Cel înviat și botezînd ca la 5 000 de suflete. Sînt cei dinții părtași ai lui

⁴ Pr. prof. Constatin Galeriu, *Preoția, Taină și slujire în viața Bisericii*, în „*Orthodoxia*”, nr. 4/1982, pp. 539—540.

⁵ *Idem*, p. 541.

Hristos prin Duhul Sfint, trimis Apostolilor, care, în „duhul” lui Hristos, „stăruiau în învățătura Apostolilor și în comuniune, în fringerea pîinii și în rugăciuni” (Faptele Apostolilor 2, 42). Aceste patru acte fundamentale constituie lucrarea ziditoare a Bisericii, prin propovăduirea cuvîntului, participarea la Trupul euharistic prin „fringerea pîinii”, în atmosferă de rugăciune și comuniune cu Dumnezeu și în-treolaltă. Așa s-a și constituit prima comunitate eclezială, Biserica din Ierusalim, trebuind, apoi, să transmită mai departe Preoția primită de la Mîntuitorul. Sf. Evanghelist Luca consemnează limpede acest fapt în cuvîntul: „și *hirotonindu-le* preoți în fiecare biserică (Antiohia Pisidei, Iconiu, Listra, Debre ș.a.), rugîndu-se cu postiri, i-au încredințat pe ei Domnului în care crezuseră” (Faptele Apostolilor 14, 23). Trebuie să observăm că aceștia nu sînt cei dintîi preoți hirotoniți, deoarece, după ce Pavel și Barnaba se întorc în Ierusalim din prima călătorie misionară, în care au săvîrșit hirotoniile mai sus pomenite, „au fost primiți de Biserică și de Apostoli și de preoți” (Faptele Apostolilor 15, 6). Prin urmare, în Sfînta Scriptură se face de pe acum, din veacul apostolic, deosebirea a trei categorii de slujiri în sinul aceleiași comunități, afirmînd deslușit un cîin preoțesc distinct, consacrat, bine structurat în trupul Bisericii. „În Noul Testament, pentru înția oară se vorbește de *preoți* (presbiteri), în înțeles de slujitori bisericești în treapta a doua a ierarhiei, în Faptele Apostolilor 11, 30, cu prilejul istorisirii unei trimiteri de ajutoare de către creștinii din Antiohia la Ierusalim”⁶. Numeroase alte mărturii scripturistice, cu putere de netăgăduit, confirmă sfințirea de către apostoli și urmașii lor, prin harul Duhului Sfint, a slujitorilor Bisericii, în plinătatea misiunii lor de propovăduire, sfințire și cîrmuire a credincioșilor. După cum precizează Sf. Evanghelist Luca, „și Apostolii și *preoții*” (Faptele Apostolilor 15, 6) s-au adunat în sinod prin anii 50—51, spre a chibzui și decide îndeobște asupra neofiților eleniști, ceea ce afirmă demnitatea slujirii preoțești în Biserică, dreptul lor de a-și spune cuvîntul împreună cu Apostolii și ca urmași „acreditați” ai lor.

Trebuie să se rețină că potrivit Sfintei Scripturi, preotul nu e simplul *bătrîn* („gheron”) așezat în fruntea unei comunități, ci un „presviteros” — *preot*, „*bătrîn*” prin înțelepciunea harului⁷, vrednic de toată cînstirea, un prezviter consacrat slujirii Bisericii prin *punerea mîinilor* (hirotonia) episcopilor, sfințiți la rîndul lor, într-o continuitate harică neîntreruptă de la Hristos, prin Sfinții Apostoli, în Duhul Sfint. De aceea Sf. Apostol Pavel nu admite piră împotriva preotului „decît din gura a doi trei martori” (I Timotei 5, 19), pentru a evidenția valoarea slujirii în Biserică a omului sfințit prin puterea Duhului Sfint.

După învățătura Mîntuitorului, „ridicarea credinciosului în ierarhia bisericească nu este dependentă de vîrstă, ci de înzestrarea cu

⁶ Prof. Iustin Moisesescu, *Ierarhia bisericească în epoca apostolică*. Craiova, 1955, p. 34.

⁷ Vîrsta biologică se deosebește de cea spirituală, duhovnicească. A. Athanasie, *Elemente de psihologie medicală*, București, 1983, p. 187.

hăr dumnezeiesc prin Sf. Taină a Hirotoniei, iar uzul vorbirii creștine a legat această noțiune de termenul („presviteros”), adăugînd-o în sfera lui, alături de noțiunile de înaintat în vîrstă și de mai mare peste alții”⁸. Spre exemplu Sfinta Scriptură relatează că în fruntea Bisericii din Efes se afla un tînăr episcop licaoniam, pe care Sf. Apostol Pavel îl povățuia într-o scrisoare: „Fugi de poftele tinerețelor și urmează dreptatea, credința, dragostea..., un slujitor al Domnului nu trebuie să se certe, ci să fie blînd cu toți; destoinic să dea învățătură, îngăduitor, cercetînd cu blîndețe pe cei ce stau împotriva...” (II Timotei 2, 22—25). Pe acest tînăr „destoinic”, vrednic, și-a pus mîinile Apostolul Pavel (II Timotei 1, 6), încredințîndu-l slujirii unei Biserici și să dea seamă de ea, ca arhiereu, mai marele prezviterilor, să hirotonească preoți după cum dezvăluie povața sa: „Nu pune degrabă mîinile peste nimeni, nici nu te face părtaș la faptele altora” (I Timotei 5, 22). La fel scria Sf. Apostol Pavel lui Tit, episcopul Cretei: „Pentru aceasta te-am lăsat în Creta, ca să îndreptezi cele ce mai lipsesc și să așezi preoți prin cetăți, precum ți-am rînduit” (Tit 1, 5). Prin urmare, fiecare treaptă ierarhică are chemarea ei dar plenitudinea preoției o păstrează episcopul, care sfințește pe „iconomii” slujitori ai celorlalte Sfinte Taine, prin punerea mîinilor, respectiv pe preoții Bisericii, încredințîndu-i misiunii învățătoresci, sacramentale și pastorale.

Dar, episcopii, cu puterea harului Duhului Sfînt, împărtășit de la Hristos prin Sfinții Apostoli, nu hirotonesco numai preoți, ci și *diaconi*, împreună-slujitori cu preoții. Cei dinții diaconi pomeniți cu numele în Noul Testament sînt cei „șapte bărbați plini de Duh Sfînt și de înțelepciune”, aleși de Biserica din Ierusalim și hirotoniți de soborul apostolic (Faptele Apostolilor 6, 6). Din cuvîntul privitor la alegerea și hirotonirea celor șapte diaconi (Faptele Apostolilor 6, 1—6) înțelegem că misiunea lor nu putea fi îndeplinită de către oricine și oricum. Prin urmare, și această, a treia treaptă ierarhică își are locul ei bine determinat în structura Bisericii, prin alegerea și consacrarea împreună-slujirii cu preoția propovăduitoare și lucrătoare, ziditoare a Trupului lui Hristos. Așa ni se descoperă în Sfinta Scriptură temeiurile ierarhiei bisericești, în rînduiala celor trei trepte: „de diacon, în sensul de ajutor al preotului și episcopului...; de preot, în înțeles de săvîrșitor al celor sfinte pentru mîntuirea fiilor săi duhovnicești; și de episcop în sens de păstor, îndrumător și supraveghetor al preoților, diaconilor și credincioșilor într-o anumită regiune”⁹. Deoarece în Biserica primară nu se statornicise încă un limbaj explicit, permanent în delimitarea fiecărei trepte ierarhice, Sf. Ioan Gură de Aur, comentînd textul de la Faptele Apostolilor 20, 17 și 28, s-a întrebant: „Ce este aceasta? Erau mai mulți episcopi ai unei cetăți? Nicidecum; ci pe preoți i-a numit așa. Căci, atunci, încă aveau nume

⁸ Prof. Iustin Moisescu, o.c., p. 11.

⁹ *Idem*, pp. 51—52.

comune, episcopul chemindu-se și diacon... și preoții în vremea veche se numeau episcopi și diaconi ai lui Hristos; și episcopii se numeau preoți" ¹⁰. Mai adăugăm că „Biserica a evitat la început să folosească termenul „ierevs” din cultul Vechiului Testament, din cauza legăturii ce se făcea cu jertfele singeroase de la templu și cu sacrificatorii păgini” ¹¹.

Preoția este așezămint și lucrare într-o anumită stare, o „stare sacramentală”, izvorită din „preoția însăși a lui Hristos, Mîntuitorul nostru, Care a instituit-o și Care este Săvîrșitorul fiecărei hirotonii în parte în Duhul Sfînt, prin episcopii Bisericii” ¹². Preotul este omul hirotonit, după chipul lui Dumnezeu—Omul, în și pentru Biserică, în prezența Bisericii, de întîistătătorii văzuți ai ei, prin puterea Duhului Sfînt, Care sălășluiește în Biserică, cu mărturia comună a tuturor credincioșilor că noul candidat la preoție „vrednic este” să poarte crucea și mesajul Cuvîntului întrupat, jertfit și înviat pentru ca „lumea viață să aibă” (Ioan 5, 40).

Se cuvine precizat că în preoție totul este act temeinic. Căci și jertfa lui Hristos, întru care ne sfințim prin harul Duhului Sfînt este realitate mereu prezentă, viu săvîrșită. „Bun este Domnul, gustați și vedeți — rostim în canonul pregătirii la Împărtășanie — că de demult, pentru noi, precum sîntem noi făcîndu-se, și o dată pe Sine Părintelui Său ca jertfă aducîndu-Se, pururea Se junghie, sfințind pe cei ce se împărtășesc cu Dinsul” (cîntarea a 9-a).

Preotul este persoană sfințită, care împărtășește, comunică mesajul „plin de har și de adevăr” al Cuvîntului lui Dumnezeu întrupat — este semn (simeion) dar nu numai atît, întru care se recunoaște Hristos; așa ne apare, spre pildă, bătrînul Simeon, ca cel dintîi preot al Noului Așezămint, care poartă pe mîinile sale Pruncul divin, spre „îmbisericare”. De aceea, se poate afirma că cel care rămîne numai la semn, pierde semnificația, deoarece mai profundă decît *aparența* este *transparența*. „Simbolul leagă și transfigurează. El trimite (în) spre” ¹³ realitatea adîncă spirituală. Așa, „simbolul”, „gestul” punerii mîinilor e actul hirotonirii, al con-sacrării. Femeia din Evanghelie și-a zis: „Numai să mă ating de haina Lui — *gestul* — și mă voi face sănătoasă” — *actul* (Matei 9, 20). Și s-a tămăduit în ceasul acela.

Hirotonia este o nouă creație, prin lucrarea, investirea harică a Duhului Sfînt, prin „punerea mîinilor”. „Mîngierea”, chiar în înțeles firesc, este mai mult decît o manifestare „biologică”, este un act ființial, ontologic, „Mîna ca organ al mîngierii poate constitui un capitol, al psihoterapiei. Ea exprimă mai mult decît orice altă parte a corpului ceea ce se petrece în viața interioară. Pentru chirurg, ca și pentru sculptor sau pentru pictor, mîna este tot atît de importantă ca și min-

¹⁰ Omil. I, cf. Iustin Moiesescu, *o.c.*, p. 41.

¹¹ Pr. prof. C. Galeriu, *Preoția, Taină și slujire...*, p. 545.

¹² Pr. prof. Dumitru Radu, *Taina Preoției*, în „Ortodoxia”, nr. 3/1979. p. 544.

¹³ Corneliu Mircea, *Ființă și conștiință*, București, 1984, pp. 110—111.

tea¹⁴. Mîinile „grăiesc”, bine-cuvintează, cu ele „grăiesc” cei fără de grai. Apostolii fac „semne și minuni” (Faptele Apostolilor 2, 43), în numele lui Hristos „dau mîna” spre înfrățirea în Biserică și spre vindecare și ridicare (Faptele Apostolilor 3, 7). În duminica pascală — cu instituirea Tainei Preoției — Mîntuitorul le arată apostolilor „mîinile și coasta Sa” (Matei 20, 20). Sînt „mîinile” care au creat, au privegheat în pronie, îmbrățișînd pe cruce și cuminecînd pe Apostoli. Aceste „mîini” nu s-au luat de pe omenire, după cum nici coasta din care a fost zidită viața Evei și care prin cel de-al doilea Adam revărsă veșnic „sînge și apă”: Sf. Euharistie. Ne în-semnăm cu mîna, invocînd Treimea creatoare și crucea mîntuitoare, și sorbim din coasta străpunsă sîngele și apa vieții.

Prin mîinile lor, Apostolii transmit harul dumnezeiesc și administrează Sfintele Taine izvorite din Taina originară, Hristos. Mîinile dau salutul binecuvîntării (Coloseni 4, 18), scriu mesajul revelat, lucrează (Faptele Apostolilor 20, 34); imploră (I Timotei 2, 8) — Prin rugăciune și punerea mîinilor, episcopul comunică „binecuvîntarea și harurile lui Hristos”¹⁵ în Duhul Sfînt, spre slujirea Sa prin semenii noștri.

În Taina Hirotoniei trebuie evidențiată sucesiunea apostolică: „Să păzești porunca fără pătă, fără vină, pînă la arătarea Domnului nostru Iisus Hristos” (I Timotei 6, 14). Este afirmată aici o „înlănțuire” harică neîntreruptă, întemeiată treimic: Tatăl trimite pe Fiul; Fiul trimite „fiilor” pe Duhul, Care de la Tatăl porcede (I Ioan 15, 26), spre sfîntirea lor în Taina Hirotoniei, ca o permanență a Cincizecimii în Biserică. Suceșiunea apare în plenitudinea ei, „ca mărturie integrală a Evangheliei și vieții în Hristos, a Preoției Lui transmisă prin Apostoli către urmașii acestora”¹⁶.

Mai marele purtător de grijă al celor ce-i urmează, este așezat episcopul (epi-scopos), cel ce priveghează Biserica, al cărei „mădular” viu lucrător este și el, „icoană” a Arhiereului Cel veșnic, izvorul și săvîrșirea zidirii, iar toți episcopii Bisericii dreptmăritoare, împreună adunați, constituie „soborul infailibil”¹⁷, prin asistența Duhului Sfînt. Numai unde este sobor „acreditat” haric întru El, Mîntuitorul priveghează îndeobște starea „organismului” bisericesc. Episcopul face parte din soborul ierarhic al Bisericii, nu se situează drept „cap unic” al ei, Care e Hristos. Într-un cuget, toți episcopii Bisericii în sobor, veghează și călăuzesc pe credincioși spre mîntuire. Dar, cum fiecare Persoană a Sf. Treimi își are însușirile și lucrarea Sa proprie, așa fiecare episcop își exercită slujirea în cuprinsul eparhiei încredin-

¹⁴ A. Athanasiu, o.c., p. 141. Există, chiar, un tratat despre mîna, pomenit de autorul citat aici: N. Vaschide, *Essai sur la psychologie de la main*, Paris, 1909.

¹⁵ Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. III, București, 1978, p. 166.

¹⁶ Pr. prof. C. Galeriu, *Preoția, Taină și slujire...*, p. 542.

¹⁷ Hr. Andrușoș, *Simbolica*, traducere de prof. Iustin Moisescu, Craiova, 1955, p. 74.

țate lui spre arhipăstorie. El este, înainte de toate, mai marele păstor al preoților, pe care îi îndrumă în activitatea lor pastorală. Povătuiește, ca un temeinic cunoscător al darurilor revelate, atât pe preoții propovăduitori ai cuvîntului, cît și pe credincioși. Și, mai presus, numai el ca arhiereu are puterea de a săvîrși Sf. Taină a Hirotoniei, prin harul dobîndit de la Arhiereul suprem și dăruit prin Duhul Sfînt Bisericii.

Cea dintîi latură a slujirii preotești este *propovăduirea* Sfintei Evanghelii, întemeiată în slujirea învățătoarească, profetică, a Mîntuitorului, Care a trimis pe Sf. Apostoli la propovăduire (Matei 28, 19). Dumnezeu Cuvîntul, Apostolul desăvîrșit, comunică mesajul Evangheliei, iar preotul „comunică”; și-l împărtășește mai departe, căci, „credința este din auzire, iar auzirea, din cuvîntul lui Hristos” (Romani 10, 14). Predania descoperită prin cuvînt s-a „în-tipărit”, ca să credem că Iisus este Hristosul, Fiul lui Dumnezeu — Cuvîntul întrupat — și, crezînd, să avem viață în numele Lui (Ioan 20, 31). „Cuvîntul — scrie Sf. Chiril al Ierusalimului — este făcătorul existențelor raționale; unde pe Tatăl și Însuși vorbește”¹⁸. Cuvîntul este în același timp revelație și creație¹⁹ el descoperă și zidește, iar preotul îl propovăduiește, îl tilcuiește și împărtășește ziditor.

Preotul, ca slujitor al Bisericii, nu este numai propovăduitor al cuvîntului, ci și sfințitor, cel ce împărtășește pe Însuși Izvorul cuvîntului și a toată „darea” dumnezeiască, cel ce rezidește omul lăuntric al credinciosului prin cuvînt și Sfintele Taine, îndeosebi a Mărturisirii și a Împărtășaniei. În Taina Spovedaniei ne mărturisim, prin preot, Mărtorului desăvîrșit al faptei umane; Care poartă mărturisirea noastră Tatălui prin Duhul Sfînt, „Mîngîietorul” inimilor îndurerate. Fiecare credincios este dator să mărturisească Cuvîntul și să se mărturisească Lui prin Duhul, trimis spre mărturisirea Sa (Ioan 15, 26). În taina Sfintei Împărtășanii, Hristos ne re-face, ne re-modelează după chipul Său. „El e preotul jertfei noastre — scrie N. Cabasila —, căci nu s-a adus pe Sine și nu S-a jertfit o dată, ca apoi să-Și lase preoția, ci necurmat îndeplinește pentru noi această slujire, prin care este și mijlocitor al nostru către Dumnezeu în veci”²⁰. În fiecare epicleză, Hristos sfințește darurile prin lucrarea Duhului Sfînt, le pre-face, ca și pe toți cei ce se împărtășesc, după o pregătire jertfelnică.

Hristos este „Arhiereul suprem, intrucît a suferit pînă la moarte, pînă la jertfa de Sine prin moarte, numai pentru frații Săi întru umanitate, dar poate să și fructifice puterea jertfei Sale, transmițînd-o lor”²¹, prin mîinile preoților slujitori.

¹⁸ *Catehezele*, partea I, trad. pr. D. Fecioru, București, 1943, p. 111.

¹⁹ Pr. conf. C. Galeriu, *Preoție ca slujire a cuvîntului*, în „Ortodoxia”, nr. 2/1979, p. 294.

²⁰ *Tilcuirea dumenzeieștii Liturghii*, trad. diac. E. Braniște, București, 1946, p. 72.

²¹ Pr. prof. Dumitru Stăniloae, *Iisus Hristos, Arhiereu în veac*, în „Ortodoxia”, nr. 2/1979, pp. 227—228.

Trebuie să știm că acela care neagă preoția, pierde relația intimă, ontologică, cu Hristos, căci preotul, jertfa și altarul sînt cele trei dimensiuni ale slujirii „arhieresti”, înrădăcinată în Hristos, Care este simultan „preot, jertfă și altar”²².

În jertfa lui Hristos nu este doar suferință. Mai presus stă bucuria rezidirii, prin împărtășirea „cu prea curatele, nemuritoarele și de viață făcătoarele, lui Hristos, Taine” (din cuprinsul sfintei liturghii). Iar noi, prin preot, primim identitatea și împreună-părtășie în Hristos, preotul fiind ca un stîlp de foc” (Ieșire 13, 21) sfințitor și călăuzitor.

Preotul este și „păstorul” obștii dreptcredincioase după chipul Păstorului Cel Bun. Păstorul călăuzitor înseamnă o certitudine a drumului și garanție a atingerii destinației, deși „desăvîrșirea nu are hotar; cum Dumnezeu este nesfîrșit, ținta unirii cu El, sau a desăvîrșirii noastre, nu corespunde niciodată unui capăt, de la care să nu se mai poată înainta”²³. De aceea, calea preotului călăuzitor și a credinciosului este comună; crește și se desăvîrșește în Hristos, „Calea, Adevărul și Viața” (Ioan 14, 6). Povățuind, preotul se povățuiește; sfințind, se sfințește; călăuzind, se călăuzește. Cel ce nu corespunde chemării preoțești, rătăcind, se caterisește, se prăbușește din demnitatea slujirii în Biserică, deoarece, nu poate orb pe orb să călăuzească, fiindcă vor cădea amîndoi în groapă (Luca 6, 39).

Slujirea, în Biserică, e demnitate a conlucrării cu Hristos. Precum episcopul și preotul sînt împreună-lucrători cu Hristos în Biserică, așa și diaconul este colaborator al preotului și episcopului în slujirea lor. Deci slujirea în Biserică aparține tuturor celor trei trepte ierarhice, fiecare potrivit menirii ei. Iar săvîrșirea aparține lui Hristos, în Duhul Sfînt, prin mîinile episcopilor și ale preoților. Diaconia este treaptă de hirotonie, într-un anume fel „suplinitoare” a unei slujiri apostolești, după cum rezultă din cuvîntul privitor la hirotonia celor șapte diaconi, cînd ei au fost investiți haric să slujească la agape, într-o lucrare săvîrșită inițial de Apostoli, care „rugîndu-se și-au pus mîinile peste ei” (Faptele Apostolilor 6, 6), consacîndu-i misiunii lor. În Biserica primară, diaconii duceau împărtășania la casele celor bătrîni și bolnavi.

*

În trupul Bisericii, fiecare mădular își are propria sa lucrare, bine statornicită, printr-o rinduială a harului și cerută de nevoile fiecărui așezămînt în parte. Cel ce cugetă în „duhul” lui Hristos, Împăratul slujitor al făpturii umane, se biruie pornirilor egoiste și trufăse. Căci Biserica nu este o instituție de „preoți”, ci slujire. Hristos „s-a făcut, prin întrupare, Preotul prin excelență al creațiunii, al *readunării* oamenilor risipiți din unitatea lor primordială, în Dumnezeu. Oa-

²² N. Cabasila, *o.c.*, p. 78.

²³ Pr. prof. Dumitru Stăniloae, *Teologia Morală Ortodoxă. Spiritualitatea ortodoxă*, vol. III, București, 1981, p. 6.

menii, în stare de risipire și de afirmare individuală, orgolioasă, nu pot fi toți preoți ai acestei lucrări”²⁴. În Biserică, Trupul lui Hristos, toți „Una sintem” (Ioan 1, 17), iar slujitor al Bisericii nu poate fi cel deprins de la sinul ei haric, deopotrivă reținând că „pe unii i-a pus Dumnezeu întâi apostoli, al doilea prooroci, al treilea învățători... Oare toți sint apostoli? Oare toți sint prooroci? Oare toți învățători?” (I Corinteni 12, 28—29). La fel subliniază și Sf. Apostol Petru, care scrie răspicat: „Pe preoții cei dintre voi îi rog, ca unul ce sint împreună preot și martor al patimilor lui Hristos... păstoriți turma lui Dumnezeu dată în paza voastră... Tot așa și voi, fiilor duhovnicești, supuneți-vă preoților; și toți, unii față de alții îmbrăcați-vă întru smerenie, pentru că Dumnezeu celor mindri le stă împotrivă, iar celor smeriți le dă har” (I Petru 5, 1 și 5).

Mai trebuie să precizăm că femeia nu poate jertfi la altar, căci nu femeia s-a jertfit, ci Cel întrupat de la Duhul Sfânt din Fecioară. Dumnezeu nu anulează viața prin jertfire, ci în cel mai autentic înțeles, o face sfântă; o înalță pe altarul veșniciei, prin moartea și învierea Unicului *Bărbat* vrednic să poarte Crucea umanității. Ea rămîne, însă, ajutorul „potrivit” (Facere 2, 18). „Căci precum femeia — lămu-rește Apostolul neamurilor — este din bărbat, așa și bărbatul este prin femeie și toate sint de la Dumnezeu” (I Corinteni 11, 12). Deși, vorbind despre însușirile episcopilor, Sf. Apostol pomenea despre căsătoria lor (I Timotei 3, 2), buna chivernisire a „Casei” lui Dumnezeu a impus celibatul episcopal, la Sinodul II Trulan (692).

Din cele înfățișate înțelegem chemarea înaltă a slujitorilor bisericești, înzestrați prin puterea Duhului Sfânt cu darul învățaturii cuvîntului lui Dumnezeu, al sfîntirii prin Sfintele Taine și al călăuzirii mădularilor Trupului tainic al lui Hristos. Preoția sacramentală se întemeiază pe cuvîntul revelat, fundamental, pe Preoția unică a Fiului Unic al lui Dumnezeu. Cuvîntul ipostatic, Hristos, izvorul, apostoliei, este și Arhipăstorul și Arhiereul original.

„Mîinile” lui Dumnezeu, zidesc făptura, îi poartă de grijă și o cuminecă neîncetat prin mîinile bărbaților sfînțiți în Taina Preoției, cu punerea mîinilor episcopilor. Preoția e Taină a Bisericii celei una, sfîntă, sobornicească și apostolească, iar însușirile Bisericii se răsfrîng asupra preoției lucrătoare în și pentru Biserică, Hristos binecuvîntînd „pe poporul Său în pace, drept învățînd cuvîntul adevărului”, prin slujitorii sfînțiți prin puterea Duhului Sfânt.

De aceea, în conștiința credincioșilor trebuie să devină clare temeiurile preoției sacramentale, în cele trei trepte distincte; confirmarea ei în Sfînta Scriptură și Tradiție, în experiența Bisericii; întreita slujire a preoției sacramentale; preoția, ca slujire a neamului nostru dreptmăritor, precum și așa-zisa slujire a preoției „obștești” în diverse organisme ale Bisericii: episcopii, consiliului și comitetul parohial, părinții în familie, părinții spirituali etc.

²⁴ Idem, o.c., p. 146.

INVĂȚĂTURA DESPRE SFÎNTA TREIME ÎN IMNURILE SFÎNTULUI SIMEON NOUL TEOLOG *

de : ierom. NACU-DANIIL STOENESCU

La răscrucea veacurilor X—XI, înainte și după anul 1000, Imperiul bizantin este marcat pe plan politic de strălucita domnie a împăratului Vasile II Macedoneanul (976—1025). În aceeași vreme, teologia ortodoxă răsăriteană este dominată de viața, activitatea și opera Sfîntului Simeon Noul Teolog (946—1022), desfășurată în apropierea capitalei bizantine, la mănăstirile Studion, Sf. Mamas și Sf. Marina.

Scrierile lui, ajunse în vremea noastră grație ucenicului său, cuviosul Nichita Statatul (+1092), și anume cele 34 de Cateheze către monahi, trei Tratatate teologice, cele 15 Cuvîntări morale, 225 Capete duhovnicești și cele 58 Imne, sînt de o bogăție duhovnicească și de o profunzime teologică rareori întîlnită.

În cadrul inmografiei bizantine și în spiritualitatea ortodoxă monastică, „Imnurile dragostei divine”¹, ale Sfîntului Simeon Noul Teolog ocupă un loc culminant, deoarece sînt mărturia celei mai intime trăiri duhovnicești a omului cu Dumnezeu, prin rugăciune, iubire și contemplație. Izvorite dintr-un suflet candid aprins de dorul și dragostea lui Dumnezeu, aceste perle ale literaturii creștine postpatristice, sînt dovada geniului creator al Ortodoxiei. Imnurile sînt „jurna-

* Lucrare de seminar susținută în cadrul cursurilor de doctorat în Teologie, la catedra de Patrologie și literatură creștină post-patristică a Institutului teologic universitar din București, sub îndrumarea P. C. prof. dr. Ștefan Alexe care a dat și avizul spre a fi publicată.

¹ J. Pontanus, *Symeonis Junioris Opuscula, Divinorum amorum liber*, Ingolstadt, 1603, reeditat de J. P. Migne în *Patrologiae Graecae*, tom. CXX, 566—595; Symeon le Nouveau Théologien, *Hymnes*, ediția critică J. Koder — J. Paramelle L. Heyrand, text grec-francez în coll. „Sources chrétiennes” nr. 156, 174, 169; tom I (Imnele 1—15), 1969, tom II, (Imnele 16—40), 1971; tom III (Imnele 41—58), 1973. Am folosit și vom cita această ediție. A se vedea și Symeon Neos Theologos, *Hymnen*, prolegomena Kritischer text, indices besrgt von Athanasios Kamlylis, Berlin, New-York, 1976, CCCLXXIII + 573 p.; M. Lot-Borodine, *Symeon le Nouveau Théologien, Hymnes et Discours*, în rev. „Vie Spirituelle” t. XXVII—XXVIII, 1931.

lul"² duhovnicesc al Sfintului Simeon Noul Teolog, constituind" o legătură între mistica monastică a vechii Biserici și învățătura ortodoxă a palamism-isihasmului epocii bizantine târzii și a epocii post-bizantine"³.

"Imnurile dragostei divine", au fost alcătuite de Sf. Simeon de-a lungul întregii sale activități, pastorală și monahală, ca viețuitor sub povăța Cuviosului Simeon Studitul la Mănăstirea Studion, ca egumen la mănăstirea Sf. Mamas din Constantinopol, apoi, în timpul exilului său la Hrisopolis, (în urma intrigilor lui Ștefan de Nicomidia, sinclul patriarhal) și în cele din urmă la mănăstirea Sf. Marina, pe malul Bosforului.

Ucenicul său, Cuviosul Nichita Statatul, după anul 1035, a adunat și a editat în manuscris colecția celor 58 imnuri. Scriind "Viața" Sfintului Simeon Noul Teolog, Nichita Statatul amintește și de Imnuri⁴, alături de celelalte scrieri ale sale, fixându-le și titluri "Ton Teion imnon oi erotes".

"Dragostea imnelor dumnezeiești" sau "Imnurile dragostei divine". Nichita Statatul a alcătuit o prefață și școli explicative⁵ a acestor imnuri care își încep aria de răspîndire împreună cu celelalte scrieri ale Sfintului Simeon, în spațiul ortodox, îndeosebi monastic, de limbă greacă, slavonă și mai apoi română⁶.

Imnurile sînt precedate de o "rugăciune mistică" a Sfintului Simeon, de invocare a harului Sfintului Duh. Conținutul lor este divers: de la simple piese lirice (imnele X și LVII), pînă la cuprinsul polemic al imnului XXI împotriva lui Ștefan de Nicomidia, sau apelul duhovnicesc și părintesc către masele de credincioși (imnul LVIII). Majoritatea se prezintă în formă de dialog între autor și Dumnezeu, sau între autor și oameni, în innografia bizantină fiind o tradiție moștenită de la Sfîntul Roman Melodul. Alte imnuri sînt îndemnuri către sine

² Archimandrite Simeon, *Symeon le Nouveau Théologien maître de la théologie recue*, în „Mésager de l'Exarchat du Patriarcat russe...“ XV (1967) nr. 59, Paris, p. 152. Archevêque Basile Krivocheine, *Dans la lumière du Christ. Saint Symeon le Nouveau Théologien (949—1022) vie-spiritualité-doctrine*, „Chevtagne, 1980, p. 62.

³ J. Koder, prefață la *Hymnes*, vol. I, p. 7.

⁴ Nicetos Stetatos, *Vie de Symeon le Nouveau Théologien (949—1022) text grec-français*, publicat de Irénée Hausherr în „Orientalia Christiana“, vol. XII, nr. 45, Roma, 1928, cap. 37 și 111.

⁵ Nichita, Călugăr și preot al Mănăstirii Studios (zis) Stethatas *Despre Cartea Imnelor divine ale Părintelui nostru. Sfîntul Simeon Hymnes*, vol. I, pp. 106—135.

⁶ Dan Zamfirescu, *Manuscrise slave cu traduceri din Sfîntul Simeon Noul Teolog. „Ortodoxia“*, nr. 4/1959, pp. 535—566. În Biblioteca Academiei R.S.R., există trei manuscrise în limba română ce cuprind și *Imnurile dragostei divine* — copii ale traducerii lui Isaac Dascălul de la Neamț din 1802—1803, și anume: mss. 2052 scris la m-reă Neamț de Chiril și Teofil în 1802—1803, mss. 1466 scris la m-reă Slatina de Calinic în 1829, mss. 5721 scris la m-reă Cernica de ierodiaconul Veniamin în 1840. Trebuie evidențiat și faptul că limba română este prima limbă modernă (după neogreaca, prin ediția operelor sf. Simeon a lui Dionisie Zagorionul, la Veneția în 1790) în care s-a tradus integral încă de la începutul sec. XIX, toate scrierile Sf. Simeon Noul Teolog.

însuși, un solilocviu duhovnicesc, o meditație interioară. Cele peste 10700 versuri ale Imnelor sînt redade într-o limbă simplă, lină și dulce, pe înțelesul tuturor, bogată în referințe biblice și patristice. Metrica versurilor, este bazată numai pe accent. Sf. Simeon folosește versuri în 8 silabe (vers anacreontic), în 12 silabe și în 15 silabe (vers palitic⁷). Titlul fiecărui Imn a fost stabilit mai tîrziu, probabil de către copîști, sintetizîndu-i conținutul.

Imnurile Sfintului Simeon Noul Teolog „formează o pagină de Fi-localie de mare bogăție duhovnicească”⁸. Fiind „dialoguri mistice cu Hristos”⁹, *Imnurile dragostei divine* revelează faptul că „Lumina este manifestarea Iubirii, iar Iubirea este lucrarea Sfintului Duh”¹⁰.

Simeon Noul Teolog, psalmistul luminii și iubirii divine — cum îl mai putem numi — nu prezintă în imnurile sale o învățătură teologică sistematică sau completă, deoarece ele sînt rodul unei creații și inspirații spontane de a descrie spre folosul creștinilor experiențele trăirii sale mistice. Fără a fi destinate cultului bisericesc — cum sînt versurile altor imnografi ca Sf. Roman Melodul, Sf. Cosma Melodul sau Sf. Ioan Damaschin — imnurile Sfintului Simeon Noul Teolog, rodul atîtor lacrimi și ale atîtor raze, rămîn un permanent mesaj de folos sufletesc.

I. Cunoașterea lui Dumnezeu în teologia „Imnurilor dragostei divine”

Imnurile Sfintului Simeon Noul Teolog îl revelează pe Dumnezeu ca Lumină și Iubire, autorul fiind un discipol fidel al teologiei ioaneice, aflat permanent în căutarea lui Dumnezeu. „Rugăciunea mistică” de invocare a Sfintului Duh ne introduce în tainele teologiei imnelor: „Vino Lumină adevărată, vino viață veșnică, / Vino taină ascunsă, vino comoară fără nume, / Vino lucrare negrăită, vino Ființă neînțeleasă, / Vino fericire nesfîrșită, vino lumină neapusă... / Vino Cel nevăzut și neatins și neajuns... / Vino nume preaiubit și cîntat, cu totul necunoscut nouă, care mărturisește ce ești, sau cît poți fi cunoscut, sau în ce fel ești”¹¹.

Imnurile, ca rugăciuni în versuri, arată un mod direct și apofatic un mod intim de cunoaștere a lui Dumnezeu. După trecerea prin etapele ascezei, prin rugăciune înflăcărată, prin lacrimile pocăinței și alte feluri de nevoințe, după curățirea de patimi, sfîntul este învrednicit de vederea sau contemplarea luminii divine necreate și de simțirea harului ca iubire care i se revărsă abundant, umplîndu-i sufletul de uimire în fața negrăitului divin: „Și eu mă umplu de iubire și

⁷ cf. J. Koder, *Introducere (o.c.)*, pp. 48—82.

⁸ Pr. Ioan Bria, *Simțirea tainică a prezenței harului după Sfîntul Simeon Noul Teolog*, „Studii Teologice”, nr. 7—8/1956, p. 483.

⁹ J. Gouillard, *Symeon le Jeune, le Théologien, au le Nouveau Théologien* art. în „Dictionnaire de Théologie Catholique”, tom. XIV, partea a II-a, Paris, 1941, col. 2949.

¹⁰ Pr. prof. Dumitru Stăniloae, *Spiritualitatea ortodoxă*, București 1981, p. 319.

¹¹ *Hymnes*, vol. I, ed. cit., p. 150.

de frumusețea Lui / Și mă satur de bucuria și dulceața dumnezeiască.
/ Sînt părtaș luminii, mă împărtășesc de slavă / Și fața mea strălucește
ca a Preaiubitului meu" ¹².

a) Simțirea tainică a prezenței harului ca iubire este o condiție cerută fiecărui creștin. În teologia imnurilor, harul divin se descoperă ca lumină și se simte ca iubire revărsată în suflet. Frica de Dumnezeu, ca virtute creștină, premerge sau deschide calea dragostei divine: (Iubirea) „este foc, este și rază / Se face nor de lumină / Și sfirșește a fi soare. / Ea s-a apropiat de mine / Sub chipul unui nor luminos / Deasupra capului meu" ¹³.

Sf. Simeon numește dragostea sau iubirea divină, Lumină neapropiată, Mina, Ochiul și Fața lui Dumnezeu, Soare neapropiat și Stea pururea strălucitoare, care și prin care se descoperă Dumnezeu în adîncul sufletului. Dragostea divină este: „Încîntare, bucurie și pace, / Nemăsurată milă și adînc de îndurare, / Nevăzutul ce se vede, necuprinsul ce se-ncape, / neajunsul ce-a pătruns în mintea mea" ¹⁴.

Iubirea este plinătatea infinită a Ființei tripersonale a lui Dumnezeu care se revărsă oamenilor spre împărtășire prin harul sau energile luminoase necreate.

Simțirea dragostei divine în suflet naște șiroaie de lacrimi de dor și de iubire față de Dumnezeu și de oameni, transfigurînd și îmbogățind duhovnicește. Harul iubirii Sfîntului Duh se simte și se descoperă felurit, potrivit stării sau treptei duhovnicești a creștinului: ca apă dătătoare de viață prin lacrimi, ca dulceață negrăită care hrănește sufletul și trupul, sau ca lumină interioară care, izbucnind din adîncul ființei, transfigurează fața și întreg trupul omului ¹⁵.

b) Contemplarea lui Dumnezeu ca lumină negrăită este o temă și o trăsătură specifică și permanentă a întregii opere a Sfîntului Simeon Noul Teolog, dar în mod cu totul deosebit, a „Imnurilor dragostei divine". Contemplația lui Dumnezeu în lumină este și ținta sau scopul spiritualității isihaste, al cărui ctitor de seamă este și Sfîntul Simeon. Focul dumnezeiesc al harului necreat revărsîndu-se în Ființa divină în sufletul creștinului, arde și nimicește spinii patimilor, aprinzîndu-se pe altarul inimii și dînd naștere la ceea ce alte scrieri filocalice numesc „rugăciunea inimii". Contemplația după învățătura Sf. Simeon este lucrarea ființelor raționale, îngerii și oamenii. Înainte de a cădea în păcat, omul contempla în Eden lumina Feței lui Dumnezeu. Numai restaurat în Iisus Hristos, omului i se redeschide posibilitatea „vederii duhovnicești": Deoarece nu-i dat creaturii a cunoaște / Depplin pe Creatorul, precum El însuși / Se cunoaște pe Sine prin ființă, /

¹² *Imnul XVI*, vol. II, pp. 10—12.

¹³ *Imnul XVII*, p. 36 și 40; Vezi și Ioan Bria, art. cit.; P. Miquel, *La conscience de la grâce selon Simeon le Nouveau Théologien*, „Irenikon" XLII, 1969, nr. 3, pp. 314—342.

¹⁴ *Imnul XVIII*, p. 74, 76, 78.

¹⁵ *Imnul XXII*, p. 184. Despre simțirea harului și contemplația luminii divine, Sf. Simeon scrie și în „A cincea cuvîntare morală", Filocalia, VI, București, 1977, pp. 183—202.

Ci toți îngerii și toată firea creată / Îl văd și Îl zăresc numai prin har¹⁶. Revelarea Luminii divine îl face pe Sf. Simeon, să-și plece mintea smerit, care, copleșită de prea multa lumină își recunoaște neputința și nevrednicia. Lumina îi arată omului ungherele întunecate ale sufletului său, făcînd să-și recunoască mizeria spirituală. Sfîntul Simeon mereu spunea: „Cînd îmi strălucește Lumina, eu plîng străpuns de durere / Și-mi văd sărăcia, dîndu-mi seama unde sint”. După Sf. Simeon, contemplația mistică este ca un port sau un liman izbăvitor în care ajunge sufletul după ce a străbătut „marea vieții” bîntuită de patimi, de „viforul ispitelor” după ce a străpuns „zidul” gros al patimilor. Contemplația este: „Paradisul, căci acolo-i pomul vieții...” În mod deosebit, Lumina divină a Sfintei Treimi este revelată ca fiind a Duhului Sfînt: „Luminați de Lumina Duhului / Sfînții văd pe Fiul, privesc pe Tatăl / Și se închină persoanelor Treimice / Unui Dumnezeu care-I singur prin negrăita Ființă”. Sf. Apostol Pavel, răpit la al treilea cer și aflat în stare de contemplație, a mărturisit: „Am auzit cuvinte pe care nu le pot spune (II Corinteni 12, 1) sau: Dumnezeu locuiește într-o lumină neapropiată (I Timotei 6, 16). După „Imnurile” Sfîntului Simeon, Lumina dumnezeiască se descoperă progresiv — ca o stea, ca o rază, ca un fulger, ca un nor luminos și apoi ca un soare neapropiat. Autorul „Imnurilor” o numește „lumină simplă și lumină dulce”, „Lumină ce izvorăște ca apa și arde ca focul”, „Lumina cea neînserată”, „Lumina neapropiată”, „un adînc neasemănat și negrăit” din care și prin care se descoperă Dumnezeu¹⁷.

c) Apofatismul cunoașterii lui Dumnezeu. În Imnurile Sfîntului Simeon Noul Teolog nu lipsesc elementele cunoașterii catafactice, dar ceea ce primează în cuprinsul lor este cunoașterea apofatică sau prin negație, revelînd negrăitul, neînțelesul existenței lui Dumnezeu: „Că Tu ești, noi putem ști și vedem lumina Ta, dar ce ești Tu, și în ce fel ești, noi nu putem cunoaște” — spune Sfîntul Simeon exclamînd mai departe: „O Treime, creatoare a tuturor / O, singurul meu Dumnezeu unic, / Neînțeles în ființă / Necuprins în slavă, / Negrăit în lucrări”¹⁸. La Sf. Simeon predomină o teologie a negației, ceea ce îl face să remarce într-un vers: „Eu văd raza, nu văd soarele”, făcînd astfel distincție între ființa și energiile lui Dumnezeu, temă dezvoltată și apărută mai tîrziu de Sf. Grigore Palama. Pe Dumnezeu îl cunoaștem numai din și prin energiile Sale divine, necreate nu în ființa Sa, ceea ce îl încadrează pe Sf. Simeon Noul Teolog pe linia Sfîntului Grigorie de Nyssa, a părinților capadocieni, a scrierilor areopagice, a Sfîntului Maxim Mărturisitorul și a Sfîntului Ioan Damaschin. Sfîntul Simeon aseamănă dumnezeirea cu un ocean infinit din care El se împărtășește abia printr-un strop. Acest strop de har îi astîmpără și îi mărește setea duhovnicească a sufletului după Dumnezeu, de-

¹⁶ *Imnul II*, pp. 182—184.

¹⁷ *Imnul XXI*, (pp. 130—168) *XXIII*, pp. 170—172; *XXV* p. 228; *XXVII* p. 282.

¹⁸ *Imnul XVIII*, p. 74; *XXIII* p. 188.

oarece adincul dumnezeirii este de necuprins: „Căci într-un adinc nesfârșit, într-o nemăsurată înălțime / Cine va putea găsi mijlocul sau sfârșitul? / Știu că este mult, dar cit de mare e, nu știu”¹⁹.

II. Dumnezeu unul în ființă, întreit în persoane

În scrierile Sfântului Simeon Noul Teolog (Catehezele, Tratatetele, Capetele duhovnicești și Imnurile) nu se află o expunere completă a doctrinei trinitare a Bisericii, pe care Sf. Simeon, fără nici o îndoială, o împărtășea în întregime și o mărturisea cu tărie. Doar în cele trei *Tratate teologice* alcătuite după modelul celor „Cinci Cuvântări teologice” ale Sfântului Grigorie Teologul, Sf. Simeon încearcă să ne redea o sinteză a dogmei trinitare. El insistă mai mult asupra naturii incognoscibile și inaccesibile a Sfintei Treimi, deci asupra apofatismului tainei. Același lucru îl va face cu precădere și în „Imnurile” sale. Sf. Simeon afirmă „unitatea trinitară a lui Dumnezeu și realitatea ipostaselor divine — Tatăl, Fiul și Sfântul Duh — precum și a numelor ipostatice, urmînd linia Sfântului Ioan Damaschin și a patriarhului Fotie, și mai ales proprietățile fiecărui ipostas — nenăscut, născut și purces”²⁰. Privitor la revelarea Sfintei Treimi, Sf. Simeon folosește o analogie originală. Tatăl este fața supraluminoasă cu cei doi ochi plini de lumină — Fiul și Sfântul Duh. În viziunile sale contemplative, Sfântului Simeon i se descoperă nedespărțite cele trei persoane ale Sfintei Treimi: Aceștia Trei sint cu adevărat lumina și Lumina în Trei / Strălucește mai mult decît soarele în sufletul meu, Și-mi luminează mintea mea, pînă atunci întunecată”²¹. Sf. Simeon numește pe Dumnezeu „Treime nedespărțită și Unime neamestecată”, o Lumină în trei ipostasuri, „putere și început al începutului neînceput”, Lumină ființială ce nu se poate numi întrucît este fără nume (anonimos) și totodată cu multe nume prin lucrările Sale (polinimos). Sfînta Treime lucrează totul printr-o unitate în voință, în cugetare, în tărie, fiind o unică Slavă, o Putere, o Stăpînire și o Împărăție.

În „Imnuri”, adeseori însuși Dumnezeu vorbește Sfântului Simeon despre Sine însuși, despre existența Sa negrăită, despre însușirile Sale, despre măreția și infinitatea Sa cea mai presus de timp și spațiu. Taina Sfintei Treimi rămîne pe veci neînțeleasă de creaturile raționale. Chiar și marii contemplativi, — prin Sf. Simeon —, cum au fost Moise pe Sinai, Ilie pe Horeb sau Sf. Apostol Pavel răpit în al treilea cer au mărturisit prin credință numai că Dumnezeu „este Cel ce este” (Ieșire 3, 14), nu și cum este El²².

¹⁹ *Imnul XI*, p. 236 ; VIII p. 218 ; XXIII, pp. 206—208. Despre „oceanul nesfârșit al Slavei lui Dumnezeu”, Sf. Simeon Noul Teolog scrie și în „*Cele 225 capete gnostice și teologice*”, cap. 11, în *Filocalia* rom. vol. VI, pp. 33—34.

²⁰ Cf. Basile Krivocheine, o. c., p. 311. Idem, St. Symeon the New Theologian and Early Chrystian Popular Piety, în „*Studia Patristica*” vol. II, Berlin 1957, pp. 485—494.

²¹ *Imnul XII*, p. 244, XI, p. 234.

²² *Imnul LIII*, p. 58, XXXI, p. 392.

a) Ființa și însușirile lui Dumnezeu. Sf. Simeon Noul Teolog recunoaște neputința creaturilor raționale de a cunoaște pe Dumnezeu în ființa Sa, acestora fiindu-le îngăduită numai cunoașterea însușirilor divine, ființa rămânând „nevăzută, neapropiată și nesfârșită; ascunsă, neschimbată, neîmpărțită, întreit sfântă...”. Într-o doxologie imnică, Sfântul Simeon scrie: „Tu ești cu totul nemîșcat și mereu în mișcare, / Cu totul în afara creației și cu totul între creaturi, / Tu umpli în întregime totul, fiind cu totul în afara tuturor, / Mai presus de toate, Doamne, mai presus de orice început, / Mai presus de toată ființa, mai presus de natura firii, / Mai presus de toți vecii, mai presus de orice lumină, Mintuitorule²³. Îngerii „Văd de departe Slava Slavei Mele, dar nu ființa” — spun versurile Sfântului Simeon. Din infinitatea însușirilor lui Dumnezeu, Sf. Simeon remarcă în mod deosebit infinitatea față de timp și spațiu a Ființei divine, ca iubire și lumină atotprezentă, umplind totul cu strălucirea Sa și nefiind cuprinsă de nimic. Descoperirea prezenței luminoase și iubitoare a lui Dumnezeu în suflet (în mintea coborîtă și unită cu inima, cum vor accentua isihăștii de mai târziu), îi revelează atotprezența lui Dumnezeu în lume.

b) Energiile divine necreate. Contribuind și dezvoltînd linia teologică Sf. Simeon a fost premergător în teologia energiilor divine necreate, prin urmare Sfântului Grigorie Sinaitul și mai ales Sfântului Grigorie Palama. De aceea tema „energiilor divine” este în mare măsură specifică și Sfântului Simeon Noul Teolog.

Dumnezeu comunică, se revărsă și împărtășește lumii și omului harul sau energiile Sale necreate, care se răsfrîng în infinite lucrări ale lui Dumnezeu în afară, cărora omul le dă numiri sesizîndu-le. Energiile sînt purtătoare de lumină, așa cum contemplă și exprimă Sf. Simeon în „Imnurile” sale, Lumina coborînd în mod progresiv, ca stea, rază și mai apoi, ca soare supraluminos, strălucește peste om și înlăuntrul lui, încălzindu-l cu iubire și revărsîndu-se ca o binecuvîntare în mediul natural înconjurător. La începutul imnului XXIV, Sf. Simeon scrie: Dă-mi să văd fața Ta / Și să mă bucur de negrita Ta frumoasă, / Să contemplu și să gust înfățișarea Ta, / Chipul negrit, chipul neînfațat, / Chipul cel înfricoșat, totuși dă-mi să grăiesc / Lucrările acestuia, nu ființa²⁴. Contemplarea reflexului luminos al feței sau chipului lui Hristos, Dumnezeu-Omul, dezvăluie și scoate la lumină și chipul lui Dumnezeu din om, recunoscîndu-și înrudirea și dobîndind asemănarea.

Împărtășindu-se din energiile divine și contemplînd lucrările lui Dumnezeu pline de aceste energii, omul le acordă denumiri potrivite fiecăruia. Prin contemplația luminii, Sf. Simeon întrezărește frumusețea și splendoarea lui Dumnezeu, bunătatea și iubirea Sa, iar din contemplația creaturilor se observă atotputernicia și atotînțelepciunea divină.

²³ *Imnul XIII*, pp. 258—260 ; *XV*, p. 282.

²⁴ *Imnul XXIV*, p. 226.

Simțind profund în suflet lucrarea energiilor Sfântului Duh, Sf. Simeon se folosește în „Rugăciunea mistică” de felurite numiri prin care definește aceste lucrări și energii ale Luminii divine, chemînd pe Dumnezeu prin aceste cuvinte: „Vino bucurie veșnică, vino cunună nevastă, vino purpura marelui nostru Dumnezeu și Împărat, vino briu strălucitor ca și cristalul, îmbogățit cu pietre scumpe... Vino suflarea și viața mea, vino mîngăierea sărmanului meu suflet, vino bucuria și slava și dulceața mea îmbelșugată... Îți mulțumesc că mi Te-ai făcut lumină neînserată și Soare neapus, care nu ai unde să te ascunzi și care umpli toate prin Slava Ta”²⁵. Printre alte denumiri folosite notăm: mană, apă vie, pline și vin, mireasmă, veșmînt sau înviere — toate exprimînd lucrările harului în sufletul și în viața personală.

c) Dumnezeu Tatăl, Fiul și Sfîntul Duh. În cuprinsul „Îmnurilor” Sfîntului Simeon Noul Teolog, persoanele Sfintei Treimi se revelează atît împreună, cit și fiecare în parte. Dumnezeu Tatăl ca persoană este Principiul divin care naște etern pe Fiul și purcede etern pe Sfîntul Duh. Tatăl este izvorul bunătăților, Fiul este binele suprem și Logosul divin, iar Sfîntul Duh e Cel care împărtășește creaturilor bunătățile Tatălui și cuvintele Logosului. Ființa divină este comună celor trei persoane ale Sfintei Treimi. Tatăl nu se micșorează pe Sine prin nașterea Fiului și purcederea Sfîntului Duh. Dumnezeu rămîne ineputabil în preaplinul ființei Sale. Autorul citează pe Sf. Evanghelist Ioan 5, 19: „Fiul face tot ce vede că face Tatăl”. Sfîntul Duh este „dătătorul de viață”, precum îl numește Simbolul de credință. Îmnul XXI — o scrisoare în versuri către Ștefan de Nicomidia — se ocupă în întregime de relația ființială dintre Dumnezeu Tatăl și Dumnezeu Fiul: „Tot ce are Tatăl, are și Fiul de asemenea, / Tot ce are Fiul, are de asemenea și Tatăl / Eu văzînd pe Fiul, contemplan și pe Tatăl”²⁶. Tatăl se revelează ca Creator, Fiul ca Mîntuitor, iar Sfîntul Duh ca Sfințitor; deci toate cele trei persoane ale Sfintei Treimi colaborează împreună la creație, mîntuire și la desăvîrșirea prin sfințire. Sf. Simeon accentuează mereu caracterul tripersonal al Luminii divine pe care o contemplă. Dumnezeu-Fiul este cel care întrupîndu-se în persoana divino-umană a Mîntuitorului Iisus Hristos se descoperă ca „Lumină a lumii” (Ioan 8, 12) celor care-L contemplă duhovnicește și anume prin Schimbarea la față de pe Tabor, prin lumina învierii dintre cei morți și apoi după înălțarea Sa la cer. Sf. Arhidiacon și întiul mucenic Ștefan vede cerurile deschise și contemplă pe Fiul în lumină șezînd de-a dreapta Tatălui (Faptele Apostolilor 7, 56); Sf. Apostol Pavel contemplă lumina pe drumul Damascului (Faptele Apostolilor 9, 3), iar Sf. Ioan Evanghelistul în insula Patmos (Apocalipsa cap. 1). Dumnezeu Duhul Sfînt împărtășește dragostea divină prin Lumina Sa neapusă care-i transfigurează pe contemplativi, împărtășindu-le nemurirea.

²⁵ Îmnul XXXIX, p. 476; Hymnes, I, p. 150; XLV, p. 104.

²⁶ Îmnul XXXI, pp. 386—390; XXI, pp. 136—168.

Sf. Simeon numește și aseamănă pe Duhul Sfint cu „Pomul vieții”, sădit în pământul sufletului din care răsar florile virtuților ce-l înmiresmează duhovnicește pe creștin preschimbându-i ființa într-un paradis spiritual²⁷.

În fața măreției și frumuseții luminii Sfintei Treimi pe care o contemplă, autorul „Imnurilor” se simte mereu uimit, extaziat, recunoscându-și nimicnicia. Cuprinsul teologic al „Imnurilor dragostei divine” nu adaugă și nu înlătură nimic din tradiția și învățătura revelată privitor la dogma Sfintei Treimi. Specificul spiritual al „Imnelor” este însă acela că ne lasă să înțelegem posibilitatea expunerii și trăirii evidente în orizontul strălucitor și infinit al Luminii Sfintei Treimi, prin contemplația precedată și susținută permanent de asceză, transferind, astfel, dogma trinitară din planul pur teoretic în cel duhovnicesc, prin viața mistică.

III. Sfinta Treime în relație cu lumea și omul

a) Creația, providența și mântuirea. „Imnurile” Sfintului Simeon Noul Teolog îl fac cunoscut pe Dumnezeu printr-un permanent dialog cu lumea în general și cu omul în special; un dialog și o relație între Creator și creatură, între Ființa tripersonală a lui Dumnezeu și omul ca persoană orientat mereu spre Dumnezeu. Dumnezeu și omul se află într-o permanentă căutare reciprocă, plină de dor, de har și de iubire. Lumina și iubirea divină constituie mobilul și modul acestei relații. Deși nu formează o temă principală în teologia „Imnelor”, referințele la creație și providență sînt elocvente. Simeon spune: „Tu ești singur Creator atotputernic al Cerului, / Singur porți toate prin porunca Ta / Și ții toate numai prin voința Ta”. Dumnezeu a creat lumea din nimic pentru a-și revărsa iubirea Sa în afară. Întii a adus la existență lumea nevăzută, lumea „miliardelor de îngeri”, care sînt liturghisitorii cerului. O parte din îngeri au căzut din har prin mîndrie, călcînd pentru totdeauna legătura de iubire cu Dumnezeu. Omul, trup și suflet nemuritor, a fost creat printr-un act special al lui Dumnezeu, ca stăpîn al lumii văzute, avînd în el chipul lui Dumnezeu, menit să ajungă la asemănarea cu „Prototipul”. În chip se reflectă și se oglindește lumina divină. În paradis, Adam L-a văzut pe Dumnezeu „față către față”. Prin păcat, ochii lui spirituali au fost orbiți de întunericul patimilor, alterîndu-se chipul divin din om²⁸.

Ca fapt al providenței, Sf. Simeon observă lucrarea de conducere și purtare de grijă a lui Dumnezeu față de lume, constatată și de el personal prin pronia care l-a scos din valurile patimilor lumii, împăr-

²⁷ *Imnurile XI*, pp. 232—240; XVIII, p. 74, XLVII, p. 120.; pr. Ilie Moldovan, *Teologia Sfintului Duh după Catehezele Sfintului Simeon Noul Teolog*, în „Studii Teologice”, nr. 7—8/1967, pp. 418—431; Emanuel Banu, *Lumina Sfintului Duh în opera Sfintului Simeon Noul Teolog*, în „Studii Teologice”, nr. 1—2/1980, pp. 81—94.

²⁸ *Imnul XXXVIII*, pp. 468—474; XLIV, pp. 74—76; XXXIV, p. 240.



tăşindu-l de lumina şi iubirea divină. În creaţie şi providenţă conlucrează Dumnezeu Tatăl, Fiul şi Sfântul Duh.

După Sf. Simeon, relaţiile de iubire intratrinitare, se cer actualizate şi aplicate în viaţa de fiecare zi a oamenilor din societate, prin frăţietate, egalitate şi progres spiritual.

Exemplul cel mai grăitor al legăturii Sfintei Treimi cu lumea şi omul este lucrarea de mîntuire săvîrşită de Fiul lui Dumnezeu întrupat, Mîntuitorul Iisus Hristos. Pentru Sf. Simeon, Iisus Hristos este Mirele spiritual născut din veci din Tatăl „şi în timpurile mai de pe urmă din Sfînta Fecioară Maria”, căruia îi adresează mare parte din versurile sale, fiind centrul întregii sale teologii şi spiritualităţi. În imnul I, el numeşte pe Mîntuitorul Hristos: „Împărăţia cerurilor, pămîntul celor blînzi, păşunea paradisului, locaşul de nuntă, pîinea vieţii şi băutura duhovnicească”. Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu întrupat, este „steaua lui Iacob” care a răsărit pe cerul istoriei omenirii şi care poate răsări în orice suflet căutător al luminii divine, ca rază şi flacără. Sf. Simeon contemplă lumina divină a Sfintei Treimi revărsată prin umanitatea lui Hristos, peste veacuri pînă la sfîrşitul lumii, sau la a doua Sa venire. Mîntuitorul Iisus Hristos îi vorbeşte despre Sine şi despre taina întrupării Sale, în duhul dogmei de la Sinodul IV şi VI ecumenic: „Eu sînt Dumnezeu şi om desăvîrşit / Atotdesăvîrşit, atotperfect, trup, suflet, minte şi cuvînt / Om şi Dumnezeu deplin în două firi, / De asemenea două naturi, două lucrări, Şi două voinţe într-o singură Persoană, / Totodată Dumnezeu şi om, Eu sînt Unul din Treime”²⁹. Imnul XXXVI rezumă întreaga iconomie a mîntuirii în Hristos continuată în Biserică, prin Sfintele Taine. Biserica este numită „Casa lui David”, Hristos fiind „Fiul lui David”. În imnul XV, explică astfel: „Noi toţi sîntem Casa lui David, pentru că sîntem din neamul Lui, / Pentru că Tu însuşi Creator a toate, Te-ai făcut Fiu al Lui, iar noi fii ai Tăi după har. / Tu eşti din neamul nostru după trup, iar noi ai Tăi prin îndumnezeire; / Căci luînd trupul nostru, ne-ai dat Duhul Tău dumnezeiesc / Iar noi toţi împreună ne-am făcut Casa lui David / Prin ceea ce era al Tău, prin înrudirea cu Tine”³⁰. Sf. Simeon Noul Teolog acordă o importanţă deosebită Sfintei Taine a Euharistiei prin care ne unim ontologic cu Dumnezeu din Sfînta Treime, prin Trupul şi Sângele lui Hristos prefăcut prin harul Sfîntului Duh din pîine şi vin³¹. Deci, lumina Sfintei Treimi după teologia „Imnurilor” este una şi aceeaşi cu aura Sfintei Euharistii.

b) Desăvîrşirea şi îndumnezeirea omului şi a lumii este tot o împreună-lucrare a Celor trei persoane ale Sfintei Treimi, cu deosebire a Sfîntului Duh. Printr-o împărtăşire din harul iubirii divine, prin contemplarea luminii necreate şi prin unirea cu Hristos, creştinul urcă spre desăvîrşire şi îndumnezeire, atrăgînd după sine şi lumea în care

²⁹ Imnul XXII, p. 172, XXV, pp. 254—256; XXII, p. 408.

³⁰ Imnul XV, p. 288.

³¹ Imnul XIV, p. 270.

trăiește. Ca Mire duhovnicesc, Hristos pregătește nunta spirituală pentru sufletele mirese ale Lui. Celor care nu răspund chemării lui Hristos, Sf. Simeon le spune: „Dumnezeu nu s-a rușinat să se facă asemenea ție (prin întrupare) / Și tu te rușinezi să te faci asemenea Lui? (prin îndumnezeire)”³². Învăluit și transfigurat de lumină, Sf. Simeon exclamă: „Sînt om după fire, / Dar Dumnezeu după har”³³. În legătură cu unirea omului cu Dumnezeu prin harul iubirii, în „Imnurile dragostei divine” se folosește analogia contopirii focului cu fierul și a luminii cu cristalul. Sf. Simeon numește mintea creștinului contemplativ, curățită de patimi și plină de lumină, „mintea lui Hristos” (I Corinteni 2, 16), atunci cînd ajunge să-L cugete mereu pe El și asemenea ca El. Pe culmile desăvîșirii, mintea văzătoare de Dumnezeu contemplă lumina răsărind ca o stea ce crește pînă ajunge soare. Dar — explică autorul „Imnurilor”, nu Lumina se mărește, ci mintea, în măsura în care se deschide Luminii divine³⁴.

În aceste stări, sufletul se umple de „străluciri dumnezeiești”, „fulgerînd în lumina nemuririi” și iradiînd lumină duhovnicească printre oameni și peste lume. Omul se apropie prin transfigurare de asemenea cu Dumnezeu. Sf. Simeon constată într-un vers: „Fața mea strălucește ca a Preaiubitului meu”. Această lucrare dumnezeiască se începe în această viață și, bazat pe teoria epectazei Sfintului Grigorie de Nyssa, Sf. Simeon spune că progresul duhovnicesc în cunoașterea și iubirea lui Dumnezeu se continuă prin nemurire în veșnicie, fără să se sfîrșească vreodată. Prin iubire și lumină, omul se împărtășește de viața veșnică a Sfintei Treimi. Contemplînd Lumina „într-o formă fără formă”, sfîntul a pășit în taina veacului viitor, într-un „cer nou și un pămînt nou” (sau un cer nou pe pămînt nou). „Eu străbat cerurile unit cu El” — spune Sf. Simeon. Desăvîșirea nu are hotar, iar prin unirea cu Hristos, creștinul se unește cu toate cele trei persoane ale Sfintei Treimi: „Fiind unit cu Trei ca și cu Unul”³⁵.

Încă din viața pămîntească, sfînții „Văd pe Dumnezeu numai într-o minte fără gînd / Statornicită în lumină ca o săgeată în perete / Sau ca o stea pe cer...”³⁶.

Se poate observa faptul că pentru Sf. Simeon Noul Teolog contemplarea lui Hristos în lumină, este un preludiv, o anticipare sau chiar o evidență a Parusiei Domnului.

Concluzii.

În urma celor spuse, se poate desprinde că Sf. Simeon Noul Teolog continuă și dezvoltă în mod original, teologia Sfintului Ioan Teologul: „Dumnezeu este lumină” și „Dumnezeu este iubire” (I Ioan 1, 5;

³² *Imnul XV*, pp. 288—290.

³³ *Imnul XXX*, p. 372.

³⁴ *Imnul XXXIX*, p. 480; *LI*, pp. 186—188.

³⁵ *Imnul XIII*, p. 262, *XVI*, p. 12, *XXIII*, pp. 210—212, *XXVII*, p. 280.

³⁶ *Imnurile XXVII*, p. 284, *II*, pp. 174—178.

4, 8), precum și învățătura despre Sfînta Treime din teologia patristică, îndeosebi din cele *Cinci cuvîntări teologice* ale Sfîntului Grigorie Teologul.

„Imnurile dragostei divine”, privitor la dogma Sfîntei Treimi (dogmă explicată nuanțat în imnografia bizantină), exceptînd tema energiilor divine, rămîn mărturia cea mai autentică a unei trăiri de maximă intensitate cunoscută pînă astăzi, a adevărului revelat.

Harul necreat al lui Dumnezeu se simte tainic prezent în suflet, prin iubire față de Dumnezeu, de aproapele și de întreaga lume și se contemplă ca lumina necreată care izvorăște din Ființa divină inefabilă.

Energiile și lucrările ființei tripersonale a Sfîntei Treimi, se revelează ca lumină avînd felurite numiri pline de sensuri. Sfînta Treime este într-o relație cu lumea și omul prin creație, providență, prin economia mîntuirii în Hristos și prin desăvîrșirea lumii și a omului în Duhul Sfînt.

Într-unul din versurile „Imnurile dragostei divine” (care s-ar fi putut numi tot așa de bine și „Imnurile luminii divine”), Sf. Simeon sintetizează atitudinea spirituală a omului față de Dumnezeu prin contemplarea luminii divine necreate a Sfîntei Treimi, spunînd: „Creatorul îmi dă Mîna Sa S-o sărut...”³⁷. Contemplația înseamnă deci adorare, închinare în duh și adevăr, adusă înaintea Sfîntei Treimi.

Cuviosul Nicodim Aghioritul (+1809) alcătuiind după opt veacuri „Slujba Cuviosului Părintelui nostru Simeon Noul Bogoslov” — cum o traduce un vechi manuscris românesc — i se adresa pe bună dreptate: „Bucură-te, cel ce după primul, Ioan, și după al doilea, Grigorie, ai răsărit ca al treilea Teolog care te odihnești la pieptul Mîntuitorului”³⁸.

³⁷ *Imnul I*, p. 164.

³⁸ Cuviosul Nicodim Aghioritul, *Slujba Sfîntului Simeon Noul Bogoslov* aflat în mss. rom. nr. 73 din Biblioteca Patriarhiei Române, copiat de Natanail în 1813.

VECHI SIGILII BISERICESTI ALE UNOR PAROHII DIN JURUL ORAVIȚEI

de : prot. IEREMIA B. GHITA — FABIAN M. POLGAR

Una dintre cele mai importante științe auxiliare ale istoriei este sigilografia sau sfragistica ce se ocupă cu studiul, descrierea și explicarea sigiliilor folosite în actele publice sau particulare¹. Spre deosebire de monede, sigilografii au dovedit existența neîntreruptă a pecetilor, începând cu a doua jumătate a secolului XIV și până în vremea noastră².

Caracterul permanent al sigilografiei românești ilustrează autonomia și independența domnitorilor români în toate epocile istoriei noastre și dovedește că starea socială și viața culturală a poporului nostru, în tot cursul dezvoltării sale, a permis ca autoritățile civile și bisericești să folosească sigilii oficiale.

Sigilografia românească din Banat cuprinde, pe lângă sigiliile oficiale aparținând vechilor instituții comunale (primăriei, notariate), pecetile bisericești, aplicate pe acte în ceară roșie sau tuș de funingină. În cele ce urmează, le vom cerceta pe cele păstrate în unele parohii din zona Oraviței.

Prin caracterele lor specifice, sigiliile din zona geografică de care ne ocupăm se pot împărți în trei categorii :

1. Cele datînd din anii 1850—1869, au formă ovală sau rotundă, cu inscripție circulară, în caractere cirilice și reprezentarea iconografică a hramului bisericii, pecetii din care s-au păstrat puține exemplare.

Amintim, din această categorie, pe cele din Vrani, Iertof și Mercina. Cîmpul pecetii din Vrani, înconjurat de două cercuri, înfățișează pe Sfinții Apostoli Petru și Pavel, cu următoarea inscripție : Pecetel Bisericii Parohi(ale), satul Vran(i)". Pecetea Bisericii din Iertof este asemănătoare celei din Vrani, cîmpul înfățișînd icoana hramului — Înălțarea Domnului — dar are o inscripție circulară mai amplă :

¹ Constantin Mazil, *Studii de sigilografie românească*, București, 1827, p. 6.

² Idem, *Bule de aur sigilare de la domnii Țării Românești și ai Moldovei*, București, 1925, p. 3.

„Pecet(ul) Paroh(iei) Bisericii Greci(ești) Neunit(e) a sat(ului) Haerdorf”. Sigiliul parohiei Mercina, cu inscripție asemănătoare celui din Vrani, are în câmpul său hramul bisericii — Adormirea Maicii Domnului.

2. Cele din categoria a doua, mai multe la număr, au aceeași formă și iconografie ca cele menționate mai sus, dar se deosebesc prin unele elemente noi: înscrierea anului de emitere a sigiliului, înlocuirea scrisului cirilic cu cel latin, începând din anul 1863, precum și a cuvîntului „pecete” cu „sigil”.

O deosebire esențială este și abandonarea din textul sigiliilor anterioare a numirii de biserică „greco-neunită”. De fapt încă din anul 1850, sinodul Patriarhiei din Karloviț a cerut împăratului Francisc Iosif I înlăturarea denumirii negative (greco-neunite) și întrebuintarea în toate actele oficiale a denumirii proprii, pozitive: „Biserica răsăriteană”³.

Cu aceste elemente noi se prezintă sigiliile pe care le prezentăm. Cel din Vrani are următoarea inscripție circulară: „Sig(ilul) Bisericeii Dreptmăritoare Răsăriteană din Vrani, 1869”. În câmpul lui sînt înfățișați Sfinții Apostoli Petru și Pavel, întocmai ca și la „pecetul” din categoria întâia.

Asemenea celui din Vrani sînt sigiliile bisericilor din Mercina și Răchitova, cu același an de emitere, deosebite numai după reprezentarea iconografică a hramului: Adormirea Maicii Domnului (Mercina) și nașterea Preacuratei Fecioare Maria (Răchitova).

Puțin deosebit este sigiliul din Oravița Română. În inscripția lui circulară, în loc de Biserica „Răsăriteană”, apare cea de „Gr(eco) Orient(ală), cu hramul Sf. P. Ilia 1869”.

3. Există și sigilii comunale care au avut în câmpul lor iconografie bisericească, similar sigiliilor parohiale.

După cum se știe, sigiliile vechilor instituții comunale au avut în câmpul lor reprezentări heraldo-topografice sau indeletnicirile localnicilor, cu obișnuitele inscripții circulare, dar au existat și excepții.

În Banat, printre primele sigilii de acest fel figurează cel al comunei Zorlențul Mare, confecționat în anul 1800. Inscripția: „Zorlenz mare”. Iconografia: Sf. Gheorghe omorînd balaurul⁴.

Caracter mixt au și sigiliile din comunele Giurgiova, Secășeni, Calina, Ciortea, Greoni și Măidan, din anii 1841—1865. Cel din Giurgiova are inscripția în limba maghiară și îl înfățișează pe Sf. Gheorghe călare pe cal, străpungînd cu sulița gura balaurului. Sigiliul comunei Secășeni are inscripția: „Szekàs helyység petsétye” și înfățișează frontal pe Sf. Arhanghel Mihail înaripat, avînd în mîna dreaptă sabia de foc, iar în stînga cumpăna judecății. Cu aceeași inscripție,

³ Dr. Ioan Lupaș, *Mitropolitul Andrei Baron de Șaguna*, Sibiu, 1903, p. 114.

⁴ Pesty Frigyes, *Krasso vármegye története*, II, Budapesta 1984, p. 299.

sigiliul din Calina înfățișează în cimpul lui pe Preacurata Fecioară Maria cu pruncul Iisus în brațe, avînd împrejurul capetelor aureolă de semicercuri perlate. Sigiliul din Ciortea, cu inscripția „Csorda helység Petsétye”, ne prezintă un cîmp despărțit orizontal în două secțiuni, avînd în fiecare cîte un cal orientat pe direcții opuse, iar sub cai semnul crucii. Sigiliul amintește predilecția locuitorilor din Ciortea pentru creșterea cabalinelor, continuată pînă în zilele noastre.

Pecetea din Greoni, cu inscripția „Greovacz helyseg Petsétye”, are în mijlocul cimpului o biserică încadrată, în dreapta, de un înalt arbore stufos, iar în stînga de o cruce mare de piatră. Și astăzi există arbori în stînga bisericii și o cruce de piatră aflată la cca. 20 m.

O interesantă înfățișare topografică prezintă sigiliul comunei Măidan (azi Brădișorul de jos), cu inscripția : „Sigillum R. Cameralis Possessionis Maidan”. El înfățișează un peisaj deluros, despărțit în două părți de un riu ; în partea dreaptă se află o cruce mare, în stînga o biserică. Sub peisaj, anul emiterii : 1826.

Importanța sigiliilor — cum se știe — este incontestabilă. Se știe că valoarea documentelor nu stă numai în cuprinsul lor, ci depinde și de anumite elemente și particularități exterioare, între care se numără și sigiliile. Ele servesc la identificarea instituțiilor sau persoanelor care le-au emis, oferă, prin reprezentările lor, un prețios material pentru istorie iar prin modul lor de execuție contribuie la cunoașterea evoluției gustului artistic. Mai mult, aplicarea lor conferă autoritate actelor emise, integritate și autenticitate indiscutabilă.

Cum adeseori, valoarea sigiliilor este subapreciată sau chiar desconsiderată, se impune ca aceste obiecte prețioase de importanță istorico-documentară și cultural-artistică să fie adunate, studiate cu interes și păstrate, deoarece lămurește anumite aspecte ale trecutului nostru. Fie ca cercetările noastre să constituie o modestă filă adăugată la cunoașterea trecutului vieții bisericești bănățene și sub aspectul sigilografiei.

COMPETENȚA JUDECĂTOAREASCĂ A SCAUNELOR PROTOPOPEȘTI DIN TRANSILVANIA ÎN SECOLELE XIV—XVIII

de : prof. CONSTANTIN RUS

1. Scurtă privire istorică asupra organizării Bisericii Ortodoxe din Transilvania între secolele XIV—XVIII.

Pe teritoriul patriei noastre a existat o veche organizație bisericească, dar mărturiile scrise nu redau decât o parte a vieții bisericești, începînd cu perioada alcătuirii principatelor medievale, Țara Românească, Moldova și Transilvania¹. Începînd cu secolul XIV există numeroase mărturii asupra organizării bisericești a românilor², în afară de actele papale și regale, care făceau amintire de preoți și „pseudo-episcopi” ortodocși. O dovadă evidentă asupra continuității poporului roman pe pămîntul Transilvaniei sînt numeroasele biserici de piatră, înălțate încă de la începutul evului mediu. Între ele amintim cîteva biserici din județul Hunedoara : Densuș (înainte de secolul X), Streisîngeorgiu (secolul XII), Strei (secolul XIII), Sintămăria Orlea, Ostrov, Peșteana, Hunedoara, Gurasada — toate din secolele XIV—XV. Este de la sine înțeles că la aceste biserici slujeau preoți ortodocși. S-au păstrat și unele știri documentare asupra slujitorilor lor. De pildă, în pisană bisericii din Streisîngeorgiu din 1313—1314, apare numele preotului Haneș. În anul 1360 este amintit un scaun de judecată al românilor din districtul Hațeg, din care făceau parte 12 cneji, șase țărani și cinci preoți : Zampa din Clopotiva, Dala din Densuș, Dragomir din Tuștea și Balc din Peșteana, în frunte cu protopopul Petru din Ostrov. În 1411, în același ținut al Hațegului este amintit protopopul Dobrotă din Rîu-Bărbat. În 1364 este înfîlbit în documente preotul Miroslav din

¹ Ioan N. Floca, *Originile Dreptului scris în Biserica Ortodoxă Română*, (teză de doctorat), Sibiu, 1969, pp. 1—2.

² St. Lupșa, *Catolicismul și românii din Ardeal și Ungaria pînă la 1556*, în „Candela”, 1928, nr. 11—12, pp. 352—396 ; 1929, nr. 1—3, pp. 86—143 ; Virgil Vătășianu, *Vechele Biserici de piatră românești din județul Hunedoara*, Cluj, 1930, p. 255 ; St. Lupșa, *Vechea mitropolie a Ardealului. Contribuții la istoria ei în secolele XV și XVI*, Sibiu, 1948 ; Idem, *Biserica Ortodoxă Română din Ardeal și Ungaria în veacul XV*, în „Mitropolia Ardealului”, nr. 3—4/1956, pp. 268—277 ; nr. 3—4/1957, pp. 219—229 ; nr. 1—2/1958, pp. 71—86.

Giulești—Maramureș, iar în 1391 egumenul Stanciu din Scorei—Făgăraș³.

Episcopul ortodox Ioan, venit din Caffa Crimeii înainte de anul 1456 și așezat în orașul Hunedoara, sfințea preoți în împrejurimi, îngrijindu-se de viața duhovnicească a credincioșilor din aceste părți și avînd în subordinea sa protopopi — cum era cunoscutul protopop Petru de Hunedoara, care-i îndemna pe preoți prin cuvîntări înflăcărâte să-și păstreze legea strămoșească, ortodoxă. Exista prin urmare, în secolul XV în Transilvania de sud, în Țara Hațegului „o viață românească intens ortodoxă și cu organizare deplină”⁴. În a doua jumătate a secolului XV pribegea prin Ardeal un episcop grec Marcu, care cu puțin înainte de 23 septembrie 1488 se așezase în satul Feleac, de lângă Cluj, la preotul Vasile de aici, intitulîndu-se ca episcop: „Kir Daniil mitropolit Severinskhi i Ardealskhi”, recunoscut repede de regele Matei Corvin și în bune relații cu Moldova lui Ștefan cel Mare⁵. Din a doua jumătate a secolului XV sînt consemnate numele citorva mitropoliți ai Transilvaniei, dintre care unul și-a avut reședința la Hunedoara, doi în localități necunoscute, iar patru în satul Feleac, lângă Cluj. În octombrie 1529 apare și primul episcop de Vad, numit Atanasie, originar din Moldova și om de încredere al voievodului Petru Rareș. Lui îi urmează pe rînd episcopii: Tarasie, trimis tot de Petru Rareș în 1546, Gheorghe și Marcu, ultimul fiind confirmat în scaun de Izabela Zapolya, principesa Ardealului, în 9 aprilie 1557⁶.

În ultimele decenii ale secolului XVI, Mitropolia românească din Transilvania și-a stabilit sediul la Alba Iulia, devenită cetate de scaun. În 1572 a fost hirotonit la Ipek (Peci) în Serbia, un nou mitropolit ortodox al Transilvaniei, cu numele Eftimie, primul cu reședința la Alba Iulia, urmat apoi de Hristofor II.

La 21 octombrie 1579, dieta Transilvaniei, întrunită la Turda, adoptă următoarea hotărîre: „popii români să-și aleagă episcop român pe cine vor vrea, după ce a murit cel de acum”, iar domnitorul să-l înțarească pe acela „pe care-l vor alege dintre ei”. Această hotărîre cu putere de lege are o deosebită importanță, pe ea întemeindu-se dreptul românilor ardeleni de a-și alege episcopii lor, în epoca principatului autonom, deși ea n-a fost întotdeauna respectată⁷. Imediat după adoptarea hotărîrii, preoții români l-au ales ca „mitropolit al Ardealului și Orăzii Mari”, pe Ghenadie cu reședința la Bălgrad, hirotonit la Tirgo-

³ Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, ed. II-a, Sibiu, 1978, p. 76.

⁴ St. Lupșa, *Biserica Ortodoxă Română din Ardeal și Ungaria în veacul al XV-lea*, în „Mitropolia Ardealului” nr. 3—4/1977, pp. 226—229.

⁵ Pr. prof. M. Păcurariu, *o. c.*, p. 37.

⁶ St. Meteș, *Episcopia Geoagiului de Sus (1557—1597), Comemorare de 400 de ani*, în „Mitropolia Ardealului”, nr. 9—10/1957, pp. 654—661; St. Lupșa, *Mitropolia Ardealului în veacul al XVI-lea*, în „Mitropolia Ardealului”, nr. 7—8/1960, pp. 573—579.

⁷ Gh. Moisescu — Ștefan Lupșa — Alex. Filipașcu, *Istoria Bisericii Române*, vol. I, București 1957, p. 358.

viște. După moartea acestuia, principele Ștefan Bathory întărește pe scaun pe mitropolitul Ioan, fost egumen la Prislop, ales de soborul „omnium ecclesiarum valachicarum”, cu păstorie arhierască peste „Ardeal și părțile ungurești”, în afară de comitatele peste care păstoria Spiridon de la Vad.

În secolul XVII, vlădicii transilvăneni au fost confrunțați cu propaganda calvină sprijinită de principii⁸. Totuși, în scaunul mitropolitan de la Bălgrad, s-au perindat însemnați ierarhi ortodocși, care prin activitatea lor au reușit să păstreze credința ortodoxă, unitatea de neam și limbă. Îi amintim pe mitropoliții Teoctist, Ilie Iorest și Simion Ștefan (1643—1656), ultimul legându-și numele de tipărirea Noului Testament de la Alba Iulia, în 1648, iar în a doua jumătate a veacului în special pe mitropolitul martir Sava Brancovici (1656—1683).

2. Componenta scaunelor protopopești.

Organizarea judecătorească din Transilvania a cunoscut în perioada feudală două mari categorii de instanțe: a) instanțe de judecată laice și ecclesiastice specific transilvănene în componența cărora fie că intrau și elemente autohtone românești sau numai asemenea elemente fie că au aparținut unor naționalități conlocuitoare, fiind create de acestea pe teritoriile lor proprii, organizate diferențiat față de teritoriile pe care s-a extins organizația comitatensă; b) instanțe generale și speciale, de diferite grade, ale statului feudal sau ale unor unități ori organizații de pe întreg cuprinsul principatului. Și unele și celelalte au purtat denumirea generală de „scaun”, „szék, stuhl”, însoțită, de la caz la caz, de diverse atribute care serveau să determine categoria instanțelor. Termenul tehnic, latin, era „sedes iudiciaria”⁹.

În complexitatea organizării judecătorești din Transilvania evului mediu, românii autohtoni, s-au judecat (în cauzele civile) ori au fost judecați (în cauzele penale), în fața ambelor categorii de foruri menționate. În cazul instanțelor românești sau a celor formate cu participarea românilor, interesul cercetătorilor crește, datorită participării atât pasive, cât și active a românilor la funcționarea acestor foruri de judecată.

În această privință, mai trebuie să reținem că în perioada voievodatului (secolele XIV—XVI) au funcționat ca instanțe obișnuite: a) instanțele domeniiale, prin intermediul cărora feudații, laici sau ecclesiastici, exercitau jurisdicția seniorială asupra țăranilor de pe moșiile

⁸ N. Iorga, *Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul și Mitropolia Ardealului*, București, 1904; St. Meteș, *Istoria Bisericii și a vieții religioase a românilor din Transilvania*, vol. I, Sibiu, 1935, pp. 68—182; Alex. Herlea — Valeriu Sotropa — Ioan Floca, *Vechile legislații transilvane — I. Approbatæ Constitutiones, 1653*, în „Mitropolia Ardealului”, nr. 7—9/1976, pp. 425—615; Silviu Dragomir, *Contribuții privitoare la relațiile Bisericii românești cu Rusia în veacul al XVIII-lea*, în „Analele Academiei Române”, M.S.I., s.II, t.XXXIV, București, 1912; Gabriel Tepelea, *Date noi despre izvoarele și glosele Noului Testament de la Bălgrad*, în „Glasul Bisericii”, nr. 9—10/1967, pp. 924—933.

⁹ Prof. univ. dr. docent Ioan Ceterchi — prof. univ. dr. docent Vladimir Hanga — dr. Liviu P. Marcu și alții, *Istoria Dreptului Românesc*, vol. I, București, 1980, p. 382.

lor, ele fiind instituite de voievodul Toma prin diploma privilegiată din 8 mai 1342. Sfera lor de competență era mai largă sau mai redusă, în funcție de eventualitatea primirii „dreptului paloșului” ius gladii, în temeiul căruia puteau judeca și în cauze penale mai grave și aplica pedeapsa cu moartea¹⁰; b) instanțele comitatense, numite și „sedes nobilitarea” sau „sedes iudiciariae nobilium” superioare celor domeniiale care judecau apelurile împotriva acestora; c) „instanțele orășăneste”, compuse din judele și jurații orașului — organe alese anual de cetățenii orașelor, care judecau pricinile penale și civile ale acestora; d) „instanțele ecleziastice”, cu competență specială, judecând pe clerici (privilegium fori) și, în anumite cauze, pe laici; e) „instanța voivodală” sau scaunul de judecată al voievodului sau vicevoievodului care judeca pe toți supușii cu excepția clericilor și a persoanelor scoase de sub jurisdicția sa printr-un privilegiu special.

În epoca Principatului (secolele XVI—XVII) organizarea judecătorească evoluează. Grație autonomiei politice, organul judecătoresc suprem devine principele care în „Consiliul său intim” îl avea ca sfetnic în această materie pe „iudex curiae”¹¹ (corespunzător vornicului din Țara Românească și Moldova). Ca instanțe de judecată notăm: scaunele de judecată sătești (forum pedaneum) compuse din juzii sătești și jurați, ce deliberau în cauzele minore dintre săteni, precum și scaunele judecătorești de plasă (sedia partialis), prezidate de preot. *Forurile ecleziastice* aveau o competență specială. În rețeaua lor apar documentar instanțe organizate nu numai de Biserica Romano-catolică, ci și de celelalte confesiuni, fie recepte (luterană, calvină, unitariană), fie tolerată (Biserica noastră Ortodoxă). Așa au fost instanțele „scaunele protopopești”, „scaunul vlădicesc”.

„Scaunul protopopes” se compunea la început numai din protopop și câțiva preoți aleși de colegii lor. Mai târziu, sub influența principelui calvin, îndeosebi în secolul XVII, în componența lui, apar și mirenii, care judecau împreună cu preoții. În același veac, existau în Transilvania aproximativ 50 protopopiate, protopopul fiind reprezentantul mitropolitului, sau „chipul vlădicului” cum se spunea pe atunci. Protopopii erau numiți de episcop, în sobor, cu aprobarea și confirmarea stăpînitorilor cetății, a comitatului sau a principelui, dar adeseori, aceștia din urmă au numit protopopi fără consimțămîntul episcopului respectiv. Spre exemplu, Beatrix Frangepan, la 23 aprilie 1506 și marchizul Gheorghe de Brandenburg, la 22 mai 1526, numesc ca protopop peste satele aparținătoare cetății Hunedoarei pe preotul Petru din Socet, iar Valentin Török, la 22 august 1572, pe preotul Moise Peștișel¹². Principele Acațiu Barcsai confirmă la 28 iunie 1659 ca protopop de

¹⁰ Idem, p. 382.

¹¹ Idem, p. 383.

¹² N. Iorga, *Studii și Documente*, XII (*Inscripții ardeleni și maramureșene I*), București, 1906, pp. 278—280; N. Dobrescu, *Fragmente privitoare la Istoria Bisericii Române din Ardeal*, Budapesta, 1905, pp. 41—42. La 1540 era protopop de Hunedoara, preotul Ioan.

Hunedoara pe preotul Nicolae. În afara numirilor făcute de autoritatea civilă au existat însă și cele efectuate de mitropolii de Alba Iulia, de importanță aparte. Astfel, în 1628, episcopul Ghenadie obligă pe protopopul Ianăș de Hunedoara „să fie tare și statornic a socoti întru toate lucrurile legii, legind sfintele biserici de acoperiș, de țințimuri, și de săcriul dinlăuntru; cum ispovedesc preoții și cum învață Sfânta Evanghelie și toți oamenii cum petrec și cum ascultă, și de toate necăderile să socotească până la al cincilea văr, și de cuscii, și de cumerii de care se amestecă cu știre sau fără știre, și de oamenii care își lasă femeile și de femeile care își lasă bărbații”¹³. Și mai departe: „și preoții cu tot poporul să asculte de protopopi, pentru că — zice episcopul Ghenadie — i-am dat putere cum, unde va fi lege, împreună cu jurații să poată despărți și birsagului cu dreptate, iar cine nu va asculta de cuvântul cărții noastre să fie birșag 12 florinți, iar de se va ține într-alt chip cineva, acela să fie oprit de Besearecă”¹⁴. În 1697 vlădica Teofil, numea de „ispravnic” — administrator protopopes, pe preotul Ioan de Hunedoara ca „veniturile împărătești, dăjdile vlădicesti și alte venite să le stringă și să le aducă la sobor, și alte lucruri necuviincioase ce se vor afla între creștini să le îndrepteze împreună cu preoții”¹⁵.

Comitatul Maramureș cerea de la Sava Brancovici, în 28 iulie 1662, ca „vlădica urmînd vechiul obicei, să numească protopopi pe cîte un an și aceasta să o facă în orașul Sighet, înaintea oficianților și asesorilor comitatensi”¹⁶. Tot atunci se fixa protopopului plata de 12 dinari — ca și solgăbirăului — în caz de cercetare oficială în parohiile supuse lui. Protopopul plătea anual cetății sau principelui onorar de 10—20 fl., pe lîngă alte daruri de Crăciun, Paști și Rusalii, la fel ca și preoții.

3. Competența scaunelor protopopești de judecată bisericească a fost stabilită de un privilegiu denumit „privilegium fori”, în virtutea căruia nu se putea porni proces împotriva persoanelor clericale, decît în fața instanțelor bisericești. Judele nu avea dreptul să citeze pe cleric în fața sa la judecată. Procesele pentru domeniile bisericești se judecau numai la curtea principelui de la care derivau drepturile de proprietate, ca donații.

Dintre judecățile protopopești atestate documentar, amintim cîteva mai caracteristice. Am menționat că în anul 1360 exista un scaun de judecată al românilor din districtul Hațeg, compus din 12 cneji, șase țărani și cinci preoți în frunte cu protopopul Petru din Ostrov. Atunci s-a judecat o problemă de proprietate, iar „completul” a dat o sen-

¹³ Șt. Meteș, *Istoria Bisericii și a vieții religioase a românilor din Ardeal și Ungaria, pînă la 1700*, vol. I, Arad, 1918, pp. 322—323.

¹⁴ Idem, p. 323.

¹⁵ Idem, p. 324.

¹⁶ Alex. Cziple, *Documente privitoare la episcopia de Maramureș*, în „Analele Academiei Române”, *Memoriile Secției Istorice*, seria II, tomul XXXVIII (1916), p. 310.

tință referitoare la stăpînirea satelor Răchitova și Lunca Cernii¹⁷. În 17 februarie 1411, în același ținut al Hațegului, se judeca un alt conflict de protopopiate, intervenit între protopopul Dobre din Rîu-Bărbat și Barb, fiul lui Leel din același sat. La „sobor” iau parte și 12 cneji. În 1418 aduceau o sentință de împăcare pentru niște moșii din Densuș, aceeași 12 cneji jurați ai districtului Hațeg. „Istoricul maghiar Benkő din secolul XVIII a menționat că în fiecare zi de luni aveau loc în Hațeg aceste scaune românești, cînd judecau poporul”¹⁸. La 1628 „popa Luca, protopop din Sintioana” înștiința autoritățile laice și ecleziastice despre o judecată efectuată, solicitînd „să nu se amestece în acel caz”¹⁹. Un document din 1687 descrie un scaun protopopesesc în componența căruia intrau și membri laici: este vorba despre o judecată în jurul unui exemplar din „Cazania” lui Varlaam, de față fiind protopopul Rusu, probabil din Geoagiul de Sus, preoții Ioanăș din Bobîlna, Vadeș din Rapolt, Anghel din Cîcmău, Marian din Bozeș și Gheorghe din Mada, un birău și alți doi oameni, care judecau diferendul dintre Marian Boldoc și țăranul Ion, pentru cartea amintită, evaluată la 24 fl.²⁰. În 5 decembrie 1689, soborul protopopesesc de la Săpînta (Maramureș), alcătuit din protopop, șapte preoți și mai mulți nobili maramureșeni (din care patru asesori jurați ai comitatului Maramureș și doi vicepretori), a hotărît într-o privință privind un loc de strănă, condamnînd pe una din părți la amendă. În „sentință” se stabilea că „sfîntul scaun pune legătură între dinșii 24 fl., anume, dacă o partidă ar tulbura această hotărîre, de atîtea ori să plătească pedeapsa prescrisă, „executorul sentinței fiind protopopul, fără nici o excepție sau pretext pentru ambele părți aflate în litigiu. Au întărit „cu subscrierea și pecetea noastră” numai protopopul și ce iopt preoți, fără mirenii delegați. Hotărîrea a trecut prin congregația comitatului și a fost executată în 8 august 1690²¹. În 4 decembrie 1689, vlădica participa la o judecată bisericească din Vidicul Lăpușului, ținută cu participarea mai multor protopopi și preoți, și a altor oameni de cînst”. Obiectul judecății era tot dreptul de proprietate asupra unui exemplar din Cazania mitropolitului Varlaam al Moldovei²². Scaunul protopopesesc din Maramureș judeca la 29 septembrie 1704 — avînd în componență, un protopop, patru preoți, asesori jurați ai soborului și asesori jurați ai comitatului și în prezența episcopului ortodox Iosif Stoica — o pricină pentru prioritate în biserică între două femei²³. Un sobor protopopesesc uniat judeca în Făgăraș, la Sinca Veche, în ziua de 2 mai 1729 o controversă privind folosirea unei strane; din sobor au făcut parte protopopul și

¹⁷ Șt. Meteș, *Din istoria dreptului românesc din Transilvania*, București, 1935, p. 3.

¹⁸ Idem, p. 4.

¹⁹ Nicolae Iorga, *Studii și documente*, IV, p. 17.

²⁰ Idem, *Studii și documente*, XIII, p. 102.

²¹ Alex. Cziple, *o. c.*, pp. 308—311.

²² S. Stanca, *Pricină pentru o carte bisericească*, în „Revista Teologică”, XX, Sibiu, 1930, nr. 1—2, pp. 32—34.

²³ Alex. Cziple, *o. c.*, pp. 317—321.

29 preoți uniți din Făgăraș²⁴. Din regiunea Sibiului, un document ne informează despre judecata ținută la Veștem în 28 septembrie 1762, asupra părăsirii unei logodnice, urmată de căsătoria cu altă fată: din scaun făceau parte protopopul Ioachim, asistat de patru preoți. Scaunul a condamnat pe negustorul Dimitrie Pană din Brașov la 24 fl. „gloabă” și „opreliște de la biserică”, pentru că și-a părăsit logodnica, cununându-se cu altă fată²⁵.

Pe lângă scaunele protopopești de judecată, în Transilvania funcționa și forul suprem de judecată din cadrul Mitropoliei sau al episcopilor — cu *soborul mare* participarea episcopului, a protopopilor și unora dintre preoți.

Ca exemple de soboare mari, notăm pe cele ținute la Bălgrad în 6 iulie 1679, în 2 iulie 1680 și în 12—14 iulie 1682. La soborul ținut la Sighet în 17 aprilie 1698 de episcopul Maramureșului cu participarea mai multor protopopi și preoți și a doi „jupani” maramureșeni, s-a judecat o ceartă ce avusese loc în Biserică, aplicind părții vinovate o amendă de 24 florini²⁶. Doi ani mai târziu, la soborul parțial („parțialieșu sobor”) din 15 mai 1690, ținut de același episcop în Budești, împreună cu doi asesori (între care un protopop), s-a judecat o controversă privind un „iosag” (moșie) al Bisericii²⁷, altul (tot parțial), ținut la Drăgoești în ianuarie 1699, sub președinția aceluiași episcop, s-a deliberat asupra folosirii unor locuri în biserică²⁸.

În intervalele dintre soboare, aveau loc așa numitele „scaune episcopale” și cele „protopopești” cu participarea juraților sau asesorelor aleși de soboare. În primul caz, numărul lor era de cel mult 12 protopopi, în cel de al doilea „scaunul” era format din doi—trei preoți, pe lângă protopop.

Sfera competenței acestor foruri de judecată cuprindea pe preoți dar și pe mireni, în ceea ce privește viața bisericească (în special impedimentele la căsătorie) sau în legătură cu anumite neînțelegeri ivite între ei. Dintre cauzele pe care le judecau aceste scaune protopopești sînt amintite, după cum am văzut, diferite controverse legate de moșteniri, cauze de samavolnicie, certuri, datorii.

Pedepsele se dădeau după gravitatea faptei. Totuși scaunele de judecată căutau să evite pedepsele, încercînd să împace părțile aflate în litigiu. Dacă nu se ajungea la aceasta, atunci hotărau pedepse în funcție de situație, prevalînd pedepsele în bani, care erau fixate după scaune. Așa, la scaunul episcopal se preciza: pentru calomnie, violență — 24 florini pentru mică violență 12 florini, pentru injurii 12 florini și 50 dinari, pentru datorii 12 florini și 50 dinari. La „scaunul

²⁴ I. Pușcariu, *Fragmente istorice despre boierii din Țara Făgărașului*, Sibiu, 1905, pp. 545—548.

²⁵ N. Iorga, *Studii și documente*, XIII, p. 48.

²⁶ Alex. Cziple, *o. c.*, pp. 314—315.

²⁷ Idem, p. 311.

²⁸ Idem, pp. 314—315.

protopopesesc" s-a stabilit: pentru cine rănește un țăran sau varsă sânge — 4 florini, cine-l ciomăgește 1 florin și 50 dinari, cine face vreo „volnicie” — 50 dinari.

Prin toate aceste pedepse se urmărea păstrarea ordinii și a disciplinei în cadrul Bisericii.

4. Procedura de judecată a scaunelor protopopești.

Aspectele esențiale ale procedurii de judecată a scaunelor protopopești, pentru întreaga perioadă a secolelor XIV—XVIII sint identice cu cele ale proceselor penale sau civile din vremea respectivă. Deschiderea procesului avea loc numai pe baza reclamației părții lezate sau păgubite prin fapta pîritului, care în dreptul transilvănean se numea „reces”, iar reclamentul „actor”²⁹.

Condițiile necesare unei persoane spre a putea fi reclamant erau vîrsta legiuită și starea de om liber. Pentru cei ce nu îndeplineau condiția de vîrstă, acțiunea putea fi deschisă de părinți, iar pentru femeile măritate de către soț. Nu puteau fi reclamanți nici cei pedepsiți pentru anume crime (de exemplu „nota infidelitatis”), ori cei loviți de pierderea onoarei (infamia). Reclamantul putea începe și susține acțiunea fie direct, fie prin reprezentant, în cazul cînd legea nu impunea prezența personală. Pîritul era obligat să se prezinte la judecată în fața instanței, personal sau prin împuternicit, după caz și prevederile legale respective.

Procedura chemării la judecată cunoștea în dreptul feudal transilvănean două momente: a) înaintarea acțiunii de către reclamant la instanța competentă în care se formula pretenția contra pîritului, expunîndu-se împrejurările de fapt și argumentele de drept pe care se întemeia, cu următoarele elemente: numele reclamantului, numele pîritului, timpul sau data cînd pîritul a produs reclamantului paguba sau jignirea, locul și comitatul unde acestea s-au produs, descrierea faptei întîmplate; b) trimiterea citației către cel pîrit, formă prin care era chemat să se prezinte — act redactat în diferite feluri.

În legătură cu fixarea termenului de judecată, procedura transilvăneană prezintă particularitatea existenței unor zile sau perioade de desfășurare a judecăților, legate de anumite date calendaristice sau evenimente. Aceste termene au fost „octavele” și „quindenele”, primele desemnînd mari sărbători, celelalte lăsarea la vatră a oastei³⁰.

De o veche și largă reglementare a beneficiat materia probelor. „Constituțiile Aprobate” stabilesc în mod repetat că pronunțarea hotărîrii trebuie să se facă „după descoperirea adevărului lucrului”. Principalele categorii de probe au fost — și în perioada secolelor XIV—XVIII — dovezile scrise și cele orale. Dovezile scrise erau fie de caracter public (emise de cancelariile de diferite categorii), fie de ca-

²⁹ *Istoria dreptului românesc*, vol. I, p. 407.

³⁰ Șt. Meteș, *Din istoria dreptului românesc din Transilvania*, p. 5.

racter privat (emise de părțile în cauză) și purtau denumirea de „litterae”, „chartae” și „instrumente”. Din grupa dovezilor orale, proba care putea conduce, ca și actele scrise, la stabilirea adevărului era mărturia.

Dovada cu martori (testes) a început să fie folosită în Transilvania din secolul XIV. Modul ascultării relatărilor martorilor a fost variabil, după categoria instanțelor. În procesele judecate de instanțele feudale se practicau două modalități: a) ascultarea martorilor reclamantului înainte de începerea procesului, în prezența reclamantului (inquisitio simplex); b) ascultarea martorilor reclamantului și ai pîritului în decursul procesului, în prezența ambelor părți (inquisitio communis). Cît privește scaunele protopopești, ascultarea martorilor reclamantului și ai pîritului se făcea în decursul procesului și în prezența ambelor părți, după cum a reieșit și din „scaunul protopopesesc” ținut la Săpînța în 5 decembrie 1689³¹.

O altă problemă cu caracter pur juridic, atît în cauzele civile cît și în cele penale, a fost mărturisirea sau recunoașterea (confessio) din partea unei părți în proces, înțelegîndu-se prin cea dintîi mărturisirea unui fapt, iar prin cea de-a doua recunoașterea unui drept. În civil, aceasta scutea de alte probe, în penal scutea de tortură.

Un mijloc de probațiune era și „occulata revisio”, care se folosea în caz de ocupare prin violență a unei moșii, constînd din verificarea reclamației de către instanță la fața locului, coroborată prin depoziții de martori dacă aceasta se dovedea, devenea posibilă pronunțarea sentinței fără a se mai recurge la proba prin jurămint³².

5. Căi de atac împotriva hotărîrilor scaunelor protopopești

În toată perioada de care ne ocupăm, *apelul* nu este încă cunoscut, această cale de atac apărînd spre sfîrșitul ei ca o plîngere în fața unui organ superior împotriva judecății organului inferior, sau plîngere.

Instituția apelului sau plîngerii s-a conturat începînd din secolul XIV, mai întîi în legătură cu instanțele orășenești și cu cele domeniiale (apelul orășenilor la foruri superioare și al iobagilor la forurile comitatense); apoi a fost reglementat apelul de la instanțele comitatense la voievod. În ceea ce privește Biserica românească s-a reglementat apelul de la instanțele protopopești la soborul cel mare. Semnificativ în acest sens este soborul protopopesesc ținut la Sărăsău, în 29 septembrie 1704, care judecă o controversă pentru prioritate în Biserică între două femei. Din decizia soborului aflăm că partea nemulțumită apelează ca hotărîrea luată de soborul protopopesesc să se aducă la soborul cel mare, care aprobă întru totul hotărîrea scaunului protopopesesc³³.

³¹ Alex. Cziple, o. c., pp. 308—311.

³² *Istoria Dreptului Românesc*, vol. I, p. 416.

³³ Alex. Cziple, o. c., pp. 319—321; *Istoria Dreptului Românesc*, vol. I, p. 375 și p. 420.

6. Executarea hotărîrilor luate de scaunele protopopești se făcea de membrii „scaunului”, prin mijlocirea protopopului, obligat să-și dea tot concursul. Protopopul, ca președinte al scaunului de judecată, era dator, ca imediat după ce se hotărîse sentința, să o execute „irremisibiliter, statim et de facto”. Aceeași îndatorire revenea și episcopului în „soborul mare”, urmînd ca partea în cauză să se supună hotărîrii luate. Totuși, în sistemul transilvănean procesul se putea încheia uneori, atît în materie civilă, cit și în materie penală, printr-o tranzacție între părți, intervenită după începerea procesului dar înainte de pronunțarea sentinței. Inițial, tranzacția a fost condiționată de permisiunea judecătorului (care pierdea partea din pedeapsa bănească pe care trebuia s-o hotărască); ulterior, judecătorul nu a mai putut opri tranzacția, în schimb încasa cu această ocazie o sumă denumită „iudicium pacis”, al cărei cuantum, pînă atunci variabil, a fost fixat în 1351 la maximum 3 mărci. În 1435 a fost abolită și încasarea acestei sume, părțile fiind libere să se împace fără nici o condiție. Tranzacția se putea încheia fie în fața judecătorului, fie în fața unor „loca credibilia”; în cel de-al doilea caz actul încheiat trebuia prezentat instanței. Executarea tranzacției era asigurată prin prevederea unor pedepse, de obicei amenzi, pentru cazul încălcării. Inițiativa tranzacției putea aparține și instanței. Efectuarea ei avea loc prin intermediul unor conciliatori. În cazul în care sentința era deja promulgată, tranzacția nu mai avea loc. Sentința dată era obligatorie pentru părți, executarea ei revenind instanței oficiale în fața căreia începuse procesul ³⁴.

Redactarea sentinței de către instanță a devenit obligatorie încă din secolul XII. Actul întocmit (*sententia*) se elibera părților interesate în schimb unei taxe, iar executarea trebuia să aibă loc în curs de un an de la pronunțarea sentinței ³⁵.

În Transilvania mai exista de timpuriu și „judecata prin arbitraj” făcută „ad-hoc” de persoane alese pentru fiecare caz în parte.

7. Rolul scaunelor protopopești în păstrarea credinței ortodoxe și a conștiinței unității de limbă și neam a românilor din Transilvania.

Este un fapt cunoscut că Biserica Ortodoxă Română s-a identificat de la început cu aspirațiile poporului român, devenind Ortodoxie românească sau „Lege românească”, ceea ce l-a ajutat să-și păstreze unitatea și coeziunea la scara întregii națiuni și a întreținut mereu vie flacăra luptei pentru unitatea politică într-un stat propriu și independent, pentru emanciparea socială și națională. Păstrînd „legea românească” în viața poporului, preoții contribuiau la menținerea unității sale ³⁶.

³⁴ *Istoria Dreptului Românesc*, vol. I, p. 419; Șt. Berechet, *Procedura de judecată la slavi și romani*, Chișinău, 1926, pp. 174—188.

³⁵ Alex. Cziple, *o. c.*, pp. 308—311.

³⁶ *Ortodoxia românească, sprijinoare a năzuințelor poporului român*. în „Ortodoxia”, nr. 4/1964, pp. 514—515.

Unitatea dintre preoți se menținea prin protopopi, care erau asemenea vechilor cnezi, păstrind cîte o vale sau cîte o „țară” de sate. Protopopii se adunau în „soboare” anuale, la care participau și cîte doi-trei preoți din fiecare protopopiat, împreună cu un număr de țărani și meșteșugari, alcătuind în asemenea cazuri „marele sobor” care era un adevărat parlament democratic al iobagilor români³⁷. Soboarele se adunau la Alba Iulia înainte de 1700 sau în satele din jurul Albei Iulia. Ele au continuat o vreme și după ce unii protopopi au acceptat uniația (1698—1701), pînă cînd au fost desființate ca incomode pentru cauza uniației efectuate. Dar tradiția acestor adunări ale reprezentanților poporului cu protopopii și preoții săi au preluat-o românii rămași în legea străbună. În secolul XVIII ele se continuă avînd ca scop însuflarea și organizarea luptei pentru păstrarea „legii” strămoșești. Cererile și memoriile redactate în această epocă de intensă discriminare socială, națională și religioasă subliniau: „... Iar noi sîntem prigonîți pentru legea noastră”³⁸.

„Scaunele protopopești” au avut un rol foarte important în păstrarea unității oamenilor, a poporului însuși. Forurile de judecată bisericească, prin protopopii și preoții lor, au desfășurat o vie activitate pentru ca fiii neamului nostru să-și apere împreună limba lor, specificul lor de simțire, spațiul lor de viață, luptînd împreună pentru libertate, demnitate națională și emancipare socială. Acesta le-a fost crezul și pe acesta l-au cultivat în tot trecutul.

³⁷ Idem, p. 515.

³⁸ Silviu Dragomir, *Istoria dezrobirii religioase a românilor din Ardeal*, vol. I, Sibiu, 1920, p. 202; Silviu Anuichi, *Relații bisericești româno-sirbe în secolele al XVII-lea și al XVIII-lea* (teză de doctorat), extras, București, 1979, pp. 81—92.

SLUJIREA APROAPELUI — CONDIȚIE A MÎNTUIRII

Duminica a 6-a după Rusalii

Sfinta Evanghelie istorisește, că Mîntuitorul „a trecut marea (Tiberiadei) și s-a întors în orașul Său”. Aici, a vindecat un paralytic, în temeiul credinței celor care l-au adus la El. Întîi, i-a iertat păcatele, apoi i-a redat sănătatea, arătînd, în felul acesta, interdependența dintre păcat și boală.

Minunea presupune *credința* ca act în care lucrează și credinciosul și Dumnezeu, fiind colaborarea libertății umane cu harul divin. Iisus stăruie mereu să-i convingă pe cei vindecați de El că tămăduirea lor se datorește, în mare parte, credinței lor. Îndrăznește, fiică, credința ta te-a mîntuit — îi spune Iisus femeii care i-a atins poala hainei pe furiș, cu convingerea fermă că se va vindeca de boala de care suferea de 12 ani (Luca 8, 48), „Nu te teme; crede numai și se va izbăvi” — îl convinge Iisus pe Iair, cînd oamenii maimarelui sinagogii îi aduc vestea că fiica lui a murit (Luca 8, 50), iar orbului Bartimeu îi spune: „Du-te, credința ta te-a mîntuit” (Marcu 10, 52).

În numeroase împrejurări, nu era vorba de credința celor încercați de suferință, ci de credința celor care o mărturiseau în locul lor. Slăbănogul din Sf. Evanghelie i se iartă păcatele și apoi își dobîndește sănătatea, grație credinței celor care l-au adus cu patul înaintea lui Iisus. Credința cea mare a femeii sirofeniciene îi vindecă copila, cu toate că bolnava era absentă (Matei 15, 21—28). „De poți crede, toate sînt cu putință celui ce crede” îi spune Iisus părintelui care se roagă să-i vindecă copilul, stăpînit de duh mut (Marcu 9, 23). Tot Mîntuitorul a înviat pe fiul văduvei din Nain, pentru credința mamei sale (Luca 7, 11—15), sutașului din Capernaum îi spune: „Fie ție după cum ai crezut” (Matei 8, 13).

În epoca apostolică la Corint exista obiceiul local ce depășea garanția credinței mărturisite pentru alții, anume chiar de a se boteza unii în locul altora care au murit nebotezați (I Corinteni 15, 19), dar acest procedeu nu s-a permanentizat în Biserică, ci a dispărut treptat.

În temeiul reversibilității credinței, Biserica a încuviințat instituirea părinților duhovnicești, a nașilor la Botez, care mărturisesc credința în locul pruncilor, luându-și obligația de a-i povăui în cele ale vieții creștine.

Creștinii formează o comunitate, sint mlădițe ale aceleiași vițe, avind pildă pe Mîntuitorul care n-a venit în lume să I se slujească, ci să slujească și să-și dea sufletul răscumpărare pentru mulți (Matei 20, 28). Comunitatea membrilor Bisericii este înfățișată de Sf. Apostol Pavel în numeroase împrejurări, fiind sprijinită pe originea comună a tuturor oamenilor (Faptele Apostolilor 17, 26), pe paternitatea divină față de toți oamenii (Efeseni 4, 6) și pe menirea comună, chemarea tuturor la mîntuire (I Timotei 2, 6; Evrei 1, 2) Biserica este un organism viu, un singur trup, alcătuit din membre, legate între ele, formînd un tot univers: „Voi sinteți trupul lui Hristos și mădulare (fiecare) în parte. Dacă un mădular suferă, toate mădularele suferă împreună; dacă un mădular este cîstit, toate mădularele se bucură împreună” (I Corinteni 12, 26—27).

Unitatea se permanentizează prin iubire. Creștinul trebuie să vadă în semenul lui un împreună-lucrător la crearea Împărăției lui Dumnezeu pe pămînt: „Datori sîntem noi cei tari să purtăm slăbiciunile celor neputincioși și să nu căutăm plăcerea noastră. Ci fiecare dintre noi să caute să placă aproapelui său, la ce este bine, spre zidire” (Romani 15, 1—2). *Slujirea aproapelui* este chintesența legii morale evanghelice: „Purtați sarcinile unii altora și așa veți împlini legea lui Hristos” (Galateni 6, 2).

În Sfînta liturghie, funcția comunitară este prioritară. Nimeni nu se roagă singur, ci împreună cu ceilalți, după cum rezultă din pluralul tuturor rugăciunilor ei: „Domnului să ne rugăm”, „Să zicem toți din tot sufletul și din tot cugetul”; „Să fim izbăviți de tot necazul, mînia, primejdia și nevoia”. Liturghia nu este numai o unire colectivă în credință, ci și *în faptă*, o unire a celor care cugetă la fel și a celor ce se poartă la fel, o continuare a tuturor credincioșilor în unitatea vieții harice. Iubirea face să ne eliberăm interior de tot ce ne desparte: de ură, egoism, de resentimente de orice fel, ne face să ne împăcăm cu cugetul nostru cu toți, inclusiv cu vrăjmașii. Sfînta liturghie se adresează tuturor credincioșilor prezenți prin apelativul „fraților”, la începutul fiecărei pericope apostolice (pr. P. Vintilescu: *Funcțiunea ecleziologică a Liturghiei*, în „B.O.R.” nr. 1—3/1946, pp. 18—20).

Mesajul mîntuirii adus de Mîntuitorul Iisus Hristos are caracter obștesc. El „voiește ca toți oamenii să se mîntuiască și la cunoștința adevărului să vină” (I Timotei 2, 4). Ne mîntuim nu izolîndu-ne de confrății noștri, ci intervenind spre a-i feri de păcate, ori sfătuiindu-i să se lase de păcate. Este imperativul iubirii frățești: „Frații mei, dacă vreunul va rătăci de la adevăr și-l va întoarce cineva, să știe că cel ce a întors pe păcătos de la rătăcirea căii lui își va mîntui sufletul de moarte și va acoperi mulțime de păcate” (Iacov 5, 19—20). Ajutorul

frățesc, venit la timp, este salvator. Este elocvent, în această privință, cazul celebrului scriitor Oscar Wilde, care, ajuns între zidurile temniței din Reading, era pe punctul de a-și curma viața. I-a venit în ajutor un prieten, care l-a făcut să înțeleagă ce mare fericire este deprinderea de a lucra pentru alții. Scriitorul s-a regăsit, a făcut cotitura convertirii și a scris cartea spovedaniei sale „De profundis”. Cel căzut trebuie să se ridice, iar cel drept ferit de pângărire.

Biserica a fost și trebuie să fie „slujitoare”, în sensul că mădularele ei trebuie să fie vii, viguroase și active, deoarece numai astfel găsesc drumul desăvârșirii. Ea trebuie să slujească insului, aspirațiilor lui imediate și veșnice, precum și întregii omeniri în nevoile ei comune. „Biserica slujitoare este trupul lui Hristos care se dăruiește slujind, multiplicat în atîția hristoși, cîți membri are Biserica”. (Antonie Plămădeală, *Biserica slujitoare în Sf. Scriptură, în Sf. Tradiție și în Teologia contemporană*, în „B.O.R.”, nr.5—8/1972).

Creștinul trebuie să fie un „alt Hristos”, făcînd din slujire evanghelia cotidiană. El nu trebuie să uite că „cel care între voi va vrea să fie mare să fie slujitorul vostru” (Matei 20, 26). Cel ce refuză iubirea aproapelui, apoi s-a împotrivit propriei sale mîntuiri. Nimeni nu este răspunzător numai de sine, ci și pentru ceilalți. Bucuria, ca și întristarea unuia, este și a celorlalți. Fiecare cu darul său, să lucreze „spre zidirea Bisericii” (I Corinteni 12, 22, 28—30; 14, 4, 12).

Creștinul nu trebuie să uite că nu este numai beneficiar din împreunăviețuire cu semenii lui, ci și debitor. El este chemat să dăruiască și să se dăruiască pentru binele altora. Fluxul lui de dăruire — ca expresie a iubirii sale neprecupețite — substituie iubirea lui față de Dumnezeu: „Dacă zice cineva: iubesc pe Dumnezeu, iar pe fratele meu îl urăsc: mincinos este. Pentru că cel ce nu iubește pe fratele său, pe care l-a văzut, pe Dumnezeu, pe Care nu l-a văzut, nu poate să-l iubească” (I Ioan 4, 20).

A sluji în duhul lui Hristos, înseamnă a ajuta. Cel care ajută este tare și mare cu adevărat. Cine nu-i în stare sau nu vrea să slujească, face dovada că nu are nimic de dat: visteria lui morală este goală. Adevărata mărime se măsoară după puțința de a te face tuturor toate. Cu cît este mai mare numărul celor ajutați și izbăviți de orice înviforare și strîmtoare, cu atît este mai mare bunătatea și puterea binefăcătorului.

Mîntuitorul s-a rugat ca „toți să fie una” (Ioan 17, 21), de unde rezultă că creștinismul nu este un dialog teoretic cu Dumnezeu, ci o simfonie a iubirii care implică slujire, ca „să nu fie dezbinare în trup” (I Corinteni 12, 25). Dacă cineva cade, acela cade singur, dar nimeni nu se mîntuiește singur. Aproapele este fratele nostru, trebuie să-l iubim ca pe noi înșine, deoarece în felul acesta ne aducem aportul la zidirea păcii în lume și implicit la zidirea Împărăției lui Dumnezeu pe pămînt.

INDRUMĂTORI AI VIEȚII MORAL-SOCIALE

Praznicul Sfinților Apostoli Petru și Pavel

Țurcînd pe treptele istoriei Bisericii creștine, întîlnim ziua de 29 iunie, anul 67 după Hristos, ziua martiriului Sfinților Apostoli Petru și Pavel, pe care cîntarea bisericească îi numește „luminătorii lumii și propovăduitorii credinței, trîmbițele Ortodoxiei, tilcuiitorii învățăturilor și stilpii Bisericii” (svetilna praznicului). Au fost chemați și aleși la demnitatea de apostoli, învățători, misionari și apărători ai adevărului creștin în lumea antică. Au trăit la apusul lumii păgîne și răsăritul celei creștine.

Creștinismul, ca religie revelată și cu scop trancedental, are și un profund orizont social. Prin dinamismul său practic, a reușit să zguduie temeliile societății precreștine, imprimînd un stil nou și veridic de viață, atît pe planul credinței cît și al structurii sociale a lumii. În confruntarea lumii vechi cu luminile lui Hristos, Sfinții Apostoli Petru și Pavel au avut un merit deosebit în ceea ce privește transpunerea și promovarea valorilor spirituale creștine în viața oamenilor și înlocuirea multor idei și principii consacrate și dominante în epoca precreștină.

Într-o lume fără iubire și milă, apare forța *iubirii* creștine — nou-tatea și esența învățăturii lui Iisus Hristos. Această înaltă virtute, căreia Sf. Apostol Pavel îi înalță un imn de slavă (I Corinteni 13), reprezintă tipul autentic al viețuirii creștine în societate. Același apostol martir scrie: „Îmbrăcați-vă întru dragoste, care este legătura desăvîrșirii” (Coloseni 3, 14). Și Sf. Apostol Petru recomandă dragostea: „Țineți din răputeri dragostea dintre voi” (I Petru 4, 8), sau: „Iubiți-vă unul pe altul din toată inima, cu toată stăruința” (I Petru 1, 22).

Față de structura societății antice în care prevala nesocotirea demnității umane a unui imens număr de oameni transformați în sclavi, legea creștină apreciază valoarea, demnitatea și *egalitatea tuturor* fără nici o deosebire. Sf. Apostol Pavel a subliniat cu autoritatea mesajului său: „Nu mai este iudeu, nici elin: nu mai este rob, nici liber; nu mai este nici parte bărbătească și parte femeiască, pentru că toți una sînteți” (Galateni 3, 28; Coloseni 3, 11). Aceste cuvinte formează o adevărată „magna charta” a egalității de esență și demnitate a tuturor oamenilor, care alcătuiesc marea familie a lui Dumnezeu.

Lumea veche a nesocotit și principiul dreptății. Legea creștină reabilitează *dreptatea* și prețuiește funcția ei socială. Problema bogăției și a sărăciei este rezolvată de Sf. Apostol Pavel în spiritul celei mai desăvîrșite dreptăți sociale. Vorbînd de iubirea de argint, el zice: „Fugi de aceasta și urmează dreptatea” (I Timotei 6, 11), iar tesalonicenilor le scrie: „Nimeni să nu nedreptățească și să nu ia mai mult

de la fratele său" (I Tesaloniceni 4, 6), ci fiecare „să trăiască cu înțelepciune și dreptate" (Tit 2, 12), știind că „cel ce face nedreptate își va lua plata nedreptății" (Coloseni 3, 25). Dreptatea să fie observată în raporturile dintre oameni (Romani 13, 7) și fiecare să cugete la ceea ce este drept" (Filipeni 4, 8). La rindul său, Sf. Apostol Petru fericește pe cei ce suferă pentru dreptate" (I Petru 3, 14).

Desconsiderată în lumea veche, munca este sfântă în creștinism, primind cel mai înalt sens etic: rangul de virtute. Ea este marele criteriu de valorificare și de prețuire a omului. Apostolii și-au câștigat existența prin muncă: Sf. Apostol Petru a fost pescar, iar Sf. Apostol Pavel împletitor de coșuri (I Corinteni 9, 18). „Apostolul Neamurilor formulează deosebit de clar și pregnant impeartivul muncii pentru toți oamenii: „Cine nu vrea să lucreze, acela să nu mănince" (II Tesaloniceni 3, 10). În concepția sa, munca este deopotrivă obligatorie (Efeseni 4, 28) și necesară ca mijloc de existență (II Tesaloniceni 3, 8), trebuind să fie făcută din conștiință (Coloseni 3, 23), cu gândul că va fi răsplătită din plin (I Timotei 5, 18).

Într-o lume în care se impuneau ca forme de viață forța, răzbu-narea și ura, Sfinții Apostoli Petru și Pavel s-au declarat susținătorii vieții și *binevestitorii păcii*. Binevestind pe „Dumnezeul păcii" (Romani 15, 33) și pe Iisus „Domnul păcii" (II Tesaloniceni 3, 16), Sf. Apostol Pavel admiră și pledează pentru „viața pașnică și liniștită" (I Timotei 2, 2), exclamând: „Cît de frumoase sînt picioarele celor ce vestesc pacea" (Romani 10, 15). El dezaprobă cu hotărîre pe cei ce „calea păcii nu au cunoscut-o" (Romani 3, 17) și sînt gata „să verse sînge" (Romani 3, 15). Ambii apostoli îndeamnă pe credincioși să „caute pacea și să o urmeze" (I Petru 3, 11), să trăiască în pace cu toți oamenii (Romani 12, 18), în pacea lui Dumnezeu care covîrșește toată mintea (Filipeni 4, 7), în pacea lui Hristos care stăpînește toate inimile (Coloseni, 3, 15). Pacea în toate ipostazele ei este necesară pentru bucuria vieții (Romani 14, 17), pentru unirea sufletelor și împărtășirea de binecuvîntările lui Dumnezeu (II Corinteni 13, 11).

Pentru promovarea *armoniei* sociale și a unității sufletești, Sf. Apostol Pavel insistă pentru altruism (Romani 15, 1) și combate păcatul egoismului (II Corinteni 5, 15), potrivit iubirii creștine (I Corinteni 13, 5) și generator de conflicte sociale. El îndeamnă la ajuto-rare frățească (Evrei 13, 16), după exemplul Bisericii din Antiohia, Macedonia și Ahaia care au organizat colecta pentru săraci (Romani 15, 26; I Corinteni 16, 1—2, II Corinteni 9, 2), ca prin ele „prisosința unora să împlinească lipsa altora" (II Corinteni 8, 14). Minunate sînt și îndemnurile pentru înfăptuirea *solidarității* umane: „Bucurați-vă cu cei ce se bucură, plîngeți cu cei ce plîng" (Romani 12, 15), și mai mult: „Purtați sarcinile unul altuia" (Galateni 6, 21).

Nu lipsesc nici îndemnurile la contribuția materială a fiecăruia pentru satisfacerea trebuințelor de ordin obștesc, prin predarea surplusului de produse agricole (II Corinteni 8, 12—15) și achitarea im-

pozitelor (Romani 13, 6—7), obligații ce trebuiesc îndeplinite din dragoste (II Corinteni 9, 7).

Apresiasi calitatea creștinilor ca cetățeni, Sfinții Apostoli îi îndeamnă să se supună autorității de stat (Romani 13, 1—5; Tit 3, 1, I Petru 2, 13), ca o îndatorire cu caracter de poruncă investită cu putere de lege. Sf. Apostol Petru îndeamnă la supunerea față de „oricare stăpânire omenească”, iar Sf. Apostol Pavel cere ca această supunere să fie conștientă și activă, pentru realizarea scopului ei moral: împiedicarea răului și promovarea binelui obștesc.

Din îndemnul Sfinților Apostoli, un adevărat „cod de reguli moral-sociale”, am reținut pe cele mai semnificative și cu rezonanță mai puternică. Participând la viața de început a Bisericii, ei au orientat lumea creștină spre noi orizonturi spirituale și idealuri de viață moral-socială. Îndrumările lor, rămase normative în cursul veacurilor, își păstrează actualitatea și sînt prețuite în mod deosebit, ca unele care contribuie efectiv la realizarea idealurilor supreme ale omenirii, urmărite de toți cei ce apără viața și luptă împotriva urzitorilor de moarte care vor „să umple de ruine fața pămîntului” (Isaia 14, 21).

Prot. IEREMIA B. GHITA

AȘTEPTAREA ÎN SUFERINȚĂ

Duminica a 4-a după Paști (a Slăbănogului)

Pericopa evanghelică reproduce una dintre nenumăratele minuni săvîrșite de Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, în timpul activității Sale pămîntești: vindecarea unui slăbănog care timp de 38 de ani își ducea amarnic zilele, în necaz și suferință, așteptînd la marginea lacului Vitezda ca îngerul Domnului să tulbure apa și deopotrivă să găsească pe cineva care să-l arunce în lac deoarece apa numai în clipa aceea avea putere să vindece pe cel suferind. Deși așteptarea lui părea zadarnică, deoarece nu avea pe nimeni dintre ai săi pe lîngă el spre a-l arunca la clipa potrivită în apă, el nu și-a pierdut nădejdea. Și, cum minunea tulburării apei se făcea numai o singură dată pe an și numai cel ce „intra primul se făcea sănătos” (Ioan 5, 4), slăbănogul din Evanghelie aștepta an de an să se poată bucura și el de binefacerea acestei minuni.

Mintuitorul cunoscînd starea de suferință a slăbănogului, l-a întrebat: „Voiești să te faci sănătos?” (Ioan 5, 6). Neîndrăznind să-și exprime dorința și lăsînd să se înțeleagă numai nădejdea lui nestrămutată că se va vindeca odată, slăbănogul a răspuns: „Doamne nu am om ca să mă arunce în scaldătoare, cînd se tulbură apa; că, pînă cînd vin eu, altul se coboară înaintea mea”. (Ioan 5, 7). Deși suferea de 38 de ani, nădejdea lui pusă în bunătatea, milostivirea și atotputernicia lui Dumnezeu, nu s-a îpuținată în tot acest timp, ci a devenit și mai puternică. Smerenia lui înaintea lui Dumnezeu continua să fie mereu aceeași. Nici chiar în clipa în care Mintuitorul se găsea înaintea lui, slăbănogul nu se arată nerăbdător. El nu cerșește vindecarea și nu caută să forțeze pe Dumnezeu în îndurarea Lui, ci se smerește suferind și pătîmește nădăjduind. Nădejdea nestrămutată în Dumnezeu și felul senin în care își înfățișează nădejdea înaintea Domnului sînt lucruri călăuzitoare pentru tot cel ce crede cu adevărat în Dumnezeu.

Din cuvintele rostite de Mintuitorul: „Iată te-ai făcut sănătos. De acum să nu mai păcătuiești, ca să nu-ți fie ceva mai rău” (Ioan 5, 14), înțelegem că starea de boală în care se găsea slăbănogul era urmarea păcatelor sale. Voința atotputernică a Mintuitorului Iisus Hristos, bunătatea și milostivirea lui i-au dăruit însă odată cu iertarea păcatelor și sănătatea trupească.

În fiecare Duminică și sărbătoare, Biserica noastră, ne pune înaintea, cite o învățătură, cite o parabolă, sau cite o minune din viața pămîntească a Mintuitorului nostru Iisus Hristos, ca să ne ajute și mai mult în viața noastră duhovnicească, să ne întărească și mai mult pașii, pe calea care ne duce la împărăția lui Dumnezeu, spre mîntuire. A nu pleca mai întăriți sufletește, înseamnă a nu ține seama de mîna binevoitoare care ni se întinde, pentru a ne smulge din viața plină de patimi la o viață de sfințenie, la starea fericită de fii a lui Dumnezeu.

În lupta împotriva păcatului și a bolii, Biserica noastră lucrătoare a Împărăției lui Dumnezeu pe pămînt, se consacră eforturilor întreprinse pentru îpuținarea răului și înmulțirea binelui între oameni. Mintuitorul Iisus Hristos, ca „doctor” al sufletelor și al trupurilor, ne-a lăsat deopotrivă și Sfintele Taine. Prin împărtășirea cu Sfîntul Trup și Sînge ne unim cu Mintuitorul nostru Iisus Hristos, apoi începem să creștem duhovnicește alături de El. Dar creșterea duhovnicească și urcușul permanent pe scara desăvîrșirii nu se pot face fără nădejdea vie, mereu actuală și fermă întru Hristos Dumnezeu, asemenea slăbănogului din Evanghelie.

CUVÎNT DE ÎNVĂȚĂTURĂ DESPRE ÎNĂLȚAREA DOMNULUI LA CER

I. Introducerea

Ce ne spune Simbolul de credință despre Dumnezeu-Fiul? (Că este născut din veci din Tatăl, că pentru noi și pentru a noastră mîntuire S-a pogorît din ceruri și a luat Trup ca al nostru din Sfînta Fecioară Maria, prin puterea Sfîntului Duh. Apoi, că a fost răstignit pentru noi în zilele lui Pontiu Pilat, a fost îngropat și a înviat). Dar după înviere, ce s-a întimplat? (S-a înălțat la ceruri și șade de-a dreapta Tatălui).

II. Anunțarea temei

Ne vom referi la Înălțarea Domnului la cer.

III. Tratarea

Sfintele Evanghelii ne arată că „Domnul, după ce a vorbit cu ei (Apostolii), S-a înălțat la cer și a șezut de-a dreapta lui Dumnezeu” (Marcu 16, 19). Sfînta Evanghelie după Luca precizează că Mîntuitorul adunîndu-i pe Sfinții Apostoli le-a spus: „Iată, Eu trimit făgăduința Tatălui Meu peste voi, iar voi veți ședeți în cetatea Ierusalimului pînă vă veți îmbrăca cu putere de sus. Și i-a scos afară pînă în Betania și ridicîndu-și mîinile, i-a binecuvîntat. Și cînd îi binecuvînta S-a depărtat de la ei și S-a înălțat la cer. Iar ei închinîndu-se Lui, s-au întors la Ierusalim cu bucurie mare. Și erau în toată vremea în templu, lăudînd și binecuvîntînd pe Dumnezeu” (Luca 24, 49—53). Cartea Faptelor Apostolilor ne prezintă mai multe amănunte cu privire la Înălțarea la cer a Domnului, arătînd că Iisus, „pînă în ziua în care s-a înălțat poruncind prin Duhul Sfînt Apostolilor pe care I-a ales, căroră s-a și înfățișat viu, după patima Sa, în multe semne adevărate, arătîndu-li-se timp de 40 de zile și grăind despre Împărăția lui Dumnezeu. Și cu ei petrecînd le-a poruncit să nu se despartă de Ierusalim, ci să aștepte făgăduința Tatălui, pe care ați auzit-o de la Mine. Căci Ioan a botezat cu apă, iar voi vă veți boteza cu Duhul Sfînt nu mult după aceste zile. Iar ei adunîndu-se L-au întreat, zicînd: Doamne, oare în acest an vrei să așezi împărăția lui Israel? Iar El a zis către ei: nu este al vostru a ști anii și vremile pe care Tatăl le-a pus în a Sa stăpînire. Ci veți lua parte venînd Duhul peste voi și veți fi Mie martori în Ierusalim și în toată Iudea și în Samaria și pînă la marginile pămîntului. Și acestea zicînd, privind ei, S-a înălțat și un nor L-a luat de la ochii lor. Și căutînd ei la cer, cînd mergea El, iată doi bărbați au stătut înaintea lor în veșminte albe. Care au zis: bărbați galileieni, ce stați căutînd spre cer? Acest Iisus care s-a înălțat de la

voi la cer, așa va veni precum L-ați văzut mergînd la cer. Atunci s-au întors Apostolii la Ierusalim de la muntele ce se cheamă al Măslinilor, care este aproape de Ierusalim, avînd cale de o simbătă" (Faptele Apostolilor 1, 2—12).

IV. Recapitularea — Aprecierea

Cînd s-a înălțat Mîntuitorul la cer? (La 40 de zile de la învierea Sa). De unde? (De pe muntele Măslinilor, aproape de Ierusalim).

Înainte de a se înălța, au înțeles Sfinții Apostoli sensul duhovnicesc al împărăției mesianice? (Nu l-au înțeles. Ca dovadă este faptul că ei întreabă pe Domnul chiar înainte de înălțarea la cer dacă „în acel an va așeza împărăția lui Israel"). Cînd au înțeles Sfinții Apostoli sensul spiritual al împărăției mesianice? („Numai după ce S-a proslăvit Iisus" — ne spune Sfîntul Evanghelist Ioan (Ioan 12, 16), adică după ce înălțîndu-se la cer, stă de-a dreapta Tatălui și după pogorîrea Sfîntului Duh, Mîngăietorul, Duhul Adevărului, care îi va învăța toate și le va aduce aminte de toate cîte le-a spus lor Domnul. (Ioan 14, 26).

Cu ce trup S-a înălțat Iisus la cer? (Cu Trupul omenesc pe care L-a luat la întruparea din Sfînta Fecioară prin Duhul Sfînt, cu care a trăit printre noi, cu care a pătimit și cu care a înviat). Ce înseamnă aceasta cu privire la valoarea pe care Dumnezeu o acordă trupului? (Că trupul omenesc, ca al nostru, dar spiritualizat s-a înălțat la cer și șade de-a dreapta lui Dumnezeu). Adică? (Intră în componența Sfîntei Treimi, fiindcă aparține veșnic Fiului).

Ce le spune Domnul Sfinților Apostoli înainte de înălțare? (Că după ce vor lua puterea Sfîntului Duh, vor fi martorii Lui pînă la marginile pămîntului). Ce înseamnă aceasta? (Înseamnă că odată cu pogorîrea Sfîntului Duh, Apostolii vor primi puterea de a porni la misiunea pentru care au fost aleși, continuînd în toată lumea întreita activitate a Domnului: profetică, de propovăduire a Evangheliei; arhierescă, de sfințire a celor ce cred prin harul Sfîntului Duh; și conducătoare, de a întemeia biserici și a stabili rînduiala după care să-și desfășoare activitatea).

Odată înălțat la cer, Mîntuitorul i-a părăsit pe Sfinții Apostoli? (Nu i-a părăsit și nu-i va părăsi). Încă de la Cine cea de Taină Domnul le-a promis Sfinților Apostoli că „va ruga pe Tatăl și alt Mîngăietor le va da ca să rămînă cu ei în veac, Duhul Adevărului... căci cu voi este și în voi va fi" (Ioan 14, 16—18). Apoi, după înviere, încredințîndu-le puterea de a învăța toate neamurile și a boteza în numele Sfîntei Treimi, adaogă: „Și iată Eu cu voi sînt în toate zilele pînă la sfîrșitul veacurilor" (Matei 28, 19—20). Cum este prezent Mîntuitorul „pînă la sfîrșitul veacurilor"? (Prin lucrarea sfințitoare a harului Sfîntului Duh în Biserica Sa, prin Sfintele Taine, prin prefacerea, de pildă a pîinii și a vinului în Trupul și Sîngele Lui; La fel, prin ru-

găciune și prin cuvîntul lui Dumnezeu, creștinii îl primesc în sufletul și în viața lor).

V. Asocierea

Așa cum Fiul lui Dumnezeu a coborît din cer, luînd Trup omenesc prin puterea Sfîntului Duh din Fecioara Maria, tot astfel, neîncetînd să rămînă Dumnezeu adevărat, după ce a adus Jertfa Sa mîntuitoare de izbăvire a neamului omenesc din păcat, S-a înălțat, după înviere, la Dumnezeu Tatăl, în lăcașul veșnic al Sfintei Treimi, pentru ca Duhul Sfînt să intre în activitatea de sfințire a omului și a întregii creații.

VI. Generalizarea

Condacul sărbătorii, arată; „plinind rînduiala cea pentru noi și cele de pe pămînt unindu-le cu cele cerești, Te-ai înălțat întru mărire, Hristoase, Dumnezeuul nostru, nicum despărțindu-Te, ci rămînînd nedepărtat și strigînd celor ce Te iubesc pe Tine: Eu sînt cu voi și nimeni împotriva voastră”.

VII. Aplicarea

Înălțarea Domnului este sărbătorită de creștini din cele mai vechi timpuri, după cum arată Constituțiile Apostolice (cartea a V-a, cap. 19), la 40 de zile după înviere.

Sfîntul Ioan Gură de Aur o numește „ziua luminoasă a înălțării Celui răstignit”. Face parte din praznicele împărătești cu dată variabilă, în funcție de data la care cad Paștile.

Rînduiala Bisericii prevede ca la această sărbătoare să se facă pomenirea eroilor, oficiindu-se în cimitire parastas cu colivă, iar la serviciile divine și la sfînta liturghie se cîntă troparul praznicului, care glăsuiește astfel: „Înălțatu-Te-ai întru mărire, Hristoase, Dumnezeuul nostru, bucurie făcînd ucenicilor cu făgăduința Sfîntului Duh, încredințîndu-se ei prin binecuvîntare că Tu ești Fiul lui Dumnezeu, Izbăvitorul lumii”. (Se va cînta cu credincioșii).

Pr. prof. SORIN COSMA

„IERTĂCIUNILE” SAU DESPRE DEGRADAREA NECROLOGULUI

Este indeobște cunoscut faptul că scopul predicii este de a lumina mintea ascultătorilor, de a le mișca inima și apoi de a le determina voința spre realizarea faptelor bineplăcute lui Dumnezeu. Spre a atinge acest scop, predica trebuie să aibă un conținut bogat, iar spre a se realiza cerința sensibilizării ascultătorilor, se folosește în mod curent un material ilustrativ oferit de pildele evanghelice, de scrierile sfinților părinți și ale scriitorilor bisericești sau din ceea ce ne oferă literatura noastră și cea universală.

O formă aparte o primesc însă necroloagele, deoarece durerea pierderii unui membru al familiei nu mai impune cerința sensibilizării celor rămași în viață, ci dimpotrivă preotul trebuie să găsească mijloace spre a-i îmbărbăta pe cei aflați în suferință, spre a-i mîngia pe cei rămași în viață, pentru ca pe fundalul suferinței și al frămîntării sufletești să nu apară disperarea crudă și ucigătoare.

În acest context, credem că este oportun să analizăm însăși acele practici care pot provoca disperarea.

Se știe că părțile componente ale necrologului sînt în general aceleași ca ale unei predici obișnuite, respectiv : textul, formula de adresare, introducerea, tratarea și încheierea. În practică, uneori, se amplifică unele părți și se trece mai ușor peste altele, la bază stînd ideea obținerii efectului urmărit, în limita timpului firesc pentru rostirea unei predici.

Privitor la „încheiere”, constatăm că în necroloage ea este mai expusă unor practici prin care se încearcă să se marcheze cit mai simțitor despărțirea decedatului de familia sa și de cei prezenți la înmormîntare. Legat de acest aspect, s-au încetățenit așa-zisele „iertăciuni”, care și azi se practică în mod curent (prot. dr. Simion Radu, *Pentru o tematică creștină a necrologurilor*, în „Mitropolia Ardealului”, nr.7—8/1972, p. 575). „Iertăciunile” imprimă necrologului o formă cu totul aparte căci preotul, transpunîndu-se în situația decedatului prin formula de adresă la persoana întîi, începe să trimită familiei sfaturi, îndemnuri, îndrumări, cerîndu-și iertare și pretinzîndu-le ca în conti-

nuare să nu-l uite. Desigur că această formă devine impresionantă și, uneori, chiar tulburătoare. Privind chipul înghețat al decedatului și auzind direct ca din gura lui cuvinte, ca „scumpa mea soție”, „iubiții mei copii”, ș.a., se trezesc gânduri și simțiri, care evident, provoacă plînsul. Dar, pe bună dreptate, ne întrebăm: acesta este oare scopul prediciei, în a trezi plînsul, de a crea suferință? Oare moartea celor dragi nu este o povară suficientă spre a îndurera familia și acest lucru trebuie să-l mai facă și preotul? La asemenea observații se răspunde, de obicei, că acest gen place și este agreat. Poate fi și așa, dar ne întrebăm: această „plăcere” este ziditoare și este potrivită cu demnitatea preotului; corespunde ea din punct de vedere duhovnicesc, sau mai degrabă se urmărește un efect ieftin, melodramatic spre a impresiona ascultătorii? Dacă ar fi să dăm un răspuns cinstit, atunci ar trebui să admitem numai această ultimă variantă. A consola în durere pe cineva este un lucru mai greu, întrucît sînt necesare resurse spirituale, argumente bine fondate și un optimism ponderat, A-i îndurera, a le provoca plînsul este mult mai simplu și ține de obicei, de cunoașterea psihologiei omului. Este suficientă transpunerea în atmosfera momentului și apoi să se facă apel la cîteva lucruri mai intime, cum ar fi reducerea locurilor la masa familiei, înlocuirea unor tablouri din casă, împărțirea hainelor rămase și altele asemenea. Sînt evocări ușoare ce provoacă plînsul, deoarece gîndul apăsător al pierderii unei rude apropiate este asociat cu unele momente curențe ale vieții din care el deja s-a desprins. După trei zile de plîns și suferință, cei îndoliați ajung la o anume stare sufletească de „împietrire” dacă termenul corespunde. În general, suferința călește, iar la momentul prohodului apare deasupra durerii o crustă a răbdării. Este o durere meditativă care înveșmîntează toate aspectele suferinței. A distruge această crustă, dacă ea s-a creat, și a deschide din nou zăgăzul lacrimilor, este un lucru nepreoteșc și necreștinesc. În viziunea creștină, o astfel de mentalitate n-a existat nicînd, căci „și dacă trăim, și dacă murim, ai Domnului sîntem” (Romani 14, 8). Viziunea creștină nu acceptă imaginea morții considerată ca o tragedie insurmontabilă. Creștinul știe că moartea este doar un hotar. Învățătura creștină despre moarte spulberă imaginea tragediei, condamînd pe cei „care nu au nădejde” (I Tesaloniceni 4, 13), deoarece moartea este doar „adormire”. Pe fundalul trăirii creștine, moartea este mai ușor suportabilă, în inimile celor îndurerați pătrunzînd multe din tainele Celui ce „cu moartea pe moarte a călcat”.

Dacă moartea generează sentimente pe care Biserica încearcă să le diminueze și pe cît e puțință să le evite, atunci ce este bine să se spună în necrolog? Considerăm că un răspuns potrivit ar fi acesta: „Preotul vorbitor își va exprima participarea sa la durerea celor îndoliați, dragostea sa și a întregii parohii pentru enoriașul pierdut. Va alege din tezaurul învățăturii și mai ales din dogma eshatologică o învățătură potrivită pentru întărirea și zidirea tuturor credincioșilor participanți. Va mîngia pe cei îndurerați (pr. prof. dr. D. Belu, *Cu privire la necrolog*, în „Mitropolia Ardealului”, nr. 4—6/1965, p. 366).

Credem că în acest răspuns a fost pus în evidență un fapt care merită toată atenția și strădania preoților. Când preotul mîngîie și îmbrățișează, atunci el este cu adevărat pe urmele Mîntuitorului Iisus Hristos, care adresîndu-se părinților fiicei lui Iair, le-aspus simplu și direct: „Nu plîngeți” (Luca 8, 52). A mîngîia pe cineva în necaz este, de altfel, o faptă a îndurării sufletești ce corespunde minunat rostului Bisericii. Toată știința și cultura și nu mai puțin religia, urmăresc binele omului, salvarea lui și înlăturarea tuturor suferințelor pe care le pricinuieste răul, întinericul și încercările vieții. Cu cît cineva reușește să găsească idei, gânduri, simțiri și cuvinte pentru a mîngîia și îmbărbăta, cu atît s-a apropiat mai mult de Dumnezeu. Și este un har al bunătății, al sufletului deschis, un act de cultură în a găsi căldură în suflet spre a îndepărta și topi sloiul suferinței din inima oamenilor. Sint, uneori, momente cu adevărat tragice din viață, cînd le mor copiii părinții sau invers, părinților, copiii. A-i împinge pe aceștia spre disperare, spre deznădejde nu are nimic comun cu necrologul creștin, ba dimpotrivă înseamnă a reactualiza unele practici păgîne dăunătoare.

Predicile funebre constituie un gen al omileticii. Creatorul acestui gen este fără îndoială Sf. Grigorie de Nazianz. Dar de la el și pînă spre noi, acest gen al „iertăciunilor” n-a fost cultivat și încurajat de teologi. Dimpotrivă, nu au lipsit atitudini critice și de dezaprobare (prot. dr. Marcu Bănescu, *Marginalii la problematica necrologului*, în „Mitropolia Banatului”, nr. 10—12/1980, pp. 693—702).

Nu se cunoaște cu exactitate cum au pătruns în cuvîntarea bisericească asemenea procedee. Cel mai probabil este că unii preoți, impresionați de popularitatea bocetelor prin care se dialoga cu mortul, au adoptat metoda, diversificînd astfel procedeul. Preotul Niculae M. Popescu în cartea *Preoți de mir adormiți în Domnul*, București, 1942, descriînd înmormîntarea fiicei protopopului Lupu Șandru din Borșa Maramureșului, notează: „La moartea ei, așa se bocea mumă-sa: Bucură-te țintirim / Mîndră floare-ți răsădim. / Bucură-te temeteu, / Mîndră floare-ți trimit eu. / N-o trimit ca să înflorească, / Ci-o trimit să putrezească”. Iar flăcăii și fetele ziceau așa, *ca din partea moartei*: „Veniți frați, veniți surori / Și mă-npodobiți cu flori, / Și mă stropiți voi cu vin, / Și mă duceți cătălin; / Și mă stropiți voi cu apă, / Mă duceți pînă la groapă” (p. 72).

Fără îndoială, numai practica acestor bocete a impulsionat și amplificat apariția „iertăciunilor”. Evocîndu-se prin ele, în formă dialogală, unele întîmplări, momente, împliniri sau neîmpliniri din viața decedatului, ele impresionează, amplificînd în felul acesta durerea urmașilor.

La toate aceste considerații ar fi să mai amintim încă un aspect, ce poate ține locul unei concluzii. Dacă prin „iertăciuni” i se atribuie decedatului gânduri, idei, simțiri și cuvinte, care cel mai adesea nu-l exprimă și nici nu-l reprezintă pe acesta, atunci n-ar fi firesc să se scoată mîrgăritare din tezaurul Bisericii spre a fi oferite ascultătorilor

din partea Aceluia în numele căruia cuvântăm? Căci doar întotdeauna, înainte de a începe o cuvîntare, rostim: „În numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh”.

După aceste sumare și modeste observații la adresa practicii „ier-tăciunilor” credem că este necesar să rămînem cu statornicie în albia tradiției clasice a genului, în respectarea conținutului ortodox din primele veacuri al cuvîntărilor funebre.

Prot. dr. VASILE PETRICA

PATRU DECENII DE LA ÎNFRÎNGEREA GERMANIEI NAZISTE

Întreaga omenire a sărbătorit, cu legitimă mândrie, împlinirea a patru decenii de la victoria asupra nazismului și fascismului, respectiv de la sfârșitul celui de al doilea război mondial în Europa — un moment de comemorare și rememorare, dar și de atenție spre viitor.

Se știe astăzi prea bine ce a însemnat marea conflagrație a celui de al doilea război mondial în istoria modernă a lumii. A fost un măcel groaznic, de proporții uriașe, așa cum omernirea nu mai înregistrase niciodată până atunci, plătit cu jertfa directă și indirectă a sute de milioane de oameni din cadrul a 61 de națiuni angajate într-o violentă confruntare pe viață și moarte. Cum s-a ajuns la aceasta și de ce, se știe de asemenea. O ideologie barbară, agresivă și nocivă a pus stăpânire pe trei țări ale lumii, visînd la aservirea tuturor popoarelor, la scară planetară. Imperialismul nazist, fascist și nipon, grupat în „Axa” de tristă memorie, și-a propus să suprimе, sfidînd cu aroganță și bestialitate, libertatea, independența și chiar dreptul la viață al celorlalte popoare ale lumii. În accepțiunea nazistă și fascistă destinele unei imense mase de oameni de toate rasele și națiunile, de orice condiție socială și credință religioasă, urmau să fie hotărîte de Hitler și Mussolini, singurii chemați să dispună asupra dreptului lor la existență, să le stabilească spațiul geografic în care urmau să existe, să hotărască asupra profilului, soartei și locului lor în lume. „Împărăția de 1000 de ani”, trimbițată de fascism și nazism, echivala de fapt cu cea mai cumplită servitute destinată restului popoarelor lumii, cu suprimarea unor indivizi și colectivități întregi care nu manifestau suficientă docilitate față de soarta ce li se rezerva, sau nu contribuiau cu nimic la prosperitatea „raselor superioare”. Antisemitismul, rasismul și șovinismul erau ridicate la rang de doctrină, cu exacerbarea fanatismului și a celor mai abjecte porniri individuale. Holocaustului nazist i-au căzut jertfă — printre alții și în atâtea groaznice lagăre de exterminare — numeroși clerici și teologi ortodocși, romano-catolici și protestanți, zeci de mii de credincioși de mai toate confesiunile, spre a nu mai vorbi despre mulțimea evreilor persecutați și uciși, a căror suprimare era prevăzută la scara întregului popor.

Ce a urmat, se știe iarăși : o imensă înclăștare de forțe pentru supraviețuirea libertății și demnității popoarelor și națiunilor, pentru înălțurarea definitivă și irevocabilă a unei ideologii aflată în flagrantă contradicție cu dreptul sacru al oamenilor la viață, la muncă pașnică, la fericire personală și colectivă. Coaliția antihitleristă a reprezentat nu numai alianța unor state, ci și a oamenilor de bine de pretutindeni chemați să restituie lumii valorile autentice ale binelui, dreptății și echității, suprimate brutal de nazism și fascism. Timp de șase ani, uriașa confruntare a angajat aproape două miliarde de oameni, dintre care 110 milioane sub arme, producând cea mai mare pierdere de vieți omenești consemnată vreodată în analele istoriei, pe lângă valorile materiale și spirituale decimate în virtejul războiului. Era, însă, efortul lumii pentru supraviețuirea ei însăși, care a trimis la stîlpul infamiei orice ideologie și practică în dezacord cu drepturile sacre și legitime ale oamenilor și popoarelor la existență liberă și independentă.

Ziua de 9 mai 1945 este deopotrivă un popas aniversar și motiv de legitimă mîndrie și pentru poporul român care și-a adus contribuția din plin la victoria coaliției lumii asupra holocaustului nazist. Printr-o fericită coincidență istorică, românii sărbătoresc în aceeași zi și proclamarea independenței depline a țării în 1877 — o dublă comemorare de profundă rezonanță și semnificație pentru lupta și sacrificiile poporului pe altarul aceluiași idealuri scumpe de libertate, dreptate și unitate națională.

Încă din anul 1939, prin marile demonstrații de la 1 Mai, în organizarea cărora s-a distins tînărul revoluționar Nicolae Ceaușescu, ilustrul nostru Conducător de mai tirziu, România a atras atenția Europei asupra agresiunilor fasciste și naziste ce se pregăteau. Victimă a servituții fasciste din primii ani ai războiului, la fel ca multe alte țări, România și-a deschis singură zorii libertății prin declanșarea Revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din August 1944. A fost un act de decizie și importanță covârșitoare nu numai pentru destinele țării ci și pentru cursul și durata marii conflagrații mondiale. Pe cîmpurile de luptă împotriva fascismului au fost prezenți 538.536 ostași români reprezentînd toate genurile de arme și specialități corespunzătoare epocii care, alături de Armata Roșie, s-au acoperit de glorie perenă în confruntările aspre cu inamicul. De-a lungul a 1.700 km, de la Marea Neagră pînă la Boemia, armata română a eliberat aproximativ 240.000 km pătrați de sub stăpînirea fascistă și nazistă, în România, Ungaria, Cehoslovacia și Austria, a traversat prin lupte grele circa 20 masivi muntoși, a forțat și trecut 12 cursuri de apă, a eliberat 3.831 localități între care 53 orașe. Ostașii români au provocat inamicului mari pierderi în personal — 117.798 prizonieri și 18.731 morți — efective ce echivalează cu 15 divizii de infanterie ale celui al III-lea Reich. „Totul pentru front, totul pentru victorie!” — a însumat efortul întregii țări la obținerea victoriei. Pentru susținerea activă a războiului antihitlerist au fost expediate spre front uriașe can-

tități de armament și muniții, carburanți și echipament militar, produse agricole, textile și furaje folosite și pentru asistența populației greu încercate din zonele confruntărilor militare. Țara a pus la dispoziția frontului întregul său sistem de comunicație feroviar, rutier, aerian, fluvial și maritim, rețelele de telefoane și telegrafice. Mii de patrioți români s-au înrolat, în același timp, în mișcarea antifascistă din țările europene. În Franța, ei au participat activ la acțiunile de luptă ale Rezistenței, în Iugoslavia s-au integrat în detașamentele de partizani, în Cehoslovacia au luptat cu arma în mână în rîndul patrioților refugiați în munți. Pe teritoriul Uniunii Sovietice s-au format cele două divizii de voluntari — „Tudor Vladimirescu” și „Horea, Cloșca și Crișan” — care au fost apoi integrate unităților românești operaționale. Pierderile umane înregistrate de armata română în războiul antihitlerist au fost de 169.822 luptători, dar participarea românească la efortul națiunilor împotriva fascismului a scurtat durata războiului cu 200 zile, a grăbit sfîrșitul ineluctabil al holocaustului nazist, punînd capăt mai devreme măcelului, devastărilor, pierderilor de vieți omenești și bunuri materiale și năruind sperențele lui Hitler de a mai reînclina balanța victoriei în favoarea sa. Prin eforturile ei, România s-a plasat pe locul al patrulea, în ierarhia contribuțiilor la victoria asupra nazismului și fascismului. După cum sublinia Președintele Nicolae Ceaușescu, „participarea României, cu întreaga forță, la războiul împotriva Germaniei naziste, luptele grele purtate de ostașii români, sacrificiile uriașe făcute de întregul popor pentru obținerea victoriei finale asupra fascismului au demonstrat cu putere hotărîrea poporului român de a lupta pentru zdrobirea fascismului și lichidarea politicii imperialiste de dominație și asuprire, pentru democrație, pentru cauza independenței și libertății popoarelor, a înțelegerii și colaborării în întreaga lume”.

Cele patru decenii scurse de la sfîrșitul celui de al doilea război mondial în Europa și Ziua Victoriei din 9 mai 1945 pun în fața lumii învățăminte ce trebuiesc reactualizate acum mai mult ca oricînd. Cortegiul suferințelor și dezastrelor provocate de război nu trebuie să se mai repete niciodată. Este necesară mai mult ca oricînd lupta comună a tuturor popoarelor, a tuturor oamenilor de bine de pretutindeni pentru pacea atît de amenințată de escaladarea fără precedent a înarmărilor nucleare, de militarizarea lumii și chiar a spațiului cosmic. Pierderile și distrugerile înregistrate odinioară se constituie într-un „memento”, într-un avertisment, un semnal de alarmă pentru ca pacea lumii să nu mai fie tulburată niciodată, cu atît mai mult cu cît stihia războiului nuclear este cea mai gravă amenințare ce confruntă lumea în totalitatea ei, iar consecința ar fi, iremediabil, prăbușirea tuturor și a toate în inexistență, în neființă.

Dubla sărbătoare din 9 mai constituie și pentru Biserica Ortodoxă Română un nou prilej de comemorare, deopotrivă cu întregul popor român în mijlocul căruia a odrăslit. Proclamarea independenței de stat în 9 mai 1877 a făcut posibilă și recunoașterea autocefaliei Bisericii

Ortodoxe Române în 1885 — de la care s-au împlinit de curînd 100 ani — iar Ziua Victoriei asupra fascismului a însemnat și pentru Biserica noastră strămoșească inaugurarea unei epoci de pace și progres multi-lateral, de afirmare plenară a vocației ei de slujire în duhul învățăturii Mîntuitorului. Ororile celui de al doilea război mondial au produs și Bisericii numeroase pierderi, la fel ca întregului nostru popor, dar ea a stat în permanență alături de el, slujindu-l cu dăruire și abnegație în întreaga sa luptă neobosită pentru libertate și independență, pentru unitate și emancipare socială, pentru pace și prosperitate. Dintre cele patru decenii scurse de atunci, ultimele două consemnate pe răbojul vremii ca „Epoca Ceaușescu” constituie și pentru Biserica noastră cea mai strălucită epocă de sublimă lucrare și colaborare cu celelalte culte religioase din țară întru sprijinirea și stimularea muncii creatoare pentru continua înălțare a țării, pentru binele întregului nostru popor, pentru pacea pe continent și pe întreaga noastră planetă.

Evocînd cu emoție și mîndrie Ziua Victoriei asupra nazismului și fascismului, reamintim lupta înaintașilor care au deschis perspectivele luminoase ale României socialiste contemporane, condusă spre culmile civilizației și culturii de cel mai iubit fiu al țării, Președintele Nicolae Ceaușescu, „Omul Păcii”, grație căruia patria noastră se înfățișează lumii ca o țară înfloritoare, liberă și independentă, promotoare a păcii și colaborării între toate țările și popoarele de pe întinsul planetei.

Redacția

TREPT E ALE DEZVOLTĂRII PATRIEI

PRIMELE HIDROCENTRALE DIN JUDEȚUL HUNEDOARA

În județul Hunedoara se află în plină activitate mai multe șantiere pentru amenajări hidroenergetice. Atenția factorilor care poartă răspunderea pentru noile obiective este îndreptată în mod firesc spre realizarea celor 11 uzine hidroelectrice ce se construiesc pe Riul Mare, începând din Retezat până la Hațeg. Treptat intră în funcțiune hidrocentralele din Retezat, de la Clopotiva și de la Ostrovul Mic, cu o putere totală de aproape 365 MW. Organele locale din județ au luat măsuri și pentru valorificarea potențialului energetic al pîrîurilor de munte. Primele microhidrocentrale construite la Cinciș și la Valea de Pesti au fost deja supuse probelor tehnologice. Alte microhidrocentrale se construiesc la Bara Mare, Valea Cracului, Dobra, Buta.

NOI PRODUSE ELECTROTEHNICE

Colective de specialiști din unitățile industriei electrotehnice din județul Timiș au finalizat, în colaborare cu cadre-didactice de la Institutul Politehnic „Traian Vuia” din Timișoara, noi soluții tehnice, vizînd ridicarea performanțelor tehnico-funcționale la o serie de produse și reducerea consumurilor specifice de materiale și energie. Pe această bază, la Întreprinderea „Electromotor” au fost reproiectate mai multe tipuri de motoare asincrone, obținîndu-se astfel creșterea fiabilității și calității acestora, precum și o reducere a consumurilor materiale. Pe baza aceluiași studii elaborate de specialiștii din producție, învățămîntul superior și cercetare, la Întreprinderea de aparate electrice de măsurat Timișoara a fost introdusă în fabricație o nouă serie de contoare cu un dispozitiv de frînare a discului de afișare a consumului energetic, soluție care are ca efect economic diminuarea consumului de materiale, iar la Întreprinderea „Electrometal” a fost realizat un controler

perfecționat destinat locomotivelor Diesel-electrice, care, avînd parametrii funcționali superiori, este realizat la o greutate specifică cu 50 la sută mai mică față de cele executate anterior.

ALTE MOTOARE ELECTRICE

Colectivul Întreprinderii „Electromotor” Timișoara, ce realizează mai bine de o treime din producția de motoare electrice a țării, a asimilat noi produse competitive, destinate beneficiarilor de peste hotare. Între acestea sînt patru noi familii de motoare electrice monofazate, realizate în 16 tipodimensiuni, ce fac obiectul unor contracte ferme cu parteneri din Italia, Canada și S.U.A., precum și noul tip de polizor, destinat exportului, în Franța. Specialiștii unității au trecut și la reproiectarea altor produse, în vederea reducerii greutății specifice a acestora și îmbunătățirii parametrelor tehnico-funcționale.

TIP DE STRUNG CU PERFORMANȚE SUPERIOARE

La Întreprinderea de mașini-unelte din Arad a intrat în fabricație de serie un nou strung — S.N.281 — destinat spațiilor de producție, mici. El poate fi utilizat atît în hale de producție, cît și pe autotrailere. Problemele apărute în vederea menținerii parametrilor funcționali în condițiile caracteristice transportului auto, precum și cele de greutate și gabarit redus, au primit soluții constructive deosebit de ingenioase. Mașina nou realizată, rod al activității compartimentului de concepție de la întreprinderea arădeană, este echipată cu accesorii moderne funcționale. Important este și faptul că noul produs poate fi livrat, indiferent de sistemul energetic, în orice colț al lumii. Deși este vorba de un nou tip de strung, el concurează cu succes produsele similare străine. Diametrul său de prelucrare este de 280 mm, strungul avînd între 50—2000 rotații pe minut, puterea motorului acționării principale este de 1,5—2kW, iar greutatea totală atinge numai 900 kg.

PENTRU ȘANTIERELE HIDROENERGETICE

Platforma „Cilnicel” a Intreprinderii de construcții de mașini Reșița a obținut noi succese în construcția de agregate hidroelectrice. A fost expedită spre șantierul de la Valea Drăganului (beneficiar: Intreprinderea electrocentrale Cluj-Napoca) turbina de 30 MW, s-a făcut recepția statorului turbinei nr. 5 pentru Hidrocentrala Porțile de Fier II. Au mai fost livrate 81 tone furnituri (vane plane în carcasă) destinate exportului în Iran.

PRODUSE COMPETITIVE LA EXPORT

În scopul valorificării cu mult folos a materiilor prime indigene, colectivul de creație al Intreprinderii „Bumbacul” Timișoara a realizat 15 noi articole pentru piața internă și alte 17 pentru onorarea unor contracte cu parteneri de peste hotare. Toate aceste articole au valoarea tehnică și artistică ridicată, fiind realizate cu finisaje superioare, dar și cu cheltuieli reduse, cu greutatea specifică cu 10% mai mici pe metru pătrat decât produsele clasice. La „Bumbacul” s-au realizat și primele articole preonate din bumbac, cu grad înalt de finisare, destinate exportului.

LINIE TEHNOLOGICĂ MODERNĂ

La Uzina nr. 2 de la Intreprinderea minieră Moldova Nouă a fost terminată și pusă în funcțiune cea de a patra linie tehnologică de prelucrare a minereurilor cuprifere. Noul obiectiv, deosebit de important pentru valorificarea superioară a minereurilor cu conținut mai redus de cupru, a fost realizat în întregime cu utilaje românești. Prin terminarea cu succes a probelor tehnologice și darea în exploatare a noii linii, capacitatea de prelucrare a Intreprinderii miniere din Moldova Nouă sporește considerabil.

SUPERFINISAREA ARBORILOR COTIȚI

Pentru economisirea oțelului și fontelor aliate, colectivul Intreprinderii de reparații auto Timișoara a pus la punct și elaborat noi tehnologii de reconducție, prin sudură, a blocurilor motor fisurate, care altfel trebuiau înlocuite cu blocuri noi. Tot prin procedeul de încărcare cu sudură s-a elaborat tehnologia de reconducție a axelor cu came la mo-

toarele Savien. Pe această cale se reconducțiează într-un an peste 800 axe. Între cele mai recente realizări sînt și noile tehnologii de prelucrare a arborilor cotiți și a tacheților reconducție. Mașina de suprafinisat tacheți asigură prelucrarea acestor piese la performanțele atinse de utilajele străine, garantîndu-se atît calitatea piesei noi prelucrate cit și a celei reconducție, la parametrii prevăzuți inițial. A fost concepută și realizată și mașina de suprafinisat arbori cotiți cu grad ridicat de universalitate, la execuția sa nefiind necesare nici materiale și nici piese din import. Ea asigură prelucrarea după reconducție la treptele de reparație a unei game largi de arbori cotiți ce echipează motoarele de autovehicule, tractoare și mașini agricole.

RECONDUCIEREA MAȘINILOR AGRICOLE

Unitățile de mecanizare a agriculturii din județul Timiș au o veche experiență în reconducțiearea pieselor de schimb pentru tractoare și mașini agricole. În cadrul trustului a devenit un fapt curent aplicarea unor tehnologii de înaltă tehnicitate — cum sînt metalizarea, încălcarea în mediu protector, refacerea formei pieselor prin turnare, extinderea procedurii de reconducțiearea la treptelor de reparații — ceea ce a permis să sporească an de an nomenclatorul pieselor reconducțieate și valoarea acestora. S-a reușit ca materialul de aport să nu depășească 6—8% din greutatea piesei de bază, iar valoarea reconducțieării să nu depășească 40% din valoarea piesei noi. Nomenclatorul pieselor condiționate cuprinde 435 repere. Într-un an, prin reconducțiearea pieselor se economisesc circa 200 tone oțel aliat și cinci tone materiale neferoase. Piesele uzate colectate se reconducțiează în totalitate, ajungîndu-se la 4000 de arbori cotiți, 3000 axe planetare, 1000 axe ambreaj, 840 pompe EIP-5.0, 750 pompe hidraulice.

FURAJ NOU

În urma unor îndelungate cercetări, prof. dr. Marin Miloș și șeful de lucrări dr. ing. Aurel Cretrea de la Institutul agronomic Timișoara au reușit să creeze în premieră absolută un nou și valoros furaj pentru animale: „sticla” fosfatică polimetalică. Brevetat ca invenție, atît în țară cit și în Franța, Anglia, R. F. G. și S. U. A., acest furaj reprezintă un concentrat de hidroelemente necesare creșterii și dezvoltării animalelor:

fier, mangan, zinc, cupru și cobalt, indispensabile metabolismului. Prezentat sub formă de sticlă, produsul are calitatea de a deveni solubil în contact cu sucul intestinal, fără efecte dăunătoare asupra sănătății. Dimpotrivă acest nou și original furaj reprezintă multiple avantaje în alimentația vacilor, oilor, păsărilor. După o experimentare îndelungată în cadrul stațiunii didactice a Institutului agronomic și în diverse alte instituții agricole din județul Timiș, s-a trecut la asimilarea în fabricație a noului furaj la întreprinderea de sticlărie din Temești.

CEREALĂ CREATA

Este o plantă creată de om, deci lipsită de strămoși, numită „triticale”. Unii cercetători estimează că în perspectiva următorilor ani, această cereală — simbioză între grâu și secară, cu rezistență sporită la condiții climatice mai aspre, cultivabilă pe terenuri mai reci și cu fertilitate scăzută — ar putea da o producție mai mare pe plan mondial decât aceea de grâu. Lucrarea monografică „Triticale” — o nouă cereală”, apărută în editura Academiei R.S.R. sub semnătura dr. ing. Ilie Gașpar și Galia Butnaru, cadru didactic la Institutul agronomic din Timișoara, este consacrată acestei cereale de viitor.

NOI SPAȚII PENTRU ÎNVĂȚĂMÎNTUL SUPERIOR

La Institutul de mine din Petroșani unde se pregătesc peste 4 000 viitori ingineri și subingineri mineri și electromecanici au fost date în folosință noi spații de învățămînt, care însumează patru săli cu peste 700 locuri, dotate cu aparatură didactică modernă. Demn de subliniat este faptul că în ultimii

ani în acest important centru universitar al țării s-au construit o platformă de studiu a mașinilor și instalațiilor miniere, trei cămine studențești, un nou complex sportiv, iar spațiul destinat învățămîntului s-a extins cu peste 7 000 metri pătrați.

PROTEJAREA MEDIULUI INCONJURĂTOR

Sub îndrumarea competentă a unor specialiști din cadrul Direcției agricole, Comisiei județene pentru protecția mediului înconjurător și a Oficiului de gospodărire a apelor din Arad au fost întreprinse ample acțiuni menite să contribuie la creșterea potențialului productiv al pămîntului, la folosirea mai rațională a aproximativ 398 000 hectare teren agricol. În bilanțul realizărilor de pînă acum se mai adaugă lucrările de regenerare a pajiștilor prin fertilizări, cele de împăduriri, de amenajare a parcurilor și zonelor verzi. Se extind rezervațiile naturale de la Bîrzava, Groșii Noi, Sînmartin, se procedea la inventarierea unor noi monumente ale naturii în mai multe zone ale județului, la combaterea răpitoarelor și ocrotirea faunei județului.

PLIC FILATELIC

Asociația filateliștilor timișoreni a dedicat celei de a X-a ediții a festivalului „Timișoara muzicală”, care s-a desfășurat în municipiu, un plic filatelic cu o ștampilă realizată de graficianul Dan Tăranu. Este vorba de un desen însoțit de inscripția „Festivalul Timișoara muzicală, mai 1985”. Cu același prilej, în holul Casei de cultură a studenților a fost deschisă o expoziție de cartofilie cu expozate pe teme muzicale.

CENTENARUL AUTOCEFALIEI BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

În duminica din 5 mai 1985 s-a sărbătorit la București și în întreaga țară împlinirea a 100 de ani de la proclamarea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române.

La Biserica „Sf. Spiridon” din București a fost oficiată sfânta liturghie de către un sobor de ierarhi, preoți și diaconi, cu participarea membrilor Sfintului Sinod în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Iustin, a profesorilor de la cele două institute teologice, a consilierilor patriarhali, a membrilor Consiliul Național Bisericesc și a numeroși credincioși. Au luat parte, ca invitați, conducători ai unor culte din țara noastră.

La momentul potrivit, P. S. Episcop Vasile Tirgovișteanul, secretarul Sfintului Sinod, a dat citire pastorelei adresată slujitorilor bisericești, cinului monahal și binecredincioșilor creștini cu prilejul comemorării evenimentului menționat.

În aceeași zi, pastorală a fost citită în toate parohiile din cuprinsul Patriarhiei Române.

După otpust, în sala sinodală a avut loc ședința solemnă a Sfintului Sinod închinată aniversării a 100 ani de la recunoașterea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române.

După deschiderea ședinței, P. F. Patriarh Iustin a dat cuvîntul Înalt Prea Sfințitului Teoctist al Moldovei și Sucevei care a rostit cuvîntarea festivă închinată acestui eveniment. I. P. S. Sa a apreciat recunoașterea autocefaliei ca un act de dreptate și îndreptățire în același timp, deoarece Biserica Ortodoxă Română, împărțind viața poporului, adeseori greu încercat, a păstrat neștearsă lumina credinței și duhul ei autentic, patristic și filocalic. Era, deci, aptă, matură, spre a se putea conduce pe sine și de sine și spre a-și putea împlini rostul mîntuitor în sinul unui popor pe care l-a asistat întru cele spirituale de la începuturile ființării sale. Cucerirea istorică a independenței impunea un statut bisericesc pe potrivă. „Independența a fost aceea care a înlesnit și grăbit recunoașterea oficială a autocefaliei” — a subliniat I. P. S. Mitropolit Teoctist. Prezentînd în continuare principalele etape ale dezvoltării și organizării Bisericii pe teritoriul patriei noastre, I. P. S. Sa s-a oprit asupra actului de la 25 aprilie 1885, apoi la ridicarea Bisericii Ortodoxe Române la rang de Patriarhie. În final, I. P. S. Sa a prezentat realizările însemnate înscrise în viața Bisericii noastre străbune, în perioada care a urmat proclamării autocefaliei și în mod special în această epocă de adînci transformări innoitoare în viața poporului nostru. A fost evidențiată contribuția deosebită pe care Biserica Ortodoxă Română, prin ierarhii, clerul și credincioșii ei, o aduce în permanență la promovarea ecumenismului contemporan, la cauza păcii și colaborării internaționale.

La închiderea ședinței solenne a Sfintului Sinod, P. F. Patriarh Iustin a dat citire telegramii omagiale adresate Președintelui Nicolae Ceaușescu al Republicii Socialiste România. Textul telegramii a fost primit cu vii aplauze.

S-a întocmit, de asemenea, un act sinodal dedicat evenimentului, care a fost înscris în condaica sfîntă a Patriarhiei române și semnat de toți membrii Sfintului Sinod.

La agapa ce a urmat la palatul patriarhal, I. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului a rostit o cuvîntare în care a subliniat importanța autocefaliei în viața Bisericii Ortodoxe Române. Au mai luat cuvîntul, din partea oaspeților, P. S. Episcop Ioan Robu al Arhiepiscopiei romano-catolice din București și Em. Sa Episcopul Nagy Gyula al Episcopiei reformatice din Cluj-Năpooca, care au adus salutul clerului și al credincioșilor pe care îi reprezintă.

În final a luat cuvîntul înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae care a evidențiat un adevăr confirmat pe deplin de istoria noastră bimilenară și anume că dacă ne-am preocupat permanent de independența noastră sub toate aspectele, dacă am dorit fierbinte să ne conducem după propriul nostru cap, nu este mai puțin adevărat că „nu ne-am făcut niciodată de cap” — cum glăsuiește un proverb al poporului nostru. Românii n-am fost niciodată nici extremiști, nici exclusiviști. Ca națiune și ca Biserică ne-am afirmat deopotrivă pașnici, manifestînd un respect adînc față de independența și suveranitatea altor popoare și altor Biserici, iar la noi în țară am cultivat cele mai bune raporturi cu naționalitățile conlocuitoare, cu celelalte culte cu care împreună am promovat noua formă de bună conviețuire și colaborare a ecumenismului practic („Telegraful Român”, nr. 190—2/1985, pp. 1—2).

SIMPOZION CONSACRAT CENTENARULUI AUTOCEFALIEI BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

Duminică 28 aprilie 1985 a avut loc la Institutul ecumenic al Consiliului Mondial al Bisericilor de la Bossey—Geneva un simpozion dedicat sărbătoririi a 100 de ani de la recunoașterea oficială a autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române de către Patriarhia ecumenică a Constantinopolului (28 aprilie 1885).

Scopul organizării acestui simpozion a fost nu numai de a comemora un eveniment din trecut, ci și de a înțelege mai bine care este semnificația autocefaliei bisericești, în general, și cum recunoașterea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române înseamnă recunoașterea maturității și vredniciei ei de a păstra neclintită credința ortodoxă universală, precum și recunoașterea identității și personalității ei în cadrul comuniunii Ortodoxiei universale.

Participanții la simpozion au fost salutați de directorul Institutului ecumenic prof. Adrian Geense, iar invitatul de onoare, care s-a adresat participanților în cadrul ședinței festive, a fost înalt Prea Sfințitul Damaskinos, mitropolitul arhidiecezei Patriarhiei ecumenice în Elveția.

La începutul simpozionului s-a oficiat sfînta liturghie în cadrul căruia P. C. Părinte Ion Bria, director adjunct al Comisiei Misiune și Evanghelizare a Consiliului Ecumenic al Bisericilor, a ținut un cuvînt de învățătură, subliniind atît specificul ortodoxiei românești, cit și importanța comuniunii canonice și spirituale a românilor ortodocși din diaspora cu Biserica Ortodoxă Română-mamă.

Au urmat mai multe expuneri privind semnificația și importanța autocefaliei bisericești, cu referire specială la autocefalia Bisericii Ortodoxe Române. Primul orator a fost înalt Prea Sfințitul Mitropolit Damaskinos care, în cuvîntarea sa, substanțială și bine documentată, a făcut elogiu Bisericii Ortodoxe Române, și a subliniat specificul și vocația ei în cadrul Ortodoxiei universale astăzi.

A doua expunere a fost făcută de P. C. Părinte Vergil Vilcu, parohul comunității ortodoxe române de la Geneva, care a prezentat etapele prin care a trecut Biserica Ortodoxă Română pînă la recunoașterea, de drept, de către Patriarhia ecumenică, a autocefaliei sale, pe care, de fapt, o avea de multă vreme.

A treia expunere a fost făcută de dr. Dan-Ilie Ciobotea, profesor la Institutul Ecumenic de la Bossey, care a vorbit despre semnificația teologică și spirituală a autocefaliei bisericești, ca notă specifică a Ortodoxiei, despre drepturile inerente autocefaliei și despre finalitatea autocefaliei sau realizarea unei comuniuni libere între diferitele Biserici surori ce formează Ortodoxia universală.

La sfîrșitul acestor expuneri a fost citit și apoi distribuit participanților, în traducere românească, textul tomosului autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române.

În încheiere toți participanții la simpozion au luat parte la o agapă-picnic, într-o ambianță de muzică populară românească instrumentală și vocală.

Prin programul său și prin ambianța creștin-ortodoxă, festivă, ecumenică și profund românească în care s-a desfășurat, simpozionul a constituit un prilej de întărire a comuniunii spirituale cu Biserica Ortodoxă Română-mamă, precum și o cunoaștere mai profundă a vocației creștinilor ortodocși români, în contextul Ortodoxiei universale și al creștinismului în general (Dan-Ilie Ciobotea).

CONFERINȚA TEOLOGICĂ INTERCONFESIONALĂ LA SIBIU

În zilele de 5—6 iunie 1985, la sediul Institutului teologic universitar din Sibiu s-au desfășurat lucrările celei de a 45-a Conferințe teologice interconfesionale.

Au participat Înalț Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului, Prea Sfințitul Episcop Timotei al Aradului, Ienopolei și Hălmeagului, alți episcopi și arhierici vicari, profesori de la institutele teologice universitare din București, Sibiu, Cluj-Napoca, Alba Iulia, directori ai seminariilor teologice, redactori ai revistelor patriarhale și mitropolitane, doctoranzi în teologie, invitați.

Tema generală intitulată „Îndatorirea Bisericilor în fața noilor pericole ce amenință pacea și viața pe planeta noastră” a fost dezbătută în trei referate, dintre care primul a avut titlul menționat, ca referat principal, susținut de pr. prof. dr. Vasile Mihoc de la Institutul teologic universitar din Sibiu. Celelalte două referate, secundare, au avut ca titlul comun „Împăcarea și înnoirea lumii în Hristos și pacea pe pământ”, cu abordare ortodoxă și protestantă, în prezentarea preotului prof. dr. Alexandru Stan de la Institutul teologic universitar din București și respectiv în cea a dr. Tamas Iuhasz de la Institutul teologic protestant din Cluj-Napoca.

Prin referatele și discuțiile angajate s-a urmărit aprofundarea temei generale, precum și implicarea și angajarea responsabilă a Bisericilor noastre în eforturile generale întreprinse pentru apărarea vieții și salvagardarea păcii în lume. Seria luărilor de cuvânt a fost deschisă prin alocuțiunea rostită de Înalț Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae care a arătat că la patru decenii de la sfârșitul celui de al doilea război mondial există în lume o frământare deosebită datorită cursei dementiale a înarmărilor nucleare, considerată în mod nejustificat ca soluție a echilibrului în lume. De aceea, este necesară lărgirea eforturilor consacrate păcii și din punct de vedere religios, cu alte cuvinte antrenarea tuturor celorlalți oameni ai religiilor necreștine în această vastă lucrare de salvagardare a vieții pe planeta noastră — a subliniat I. P. S. Sa.

Participanții au constatat cu satisfacție o identitate de vederi în ce privește obiectivele majore ale contemporaneității și o reală apropiere privind fundamentarea teologică a temei și îndatoririle ce revin Bisericilor în contextul situației conflictuale, deosebit de grave, în care se află lumea de azi.

În ziua următoare, 6 iunie a.e., Mircea Mitran, consilier în Ministerul Afacerilor Externe, a expus în fața asistenței conferința intitulată „Epoca Ceaușescu; epoca afirmării plene a României în lume. O politică externă activă în consens cu marile idealuri de securitate, pace și dezarmare ale omenirii”. Urmărită cu viu interes, conferința a fost succedată de întrebări, la care vorbitorul a dat răspunsurile cuvenite.

În partea a doua a zilei a avut loc o manifestare în cadrul căreia s-a citit „Apelul pentru dezarmare și pace al Frontului Democrației și Unității Socialiste, adresat partidelor și organizațiilor democratice, guvernelor, tuturor popoarelor din țările europene, S.U.A. și Canada”, aprobat în plenara Consiliului Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste din ziua de 23 mai 1985.

Au luat cuvântul mai mulți participanți care au exprimat adevăratul lor sinceră și profundă față de această nouă inițiativă de pace a țării noastre. Printre vorbitori s-au numărat și Înalț Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae, precum și Prea Sfințitul Episcop Timotei al Aradului care au dat expresie voinței de pace a clerului și credincioșilor de pe mele-

gurile Banatului. Plecînd de la textul „Apelului”, I. P. S. Mitropolit Nicolae a evocat latura umanitară a noilor propuneri pentru salvagardarea păcii formulate de ilustrul nostru Conducător, Preşedintele Nicolae Ceauşescu, deoarece „pacea nu poate fi asigurată prin echilibrul de forţe sau al terorii”. În intervenţia sa, P. S. Episcop Timotei s-a referit la contribuţia permanentă a poporului român la cultivarea celor mai scumpe idealuri ale întregii omeniri, menite să ducă la realizarea unui aşteptat „cer nou” şi a unui „pămînt nou”.

În partea finală, participanţii la conferinţă au adoptat cu însufleţire textul unei telegramme de profundă stimă, recunoştinţă şi devotament adresate Preşedintelui Republicii Socialiste România domnul Nicolae Ceauşescu.

SPRE CONVOCAREA COMISIEI INTERORTODOXE DE PREGĂTIRE A SFINTULUI ŞI MARELUI SINOD

Prin hotărîrea Patriarhiei ecumenice, I. P. S. Mitropolit Damaskinos al Elveţiei, în calitate sa de secretar pentru pregătirea Sfîntului şi Marelui Sinod, a fost însărcinat să facă o vizită Bisericilor Ortodoxe, cu scopul de a organiza convocarea comisiei interortodoxe de pregătire a Sfîntului şi Marelui Sinod. La Bucureşti a fost între 15—17 iunie 1985.

Aşa cum se ştie, conform procedurii stabilite de cea de a IV Conferinţă panortodoxă, comisia interortodoxă studiază temele ce vor fi supuse conferinţei panortodoxe presinodale şi pregăteşte rapoartele în legătură cu acestea. Conform hotărîrii celei de a II-a Conferinţe presinodale (Chambésy 1982), temele viitoarei conferinţe presinodale sînt :

1. Reexaminarea temei intitulate : Readaptarea dispoziţiilor bisericeşti despre post, în conformitate cu cerinţele epocii actuale ;
2. Raporturile Bisericii Ortodoxe cu restul lumii creştine (evaluarea dialogurilor bilaterale ale Bisericii Ortodoxe) ;
3. Ortodoxia şi mişcarea ecumenică ;
4. Contribuţia Bisericilor Ortodoxe locale la idealurile creştine de pace, libertate, fraternitate şi dragoste între popoare, precum şi la suprimarea discriminărilor rasiale.

După studierea temelor indicate, cea de a III-a Conferinţă panortodoxă presinodală va fi convocată spre a formula sugestii în legătură cu ele, ce vor fi supuse viitorului Sfînt şi Mare Sinod al Bisericii Ortodoxe, pentru a fi reţinute şi aprobate.

Trimisul Patriarhiei ecumenice a vizitat de asemenea pe întîistătorii Bisericilor vechi-orientale, pentru a contribui la promovarea dialogului teologic dintre ortodocşi şi nealcedonieni (Episepsis nr. 334/15.04.1985, p. 4).

CONTINUAREA DIALOGULUI ORTODOX—LUTERAN

Între 23—31 mai 1985 a avut loc la Allentown (S.U.A.) cel de al treilea dialog ecumenic între Biserica Ortodoxă şi Federaţia luterană mondială. Întrunirile precedente au avut loc la Helsinki în 1981 şi la Lîmasol (Cipru) în 1983.

Tema dialogului de la Allentown a fost „Revelaţia divină”. Şedinţele s-au desfăşurat la Colegiul Muhlenberg.

Din partea Bisericii Ortodoxe au participat delegaţi ai Patriarhiilor din Constantinopol, Antiohia, Ierusalim, Moscova, România, Bulgaria şi ai Bisericilor din Cipru, Georgia şi Finlanda.

Federația luterană mondială a fost reprezentată prin delegați proveniți din Cehoslovacia, Etiopia, Republica Federală Germană, Republika Democrată Germană, Ungaria, India, România și Statele Unite ale Americii. La lucrări a luat parte și noul președinte al Federației mondiale luterane, episcopul Kaldy și secretarul general dr. Karl Mau, ceea ce a dat o speranță suplimentară în roadele lucrărilor.

Din România a participat P. S. Episcop Vasile al Orădiei și prof. dr. Hermann Pitters de la Institutul teologic protestant din Sibiu.

S-au citit patru referate, câte două de fiecare parte. Partea ortodoxă a fost reprezentată de mitropolitul Vladimir de Rostov și Novokerkask, cu referatul „Învățătura revelației lui Dumnezeu ca temei al Sfintei Scripturi în mărturisirea luterană” și respectiv de mitropolitul Hrisostom de Peristerion cu referatul „Revelația divină în perspectiva dialogului dintre Biserici”. Partea luterană a fost reprezentată prin prof. dr. Georg Kretschmar, cu referatul „Dialogurile care au avut loc pînă în prezent între Bisericile Ortodoxe și Luterane, atît bilaterale cît și generale și concluziile lor”, precum și de prof. dr. Wolfgang Uhlmann cu referatul „Puncte de convergență între Biserici cu privire la revelația divină”.

Pe marginea referatelor s-au purtat discuții cu completări constructive. Delegații din România a luat parte activă la discuții, arătînd legătura strînsă dintre Sfînta Scriptură, Tradiție și Biserică, prin care se manifestă revelația divină.

O subcomisie a prezentat concluzia semnată apoi de toți participanții și a propus continuarea dialogului într-o nouă întrunire prevăzută să aibă loc în 1987. Tema viitoarei întruniri este „Scriptura și Tradiția”.

Cel de al treilea dialog general ortodox-luteran a însemnat un nou pas în apropierea dintre cele două Biserici, contribuind la cunoașterea reciprocă mai profundă și la slujirea marelui ideal de pace și unitate a omenirii („Telegraful Român”, nr. 21—24/1985, p. 6).

DIALOG TEOLOGIC BILATERAL

Între 6—13 mai 1985, s-a desfășurat, la Techirghiol, dialogul teologic bilateral între Biserica Ortodoxă Română și Biserica Evanghelică Luterană din Republica Federală Germania.

Tema principală a dialogului a fost „Mintuirea în Iisus Hristos și tămăduirea lumii”, asupra căreia a prezentat un referat P. S. Episcop Vasile Coman al Orădiei. Tema a fost împărțită în trei secțiuni, tratate paralel de ambele delegații, precum urmează: a) „Credință și iubire în dobîndirea mîntuirii” (referenți: prof. D. Stăniloae și diacon Ioan Caraza, dr. Heinz Joachim Held); b) „Mintuirea ca împăcare” (referenți: prof. dr. Ioan Ică, episcop dr. Gerhard Heinte); c) „Mintuirea, nouă creație a lumii” (referenți: prof. Dumitru Radu, prof. dr. Hans Helmut Esser).

Au mai fost prezentate referate asupra temei „Mintuirea în Hristos și dezvoltarea mîntuirii în viața comunității” — referent prof. dr. Hermann Pitters și „Mintuirea în Hristos și sfințirea lumii în învățătura și tradiția rînduielilor reformate din Transilvania” — referent dr. Zoltan Galiy.

Dezbaterile s-au desfășurat într-o atmosferă ecumenică. În cursul lor, asupra unor teze au fost găsite puncte de consens, asupra altora, convergențe, existînd și unele puncte deosebitoare. Toate aspectele au fost cuprinse în comunicatul trimis Bisericilor respective spre luare la cunoștință.

În general s-a observat că teologia protestantă a evoluat în ceea ce privește condițiile mîntuirii, de la „sola grația” și „sola fide” într-o înțelegere mai largă, recunoscînd valoarea Tainelor Bisericii și a faptelor bune în însușirea mîntuirii obiective.

Dialogul a făcut pași însemnați și în arătarea contribuției la care sînt chemate Bisericile creștine întru susținerea păcii și a bunei înțelegeri între oameni și popoare. No-

jiunea „împăcării cu Dumnezeu” nu poate fi străină de datoria Bisericii de a sluji idealul superior al împăcării dintre popoare. S-a amintit despre împlinirea a 40 ani de la încheierea celui de al doilea război mondial, despre demersurile făcute de cele două Biserici pentru încetarea cursei înarmărilor, îndeosebi a celor nucleare și pentru apărarea păcii, reprezentând dorința popoarelor pentru instaurarea unui climat de pace și dreptate în lume.

În mod deosebit s-a vorbit despre ziua biruinței împotriva forțelor întunericului. În biserica de lemn s-a oficiat o liturghie de membrii delegației române, iar a doua zi o slujbă evanghelică, oficiată de episcopul Heinze. În ambele servicii religioase s-a stăruit asupra datoriei de a acționa mereu pentru apărarea păcii.

Participantii la dialog au făcut și o excursie în Dobrogea, vizitind locurile și monumentele cele mai însemnate, care vorbesc despre începuturile poporului român și ale Bisericii ortodoxe în acest ținut.

Dialogul ecumenic dintre Biserica Ortodoxă Română și cea Evanghelică din R.F.G. a adus o contribuție la apropierea dintre cele două Biserici și dintre cele două popoare („Telegraful Român”, nr. 21—24/1985, p. 7).

INTRUNIREA PREZIDIULUI ȘI COMITETULUI CONSULTATIV AL C.B.E.

Între 24—27 aprilie 1985, la Sofia au avut loc lucrările sesiunii 1985 a Prezidiului și Comitetului consultativ al Conferinței Bisericilor Europene. Au participat membrii Prezidiului, membrii Comitetului consultativ, consultanți, funcționarii de la Geneva ai C.B.E., patru candidați la postul de secretar general al C.B.E., oaspeți.

Biserica Ortodoxă Română a fost reprezentată de Înalt Prea Sfințitiu Mitropolit Teotist al Moldovei și Sucevei și Antonie al Ardealului, membri ai Comitetului consultativ.

Lucrările au fost prezidate de pastorul dr. André Appel (președintele Bisericilor protestante din Alsacia, Strassbourg).

Oprindu-se asupra faptului că în 1985 se sărbătorește 40 ani de la încheierea celui de al doilea război mondial, pastorul dr. Appel a insistat asupra învățămintelor ce decurg pentru creștini și pentru Bisericile din Europa, asupra contribuției lor la instaurarea unei păci mai trainice în lume. Vorbitorul a exprimat teama față de repetarea unor asemenea catastrofe și perioade ca cea hitleristă, care modifică însăși ființa omenească, făcând-o capabilă de a săvârși orori inimaginabile, condiționind-o pentru a face răul. Oamenii au dovedit că pot fi mai răi decât animalele, cînd sînt puși în condiții de viață ca cele din Germania lui Hitler. În unele părți ale lumii se mai face încă apel la tortură, se înmulțesc teroriștii, ceea ce alarmează omenirea și trebuie să o determine să treacă la măsuri de apărare și îndreptare.

Referindu-se la tensiunile existente încă în Europa, după 40 ani de la încheierea războiului, dr. Appel a pledat pentru o mișcare de reconciliere, invitînd Bisericile să se facă instrumente ale acestei necesare reconcilierii între oameni și națiuni, la o reintensificare a eforturilor spre împiedicarea violenței, a exploatării și în special spre împiedicarea războiului.

Viitoarea Adunare generală, a IX-a a C.B.E. (Sterling, Scoția, septembrie 1986) va trebui să elaboreze și să propună măsuri concrete, la care să ceară adeziunea tuturor Bisericilor Europene. Europa nu mai este cea din 1945; s-au făcut mari progrese economice, dar din cauza tensiunilor politice și economice, ea trăiește încă în frică și incertitudine. Pe teritoriul continentului s-au instalat și se instalează mereu alte rachete, dar există și motive de speranță cum sînt mișcările pentru pace și acțiunile întreprinse în cadrul „Anului internațional al tineretului”.

Raportul secretarului general G. C. Williams a amintit și împlinirea a zece ani de la semnarea actului final de la Helsinki și a făcut o trecere în revistă a activității C.B.E. în decurs de un an de la ultima întrînire. A remarcat în special munca secretariatului

pentru studii, condus de pr. prof. dr. Dumitru Popescu din România. O atenție deosebită a fost acordată documentului ecumenic „BEM” care urmărește refacerea unității creștine și a arătat ce se face în Europa pentru grăbirea procesului de analiză și receptare a lui.

Alegerea noului secretar general al C.B.E., în locul celui actual care se va retrage în 1986, a ocupat o bună parte din timpul lucrărilor de la Sofia. La propunerea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Antonie, comitetul de numiri l-a selecționat, dintre cei propuși, pe pastorul dr. Jean Fischer (Elveția) care a obținut mai mult de două treimi din voturi și a fost astfel proclamat ca ales. S-a convenit ca ceremonia de luare de rămas bun de la G. G. Williams și de întâmpinare a pastorului dr. Jean Fischer să aibă loc în cursul celei de a IX-a Adunări generale de la Universitatea Sterling din Scoția, în anul 1986.

În legătură cu problemele de personal, s-a aprobat și prelungirea angajării ca secretar de studii a preotului prof. dr. Dumitru Popescu pînă la sfîrșitul anului 1987.

Pr. prof. dr. Dumitru Popescu a prezentat un larg raport arătînd întrunirile organizate în calitate de director de studii și tematica lor, apoi stadiul pregătirilor în vederea celei de a IX-a Adunări generale, din punctul de vedere al celor teologice. S-a stabilit textul unei cărți ce va fi distribuită participanților și temele principale, secundare și cele de studii biblice, potrivit cu tema generală a viitoarei Adunări generale: „Slavă lui Dumnezeu, pace pe pămînt”.

În legătură cu textul cărții au avut loc largi discuții, fiind dorită ca aconfesională și simplă și mobilizatoare, în cadrul căroră a luat cuvîntul și I. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului.

Conferința a aprobat propunerile cu privire la numărul de delegați la viitoarea Adunare generală, din partea fiecărei Biserici. Bisericii Ortodoxe Române i s-au repartizat cinci locuri, iar alte trei locuri au fost repartizate Bisericii protestante din România.

S-au făcut recomandări pentru funcțiile de președinte și de vicepreședinți ai viitoarei Adunări generale, ce vor fi aleși în 1986, printre candidați numărîndu-se și I. P. S. Mitropolit Antonie.

La sfîrșitul lucrărilor s-a redactat și s-a votat un „Mesaj” către Biserici, cu prilejul aniversării a 40 ani de la sfîrșitul celui de al doilea război mondial. S-a cerut trecerea la dezarmare treptată și în special la dezarmarea nucleară.

Participanții la lucrări au fost primiți de S. Sa Patriarhul Maxim al Bisericii Ortodoxe, Bulgare, iar delegații români au făcut și o vizită parohiei ortodoxe române din Sofia („Telegraful Român”, nr. 21—24/1985, pp. 2, 7).

ANIVERSAREA VICTORIEI ASUPRA FASCISMULUI

Cu prilejul împlinirii a 40 ani de la victoria asupra fascismului, din inițiativa Prea Fericitului Patriarh Vasken I, catolicosul armenilor din Ecimiadzin și la invitația Bisericii Ortodoxe Ruse, între 17—18 aprilie 1985 a avut loc la Zagorsk, o întrunire a reprezentanților Bisericii Ortodoxe și a celorlalte confesiuni religioase din UR.S.S.

În declarația comună, semnată cu prilejul respectiv s-a accentuat faptul că: „Victoria nu înseamnă numai eliberarea multor țări de servitutea fascistă, scăparea multor națiuni de genocid, ci este și de o mare importanță morală, prin distrugerea ideologiilor inumane ce existau în lume”.

Reprezentanții Bisericilor și a celorlalte culte religioase au atras atenția asupra pericolului actual pe care îl reprezintă armele nucleare asupra existenței întregii omeniri.

„Noi sintem convinși, că reprezentanții diferitelor religii, care reactualizează înalte principii morale ale confesiunilor lor, o vor face în slujba îmbunătățirii climatului vieții internaționale. În primul rînd, ei pot ajuta la înlăturarea fricii existente în cercurile largi ale populației multor țări în fața dușmanului imaginar, precum și în sprijinirea creării

unei noi structuri social-politice. Cel de al doilea război mondial a arătat foarte clar la ce consecințe inumane se poate ajunge, dacă este speculată ignoranța maselor și în același timp cât este de imoral să se înființeze și să se perpetueze asemenea clici fasciste" — încheie declarația adoptată la Zagorsk (C.F.K. Information nr. 354/8 iunie 1985, p. 5) (L. I. Jebelean).

EMILIO CASTRO DESPRE ROLUL C.E.B. ÎN PROMOVAREA PĂCII

Cu prilejul împlinirii a 40 de ani de la terminarea celui de al doilea război mondial, Emilio Castro secretarul general al Consiliului Ecumenic al Bisericilor a trimis o circulară celor 303 Biserici membre ale C.E.B., în care a subliniat cu claritate marile pericole ale înarmării nucleare pentru întreaga omenire.

Referindu-se la ororile celui de al doilea război mondial, Emilio Castro a făcut aceste avertismente, arătând conflictele militare și consecințele lor, printre care „muritorii de foame”, care au suferit de-a lungul ultimelor decenii.

„În spatele tuturor serviciilor divine și a festivităților făcute în amintirea terminării războiului sau în amintirea aruncării primelor bombe atomice asupra a două orașe japoneze — Hiroshima și Nagasaki — trebuie să stea voința și dorința puternică a credincioșilor pentru lucrarea în slujba păcii” — arăta secretarul general al C.E.B. El mai amintește în continuare că după terminarea războiului, Bisericile au avut și au o mare și importantă șansă istorică în împreună lucrare pentru unitate. În anul 1948 prin înființarea C.E.B. au fost restabilite legăturile dintre Biserici, deteriorate de cel de al doilea război mondial.

„Procesul de întraajutorare de după terminarea războiului trebuie să fie întărirea unității, devenită esențială” — a încheiat Emilio Castro (Junge Kirche, nr. 5/1985, pp. 279—280) (L. I. Jebelean).

„PACEA ESTE O NECESITATE, O DATORIE PENTRU TOȚI”

Cu prilejul vizitei efectuate la Ypres (Belgia), în ziua de 17 mai 1985, S. Sa Papa Ioan-Paul II a rostit o amplă omilie închinată păcii, în prezența unei numeroase asistențe. În cursul cuvântării, urmărită cu viu interes, S. Sa a spus printre altele: „Acest oraș este chiar inima cîmpului de bătălie al primului război mondial, devenit un simbol al suferinței imense provocată prin războaie, și în același timp un simbol al reconstrucției și al păcii... Mesajul pe care ni-l adresează toate victimele războaielor enunță: pacea este necesară și este deci o datorie pentru toți. Apărarea libertății și securității nu poate fi niciodată izolată de o datorie mult mai largă — construirea păcii... Pacea nu mai poate fi o chestiune tratată de manieră retorică. Sint necesare convingeri profunde și un angajament total... Amenințarea ce apasă asupra omenirii este mult mai mare și de aceea trebuie să fie mult mai puternică și maturitatea morală a omenirii. Cu toții sîntem responsabili față de pace și cu toții trebuie să ne rugăm pentru ea” (L'Osservatore Romano, nr. 23/4 iunie 1985, p. 9) (Pr. I. Sirbu).

RESPONSABILITATEA CREȘTINILOR PENTRU PREZENT ȘI VIITOR

În ziua de 5 mai 1985, a fost organizat un pelerinaj la Dachau, cu ocazia aniversării a patru decenii de la sfârșitul ororilor celui de al doilea război mondial, la care au participat numeroase personalități ale vieții religioase europene. Dachau reprezintă un loc al amintirilor celor mai dureroase din cursul războiului, unde au fost exterminați 200.000 persoane din rindul a patruzeci națiuni, printre care 2.300 preoți ortodocși, romano-catolici, evanghelici și mulți alții care au suferit pentru convingerile lor religioase sau politice.

Cu prilejul pelerinajului, cardinalul dr. Friedrich Wetter de München și Freising a oficiat o pomenire în memoria celor dispăruți, unindu-și cugetul în rugăciune cu ceilalți înalți prelați care au ținut să participe la comemorare.

În cuvântarea rostită atunci, cardinalul Fr. Wetter a spus printre altele: „Terminarea celui de al doilea război mondial, și cu aceasta înfrângerea sistemului național-socialist, de la care s-au împlinit 40 de ani, nu poate fi privită doar ca o dată istorică. Comemorarea îndeamnă la responsabilitatea creștinilor pentru prezent și viitor”. În continuare, cardinalul Wetter a apelat la tinăra generație îndemnând-o să învețe istorie pentru a nu se mai repeta niciodată ceea ce s-a petrecut la Dachau, deoarece „în lume mai există terorism, lipsă de libertate, exploatare și mulți oameni în suferință. În locul lui Dumnezeu, naștii au pus poporul, rasa și statul. Dar de la martirii din Dachau trebuie să învățăm să dăm primul loc lui Dumnezeu, să-I împlinim voia, să-I urmărim poruncile și să ne plecăm genunchiul numai în fața Lui” („Ordinariats-Korrespondenz”, nr.17/9 mai 1985, pp. 3—4) (*L. I. Jebelean*).

UNIUNEA BISERICILOR DIN R.D.G. CRITICĂ „RĂZBOIUL STELELOR”

Pastorul Rolf Günther, purtătorul de cuvânt al Uniunii Bisericilor Evanghelice din R. D. Germană, a criticat aspru intenția S.U.A. de extindere a înarmării spațiului cosmic prin planul „războiul stelelor”.

Într-un interviu dat publicității de ziarul „Neue Zeit” din Berlin, pastorul Rolf Günther a spus: „Noi nu avem voie să ne lăsăm păcăliți de argumentele militare, ci trebuie să avertizăm mereu că este vorba de o nouă escaladare periculoasă a cursei înarmărilor” („Junge Kirche”, nr. 5/1985, p. 290) (*L. I. Jebelean*).

„CUVINT DUHOVNICESC”

Cu prilejul zilei de 8 mai 1985, conferința episcopilor romano-catolici din R. F. Germania a dat publicității, la Bonn, o declarație — „Cuvînt duhovnicesc” — în centrul căreia s-a situat împăcarea ca „misiune indispensabilă a viitorului”.

În declarație s-a accentuat faptul că cel de al doilea război mondial a fost început de către Germania și de aceea fiecare ins care vorbește despre război și național-socialism trebuie să vorbească și despre vină. Aceasta înseamnă, deopotrivă ca episcopii „să reînnoiască rugăciunea de iertare adresată lui Dumnezeu și semenilor”.

Naziștii au chemat la o „îndumnezeire a numelui de german” și prin aceasta „la o necinstire a lui Dumnezeu și a multor popoare vecine, în special a poporului evreu”. După concepția episcopilor, ororile războiului provocat de nazism își au cauzele în disprețuirea voii lui Dumnezeu, a demnității oamenilor.

„Împăcarea în acești 40 ani de după război a crescut într-o măsură îmbucurătoare. ... Trebuie să-i amintim în același timp și să mulțumim celor ce s-au împotrivit nazismului între care și episcopilor francezi și polonezi care au suferit atât de mult în cursul războiului și din pricina național-socialismului. 40 de ani fără război în Europa este nu numai un prilej de mulțumire, dar în același timp și un prilej de vigilență pentru păstrarea păcii” („Junge Kirche” nr. 5/1985, p. 281) (L. I. Jebelean).

COLABORARE BISERICESCĂ MEREU MAI ACCENTUATĂ ÎN PROMOVAREA PĂCII

Consiliul interbisericesc olandez pentru pace și Conferința Creștină pentru Pace de la Praga se ostensec pentru o lărgire a contactelor Est-Vest. La jumătatea lunii mai a.c., la Haga a avut loc o întâlnire între o delegație a C.C.P., Consiliul pentru Pace protestant și secția romano-catolică olandeză a mișcării pentru pace „Pax Christi”, în cadrul căreia s-a hotărât trimiterea reciprocă de observatori la cea de a VI-a Adunare generală a C.C.P., respectiv a unei delegații de observatori ai C.C.P. la cea de a patra Conferință internațională pentru dezarmare în Europa, de la Amsterdam, desfășurată în aceeași perioadă de timp.

Mișcările pentru pace olandeze au hotărât să colaboreze tot mai intens cu delegații de la Praga în întâlniri directe precum și la elaborarea de proiecte comune ce au în centrul lor lupta pentru pace în Europa („Junge Kirche”, nr. 4/1985, p. 224) (L. I. Jebelean).

PRESA BISERICESCĂ CHEMATĂ ÎN SPRIJINUL ACȚIUNILOR PACIFISTE

„Educația pacifistă” în cadrul publicisticii bisericești a fost tema întâlnirii anuale a unui cerc de lucru ecumenic din cadrul presei de resort din Europa, desfășurată între 28—30 mai 1985 la Viena. Au participat aproximativ 60 publiciști bisericești.

Redactorul șef dr. Hans Weissgerber, de la „Lutherischen Monatshefte”, a subliniat că una din cele mai importante îndatoriri a presei bisericești este înlăturarea imaginilor dușmănoase pe care o au oamenii unii față de alții : „Atita timp cât oamenii discută împreună, sînt deschiși unii față de alții”.

În sens asemănător s-a pronunțat și ziaristul dr. Heinz Csoklich din Graz (Austria), care a arătat că presei bisericești îi revine sarcina de a inspira tot mai mult „noul simț al păcii în rîndul populației și mai ales printre tineri”.

Valoarea publicațiilor bisericești constă în a promova o cît mai puternică voință și acțiune pentru pace, pentru împăcarea între oameni.

Problema educației pacifiste prin intermediul presei bisericești a constituit o preocupare și pentru organizațiile ecumenice internaționale — C.E.B., C.B.E. și C.C.P.:

Din partea C.C.P., dr. J. Svoboda, conducătorul secției de informații al acestei organizații internaționale, a insistat asupra adevăratei educații pacifiste care trebuie înțeleasă ca fiind inseparabilă străduințelor de evitare a unei catastrofe nucleare și ca „parte in-

tegrantă a acțiunilor destinate păcii, dezarmării generale, construirii unei structuri sociale mai drepte și mai bune" (C.F.K. Information, nr. 354/7 iunie 1985, pp. 7—8) (*L. I. Jelelean*).

DOLIUL MIȘCĂRII ECUMENICE

Joi 4 iulie 1985 a decedat, în locuința sa de la Geneva, pastorul Willem Adolf Visser't Hooft, cel dintîi secretar general al Consiliului Ecumenic al Bisericilor (1948—1966), una din personalitățile cele mai de seamă ale Mișcării ecumenice contemporane.

Pastorul Visser't Hooft s-a născut, la 20 septembrie 1900 în localitatea Haarlem (Olanda). La sfîrșitul studiilor sale universitare a obținut titlul de doctor în Teologie la Universitatea din Leiden, după ce a susținut teza : „Cadrul de bază al Evangheliei sociale în America”.

În 1924 Visser't Hooft a devenit secretar al Comitetului Alianței Mondiale a Tinerilor Creștini. În 1925 el a fost cel mai tînăr participant la conferința „Viață și Acțiune” de la Stockholm (Suedia). În 1931, a devenit secretar general al Federației Mondiale a Studenților Creștini. În 1937, a prezidat sub-secția „Biserica și Războiul” la cea de-a doua Conferință mondială a mișcării „Credință și Constituție”, la Edimburg (Scoția). Ambele aceste conferințe au votat pentru crearea Consiliului Ecumenic al Bisericilor. În 1948, la Amsterdam, cînd a luat ființă, oficial, Consiliul Ecumenic al Bisericilor, dr. W. A. Visser't Hooft a fost ales secretarul său general fiind de fapt, și animatorul cel mai de seamă al înființării acestuia.

În timpul celui de-al doilea război mondial, Visser't Hooft, stabilit în Elveția, la Geneva, a ajutat pe refugiații persecutați de naziști și a promovat menținerea legăturilor dintre Bisericile ce se aflau în teritoriile ocupate de hitleriști cu Bisericile din restul lumii.

Ca secretar general al Consiliului Ecumenic al Bisericilor, pastorul Visser't Hooft a desfășurat o intensă activitate de apropiere între Biserici. El a depus un efort considerabil pentru intrarea majorității Bisericilor Ortodoxe în Consiliul Ecumenic (ne referim mai ales la Adunarea de la New-Delhi, 1961) și pentru deschiderea Bisericii Romano-Catolice spre ecumenism (prietenia și contactele sale cu Cardinalul Bea a contribuit mult la crearea Secretariatului vatican pentru unitatea creștinilor și la orientarea proecumenistă a Bisericii Romano-Catolice).

Numele său : Visser't Hooft, care în olandeză ar putea însemna „capul (sau șeful) pescarilor”, a primit o semnificație simbolică : Visser't Hooft a devenit un fel de „șef al pescarilor de oameni” pentru cauza unității creștine, un apostol al ecumenismului. Vorbind despre prima Adunare generală a Consiliului Ecumenic al Bisericilor de la Amsterdam, în 1948, pastorul Visser't Hooft a spus în legătură cu semnificația Mișcării ecumenice următoarele : „Simbolul Consiliului Ecumenic al Bisericilor este o corabie, nu prea mult diferită de corabia de pescar pe care a avut-o Petru pe marea Galileii. Corabia are un catarg și pe catarg se află o bară transversală care formează crucea. Niciodată pînă acum în istorie, creștini de atîtea origini diferite nu s-au întrunit laolaltă să fîgăduiască că vor sta împreună și vor rămîne în aceeași corabie”.

Colegii și colaboratorii săi în anii cînd Visser't Hooft a fost secretar general al Consiliului Ecumenic al Bisericilor își amintesc de claritatea ideilor sale, de perseverența și tenacitatea sa. În mai multe rînduri, Visser't Hooft a precizat că, pentru el, Consiliul Ecumenic al Bisericilor nu are ca scop final dialogul ecumenic : „Scopul ultim al Mișcării nu este dialogul, ci adevărata unitate. Domnul nostru Iisus Hristos nu s-a rugat ca ei (creștinii) să intre în conversație unii cu alții, ci ca toți să fie una (Ioan 17, 21). Unitatea pe care trebuie să o căutăm și pentru care trebuie să lucrăm — afirma el — este o unitate cu totul specială. Ea nu este o reuniune generală și abstractă. Această unitate depinde de o Persoană reală care a venit în lume la un moment precis și într-un loc dat și a Cărui moarte a fost un eveniment istoric... Ea este rezultatul unei mari inițiative pe

care Dumnezeu a luat-o trimițând pe Fiul Său, ca să împace pe oameni cu El și întreolaltă”.

Pentru pastorul Visser't Hooft, a realiza unitatea vizibilă a creștinilor pentru care s-a rugat Hristos, nu înseamnă a construi ceva ce n-a mai existat niciodată, ci a regăsi unitatea dată de el: „Orice ecumenism care e demn de acest nume — a spus Visser't Hooft — este o mișcare de concentrare, de reîntoarcere la izvoare, sau mai bine zis, o reîntoarcere la Centru. Mișcarea ecumenică este hristocentrică, altfel ea nu poate exista deloc”. Dar acest hristocentrism teologic n-a fost pentru el doar o afirmație pietistă, ci în lumina lui, Visser't Hooft a privit lumea și a înțeles necesitatea angajării Bisericilor, dornice de unitate, în diaconia socială, sporirea sensibilității lor față de prezența tainică a lui Hristos în cei ce suferă pe nedrept, cei pe care lipsa de iubire a semenilor lor îi răstignește în multe feluri.

W. A. Visser't Hooft a scris mai multe cărți și a publicat un număr impresionant de articole în diverse reviste.

În timpul vieții a fost onorat cu multe doctorate honoris causa și alte titluri.

Îndată ce au aflat vestea morții sale, o mulțime de Biserici și organizații creștine din întreaga lume au trimis mesaje de condoleanțe și de regret pentru dispariția acestui mare promotor al ecumenismului.

Buletinul de informații al Consiliului Ecumenic al Bisericilor (Ecumenical Press Service din 6—11 iulie 1985) menționează numele a circa patruzeci de Biserici și organizații creștine care au trimis, în primele trei zile, astfel de mesaje la sediul Consiliului Ecumenic al Bisericilor de la Geneva. Locul cel dintâi pe lista publicată de EPS îl ocupă Biserica Ortodoxă Română. Se cuvine să amintim aici faptul că pastorul Visser't Hooft a fost un prieten al Bisericii Ortodoxe Române și s-a bucurat de stima celor mai de seamă ierarhi ai ei angajați în ecumenism, în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin.

Služba înmormântării a avut loc marți 9 iulie 1985, în catedrala Sfântul Petru din Geneva, în prezența multor personalități ecumenice din toată lumea, a autorităților de stat din Geneva, a personalului Consiliului Ecumenic al Bisericilor și a unei mari mulțimi de credincioși (*Dan-Ilie Ciobotea*).

„TATĂL NOSTRU” ÎN MANIERĂ BRAZILIANĂ

În cadrul campaniei de fraternitate din anul 1985, Conferința episcopală romano-catolică braziliană a publicat un „Tatăl nostru” pe tema foamei: „Tatăl nostru, foamea lovește milioane de brazilieni. Dă-ne nouă piineea cea de toate zilele. Avem nevoie de înțelepciune, dă-ne nouă piineea cuvintului Tău. Sintem înfomețați de dragoste și de piine. dă-ne nouă piineea vie coborâtă din cer. Învață-ne pe noi adevărul și dreptatea, împărțirea și frățietatea, convertește inimile noastre. Vrem să trăim mereu în comuniune, ca fiii și frații aceluiași Tată” (*„La Croix”, 5 aprilie 1985, p. 13*).

MUTAȚII ÎN DOMENIUL CUNOAȘTERII

Profesorul universitar Sorin Comoroșan, originar din Banat (comuna Teregova, jud. Caraș-Severin), este azi un nume cunoscut în științele medicale până departe peste hotarele țării. Nu de mult a publicat în revista Contemporanul (nr. 17(2006) din 19 aprilie 1985 pp. 6—7 și nr. 18(2007) din 26 aprilie 1985 pp. 6—7) un foarte interesant eseu intitulat semnificativ : „Știința deschisă — o cale spre metagîndire”. Dens în conținut și bogat în informație articolul la care ne referim pledează pînă la urmă pentru armonizarea științei cu filosofia, propriu zis pentru deschiderea științei spre filosofie, cum zice autorul, pentru „deschiderea filosofică a științei”. Așa după cum Aristotel a elaborat atît *Fizica* cît și *Metafizica* (titlurile a două din cele mai cunoscute scrieri ale stagiritului), omul de știință din vremea noastră trebuie să fie „deschis abordărilor metafizice”, căci și „dacă spune că nu are nici o metafizică”, pînă la urmă se dovedește că are una.

Deși „exactă”, știința adevărată, „știința deschisă” operează cu „incomprehensibilul” și nu-l refuză. Dar nu numai „incomprehensibilul” trebuie luat în considerare, nu numai „metafizica” — în sens aristotelician — ci și „metagîndirea”, deoarece omul de știință trebuie să analizeze pînă la urmă însăși „modul de gîndire uman, adică metagîndirea meta... luat în sens de dincolo de”.

Reflecțiile mai mult decît pertinente ale prof. Sorin Comoroșan se înscriu pe linia concluziilor la care ajung în general oamenii de știință din vremea noastră și care vorbesc din ce în ce mai mult despre existența unor elemente „meta-fizice” în natura fizică (tot în sens aristotelician). Nu numai fizica fundamentală depistează fenomene care se aliniază dincolo de energiile materiale, dar și biologia zisă „morfologică” descoperă efecte „telecomandate” pe care le pot explica doar anumite forțe care depășesc legea fizică sau chimică.

Sînt aproximativ 50 de ani de cînd savanții au simțit deja că ceva imens avea să se întîmple cîrînd deoarece ei vedeau — în cursul experiențelor pe care le întreprindeau — manifestări cu adevărat uluitoare și contrare logicii obișnuite. Fizica cuantică cu Max Planck, Werner Heisenberg și Louis de Broglie, descoperirea că anumite elemente ale infinitului mic apăreau cînd sub forma unor corpuseule granulare, cînd sub forma unor unde disparente de pachete de energie și că prezența experimentatorului putea influența reflexele diferite ale aceleași realități.

Mai mult decît atita, o geometrie aparținînd unui spațiu necunoscut experienței noastre zilnice, a îngăduit lui Einstein să facă descoperiri surprinzătoare. Merită să fie cunoscută descoperirea legată de planeta Mercur : astronomul Le Verrier a calculat pe temeiul geometriei euclidiene că periheliul planetei Mercur (punctul orbitei sale cel mai apropiat de soare) se deplasează cu 574 secunde într-un secol ; or observațiile astronomice arată că această deviere nu este decît de 532 secunde. S-a pus atunci întrebarea dacă nu cumva o planetă necunoscută este cauza acestei anomalii ? Lunetele au fost îndreptate în direcția respectivă dar n-a apărut nimic. Atunci Einstein a avut ideea să înlocuiască ecuațiile newtoniene clasice cu acelea decurgînd din teoria relativității atît de contrară principiilor noastre obișnuite : aceste formule noi, insolite și „ilogice”, au dat exact cifra de 532 secunde, corespunzătoare realității observate în cer.

Știința ne obligă așadar să renunțăm la imaginile clasice ce ni le-am format despre univers, deoarece adevăratele fenomene depind și de factori de altă natură pe care tehnologiile cele mai înaintate încep să le descifreze.

Tot Einstein este acela care a constatat, împreună cu cercetătorii Podolski și Rosen, un fenomen enigmatic pe care l-au botezat cu inițialele numelui lor (E.P.R.) și pe care nu l-au lămurit încă complet: cînd doi fotoni (unități de măsură a luminii) izvorăsc din coliziunea violentă dintre doi protoni (simburi de atomi), orice se întîmplă unuia din fotoni, este resimțit instantaneu de către celălalt, ca și cînd ar fi niște gemeni legați prin telepatie, lucru neobișnuit legilor cunoscute pînă acum.

Fizicienii contemporani au scrutat acest mister și au ajuns la concluzia că nevăzute forțe din afara materiei se alătură influențelor normale elementare provocînd fapte neobișnuite, perceptibile în anumite situații microcosmice.

În anul 1982 Alain Aspect și echipa sa de la laboratorul Orsay au afirmat chiar că doi fotoni sau doi protoni „gemeni” dispar și reapar în același timp, făcînd ca vreo forță cunoscută să-i lege pe unul de altul... Trebuie să existe deci interrelații, „telecomunicații” care operează în afara sau dincolo de spațiul-timp!

Ilya Prigogine, deținător al premiului Nobel, explorînd acest domeniu inedit, vorbește despre „sisteme departe de echilibru” în care a depistat proprietăți surprinzătoare ce introduc ideea sensibilității în materie.

Mai neașteptată încă este „noua știință a vieții” datorată biologului Rupert Scheldrake de la Universitatea din Cambridge, întemeietorul Școlii din Norfolk. Intemeindu-se pe cercetări complexe el a pus în evidență existența unor efecte „telemorfice” asupra celulelor vii. Dincolo de propagarea energiei prin contacte în lanț, există de asemenea fenomene de transmisie a formelor și de informare la distanță, fără medii intermediare. Iată una din aceste experiențe extraordinare: șoareci din aceeași familie sînt învățați să se comporte într-un anumit fel, spre exemplu dintr-o cușcă cu două uși să iasă totdeauna prin aceea care nu declanșează șocuri electrice. Se observă atunci că urmașii cuplurilor astfel condiționate învață mai repede acest drum decît părinții lor; această moștenire genetică a fost de altfel demonstrată de Lamarck, dar elemente noi decurg din analizele ultime întreprinse în acest domeniu: dacă șoareci din aceeași rasă cu cei antrenați într-un loc al planetei au fost supuși la un dresaj identic, în același timp dar în alte locuri ale lumii învață și ei mai repede decît dacă ucenicia fraților îndepărtați n-ar fi avut loc: ei beneficiază deci, în pofida spațiului care îi desparte, de ceea ce au învățat cei din aceeași specie. Astfel se acreditează noțiunea neobișnuită a unei „informații” la distanță care se difuzează printr-un flux încă necunoscut. Scheldrake și colaboratorii săi consideră necesară în biologie intervenția cauzală a unei surse neobișnuite care operează în dimensiuni neobișnuite; este vorba de efecte reale care nu derivă din materia propriu-zisă.

Aceste influențe intangibile se exercită chiar asupra cristalelor anorganice. Toți fizicienii știu că anumite substanțe se cristalizează mai ușor, după ce au suferit deja o primă cristalizare, grație unui fel de memorie fizică cumulativă. Se pare acum că această proprietate de „facilitare” se transmite la distanță pentru a asigura același avantaj unor substanțe îndepărtate. O rezonanță morfologică pare că se stabilește în anumite condiții favorabile, la fel ca și în cazul radio-ului unde o aceeași „frecvență de circuit” într-un cîmp electro-magnetic, difuzează muzica prin intermediul undelor pînă la aparatul de recepție. Omul însuși, alcătuit din materie și spirit, este fără îndoială supus acestor curente subtile dar fundamentale, care accentuează sau neutralizează — după împrejurări — efectele cauzelor normale.

Astfel de transformări amplificatoare explică, de exemplu, felul în care un trib african învață astăzi să calculeze mai repede decît acum 200 de ani, deoarece numeroși copii negrii, răspîndiți în lume, se inițiază la ora actuală în matematici.

În recenta sa carte „Reflecția și pasiunea — Reflecții asupra cunoașterii”, dr. Jean Hamburger relatează despre apariția neașteptată a unor senzații de mohoreală resimțite în grup. Aceste „chinestezii” pot să ilustreze efecte neobișnuite de transmisii psihice.

Studii noi consacrate captării ne-energetice a informațiilor la distanță, pot explica dezvoltările genealogice, dar ele nu sînt încă apte să detecteze „dece”-ul formelor originale care se succed în arborele evoluției.

Este foarte probabil că știința, continuînd investigațiile sale cu privire la influențele directe ale spiritului asupra materiei — prin intermediul fizicii cuantice, pe de-o parte, și al biologiei cauzale pe de altă parte — va putea să demonstreze clar existența „polului

unificator": acesta atrăgând miile de tatonări ale evoluției universale și omenești și făcându-le să convergă progresiv, de la haosul inițial până la conștiința plină. Există în adâncul marii opintiri cosmice, o aspirație permanentă spre transcendent; altfel cum s-ar putea explica faptul că în zorii umanității, toți primitivii, apăruiți în diverse continente, posedă înăscută ideea binelui, a libertății, a sacralității?

Din ce în ce mai mult răsturnările profunde survenite în înțelegerea și cunoștințele noastre așa cum apar ele în avanposturile cercetării, îngăduie prezumarea unor mutații care apropie știința de concepția noastră.

PATRISTICA LA ORDINEA ZILEI

Apariția în 1979 a volumului *„Scriitori bisericești din epoca străromână”* datorat P. C. Părinte prof. Ioan G. Coman și apoi în 1984 a volumului *„Primele scrieri patristice în literatura noastră, sec. IV—XVI”* datorat I. P. S. Mitropolit Nestor al Olteniei (precedat în 1983 de teza de doctorat *„Scrieri patristice în Biserica Ortodoxă Română până în sec. XII”*) au adus în discuția specialiștilor vechile scrieri patristice, adică ale Sfinților Părinți ai Bisericii, prin faptul că s-a demonstrat — pornindu-se de la autori ca Auxentiu din Durostor, Ioan Casian, Niceta al Remesianeii, Dionisie cel Mic, Ioan al Tomisului, Teotim al Tomisului... — că începuturile culturii poporului român trebuiesc împinse înapoi până în secolul al IV-lea. Problema era cunoscută și până acum; felul însă cum au prezentat lucrurile P. C. Părinte prof. Ioan Coman și I. P. S. Mitropolit Nestor, a trezit un așa interes în publicistica noastră încât pe marginea studiilor lor au apărut numeroase luări de poziție, articole și chiar controverse.

Scriitorii patristici, cum observa prof. Ion Coja, „aparțin de acum istoriei și culturii noastre românești”, iar operele ce le-au întocmit „au greutatea lor mai mică sau mai mare, în determinarea fizionomiei spirituale a poporului român, pe temeiul ipotezei perfect îndreptățite că... la vremea lor și, poate, și mai târziu, vor fi circulat și sau mai ales printre locuitorii din răsăritul imperiului roman, vorbitori de limbă latină” (Ion Coja, *Scriitori străromâni?*, în rev. Luceafărul, an. XXIII, nr. 35 (957), simbătă 30 august 1980, p. 6).

Așa cum nota pe bună dreptate scriitorul Marin Sorescu, „zăloaga — începuturilor literaturii noastre — se mută cu o mie de ani înainte” (rev. Ramuri, Craiova, nr. 4(250) din 15 aprilie 1985, p. 10). Adevărul acesta nu ne era necunoscut. De astă dată însă el este afirmat cu apă și fără puțință de tăgadă. Autorii de istorii a literaturilor străine referindu-se bunăoară la literatura spaniolă observă cu justețe că începuturile ei sînt marcate de iberici din epoca imperială și vorbesc despre „scriitori spanioli de expresie latină”. E atunci vreo dificultate să vorbim și noi de scriitori români de expresie latină, ori de expresie greacă, așa cum sînt deja citații Ioan Casian, Niceta al Remesianeii, Teotim al Tomisului, etc. „Scrierile patristice alcătuite în latină și greacă în ținuturile carpato-pontodanubiene de către locuitori ai acestor meleaguri constituie întiiul capitol de istorie literară în cultura noastră scrisă.... Dacă am admis că tot ce a fost redactat în slavonă în perioada feudalismului timpuriu, pe teritoriul nostru, aparține literaturii noastre, culturii noastre scrise, de ce nu am vorbi în același fel despre textele lui Ioan Casian și Niceta al Remesianeii?” (Eugen Negrici, *Literatura noastră de expresie latină și greacă*, în rev. cit. Ramuri, p. 10).

Publicistul Artur Silvestri a pus punctul pe i atunci cînd nota că „cea mai de seamă idee privitoare la istoria literaturii române, apărută în ultimii zece ani, este în mod hotărît aceea care împinge obîrșiile mult mai înainte decît se credea pînă acum, adică într-o, pînă ieri, nebulosă epocă protoromână fixată culturalicește între secolele IV și VI. Ar rezulta, așadar, că literatura română nu ar începe odată cu manuscrisele în slavonă și cu tipăriturile bisericești de emanație sîrbă ori medio-bulgară dacă nu cu cele grecești, cite se

pot prenumăra în anii 1400 sau 1500, puțin și înainte de aceștia" (A. Silvestri, *Originile literaturii române*, în rev. Săptămîna culturală a Capitalei, serie nouă, nr. 36 (717), vineri 7 septembrie 1984, p. 3).

Etnologul Gheorghiță Geană la rîndul său, insistînd asupra caracterului „literar” și „romănesc” al scrierilor patristice datorate autorilor citați, arată că includerea acestora în „întiul capitol de istorie literară în cultura scrisă romănească” reprezintă una din cele mai tulburătoare ipoteze lansate vreodată în cultura română” (Gh. Geană, *Cele mai vechi scrieri literare*, în *Viața Romănească*, an. LXXIX, nr. 10, octombrie 1984, pp. 94—95).

Vom cita, în fine, pe poetul Ioan Alexandru: „Așa cum își au începuturile literaturii europene în limba latină, afirmă el, și literatura noastră aici își are începutul; și voi îndrăzni să spun că istoria literaturii noastre nu va mai începe cu cronicarii, ci cu acești cărturari de aur ce vor scrie cu un mileniu mai devreme literatură de rang mondial pe acest pămînt al strămoșilor noștri” (I. Alexandru, *Marii precursori*, în rev. *Luceafărul*, an. XXIII, nr. 38 (960), sîmbătă 20 septembrie 1980, p. 1).

Ne face plăcere să consemnăm aceste opinii de natură să restabilească un adevăr multă vreme lăsat în umbră, cum de asemenea pentru că punctul de plecare îl constituie cercetările unor teologi. Mai mult decît orice este de reținut însă energia cu care intră în actualitatea noastră vechea literatură patristică, dovedindu-se a sta la originea culturii poporului român. În plus, să relevăm și acest aspect, anume că reactualizarea scrierilor lui Ioan Casian, Niceta al Remesianei și a confracților lor de odinioară, constituie „noi dovezi despre continuitatea daco-romanilor” (Dan Simonescu) și „o probă a europenității românilor” (Răzvan Theodorescu) (vezi revista citată *Ramuri*, p. 10). Să ne aplecăm deci mai cu insistență asupra scrierilor patristice ca unele ce se dovedesc de o „tulburătoare” actualitate.

VIAȚA BISERICĂȘĂ DIN CUPRINSUL MITROPOLIEI BANATULUI

ARHIEPISCOPIA TIMIȘOAREI ȘI CARANSEBEȘULUI

SINOD MITROPOLITAN

La 18 iunie 1985 s-au desfășurat lucrările sinodului mitropolitan, la reședința mitropolitană din Timișoara, de față fiind Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae, Prea Sfințitul Episcop Timotei al Aradului, Ienopolei și Hălmeagului, vicarii administrativi ai celor două eparhii componente Mitropoliei Banatului, consilieri eparhiali, directorul Seminarului teologic din Caransebeș, alți colaboratori din administrația bisericească.

Ordinea de zi a inclus activitatea desfășurată la Seminarul teologic din Caransebeș și repartizarea cadrelor didactice pe materii și ore de curs; organizarea examenului de capacitate preoțească pentru sesiunea de vară din anul 1985; activitatea pastoral-misionară în cadrul mitropoliei; activitatea tipografiei arhiepiscopale și planificarea imprimării lucrărilor prevăzute în planul editorial al celor două eparhii; acordarea de distincții unor preoți merituosi.

Toți cei prezenți au participat activ, cu competență și responsabilitate, la dezbaterile problemelor cuprinse pe ordinea de zi, contribuind la adoptarea hotărârilor corespunzătoare. Au fost analizate și stabilite măsurile necesare pentru îmbunătățirea educației și instrucției elevilor seminariști, concomitent cu promovarea elementelor valoroase în cadrul corpului didactic al școlii. De asemenea s-au luat în considerare măsurile necesare pentru creșterea eficienței activității pastoral-misionare a preoților. Cele două eparhii s-au angajat să-și pună de acord planurile editoriale, pentru ca tipografia — imprimându-și un ritm sporit de activitate — să poată satisface la timp exigențele acestui sector de activitate bisericească.

Lucrările sinodului mitropolitan s-au încheiat cu stabilirea sesiunii de vară a examenelor de capacitate preoțească la cele două eparhii și cu acordarea de distincții unor preoți merituosi din cuprinsul mitropoliei.

BINECUVINTARE DE BISERICĂ

În Duminica Samarinenței din 12 mai 1985, dată ce a coincis și cu pomenirea Sfințului Mucenic Ioan Valahul, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae a descins în parohia Ohaba Forgaci din protopopiatul Lugoj, pentru a binecuvînta biserica „Învierea Domnului”, restaurată recent și împodobită cu o nouă pictură în frescă realizată de prof. Victor Jurca.

Însoțit de P. On. Părinte Aurel Miculescu, consilier eparhial și de P. On. Arhidiacon Ioan Botău, I. P. S. Mitropolit Nicolae a fost întâmpinat la sosire cu multă căldură de numeroși credincioși ai parohiei și de soborul de preoți în frunte cu P. C. Părinte Ioan

Tigriș, protopopul Lugoșului, care a rostit cuvîntul de bun venit. După ritualul binecuvîntării lucrărilor de restaurare și pictură, a urmat sfînta liturghie arhierescă la care răspunsurile liturgice au fost date de corul mixt al parohiei sub conducerea dirijorului Ioan Murariu.

În cuvîntul de învățătură rostit la momentul potrivit, I. P. S. Mitropolit Nicolae a stăruit asupra înțelesului închinării „în duh și adevăr”. Elegiind felul în care credincioșii parohiei au înțeles să se preocupe de lăcașurile lor de rugăciune, I. P. S. Sa le-a adresat îndemnul de a păstra „adevărată închinare” a Bisericii noastre strămoșești.

La sfîrșitul sfîntei liturghii arhieresti, preotul Gheorghe Bruznican, parohul locului, a exprimat bucuria personală și a credincioșilor săi de a-l avea în mijlocul lor pe întîistătătorul eparhiei; totodată a prezentat o dare de seamă amănunțită asupra lucrărilor executate și a adus mulțumiri conducerii bisericești și autorităților comunale pentru sprijinul și înțelegerea acordată, de asemenea enoriașilor pentru jertfelnicia de care au dat dovadă.

În cuvîntul de răspuns, I. P. S. Mitropolit Nicolae a subliniat că realizările consemnate în viața bisericească locală sînt datorate unității spirituale și de acțiune a credincioșilor, preotului lor și celorlalți factori din raza parohiei, îndrumînd la păstrarea acestei unități, la iubirea cu tărie a patriei, la împlinirea cu tragere de inimă a tuturor îndatoririlor cetățenești.

Festivitatea binecuvîntării s-a încheiat cu agapa oferită de consiliul parohial, în cadrul căreia s-au rostit însuflețite toasturi.

HRAMUL SCHITULUI „PIATRA SCRISĂ”

În duminica din 9 iunie 1985 — „Duminica Tuturor Sfinților” — înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae, însoțit de P. On. Arhidiacon Ioan Botău, s-a deplasat la schitul „Piatra Scrisă” — Armeniș, din protopopiatul Caransebeș, pentru a participa la sărbătorirea hramului acestui sfînt așezămînt.

I. P. S. Sa a oficiat sfînta liturghie arhierescă, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi, în prezența unui mare număr de credincioși, sosiți în majoritate din parohiile limitrofe spre a se ruga împreună și a prăznui hramul acestui vechi schit de pe meleagurile Banatului.

La momentul potrivit, I. P. S. Mitropolit Nicolae a rostit cuvîntul de învățătură, îndemnînd mulțimea credincioșilor la păstrarea dreptei credințe a Bisericii noastre strămoșești, la unitatea spirituală și de acțiune spre propășirea țării, a tuturor fiilor ei. Credincioșii care în prealabil s-au mărturisit, au primit sfînta comunicătură.

Răspunsurile liturgice au fost intonate de corul parohiei Glimboca, iar în timpul împărțirii anaforei corul parohiei Buchin, pregătit de preotul prof. Nicolae Belean de la Seminarul teologic din Caransebeș, a reluat fragmente din cîntările sfîntei liturghii și alte bucăți religioase.

Ieromonahul Nicodim Murariu, din partea schitului, împreună cu preoții sosiți din parohiile vecine, au oficiat anterior sfințirea apei mici, Maslul de obște și serviciile religioase particulare solicitate de credincioși.

HIROTESII

Cu prilejul mării sărbători a Rusaliilor din acest an, înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae a distins cu rangul de iconom pe următorii preoți din cuprinsul protopopiatului Timișcara:

- Petru Bulea, preot la parohia Cerneteaz ;
- Simion Pavel, preot la parohia Pesac ;
- Iulian Ștefănescu, preot la parohia Chișoda.

Hirotesia preoților numiți în treapta de iconom a fost oficiată de I. P. S. Mitropolit Nicolae în ziua de 31 mai 1985 la paraclisul reședinței mitropolitane din Timișoara, în prezența tuturor membrilor Consiliului Eparhial.

În cuvîntul rostit cu prilejul respectiv, I. P. S. Mitropolit Nicolae și-a exprimat bucuria de a fi putut acorda aceste distincții unor preoți merituosi din cuprinsul eparhiei, ceea ce trebuie să constituie un îndemn și pentru ceilalți preoți spre activitate cît mai fructuoasă în viitor.

În numele celor distinși a mulțumit preotul Petru Bulea.

SĂ ACORDĂM PĂCII O ȘANSA !

Perioada de mare cumpănă pe care o traversează întreaga omenire confruntată cu exacerbarea cursei înarmărilor nucleare pînă la limitele posibilului declanșează pretutindeni ample manifestații și luări de atitudine în favoarea păcii și dezarmării. Transformarea întregii planete și chiar a spațiului cosmic într-o cazemată înzestrată cu cele mai sistre reptile purtătoare de moarte înflorează sufletul tuturor oamenilor de bine de pretutindeni, unindu-i într-un adevărat front al vieții capabil să bareze deteriorarea climatului vieții internaționale și amenințarea stihiei unui nou război.

Chemarea și Apelul Consiliului Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste din 23 mai 1985 constituie adevărate documente ale păcii, impresionante mărturii asupra responsabilității ce revine fiecărui locuitor al planetei în apărarea vieții. Ele sînt o nouă expresie a vocației de pace a poporului român, purtînd pecetea inițiativei creatoare a eminentului nostru bărbat de stat, Președintele Nicolae Ceaușescu, „Omul Păcii”. Deopotrivă, ele sînt și un nou semnal de alarmă adresat lumii pentru oprirea cursului periculos al deteriorării vieții internaționale.

Urmînd chemării Consiliului Național al F.D.U.S., manifestațiile și adunările populare consacrate păcii au căpătat o amploare fără precedent în întreaga noastră țară, în toate județele, în orașe mari și mici, în comune și sate, cu participarea masivă a unui număr imens de oameni de toate categoriile sociale, profesii și preocupări, tineri și vîrstnici, bărbați și femei, români și de alte naționalități. Printre participanți s-au aflat și numeroși clerici ai Bisericii noastre, deopotrivă cu deservenții celorlalte culte religioase, mulți dintre ei luînd cuvîntul în cadrul adunărilor respective.

Una dintre cele mai impresionante adunări populare închinată triumfului păcii și vieții pe întreaga planetă a avut loc la Timișoara în ziua de 28 iunie 1985. Piața Unirii, simbol al unității neamului românesc, a reunit sub cerul ei 60.000 locuitori ai municipiului și județului Timiș, un adevărat fluviu uman hotărît să-și exprime o unică voință : Pace în Europa și în lume ! Clădirile împodobite cu pancarte multicolore și lozincile purtate de participanți — multe dintre ele versificate deosebit de expresiv — au imprimat adunării, din cadrul locului, o emulație și o distincție deosebită. Deschisă prin alocuțiunea rostită de Ioan Pavel, președintele Consiliului județean al F.D.U.S., în cadrul manifestației și-au spus cuvîntul numeroși participanți din toate categoriile sociale și de vîrstă, exponenți a numeroase întreprinderi și instituții existente în municipiu și pe raza județului Timiș. Printre vorbitori s-a numărat și înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae, care a spus printre altele : „Împreună cu întregul popor, cultele religioase din municipiul Timișoara și județul Timiș susțin hotărît noua inițiativă și propunerile constructive ale Președintelui României, Nicolae Ceaușescu, și vād în Chemarea și Apelul lansat de Frontul Democrației și Unității Socialiste, expresia voinței noastre comune de a ne conjuga eforturile cu cele ale oamenilor cinstiți de pretutindeni pentru înlăturarea primejdiei nucleare, a războiului ni-

micilor, pentru salvarea bunului celui mai de preț: viața, pentru existența liberă și demnă a indivizilor și națiunilor... Ne ridicăm deci și noi glasul, oamenii religiei, întru sprijinirea apelului pentru pace și prietenie al poporului român, împotriva cursei înarmărilor, pentru înfăptuirea dezarmării și în primul rând a dezarmării nucleare, pentru ca rațiunea să triumfe spre binele nostru comun și al generațiilor viitoare. La orice serviciu religios, credincioșii se roagă „pentru pacea a toată lumea”. Fie ca această rugă, corespunzătoare năzuințelor celor mai scumpe ale umanității, să se realizeze acum și întotdeauna” — a încheiat I. P. S. Sa.

Ample manifestații populare exprimând voința hotărâtă de pace a locuitorilor de pe meleagurile Banatului au avut loc în a doua jumătate a lunii iunie în toate orașele și multe alte localități, cu participarea a numeroși preoți și credincioși, dintre care mulți și-au spus cuvântul împotriva cursei delirante a înarmărilor nucleare. În municipiul Lugoj, pe platforma din fața Casei de cultură a sindicatelor, 5.000 locuitori și-au exprimat aceeași caldă adeviziune la noile inițiative de pace ale Președintelui Nicolae Ceaușescu. Printre vorbitori și-a făcut auzit glasul și P. On. Părinte Ioan Tigris, protopopul Lugojului, care a accentuat: „În această atmosferă de trezire a conștiinței popoarelor pentru apărarea propriei lor vieți, Biserica Ortodoxă Română ca și celelalte culte din țara noastră au dat, izvorită din conștiința noastră religioasă, că slujind lui Dumnezeu slujim oamenilor, precum și din calitatea noastră de fii ai poporului din care facem parte de a apăra pacea cu toate mijloacele de care dispunem, acum până nu este prea târziu”.

Peste 20.000 locuitori proveniți din municipiul Reșița și jud. Caraș-Severin s-au întrunit în ziua de 29 iunie 1985 într-o entuziastă adunare consacrată păcii și dezarmării nucleare, în orașul de reședință al județului, cerind excluderea războiului din viața omenirii. Din cuvântul rostit în cadrul manifestației de P. On. Părinte dr. Vasile Petrica, protopopul Reșiței notăm: „La școala luptei pentru pace, să devenim școlari fără termen și să zăbovim permanent în lumina acestui sfânt ideal!”

În 26 iunie 1985, orașul Caransebeș a găzduit o altă manifestație pentru oprirea cursei demențiale a înarmărilor nucleare, la care au participat și locuitori ai comunelor limitrofe. Celor prezenți li s-a adresat, cu acea ocazie, și P. On. Părinte Dimitrie Grama, protopopul Caransebeșului, care a subliniat: „Sintem împreună responsabili pentru pacea lumii și salvarea vieții umane și de aceea venim și noi, deservenții cultelor religioase, să fim alături de întregul popor și să ridicăm glasul pentru încetarea cursei înarmărilor nucleare și trecerea la dezarmare generală”.

În cadrul mitingului de pace desfășurat în orașul Boeșca, jud. Caraș-Severin, în 26 iunie 1985, cu participarea a aproximativ 2.000 persoane, a luat cuvântul și parohul local, preotul Nicolae Nicoară, care a spus: „Făcând parte din rindul preoților Bisericii Ortodoxe Române, reprezentând aici și cultele religioase din orașul nostru, îmi alătur glasul la al tuturor cetățenilor scumpei noastre patrii, care în adunări, în mitinguri și în alte manifestări rostesc din inimă: Vrem Pace!”

Multe comune ale județelor Timiș și Caraș-Severin, prin adunări populare desfășurate în a doua jumătate a lunii iunie, s-au făcut și ele ecoul voinței unanime de pace a poporului nostru, de entuziastă adeviziune la strălucitele inițiative ale Președintelui Nicolae Ceaușescu în favoarea dezarmării nucleare, generale și totale. Dintre acestea, notăm manifestațiile populare din comunele Lovrin, jud. Timiș, Ciuchici, Obreja, Copăcele, Petnic, Mehadica, Dalboșeț și Bănia — toate în jud. Caraș-Severin — la care și-au spus cuvântul și preoții Ioan Brinzei, Traian Mihailovici, Petru Itineanțu, Alexandru Gaica, Constantin Bolbotină, Dumitru Ghimboasă, Ioța Berbentea și Dănilă Băcilă. Spre exemplificare notăm că preotul Ioan Brinzei, președintele organizației locale O.D.U.S. Lovrin, a subliniat contribuția Bisericii Ortodoxe Române la instaurarea unui climat de pace în Europa, temă dezvoltată și de preotul Alexandru Gaica în adunarea din comuna Copăcele. Preotul Traian Mihailovici — Ciuchici s-a referit la ororile războaielor și binefacerile păcii în istoria omenirii, iar preotul Petru Itineanțu și-a încheiat cuvântul rostit la Obreja, spunând: „Fie ca Dumnezeu cel Atotputernic, care este și Dumnezeuul păcii, să primească rugăciunile noastre de pace și să innobileze cu pace inimile tuturor!”

Toate adunările și mitingurile consacrate păcii au exprimat fiecare în parte și toate împreună voința insistentă de pace a poporului nostru, a Bisericii noastre strămoșești, a deservințelor cultelor religioase, cu ecoul lor în sufletul oamenilor de bine de pretutindeni care trebuie să nu uite obligația ce le revine: „Acordați Păcii o șansă!”

CONFERINȚE PREOTEȘTI

Ținând seama de actualitatea permanentă a apărării păcii, mereu mai amenințată de cursa demențială a înarmărilor nucleare, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a hotărât ca cea de a doua conferință preotească trimestrială din 1985 să se desfășoare sub genericul „Apărarea păcii și vieții pe pământ, o îndatorire a tuturor oamenilor (cu prilejul împlinirii a 40 ani de la sfârșitul celui de al doilea război mondial)”.

În cadrul Arhiepiscopiei Timișoarei și Caransebeșului, conferințele s-au desfășurat în a doua jumătate a lunii mai, la sediile celor șapte protopopiate, fiind prezidate de Înalț Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae și respectiv de delegații chiriarhali. În toate cazurile, ele au fost deschise de preoții protopopi printr-un cuvânt introductiv menit să sublinieze importanța și actualitatea temei în actuala situație internațională deosebit de îngrijorătoare.

Referatele pregătite din timp, cu atenție și sirguință, au fost prezentate de preoții : Ioan Triponescu — Ghiroda Veche, la Timișoara, Bujor Damsa — V. V. Delamarina, la Lugoj, Iulian Opreșoni — Făget, la Făget, Emilian Păcuraru — Petroman, la Deta, Nicolae Nicoară — Bocșa I, la Reșița, Ioan Dumitrașcu — Tincova, la Caransebeș, și Ioan Văran — Oravița I, la Oravița.

După citirea referatelor a urmat numeroase intervenții și luări de cuvânt din partea participanților care au ținut să-și manifeste cu toții adevăratul atașament și sprijinul lor personal și al credincioșilor pe care îi reprezintă la toate inițiativele și eforturile consacrate păcii de conducerea țării și poporul nostru în frunte cu ilustrul nostru bărbat de stat, Președintele Nicolae Ceaușescu. Din numărul celor care în limitele timpului disponibil au reușit să ia cuvântul, notăm, ilustrativ, câteva crîmpeie din alocuțiunile pronunțate de șapte preoți la protopopiile respective. „În problema păcii nu ajunge dialogul, ci trebuie să se treacă la fapte — a spus la Timișoara preotul Virgil Roșu din parohia Unip. Mișcarea pacifistă are puterea să împiedice un război nuclear. Eu și enoriașii pe care îi păstoresc sintem și noi luptători convinși pentru pace !” În cadrul conferinței desfășurate la Lugoj, preotul Ioan Munteanu — Coștei II a depănat câteva crîmpeie din amintirile participării sale directe la războiul antihitlerist, spunînd apoi : „Strădaniile Președintelui Nicolae Ceaușescu al țării noastre pentru împăcarea popoarelor și însaturarea unei păci trainice în lume ne îndeamnă să facem totul pentru ca pacea să fie salvată”. În contribuția sa din cadrul conferinței de la Făget, preotul Ioan Drăgan — Curtea a spus printre altele : „Avînd în față ororile războiului, țara noastră în frunte cu Președintele Nicolae Ceaușescu cere să se instaureze pacea în toată lumea, să se elimine pericolul de război, iar trecerea la dezarmare este cea mai importantă cauză a tuturor statelor. Avînd exemplul conducerii țării noastre și pe ierarhii noștri, preoții trebuie să contribuie cu toții și cu tot elanul la păstrarea păcii”. Preotul Petru Stanciu — Pădureni a insistat, la conferința de la Deta, asupra cortegiului dezastrelor provocate de războaie și datoriei sfinte de a lupta pentru pace : „Ca slujitori ai Evangheliei, un putem asista nici noi ca simpli spectatori în fața pericolului ce ne amenință tot mai mult. Nu trebuie să ne resemnăm, ci să facem auzită vocea și dorința noastră liberă de pace, împotriva războiului nuclear al cărui rezultat nu poate fi decît cenușa și bezna nucleară”. După ce a subliniat vocația ancestrală de pace a poporului român, în ciuda războaielor purtate pentru independență și unitate națională, la care a fost obligat de factori externi, preotul Adam Rugaci — Valeapai a încheiat patetic în cadrul conferinței de la Reșița : „Datoria noastră de slujitori ai Bisericii este de a ne îngriji ca ramura de măsline să fie mereu verde, iar porumbelul păcii să fie veșnic liber !” Aceeași vocație de pace ca trăsătură specifică poporului român a fost evidențiată și de preotul Avram Albu — Iablanța în cadrul conferinței de la Caransebeș, care a continuat spunînd : „Inițiativele Președintelui Nicolae Ceaușescu în favoarea dezarmării în Europa și în lumea întreagă trebuie să ducă la rezolvarea problemelor litigioase pe calea tratativelor, la oprirea cursei înarmărilor, în primul rînd a celor nucleare, la pacea așteptată de întreaga lume”. Din intervenția preotului Dorin Nistorean — Moldova Nouă la conferința de la Oravița reținem îndemnul : „Să facem tot ce ne stă în putință ca pacea să se sălășluiască pe pământ, să asigurăm copiilor noștri seninul zilei de miine, o zi cu soare și cu flori, iar ramura de măsline și chipul blind al porumbelului să triumfe și să strălucească în întreaga lume !”

Concluziile formulate în cadrul conferințelor de I. P. S. Mitropolit Nicolae și respectiv de delegații Centrului eparhial s-au constituit în noi îndemnuri adresate tuturor participanților ca prin cuvânt și faptă și folosind orice împrejurare, să facă cunoscută tuturor voința de pace a României, a poporului român și a Bisericii noastre strămoșești.

ȘEDINȚA COMITETULUI DE REDACȚIE AL REVISTEI „MITROPOLIA BANATULUI“

În ziua de 18 iunie 1985, sala de ședințe a Centrului eparhial din Timișoara a găzduit ședința comitetului de redacție al revistei „Mitropolia Banatului“. Convocată de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae, președintele comitetului de redacție, la lucrări au participat Prea Sfințitul Episcop Timotei al Aradului, Ienopolei și Hălmeagului, membri ai comitetului de redacție, invitați.

Referatul alcătuit în colaborare cu redactorul responsabil și prezentat de P. On. Părinte Petru Dorobanțu, consilier cultural, a analizat pe larg întreaga activitate desfășurată la redacție și editură în ultimii doi ani, cu succesele, problemele și deficiențele ei. A urmat o vie și amplă dezbateră, cu numeroase intervenții și accente destinate stimulării și ridicării permanente a nivelului revistei, a audienței ei în mijlocul cititorilor, cu măsurile ce se impun pentru accelerarea ritmului de apariție și difuzare, pentru o cit mai strânsă legătură cu problemele practice, pastoral-misionare ale preoților, cu problemele vieții bisericești în general. A fost remarcat faptul că revista este echilibrată, publicând materiale interesante și variate, fiind necesară, însă, deopotrivă continua stimulare a resurselor locale, a scrisului clericilor tineri, un contact mereu mai strins cu colaboratorii, o exigență mai accentuată privind forma de apariție.

În partea finală s-a procedat la remanierea comitetului de redacție, precum și la desemnarea unui comitet restrins de coordonare a întregii activități depuse la redacția revistei.

VIZITĂ LA SEMINARUL TEOLOGIC DIN CARANSEBEȘ

Grija Întâistătătorului eparhiei față de învățământul teologic și pregătirea corespunzătoare a viitorilor preoți de pe meleagurile Banatului se face simțită permanent nu numai prin ajutoarele materiale și îndrumările date, ci și prin vizitele efectuate la școala teologică din raza eparhiei Seminarului teologic din Caransebeș. Între aceste vizite chiriarhale se înscrie și cea din 8 mai 1985. Cu prilejul respectiv, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae a prezentat în fața elevilor și personalului didactic o instructivă temă de educație duhovnicească intitulată „Chipul preotului ortodox român contemporan, slujitor devotat al lui Dumnezeu și al oamenilor“. Expunerea a fost urmată de întrebări puse de elevi și de explicațiile suplimentare oferite de I. P. S. Sa.

În partea a doua a vizitei, I. P. S. Mitropolit Nicolae s-a întreținut cu profesorii școlii, analizând aspecte ale activității didactico-educative desfășurate în cadrul seminarului.

PENTRU ÎMBUNĂTĂȚIREA ACTIVITĂȚII PASTORAL-MISIONARE

În perioada cuprinsă între 13—17 mai 1985, la Seminarul teologic din Caransebeș a fost organizată seria a doua de cursuri pastoral-misionare din acest an, cu participarea a

27 preoți din cuprinsul eparhiei, proveniți de la parohiile în care se resimte nevoia unei îmbunătățite activități, pe măsura exigențelor credincioșilor. Responsabilitatea organizării cursurilor a revenit P. On. Părinte Ilie Maier, vicar administrativ eparhial.

Potrivit programului dinainte stabilit, prelegerile au fost susținute de P. C. Diacon Petre I. David, conferențiar la Institutul teologic universitar din București, de preoții profesori ai Seminarului teologic, precum și de personalul cu munci de răspundere la Centrul eparhial. În cadrul orelor de seminar, au fost dezbătute probleme de pastorație, fiind analizate deopotrivă și situațiile misionare concrete din parohii.

Preoții cursanți au beneficiat de vizita Întâistătătorului eparhiei, efectuată în ziua de 15 mai. Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae a asistat la orele de curs și seminar, împărtășind participanților îndrumări privind slujirea preotească și datorită de a face totul pentru păstrarea unității spirituale a enoriașilor încredințați spre păstorie.

Între 10—14 iunie 1985, sediul Seminarului teologic din Caransebeș a găzduit o nouă serie de cursuri pastoral-misionare — cea de a treia din acest an — la care au participat 28 preoți din cuprinsul eparhiei. Responsabilitatea organizării a revenit și de această dată P. On. Părinte Ilie Maier, vicar administrativ eparhial.

La cursuri și-a adus contribuția și unul dintre profesorii institutelor noastre teologice de grad universitar, P. C. Părinte prof. Ioan Mihălțan, care împreună cu profesorii seminarului au asigurat întregul program stabilit.

Tematica a însumat dezbaterile unor probleme pastoral-misionare, de practică liturgică, omiletică și catehetică, toate vizând îmbunătățirea activității preoților la parohii.

Pentru preoții participanți, ambele serii de cursuri au constituit un bun prilej de îmbogățire și aprofundare a cunoștințelor teoretice și practice, deopotrivă cu un fructuos schimb de experiență.

DIN ACTIVITATEA SEMINARULUI TEOLOGIC DIN CARANSEBEȘ

În cadrul temelor aniversare de educație cetățenească și patriotică în ziua de 9 mai 1985 în sala festivă și în prezența tuturor elevilor și profesorilor, diacon prof. dr. Valer Bel a conferențiat evocând împlinirea a 108 ani de la 9 mai 1877 — cucerirea independenței de stat a României și 40 de ani de la 9 mai 1945 — victoria asupra fascismului. Momentul aniversar a fost comemorat printr-un frumos program artistic alcătuit din poezii patriotice recitate de elevi și din bucăți muzicale interpretate de grupul folk al școlii, creînd ambianța potrivită și pe măsura evenimentului aniversat.

În duminica din 12 mai 1985 a fost comemorat cunoscutul muzician Antoniu Sequens de la a cărui naștere s-au împlinit 120 de ani. După săvârșirea sfintei liturghii la biserica seminarului, în prezența și cu participarea elevilor, s-a oficiat rînduiala parastasului de către un sobor de clerici compus din profesorii școlii, iar la sfîrșitul slujbei preotul prof. Nicolae Belean a evocat personalitatea profesorului de cîntare bisericească și compozitorului Antoniu Sequens, atașamentul lui față de poporul român pînă la identificarea cu aspirațiile acestuia, precum și contribuția adusă prin opera sa la propășirea Bisericii și împlinirea idealurilor de mai bine ale neamului românesc.

BINECUVINTARE DE LUCRĂRI LA O BISERICĂ PAROHIALĂ

Din încredințarea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae, în duminica din 2 iunie 1985, praznicul Rusaliilor, a avut loc binecuvîntarea lucrărilor de reparații exterioare și amenajare efectuate în ultima perioadă de timp la biserica parohială „Sf. Mare Mucenic

Dimitrie" din Herneacova, protopopiatul Timișoara. În prezența majorității enoriașilor, serviciul divin al binecuvântării și sfânta liturghie au fost oficiate de un sobor de preoți în frunte cu P. On. Părinte Cornel Pleșu, protopopul Timișoarei, care la momentul potrivit a rostit și predica zilei. Răspunsurile liturgice au fost intonate în comun de enoriașii prezenți.

După sfânta liturghie, preotul Vasile Chevereșan, parohul locului, a prezentat un raport asupra lucrărilor efectuate la biserică.

În numele Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae, P. On. Părinte Cornel Pleșu a mulțumit enoriașilor pentru grija manifestată față de lăcașul lor de închinare, pentru dăruirea de care au dat dovadă.

RECEPȚIONAREA UNOR NOI LUCRĂRI DE PICTURĂ BISERICESCĂ

În ultima perioadă de timp s-au încheiat și au fost recepționate lucrările de pictură murală și de restaurare executate în 1984—1985 la alte cinci biserici parohiale din cuprinsul Arhiepiscopiei Timișoarei și Caransebeșului. Astfel, vechea pictură a bisericii din Poiana — protopopiatul Caransebeș, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului” a fost restaurată într-o înaltă ținută artistică de pictorul dr. Viorel Tigu din Timișoara, iar biserica din Petroșnița aflată în același protopopiat și având același hram, a fost pictată într-o reușită manieră de frescă și tempera de pictorul Ioan Someșan. Închinată „Învierii Domnului”, biserica parohială din Tîrgoviște — protopopiatul Lugoj a fost pictată în frescă de pictorul Ion Sulea-Gorj, tehnică utilizată cu deosebită măiestrie de cunoscutul pictor prof. Victor Jurca din Lugoj în pictarea celei de a doua biserici din Ohaba Forgaci — protopopiatul Lugoj, având același hram al „Învierii Domnului”. Lăcașul „Sf. Arhangheli Mihail și Gavril” din Iecea Mare — protopopiatul Timișoara a fost pictat în tehnica tempera grasă de Teodora Cican-Sterescu și Leonard Cican din Timișoara, sub girul pictorului Eugen Profeta din București.

Costul tuturor lucrărilor de pictură a fost suportat din bugetele parohiale, prin osîrdia preoților și a enoriașilor lor.

REVEDERE COLEGIALĂ

Cu binecuvîntarea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae, în duminica din 9 iunie 1985, sediul Seminarului teologic din Caransebeș a găzduit revederea colegială a absolvenților acestei școli, promoția 1975.

Programul aniversar a debutat la paraclisul seminarului cu oficierea sfintei liturghii de către un sobor de preoți și diaconi alcătuit din foștii profesori și elevi ai școlii, răspunsurile fiind date de corul actual al elevilor condus de preotul prof. Nicolae Belean. După otpust, a luat cuvîntul P. C. Părinte Afinoghen Levițchi, profesor pensionar și fost director al școlii, care a evidențiat semnificația aniversării atît pentru absolvenții de odinioară cît și pentru cei ce se pregătesc astăzi spre a intra în ogorul Domnului.

După slujba „Te-Deumului”, sala festivă a școlii i-a reunit pe tinerii preoți, împreună cu soțiile lor, în cadrul îndătinatelor „ore de dirigentie” deschisă cu prelegerea preotului Eugen Iancu, fost diriginte al clasei, în prezența P. On. Părinte Ilie Maier, vicar administrativ eparhial, a preotului prof. Trăilă Gherga, actualul director al școlii și a celorlalți profesori ai seminarului. Absolvenții de odinioară și-au depănat, apoi, pe scurt, momentele și aspectele mai deosebite din cei zece ani de activitate.

În partea finală a luat cuvîntul P. C. Părinte Ilie Maier, vicar administrativ, care a arătat că foștii elevi fac cinste școlii și profesorilor lor, prin activitatea deosebită depusă în slujba lui Dumnezeu și a oamenilor.

Festivitatea revederii s-a încheiat cu agapa oferită în stațiunea Băile Herculane și cu o frumoasă excursie efectuată pe Valea Cernei, împreună cu un popas la schitul „Piatra Scrisă” (Pr. prof. Ionel Popescu).

TRECUȚI LA CELE VEȘNICE

În ziua de 24 iunie 1985 a încetat din viață la domiciliul său din Caransebeș, preotul pensionar *Zamfir Boldea*, în vîrstă de 66 ani.

S-a născut la 18 mai 1919 în comuna Cireașa, jud. Caraș-Severin, din părinți agricultori. A urmat ciclul elementar în comuna natală, iar pe cele medii la Școala normală din Caransebeș. În continuare, și-a efectuat pregătirea profesională la Academia teologică din Caransebeș pe care a absolvit-o în anul 1942, obținînd ulterior și titlul de licențiat în teologie.

În anul 1943 a fost hirotonit preot pe seama parohiei Vîrciorova din protopopiatul Caransebeș, pe care a păstorit-o pînă în anul 1973 cînd s-a transferat la parohia Păltiniș, aflată în același protopopiat, de unde s-a pensionat în vara anului 1981.

În activitatea depusă în ogorul Domnului timp de 38 ani s-a distins prin aptitudinile muzicale grație cărora a reușit să consolideze cîntarea în comun, iar pe tărîm gospodăresc prin restaurările efectuate la bisericile din ambele parohii păstorite succesiv și prin dotarea lor cu un nou mobilier sculptat.

Slujba înmormîntării a fost oficiată în ziua de 27 iunie 1985, printr-un sobor de 18 preoți în frunte cu P. On. Părinte Dimitrie Grama, protopopul Caransebeșului, care a rostit și necrologul. Personalitatea celui dispărut a fost evocată și de P. C. Părinte Afinoșen Levițchi, prof. pensionar, care l-a cunoscut îndeaproape. Rămășițele pămîntești ale regretatului preot Zamfir Boldea au fost apoi înhumate în cimitirul parohial din Caransebeș, pe ultimul său drum fiind condus de membrii familiei și un număr de credincioși proveniți din Caransebeș, Păltiniș și Vîrciorova.

EPISCOPIA ARADULUI, IENOPOLEI ȘI HĂLMAGIULUI

BINECUVÎNTAREA UNOR LUCRĂRI BISERICEȘTI

În duminica din 12 mai 1985, Prea Sfințitul Episcop Timotei, însoțit de P. C. Părinte Iacob Bupte, consilier economic și de P. C. Arhidiacon Teodor Babuția, a efectuat o misiune arhierească în parohia Bocsig, protopopiatul Ineu. Cu acest prilej P. S. Sa a binecuvîntat lucrările de reparații executate la biserica cu hramul „Sfintul Mare Mucenic Gheorghe” și a oficiat sfînta liturghie, împreună cu un sobor de preoți, într-o atmosferă de aleasă bucurie duhovnicească. Credincioșii au ascultat cu emoție înșufleșitorul cuvînt de învățură rostit de ierarh și au pus la inimă părintescul îndemn la unitate, pace și muncă cinstită, precum și la păstrarea credinței strămoșești.

Preotul paroh Iosif Boita a făcut cuvenita prezentare a lucrărilor de reparații, mulțumind Prea Sfinției Sale pentru bunăvoința cu care a răspuns solicitării credincioșilor și pentru înălțătoarea slujbă oficiată.

Duminică 19 mai 1985 a fost pentru credincioșii din parohia Cermei, protopopiatul Ineu, o zi de adevărată desfătare duhovnicească. Prea Sfințitul Episcop Timotei, însoțit de P. C. Părinte Teodor Greucean, consilier administrativ bisericesc și P. C. Arhidiacon Teodor Babuția, a descins în acea parohie pentru a binecuvînta lucrările de reparații și de înzestrare a bisericii cu o frumoasă pictură în tehnica tempera, încununînd munca și jertfelnicia credincioșilor păstoriți de preotul Octavian Tolea.

În fruntea soborului de preoți Prea Sfinția Sa a oficiat slujba sfințirii bisericii, urmată imediat de sfînta liturghie. În predica rostită, P. S. Sa a stăruit asupra legăturii dintre lumina învierii și viața credincioșilor, ca izvor de sfințenie și urcuș duhovnicesc spre desăvîrșire. A lăudat apoi dragostea și atașamentul lor față de Biserica noastră dreptmăritoare, concretizată în lucrările de împodobire ce s-au efectuat în ultimii ani.

La sfîrșit, preotul paroh Octavian Tolea a prezentat îndătinata dare de seamă. La agapa oferită la casa parohială au participat soborul slujitor și membrii organelor parohiale.

În duminica următoare, 26 mai, Prea Sfințitul Episcop Timotei s-a aflat în mijlocul credincioșilor din parohia Dieci, protopopiatul Ineu, săvîrșind sfînta liturghie într-un sobor de preoți și diaconi, iar la sfîrșit a fost sfințit un clopot confecționat recent pe seama bisericii parohiale, prin dărnicia enoriașilor.

La priceasnă a predicat P. S. Sa despre rostul și importanța clopotului în cadrul cultului divin și în viața credincioșilor.

Darea de seamă privitoare la viața religioasă-morală din parohie și la preocupările gospodărești care îi preocupă pe preoți și pe credincioși a fost expusă de preotul paroh Ioan Dașcău. În același timp, a dat glas bucuriei întregii parohii, prilejuită de prezența Prea Sfinției Sale, de slujba și cuvîntul de învățură care nu vor fi uitate de toți cei ce au luat parte la sfînta liturghie.

SĂRBĂTORIREA ÎNTHIȘTĂTORULUI EPARHIEI

Cu emoții sincere și cu cele mai curate simțăminte de prețuire și iubire, ostenitorii Centrului eparhial împreună cu unii dintre părinții protopopi, cu preoți și credincioși

din Arad, au sărbătorit la 4 iunie 1985 într-un cadru solemn, pe Prea Sfințitul Episcop Timotei al Aradului, Ienopolei și Hălmașului, cu prilejul aniversării zilei de naștere. La această festivitate a fost prezent și înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului, însoțit de P. On. Părinte Ioan Popeji, secretar eparhial.

În numele celor de față, P. C. Părinte Iacob Bupte, consilier economic, a prezentat înființătorului eparhiei cuvenitele urări de sănătate, viață îndelungată, puteri sporite de muncă și cit mai rodnice împliniri în activitatea de arhipăstorie a turmei cuvântătoare pe calea binelui, adevărului, unității și mântuirii.

Cu frățească dragoste, înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae a exprimat ierarhului sărbătorit omagii și sincere felicitări, oferind un minunat coș de flori, în semn de aleasă cinstire.

A răspuns Prea Sfințitul Episcop Timotei, mulțumind pentru sentimentele de iubire și sincer atașament, ca și pentru urările exprimate. În mod deosebit, și-a exprimat bucuria pentru prezența înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae la această aniversare, asigurându-l de toată prețuirea și apropiată colaborare.

DISTINCȚII ACORDATE PREOȚILOR MERITUOȘI

Cu prilejul lucrărilor sinodului mitropolitan, desfășurate în ziua de 18 iunie 1985 la reședința mitropolitană din Timișoara, la propunerea Prea Sfințitului Episcop Timotei, au fost acordate un număr de distincții unor preoți merituoși din cuprinsul Episcopiei Aradului, Ienopolei și Hălmașului, după cum urmează :

a) Distincția de sachelar :

1. Ioan Hărăguș — preot la parohia Luncoiul de Sus, protopopiatul Brad ;
2. Ioan Jurca — preot la parohia Seliște, protopopiatul Ineu ;
3. Axente Lucaci — preot la parohia Bulzești de Sus, protopopiatul Brad ;
4. Mihai Munteanu — preot la parohia Petroșani I, protopopiatul Petroșani ;
5. Tuțu Petcuț — preot la parohia Secaș, protopopiatul Ineu ;
6. Liviu Savulov — preot la parohia Chișineu Criș, protopopiatul Arad ;
7. Romulus Străuț — preot la parohia Valea Brad, protopopiatul Brad.

b) Distincția de iconom :

1. Ioan Codreanu — preot la parohia Siclău, protopopiatul Arad ;
2. Ioan Draia — preot la parohia Crișeni, protopopiatul Orăștie ;
3. Mihai Indrieș — preot la parohia Dealu Mare, protopopiatul Brad.

c) Distincția de iconom stavrofor :

1. Ioan Ageu — pensionar, fost preot la parohia Boesig, protopopiatul Ineu ;
2. Alexandru Brașoveanu — pensionar, fost preot la parohia Aradul Nou, protopopiatul Arad ;
3. Gheorghe Cavalu — pensionar, fost preot la parohia Dieci, protopopiatul Ineu ;
4. Cornel Lăzărescu — preot la parohia Valea Singiorgiului, protopopiatul Orăștie ;
5. Teodor Lucaci — pensionar, fost preot la parohia Mocrea, protopopiatul Ineu ;
6. Dumitru Vlădărean — pensionar, fost preot la parohia Măderat, protopopiatul Lipova.

CONFERINȚE PREOTEȘTI

Între 17—30 aprilie 1985, în protopopiatele eparhiei s-a desfășurat prima conferință administrativă din acest an, avînd ca temă „Căi, metode și mijloace pastorale pentru înțărirea și păstrarea dreptei credințe în rîndul credincioșilor”.

Conferințele de la protopopiatele Arad, Ineu, Deva, Orăștie și Petroșani au fost prezidate de Prea Sfințitul Episcop Timotei. Din încredințarea Prea Sfinției Sale, conferința de la protopopiatul Brad a fost condusă de P. C. Părinte Flor Teodorescu, vicar administrativ, iar cea de la protopopiatul Lipova de P. C. Părinte Iacob Bupte, consilier economic.

Orientîndu-se după schița de plan și bibliografia întocmită de Centrul eparhial, preoții au pregătit cu conștiinciozitate referatele cuvenite pe marginea cărora au luat cuvîntul mîi mulți preoți care au adus completări utile, insistînd asupra unui număr de aspecte ale slujirii și misiunii preotești.

Prea Sfințitul Episcop Timotei și delegații chiriarhali au sintetizat apoi cele expuse în cadrul conferințelor și au dat cuvenitele îndemnuri și îndrumări pentru ca toți preoții eparhiei să fie la înălțimea chemării lor, ca slujitori ai lui Dumnezeu și ai oamenilor.

Conferința preotească din luna mai 1985, desfășurată la oficiile protopoești în perioada 10—24 mai, a avut ca temă una din problemele fundamentale ale epocii contemporane: „Apărarea păcii și vieții pe pămînt, o datorie a tuturor oamenilor (cu prilejul împlinirii a 40 de ani de la sfîrșitul celui de al doilea război mondial”.

În conformitate cu programul stabilit de Centrul eparhial, conferințele au fost prezidate de Prea Sfințitul Episcop Timotei la protopopiatele Arad, Brad și Petroșani și de delegatul Prea Sfinției Sale, P. C. Părinte Teodor Greucean, consilier administrativ bisericesc, la protopopiatele Deva, Ineu, Lipova și Orăștie.

După cuvîntul de căldă întîmpinare adresat ierarhului și de deschidere a lucrărilor rostit de protopopi, au fost audiate cu mult interes și sporită atenție referatele bine pregătite și susținute de preoții: Ilie Năbădan — Curtici la protopopiatul Arad; Stănel Gh. Stan — Archiș la protopopiatul Ineu; Pavel Vesa — Lalașinț la protopopiatul Lipova; Nicolae Stoia — Ormindea la protopopiatul Brad; Gavril Costan — Zam la protopopiatul Deva; Ionel Dumbravă — Orăștie la protopopiatul Orăștie și Ștefan Braicău — Vulcan II la protopopiatul Petroșani.

Preoții care s-au înscris apoi la cuvînt au relevat faptul că la 9 mai 1985 întreaga țară a sărbătorit împlinirea a patru decenii de la victoria împotriva fascismului și tot atunci a cîstit ziua independenței de stat a României. Ei au prezentat date și cifre concrete referitoare la contribuția deosebită pe care poporul român a adus-o „la marea victorie împotriva fascismului ceea ce i-a creat posibilitatea de a-și făuri o viață nouă, independentă” — așa cum arăta Președintele Nicolae Ceaușescu.

S-a arătat că, deși au trecut 40 de ani de la această victorie, omenirea a rămas la fel de zbuciumată, încărcată de pericole și amenințări, de tensiune și neîncredere. Niciodată, de-a lungul întregii sale istorii, lumea nu a fost confruntată cu o primejdie de proporții și gravitatea celei actuale. Datorită competiției aberante a înarmărilor nucleare, care în acest an însumează aproape 1000 miliarde de dolari, pămîntul se află în pragul unui cataclism. În fața acestei situații cruciale, opinia publică s-a transformat într-un apărător ferm al păcii și al vieții pe planeta noastră. Cu spirit de înaltă răspundere și preocupare față de destinele păcii și securității generale, țara noastră a adus și aduce mereu o contribuție remarcabilă la pacea internațională și la înfăptuirea dezarmării. Au fost evidențiate pe larg demersurile diplomatice, propunerile și inițiativele Președintelui Nicolae Ceaușescu, prezentate în diferite organisme internaționale, precum și acțiunile și manifestările puternice pentru pace desfășurate pe plan național, toate reflectînd un adevăr atît de scump nouă tuturor, că România este o țară a păcii, că Președintele Nicolae Ceaușescu este „Eroul păcii”, iar poporul român este un popor pașnic și înzestrat cu vocația păcii. Aceste idei s-au regăsit în majoritatea luărilor de cuvînt ale preoților. Au fost relevate de asemenea, temeiurile biblice și patristice care însușesc slujirea și apărarea vieții și a păcii pe pămînt.

Fidelă misiunii sale, Biserica Ortodoxă Română aduce mereu o contribuție reală, multilaterală, sprijinind propunerile și măsurile concrete promovate de înalta conducere de stat a țării noastre. Cu privire la activitatea pe plan intern, preoții au făcut referiri la apelurile lansate de Adunările culturale din România pentru dezarmare și pace din 1981 și 1984, la conferințele preoțești, întâlnirile interteologice, participarea ierarhilor și preoților la marile manifestații pentru pace ale poporului român, toate fiind expresia integrării plenare a Bisericii noastre în lupta pentru apărarea vieții și a păcii. De asemenea, în relațiile cu celelalte Biserici și confesiuni creștine, Biserica noastră a continuat și continuă să afirme principiile de pace, dreptate, libertate, colaborare și înțelegere între toate popoarele lumii.

În finalul conferințelor, Prea Sfințitul Episcop Timotei a îndrumat preoții eparhiei să sprijine cu toate puterile opera istorică înfăptuită de poporul român care își clădește o viață nouă, fericită, cerându-le să-și dăruiască eforturile și rugăciunile pentru apărarea celui mai de preț bun al omenirii, viața, și pentru statornicia păcii între oameni și popoare. „Viața și pacea — a spus P. S. Sa la protopopiatul Arad — trebuie să triumfe pe pământ, căci ele sînt cele mai scumpe idealuri ale omenirii și aceasta este voia lui Dumnezeu”.

CONSĂTUIRE DE LUCRU LA CENTRUL EPARHIAL

În ziua de 20 iunie 1985 a avut loc la Centrul eparhial o nouă consfătuire de lucru cu protopopii, misionarii protopopești și contabilii oficiilor protopopești, sub președinția Prea Sfințitului Episcop Timotei.

În cuvîntul de deschidere, P. S. Sa a subliniat însemnătatea problemelor înscrise pe ordinea de zi, care urmează a fi dezbătute pentru bunul mers al eparhiei.

A fost analizată activitatea organelor de control financiar din cadrul Centrului eparhial, desfășurată în anul 1984 și în primul trimestru al anului în curs. Referatul a fost prezentat de P. C. Părinte Liviu Miron, revizor contabil, cuprinzînd aspectele constatate cu prilejul verificării gestiunii parohiilor. S-au făcut propuneri pentru îmbunătățirea activității financiare la parohii, protopopiate și Centrul eparhial, iar luările de cuvînt au lărgit aria măsurilor preconizate.

Analiza muncii pastoral-misionare din eparhie a fost efectuată în ședința pe secție cu misionarii protopopești, prezidată de P. C. Părinte Flor Teodorescu, vicar administrativ. În cadrul dialogului frătesc, care a prilejuit un fructuos schimb de experiență, s-au precizat o serie de măsuri și căi eficiente pentru o sporită lucrare misionară, pentru păstrarea și întărirea unității de credință a credincioșilor.

La reluarea lucrărilor conferinței, P. C. Părinte Flor Teodorescu a citit referatul secției culturale privind activitatea misionarilor protopopești în trimestrul II al anului 1985 și a expus concluziile desprinse în cadrul ședinței cu misionarii. P. C. Părinte Teodor Greucean, consilier administrativ bisericesc, a evidențiat preocupările constante ale secției de resort și ale Centrului eparhial în vederea rezolvării altor probleme bisericesti, iar luările de cuvînt au sporit eficiența consfătuirii.

În încheiere, P. S. Episcop Timotei a mulțumit celor prezenți pentru receptivitatea arătată, pentru dorința de a contribui la obținerea unor roade cît mai bogate pe tărîm pastoral-misionar și în rezolvarea celorlalte probleme dezbătute în timpul ședinței.

PREZENTĂRI BIBLIOGRAFICE

Dr. Nestor Vornicescu, Mitropolitul Olteniei, *Primele scrieri patristice în literatura noastră (secolele IV—XVI)*, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1984, 638 pp.

Pentru înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nestor al Olteniei, istoria este un mijloc de comunicare cu lumea, urmărind cu rigurozitate științifică filonul „subteran” pe care se structurează faptul istoric. Poate că „marea pasiune” este, în ultima analiză, o muncă uriașă care sporește harisma alcătuirii umane.

I. P. S. Mitropolit Nestor ne oferă o nouă carte de un farmec sobru, o nouă lucrare de erudiție privind literatura noastră veche (sau, mai precis, începuturile literaturii române), care reflectă permanențele etnicității și unității noastre de-a lungul veacurilor.

„Într-o fază inițială de elaborare, această temă — ne spune însuși autorul — a fost prezentată ca teză de doctorat în teologie” (p. 11), cu titlul: „Scrieri patristice în Biserica Ortodoxă Română pînă în sec. XVII”. Două observații sînt necesare de la început. Deși abordează aceeași tematică fundamentală, volumele nu sînt identice, cel de al doilea avînd un titlu mai adecvat. Vastul material este revizuit și, mai ales, substanțial completat, amplificat. Investigațiile se opresc la marele eveniment al unirii tuturor românilor sub sceptrul lui Mihai Viteazul, epocă „în care se afirmă biruința definitivă a scrisului în românește” și care prezintă un prețios reper în periodizarea istoriei noastre. Apoi, lucrarea prezintă are un caracter aniversar. Autorul se mărturisește: „Strădaniile depuse prin elaborarea acestei cărți referitoare la aspectul istoric fundamental al literaturii noastre bisericești se vor și un prinos în împlinirea unui moment istoric aniversar: Centenarul deplinei autocefalii a Bisericii Ortodoxe Române” (p. 11).

Dacă în primele 430 pagini ale volumului recent, deosebirile față de cel anterior sînt esențiale, ultimul cuprinde un adaos de 200 pagini, tratînd: Simbolul Quicumque”, „Apocalipsul Sfințului Apostol Pavel” și capitolele „Cărți de cult și conoane”.

Prin conținutul variat și adine uman, literatura patristică trăiește viguros în luptă cu

adversitățile timpului. Periodic, îi descoperim sau îi „re-descoperim” aspecte și adîncimi noi — parcă ar trece mereu printr-un proces de improspătare și întinerire. Poate chiar perspectiva depărtării îi sporește farmecul și actualitatea. Autorul nu face doar un „inventar” al scrierilor patristice în literatura noastră, ci mai mult o exegeză a conținutului lor și evaluarea rolului pe care l-au avut în formarea și dezvoltarea literaturii române. Întemeiate pe o bibliografie foarte bogată, interpretările, asocierile, frumusețea demonstrațiilor și concluziile evidențiază, unitar și patetic, spiritul autorului, pe care-l recunoaștem cu ușurință din scrierile anterioare. Autorul și-a dobîndit un „stil propriu”, în expresie și demonstrație, inconfundabil.

Literatura explorată de I. P. S. Mitropolit Nestor are un caracter eminentemente religios, dar ea nu este mai puțin o literatură națională, cultivînd unitatea limbii române și punînd temelie literaturii culte, menținînd vie conștiința de neam și aspirațiile lui spre desăvîrșirea unității naționale. Prin această literatură, singura posibilă în trecutele vremuri, ne-am menținut nu numai în comunitatea de destin a neamului, ci și în ecumenicitatea creștină.

În general, autorul privește scrierile patristice, în versiuni românești, din perspective socio-culturale.

Întrucît despre scrierile patristice tratate de autor în prima versiune am scris la timpul său (în „Mitropolia Banatului”, nr. 1—2/1984, pp. 105—107), în cele următoare voi prezenta succint materialul nou, adaos în volumul recent. Aș mai interpola „în această prezentare, însemnările autorului despre școala de la mănăstirea „Hodoș-Bodrog”. „Deși Transilvania, Banatul și Maramureșul au avut o situație istorică deosebită în raport cu Țara Românească sau cu Moldova, au existat și au circulat și în aceste ținuturi românești un număr de scrieri patristice încă din primele secole ale mileniului nostru, cînd de altfel și ungurii aveau legături confirmate documentar cu Bizanțul pentru creștinarea lor”. Autorul amintește ca verosimilă „colecția de manuscrise grecești” de la Cenad—Timiș (Urbs Morisena), în secolele X—XI, la mănăstirea „Sf. Ioan Botezătorul”,

transformată în mănăstire catolică benedictină de regele Ștefan I al Ungariei. Scrierile patristice au circulat în aceste părți bănățene și maramureșene în versiuni grecești, înainte de folosirea celor slavone. Romano-catolicii înșiși foloseau versiuni originale grecești. În secolele XIV—XVI sînt semnalate manuscrisele slavo-române. Un rol deosebit în copierea și răspîndirea unor traduceri patristice l-a avut mănăstirea Hodoș-Bodrog. Cel mai vechi exemplar cunoscut azi este un miscelaneu în limba sîrbă (1390—1410). Mănăstirea mai păstrează trei manuscrise slavo-române din secolul XV, două din veacul următor și opt cărți tipărite. Numărul mare de manuscrise și cărți vechi situează acest sfînt lăcaș printre centrele importante de cultură românească din țară, atestînd unitatea culturii noastre.

Autorul propune ipoteze proprii, implicîndu-le în „spațiile albe”, unde documentația istorică este lacunară, folosînd aportul altor discipline pentru elucidarea problemelor.

Simbolul Quicumque, numit și „Atanasian”, prin conținutul și problematica sa, are o deosebită însemnătate în textele patristice traduse timpuriu în limba română. Textul simbolului, cum se știe, este cuprins în „Psaltirea Scheiană”, manuscris păstrat în Biblioteca Academiei Române. Autorul urmărește circulația acestui simbol însoțind mai ales textele psalmilor, ca manuscris și apoi tipărit, pe pămîntul țării noastre și dincolo de hotarele ei. Autorul lucrării apreciază că prima traducere a acestui text s-a efectuat în Transilvania. Simbolul nu este al Sfîntului Atanasie cel Mare, ci este o creație apuseană pentru a introduce expresia „et Filio”, în legătură cu purcederea Sfîntului Duh. Pînă pe la anul 1000, Răsăritul creștin a „evitat” acest simbol, deoarece în multe manuscrise figura expresia „Filioque”. Fără acest adaos, simbolul are caracter de ecumenicitate și așa a fost acceptat în Bisericele răsăritene.

Textul simbolului este reproduș în limba latină și în traducere românească, după o copie din secolul XVI, cu observații critice. Traducătorul român, pentru a nu comite erori dogmatice, a evitat unele texte latine mai dificile. Oricum simbolul acesta reprezintă „un foarte scurt catehism... pentru cunoașterea învățăturii despre intruparea Domnului și despre Sfînta Treime. Psaltirea Scheiană și Simbolul Quicumque constituie un document prețios al literaturii și culturii românești, un moment literar bisericesc prin care începe în epoca medievală triumful limbii românești.

Simbolul a fost studiat mai mult de istorici literari. I. P. S. Mitropolit Nestor studiază și

clarifică poziția Bisericii Ortodoxe față de utilizarea lui „cu prudența necesară”.

Apocalipsul Sfîntului Apostol Pavel — o carte apocrifă, din multe de acest gen, avînd originea în dorința credincioșilor de a cunoaște cit mai amănunțit ceea ce, de fapt, nu putem cuprinde cu rațiunea. „Apocalipsul” atribuit Sf. Apostol Pavel se bazează pe un text autentic (II Corinteni 12, 2—4). Imaginația unui scriitor anonim a încercat, în gen apocaliptic, să explice starea sufletelor după moartea trupului și judecata particulară, grefînd pe un suport real elemente de fabulație.

Există multe versiuni ale apocalipsului, cu titluri diferite, semnalate în multe locuri. În traducere românească ajunge în secolul XVI, cu modificări față de originalul dezvoltat grecesc.

Efectuînd pe baza celor mai competente studii de specialitate, o prezentare amănunțită a circulației textelor apocrife și o analiză a conținutului lor raportat la dreapta învățătură creștină, I. P. S. Mitropolit Nestor reproduce texte din „Codicele Teodorescu” și din „Codex Sturdzanu”, comparîndu-le apoi cu „Fragmentul Iorga”. Pe lîngă această primă grupă, sînt analizate încă multe alte manuscrise. Mai mult decît o lucrare de teologie, cartea este o erudită sinteză de teorie a limbii și literaturii noastre vechi.

Cărți de cult și canoane, ca „Molitvelnicul”, cuprînzînd rugăciunile Sfîntului Vasile cel Mare și a Sfîntului Ioan Hrisostomul; „Liturghierul”, conținînd liturgiile aceluiași sfinți și „Octoihul”, alcătuit inițial de Sever al Antiohiei, îmbogățit de Sf. Ioan Damaschin — apar în manuscrise slavo-române în secolul XVI. Particularitățile lingvistice indică faptul că Octoihul a fost copiat în Banat sau în centrul Transilvaniei, avînd două straturi de limbă, al traducătorului și al copistului.

Canoanele Sfîntului Ioan Postitorul au fost folosite în secolele XVI—XVII, în „Codicele de la Ieud”, „Pravila de la Govora”, „Șapte taine” (Iași, 1645), „Îndreptarea legii” (Tirgoviște, 1652), „Pidalionul de la Neamț” (1842) ... Diaconul Coresi a tipărit (1560—1562) „Canoanele Sfîntului Ioan Postitorul” după o versiune intermediară, dar acest fapt demonstrează că traducerea inițială s-a făcut înainte de prima jumătate a secolului XVI.

Scrierile patristice care au circulat în Biserica noastră au constituit întîiul capitol de istorie literară și culturală românească. Aproape tot ce s-a scris în literatura patristică din „epoca de aur” — conchide autorul — s-a aflat în manuscrise copiate sau păstrate pe teritoriul

țării noastre, în versiuni grecești, slavone sau românești.

Cartea se distinge nu numai prin amploare, ci și printr-o anume vibrație afectivă, dublată de o exemplară disciplină a muncii, care pledează pentru valoarea netrecătoare a gândirii patristice și devine obligatorie pentru orice cercetător în acest domeniu al începutului și dezvoltării literaturii române.

Lucrarea atît de bogată cantitativ și selectă calitativ, se încheie cu o magistrală „Concluzie”, un studiu sintetic privind valoarea teologică și rolul scrierilor patristice în menținerea unității Ortodoxiei și a relațiilor cu Apusul creștin. Istoria culturii și literaturii române înregistrează o etapă fundamentală, împingînd începuturile manifestărilor noastre de acest gen tot mai mult în adîncimea veacurilor.

Bibliografia selectivă, indicele general, planșele ilustrative și rezumatele în limba franceză și engleză, ocupă ultimele file ale volumului prezentat într-o ținută festivă. O remarcă se cuvine și copertelor care amintesc arta vechilor artizani din veacurile trecute.

Prot. dr. Marcu Bănescu

Pr. Scarlat Porcescu, *Episcopia Romanului*, București 1984, 415 pp.

O altă valoroasă lucrare a binecunoscutului autor de istoriografie bisericească, părintele Scarlat Porcescu, a văzut lumina tiparului cu binecuvîntarea Prea Sfințitului Episcop Eftimie al Romanului și Hușilor, lucrare ce se recomandă de la sine tuturor iubitorilor trecutului Bisericii noastre.

Volumul este prefăcut de Prea Sfințitul Episcop Eftimie care constată că: „Romanul, străveche așezare urbană moldovenească, astăzi un oraș în care clocotește viața cea nouă, cu o biserică episcopală, ctitorie voievodală, monumental locaș de artă bisericească este descoperit în această lucrare, reîmprospătînd și înmulțind cunoștințele celui ce o va citi” (p. 7).

Cartea are în cuprinsul ei 15 capitole care analizează pe larg trecutul eparhiei, sfera de jurisdicție, succesiunea episcopilor, așezămintele mănăstirești, vechi obiecte de cult, manuscrise și cărți vechi aflate în patrimoniul episcopiei. Un rezumat în limba franceză, un glosar cu termeni vechi, indice general și numeroase ilustrații întregesc cuprinsul acestei lucrări.

Pe baza documentelor istorice, a hrisoavelor, a „cărților domnești” cunoscute, lucrarea prezintă trecutul istoric al Episcopiei Romanului.

Cel dintîi document moldovenesc cunoscut, în care este menționat Romanul, poartă data

de 30 martie 1392. Cronicarul Miron Costin și unii istorici (N. Iorga, P. P. Panaiteșcu, N. Dobrescu, S. Reli) au opinat că „tîrgul Romanului” a fost întemeiat de Roman I (1391—1394); orașul însă exista pe vremea acestui voievod. „Tîrgul Roman, susținea istoricul C. C. Giurescu, este unul dintre cele mai vechi orașe moldovene, mai vechi decît se crede îndeobște” (p. 13). Melchisedec, unul dintre cei dintîi istorici care a avut în preocupările sale trecutul orașului și a Episcopiei Romanului, a arătat că voievodul Roman I a construit sau a consolidat la Roman o fortăreață, dar orașul exista pe vremea sa. Deci Romanul era la finea secolului XIV o localitate veche, apărută de o fortăreață militară, reconstruită și fortificată pe vremea domnitorului Roman I. Orașul era la sfîrșitul secolului XIV și începutul secolului XV cea mai remarcabilă localitate din sud-vestul Moldovei.

Conform tradiției, notată în vechile cronici, Alexandru cel Bun este întemeietorul episcopiei Romanului, iar cel dintîi episcop cunoscut este Calist, pomenit într-un document din 30 septembrie 1445. Cu siguranță că și înainte de această dată au existat episcopi care au păstrat la Roman în primele decenii ale secolului XV. Ea a fost întemeiată în intervalul 1408—1418, dacă nu înainte de aceea a Rădăuțiului cel puțin odată cu ea.

Domnul Roman I (1391—1394) se intitula „Marele, singurul stăpin, domn, Io Roman voievod al Țării Moldovei de la munți pînă la tîrmul mării”.

După unii cercetători episcopia din sud-vestul Moldovei, cu scaunul de reședință la Roman a fost înființată, între altele, cu scopul de a preîntîmpina acțiunile prozelitiste romano-catolice, prin intermediul ciangăilor stabiliți în unele regiuni ale Moldovei. Episcopia din părțile sud-vestice ale Moldovei și alta la nord, a Rădăuțiului alături de mitropolia Sucevei, întemeiată mai înainte, erau negreșit organizații bisericești prin care se apăra unitatea Ortodoxiei.

Hofarele geografice ale episcopiei Romanului din secolul XV nu se cunosc cu exactitate, dar potrivit documentelor mai tîrzii, ținuturile Roman, Bacău, Putna, Covurlui, Tecuci, Tutova și Vaslui aparțineau bisericește acestei eparhii.

Episcopia Romanului a devenit „Mitropolia din tîrgul de jos”, după ce fiii lui Alexandru cel Bun — Ștefan și Ilieș — au domnit simultan. Și chiar dacă la Roman n-a fost o mitropolie, „totuși ierarhul de aici avea întîietate de onoare față de colegii săi de la Rădăuți și Huși. Întîietatea aceasta de onoare, canonică,

decurgea, negreșit, din vechimea scaunului eparhial al Romanului, din întinderea și poziția geografică a acestei eparhii". (p. 375).

Locașul, sub cupola căruia episcopul și-a îndeplinit îndatoririle sale arhieresti, a fost biserică cu hramul „Sfinta Vineri” (Prea Cuvioasa Paraschiva), despre care este vorba într-un document din anul 1403. Nu se știe exact cine și când a construit această biserică. Lucrările de construcție ale acestui locaș au fost începute de Roman I Mușat, în locul unei biserici mai vechi, de bună seamă din lemn, „ce fusese clădită fie de un cneaz local, fie de un stăpînitor feudal, înainte de întemeierea statului moldovean. Lucrările de pictură au fost continuate de fiul lui Roman, Alexandru cel Bun (1400—1432)” (p. 50).

Biserica „Sfinta Vineri” era o necropolă domnească, construită din piatră spre „a asigura adăpost mormintelor domnești”. (p. 51) Roman I a ales această biserică pentru înmormintarea soției sale cheaghina Anastasia. Această ctitorie a dăinuit pînă în vremea lui Petru Rareș. Acest domnitor, ajutat de Macarie, episcopul locului a construit impunătoarea biserică existentă astăzi. Chiar în urma lucrărilor efectuate pe vremea lui Petru Rareș și a restaurărilor, catedrala episcopală din Roman a rămas un monument de mare valoare artistică.

Clădirile din jurul bisericii episcopale, reședința episcopală, chiliile și zidul „de incintă” au fost restaurate.

În capitolul „Episcopii Romanului în viața social-culturală a credincioșilor” sînt amintite sumar activitățile sociale ale episcopilor Romanului pe vremea și în condițiile orînduirii feudale. Episcopii „constituiau un factor de mare însemnătate în organizarea breslelor și în manifestările acestor organizații. El învoia și întărea catastifele breslelor din Roman, a căror membri erau credincioșii ortodocși; totodată, judeca, potrivit pravilelor, pe acei dintre breslași care nu ascultau și nu respectau ordinea de drept statornicită...” (p. 106).

Învățămintul și sănătatea publică constituiau de asemenea preocupări importante ale episcopilor Romanului.

În continuare, autorul, pe baza documentelor istorice de care a dispus, a făcut o prezentare a tuturor episcopilor Romanului, dînd pe cît a fost posibil și unele informații în legătură cu viața, strădanile și înfăptuirile lor. Șirul episcopilor cuprinde 62 persoane, ultimul fiind actualul episcop, Prea Sfințitul Eftimie Luca (din 1978). Scaunul episcopal a fost ilustrat de mari personalități ca: Anastasie Crîmea, Dosoftei, Veniamin Costachii, Melchisedec Ștefănescu, care s-au manifestat ca devotați slujitori

ai Bisericii și Țării Moldovei, cu preocupări culturale, literare, de istoriografie și artă bisericească.

Preoții și diaconii care au slujit în cadrul Episcopiei Romanului și-au desfășurat activitatea pe tărîmul vieții naționale și patriotice. Cancelaria eparhială, mănăstirile și schiturile, pecețile și pomelnicele episcopiei Romanului prezintă un deosebit interes și sînt descrise pe larg în această lucrare.

Lucrarea a urmărit trecutul istoric al Episcopiei Romanului, dar nu s-a limitat numai la o prezentare unilaterală ci a urmărit împletirea istoriei Bisericii Ortodoxe Române, cu istoria poporului nostru.

Episcopia istorică a Romanului poartă, începînd din anul 1949 titlul de „Episcopia Romanului și Hușilor”.

Deoarece lucrarea nu și-a propus și prezentarea fostei episcopii a Hușilor, o monografie a acestei eparhii ar fi dorită și poate tot din partea părintelui Scarlat Porcescu — autor binecunoscut al altor lucrări închinare unor ierarhi moldoveni (mitropoliților Iosif, Varlaam, Veniamin Costachii, episcopii Macarie și Melchisedec de la Roman), precum și al monografiilor închinare catedralei mitropolitane din Iași și mănăstirii Neamț.

Lucrarea, apărută în excelente condiții grafice, este dotată cu numeroase reproduceri, fotografii și schițe, care o recomandă deopotrivă specialiștilor și masei largi a cititorilor.

Livius I. Jelebean

Teofilact Simocata, *Istoria bizantină*, ediție îngrijită de H. Mihăescu, Editura Academiei R. S. R., București, 1985, 208 pp.

Este știut că prin cele patru volume, publicate de Academia R.S.R. în anii 1964, 1970, 1975 și 1983, în seria „Fontes Historiae Daco — Romaniae”, s-a încheiat, în linii generale editarea izvoarelor bizantine privitoare la istoria românilor, conținînd texte narative și acte de cancelarie din perioada cuprinsă între secolele IV—XV.

În paralel, în seria „Scriptores byzantini” s-a început editarea integrală a operelor unor croniciari bizantini care privesc istoria românească și din care au apărut pînă în prezent opt izvoare literare. În acest an, în Editura Academiei, sub îngrijirea competentă a lui H. Mihăescu, a apărut în traducere opera completă a lui Teofilact Simocata *Istoria bizantină. Domnia împăratului Mauricius (582—602)*.

Noua lucrare tradusă și îngrijită de H. Mihăescu se impune printr-o remarcabilă ținută

științifică. În introducere se prezintă, concis și clar „omul și opera” (p. 5—6), punctându-se câteva momente mai importante privitoare la autorul originar din Egipt: pregătirea sa intelectuală, bazată în special pe lectura clasicii și a textelor creștine; opera istorică — istorie bizantină, scrisă între anii 630—640 e.n., și concepția sa asupra istoriei. Tot în introducerea H. Mihăescu pune problema interpretării expresiei: „torna, torna fratre” (II, 15, 9), care de aproape un secol divizează păreri istoricilor români și străini (p. 6—7). Remarcăm totuși, că majoritatea specialiștilor consideră că expresia enunțată mai sus constituie cea mai veche atestare a limbii române (cf. Al. Rosetti, *Despre „torna, torna, fratre”*, în *Omagiul lui Constantin Daicoviciu*, București, 1960, pp. 467—468). Se prezintă, apoi, o listă a manuscriselor în care s-a păstrat opera lui Teofilact — e drept copii realizate în secolele XI—XIII (pp. 7—10).

Lucrarea se continuă cu o bibliografie selectivă privitoare la edițiile „Teofilact Simocata” și la perioada istorică de la finele secolului VI, tratată de autorul bizantin. De menționat că bibliografia este adusă numai pînă în 1972, deci nu sînt prezentate lucrări mai recente.

Izvorul literar propriu-zis — istoria bizantină — este cuprinsă în lucrare între paginile 19—175. Deși autorul tratează, în principiu, domnia împăratului Mauricius (582—602), el face și unele digresiuni referindu-se la basileii bizantini anteriori (Justin II și Tiberiu Constantinini) dar și la urmașii acestuia (Phocas și Heraclius). Opera lui Teofilact cuprinde opt cărți (părți) și începe cu un „Cuvînt înainte” (pp. 19—20), în care autorul relevă faptul că „istoria este învățătoarea tuturor oamenilor, care-i duce spre lucruri bune și-i abate de la cele dăunătoare”, subliniind cu modestie: „Mă îndrept acum și eu spre ea, deși îmi iau o sarcină peste puterile mele... Dacă va ieși ceva bun din încercarea pe care o fac, să fie pusă pe seama întîmplării și nu a priceperii mele”.

Prezentînd istoria Bizanțului la finele veacului VI, autorul își îndreaptă privirile spre cele două frontiere amenințate ale imperiului: spre Dunărea de Jos, amenințată de avari și slavi și spre Tigris și Eufrat unde pericolul principal îl constituiau persii. Nu uită, însă, să prezinte și evenimentele importante din Constantinopole. Avînd o viziune largă, autorul concepe istoria bizantină ca o istorie universală, deși nu afirmă explicit acest lucru. Ne oferă știri prețioase despre sud-estul Europei și câteva zone din spațiul românesc, parcurse în mai multe rînduri de armatele bizantine, des-

pre populațiile migratoare și despre unele regiuni din India și China, puțin cunoscute atunci.

Referitor la zonele din spațiul românesc nord—dunărean, menționăm că cele amintite sînt: cîmpia munteană, străbătută în mai multe rînduri de armatele bizantine (în anii 594—595, etc.), în acțiunea lor de a îndepărta elementul slav de limesul danubian, cu care ocazie sînt menționate și două riuri: Halibachia (probabil Ialomița) și Paspirios (probabil Siretul), sau unul din brațele Dunării, precum și Banatul (VIII, 2, 8—12; 3, 1—15).

Se fac apoi cîteva referiri la unele localități din spațiul românesc sud—dunărean (zona Dobrogei de azi — n.n.): pustiirea orașelor Dorostorum (Dîrstorul) și Tropaeum — Traiani (Adamclisi) în 584 de caganul Baian (I, 8, 10—11), asediarea cetății Tomis (Constanța) în anii: 599—600 de caganul avar (VII, 13, 1—8) etc.

Precizăm că informațiile despre populația romană autohtonă nord—dunăreană sînt vagi, deoarece armatele bizantine au rămas puțină vreme în spațiul nord—danubian, armatele vizînd nu elementul local, ci pe cel slav ce gravita permanent spre imperiu, atras fiind de bogățiile orașelor bizantine. Însă această „pătură subțire”, ce deținea supremația politică în nordul Istmului, trebuia întreținută de o populație sedentară — cea autohtonă, care cultiva pămîntul.

Fiînd un om al cărților, hrînindu-se mai ales din cultura antică, Teofilact folosește un stil încărcat peste măsură cu artificii retorice, greu accesibil cititorilor, cu toate că fondul prezentat este întotdeauna interesant și variat.

Opera sa conține o idee directoare — cea a legitimității domniei și a perfecțiunii în guvernare, ca o reacție împotriva „tiraniei” uzurpatorului Phocas (602—610). Pe această linie se situează și condamnarea lui Baran „uzurpatorul”, ce se încoronase rege al Persiei, în detrimentul lui Chosroes, moștenitorul legal. De altfel, lucrarea se și încheie cu condamnarea categorică a „tiranului” Phocas (VIII, 15, 8—9), acesta nefiind niciodată onorat cu titlu de împărat. În felul acesta considera, probabil, autorul să-și manifeste recunoștința față de noul împărat Heraclius (610—638) care a restabilit, de fapt, drepturile legitime la succesiunea tronului imperial.

O altă caracteristică a operei o constituie concepția religioasă a autorului. El utilizează mereu termeni creștini, el însuși fiind creștin. Încă în Cuvîntul înainte” se manifestă ca atare: „(Omul) posedă rațiune divină și vrednică de admirație; prin ea învăță să se teamă și să-l cinstească pe Dumnezeu, își vede ca într-o oglin-

dă însușirile naturale și înțelege mai bine modul cum a fost început și plăsmuit, căci prin rațiune oamenii ajung să se cunoască pe ei înșiși, iar după ce scrutează cele din jur, cum-pănese cu mintea și descoperă misterul venirii lor pe lume" (p. 1—2).

Legăturile episcopilor cu comandanții locali și intervenția lor în tratativele diplomatice ale Bizanțului sint evocate pregnant. Întîlnim episcopi locali care împacă armata cu comandantul lor (spre exemplu, patriarhul Grigorie al Antiochiei reușește să-l împace pe Philippicus cu trupele din Orient (III, 5, 10). Se întîlnesc și cuvîntări ale unor ierarhi, ca aceea a patriarhului Ioan al Constantinopolului (+595); sint atestate lăcașuri ale unor sfinți martiri, ca Sf. Alexandru, lingă Anchialos (azi Pomorie, lingă Burgas, în R. P. Bulgaria), sau Sf. Sergius contemporan cu Teofilact, cinstit și de Chosroes, regele persilor. Dintre marile edificii religioase ale vremii, notate de autor reținem bisericile „Sf. Sofia” din Constantinopol, „Sf. Fecioară Maria” din Vlaherne (VIII, 5, 1—4) și pe cea din Cyrus. Mai amintim și faptul că armata bizantină avea ca îndemn la luptă cuvintele: „Ave, Maria” (V, 10, 4—5), purtînd deopotrivă și „icoana lui Hristos”, socotită ca „neizvodită de mină omenească” (III, 1, 11—12).

Lucrarea se încheie cu „Sumarul lui Photios” (pp. 176—184); indicele capitolelor” (pp. 185—193), un „Indice de nume propriu și de materii” (pp. 194—208).

Prin documentația ei, calitatea traducerii și bogăția notelor oferite de editor, lucrarea se înscrie printre cele mai valoroase izvoare apărute la noi în ultimele decenii, furnizînd specialiștilor un nou instrument de lucru în elaborarea studiilor istorice din domeniul medicvisticii românești și în special al Bizantinologiei.

Preot Zaharia Gh. Iova

Gerhardt Bassarak — Günter Wirth, *Luther und Luthertum in Ost Europa (Luther și luteranismul în Europa răsăriteană)*, Berlin, 1983, 364 pp.

Editată de „Evangelische Verlagsanstalt” din Berlin, cartea a apărut în primul rînd în cîntea aniversării a 500 ani de la nașterea lui Martin Luther. Ea se ocupă aproape în exclusivitate de începuturile Reformei în țările Europei răsăritene și răspîndirea învățăturilor marelui reformator.

Autorii oferă un amplu material documentar asupra penetrației protestantismului luteran și reformat (reformat-luteran) în țări ca U.R.S.S., Polonia, Cehoslovacia, Ungaria și România,

precum și influența contrareformei, mai ales în Polonia, Slovacia și Ungaria care a stăvilit luteranismul dar nu l-a putut niciodată învinge. Sint reliefate o serie de tradiții bisericești și teologice, în sensul învățăturii lui Martin Luther. În paginile cărții găsim o problemă vastă, cu referiri precise și documentate asupra influenței traducerii Bibliei, asupra cristalizării limbii, despre importanța cîntecului și muzicii bisericești în viața culturală a popoarelor, aportul Bisericii luterane în educația națională.

Cartea îngrijită de Gerhardt Bassarak și Günther Wirth, cuprinde studii și articole semnate de 20 autori avînd diferite înalte funcții ecleziastice în Bisericile luterane din U.R.S.S., România, Polonia, Cehoslovacia, Ungaria. Printre ei se află arhiepiscopi, episcopi, profesori la diferite facultăți de teologie din țările amintite. Biserica luterană din România este reprezentată de prof. dr. Herman Binder, decanul facultății de teologie a Bisericii Evanghelice-luterane de limbă germană din Sibiu, de dr. Christoph Klein profesor de Noul Testament precum și de Em. Sa D. Szedressy Pál su-perrintendentul Bisericii evanghelice luterane de limbă maghiară din Cluj-Napoca.

Oprindu-ne în primul rînd asupra lucrărilor semnate de autorii din România semnalăm documentația riguroasă care sprijină analiza și descrierea istorică a pătrunderii și răspîndirii luteranismului în anumite zone ale țării noastre, în sinul naționalităților conlocuitoare. Se oferă detalii asupra penetrației ideilor luterane în mediul transilvan prin comercianții care au vizitat tirgul de la Leipzig, revenind de acolo cu scrierile lui Luther încă în 1519, și prin studenții sași de la Universitatea din Wittenberg. Este evidențiată personalitatea brașoveanului Johannes Honterus, socotit pe drept cuvînt reformatorul sașilor din Transilvania, autorul cărții „Reformatio Ecclesiarum Saxonicarum in Transilvania”, scrisă în spiritul „Confesiunii de la Augsburg”.

O altă carte de confesiune luterană este „Formula pii Consensus inter Pastores Ecclesiarum Saxonicarum” (1572), alcătuită de su-perrintendentul Lukas Unglerus. Era socotită drept o culegere atotcuprinzătoare de răspunuri la problemele de credință, așa cum existau ele pe vremea aceea în Biserica săsească. În lucrarea intitulată „Das Evangelium in Siebenbürgen”, prof. dr. Hermann Binder se ocupă în primul rînd de conținutul acestei scrieri alcătuită în 27 de articole.

Dr. Christoph Klein în lucrarea „De Evangelische Kirche A.B. in der Sozialistischen Republik Rumänien” (Biserica Evanghelice C.A.

în Republica Socialistă România) trece în revistă principalele aspecte ale statorniciei confesiunii evanghelice-luterane pe teritoriul României. Lucrarea cuprinde cinci capitole: 1. Apariția Bisericii populare a sașilor din Transilvania; 2. Biserica populară-biserică minoritară; 3. Confesiune și teologie; 4. Orientarea ecumenică; 5. Biserica în societatea socialistă. Toate împreună reușesc să schițeze foarte precis tabloul unei Biserici evanghelice mici, dar cu tradiții străvechi. Statutul ei minoritar i-a conferit un caracter și o structură aparte, iar acestea la rândul lor i-au dat puterea de existență și supraviețuire.

Em. Sa D. Szedressy Pál se ocupă de lucrarea „Die Synodial-Presbyteriale Evangelisch-Lutherische Kirche A.B. in der Sozialistischen Republik Rumänien” (Biserica Evanghelică-luterană C. A. în Republica Socialistă România) de scurtă istorie a acestei Biserici care a cunoscut două perioade distincte de existență: prima între 1919—1948, a doua din anul 1948 până în zilele noastre. „Apariția acestei Biserici a constituit o necesitate istorică” subliniază autorul. După terminarea primului război mondial și intrarea în vigoare a tratatului de pace de la Trianon, peste 30 comunități bisericesti în mare majoritate maghiare, care până atunci aparțineau Bisericii Evanghelice C. A. din Ungaria au rămas fără conducere și tutelă bisericească. Ele s-au organizat într-o Biserică unitară, și-au creat o superintendență și o conducere de sine stătătoare, dar Biserica nu a fost recunoscută oficial de guvernele burghize. Abia în toamna anului 1948, conducerea de stat a Republicii Populare Române a recunoscut oficial această biserică. În partea a doua, Em. Sa prezintă organizarea structurală a acestei Biserici în zilele noastre.

Ocupându-se de problematica vastă a organizării și funcționării Bisericii Evanghelice-Luterane în Cehoslovacia, Vladislav Kiedron, Ian Michalko, Emanuel Varga remarcă statornicia acestei confesiuni în unele zone ale Cehoslovaciei, cu precădere în Silezia și Slovacia, precum și marile jertfe ale adeptilor ei în cursul istoriei (contrareforma și războaiele mondiale). O înflorire deosebită a cunoscut în perioada dintre cele două războaie mondiale, suferind apoi cumplit datorită invaziei hitleriste și participând la mișcarea de rezistență din acea țară. Alți autori se preocupă de probleme teologice născute din scrierile lui Martin Luther ca „Identitatea Bisericii”, „Problema analogiei între Împărăția lui Dumnezeu și cea lumească”, etc.

Autorii Henryk Czembor, Januz Narzynsky, Ryszard Trenkler și Manfred Uglorz din Po-

lonia, remarcă în lucrările lor că apariția ideilor reformatoare în acea țară se datorează în primul rând tineretului care urma studiile în țara de baștină a Reformei lui Luther. Primul „voievod” care a susținut luteranismul polonez a fost Andrzej Gorka din Poznań. În Silezia, luteranismul a pătruns spre sfârșitul secolului XVI, unde pe atunci existau peste 1500 comunități evanghelice. Dar reacția puternică a Bisericii romano-catolice a făcut să-și asigure supremația, confesiunea luterană rămânând redusă în Polonia.

Ernö Ottlyk prezintă viața Bisericii evanghelice-luterane din Ungaria, de la începuturile reformei până astăzi, arătând că adepții acestei credințe au avut mult de suferit de pe urma vicisitudinilor istorice și discriminărilor religioase. Dacă la începutul Reformei, trei sferturi din populație a trecut la luteranism, astăzi doar 4%, adică 43.000 sînt luterani, care desășoară o activitate lăudabilă.

Tibor Fabini face cunoscut faptul că manuscrisul original al testamentului marelui reformator Martin Luther se află de mai bine de un secol și jumătate în posesia Bisericii luterane din Ungaria. În lucrarea sa „Martin Luthers handschriftliche Testamentsurskunde in Ungarn” (Testamentul manuscris al lui Martin Luther în Ungaria), autorul prezintă itinerarul incredibil străbătut de acest document, în jurul autenticității căruia au existat numeroase controverse, încetate după ce s-a putut demonstra fără echivoc veridicitatea lui. În a doua parte a lucrării Tibor Fabini se oprește asupra conținutului acestui valoros manuscris.

În lucrarea sa „Weiterbildung der Pfarrer in der Lutherschen Kirche in Ungarn”, Istvan Nagy stăruie asupra necesității ca preoții Bisericii Evanghelice să-și lărgască neconținut cunoștințele, deoarece preotul nu este un paznic a unor adevăruri arhaice, ci martorul acțiunii în istorie al lui Iisus Hristos. Autorul susține că preotul luteran trebuie să-i ajute pe oameni, ca în lumea modernă a științei și tehnicii să-și stabilească contactul cu Dumnezeuul cel viu al vieții.

Cartea demonstrează prin descrieri, evocări, analize, idei și fapte, opoziția și viabilitatea credinței evanghelice-luterane în condițiile istorice de atunci, prezența ei în mijlocul unor popoare și națiuni, printre care și în mijlocul naționalităților conlocuitoare din țara noastră.

Pastor Feyér Sándor

Heinz Schröder, *Jesus und das Geld — Wirtschaftskommentar zum Neuen Testament (Iisus și banii — Comentariu economic la Noul Testa-*

ment), editura „Badenia”, Karlsruhe, ediția a II-a, 1979, 312 pp. (cu numeroase ilustrații); Heinz Schröder, *Nachtrag zur 1. und 2. Auflage „Jesus und des Geld”* (Completare la ediția I-a și a II-a a cărții „Iisus și banii”), ediția a III-a, Karlsruhe, 1981, 32 pp.

Societatea pentru documentare culturală și istorică din Karlsruhe (R.F.G.) este editoarea unei serii de cărți cu subiecte de „economie” biblică, apărute în cinstea anului internațional Luther. Cartea de față este scrisă de directorul unei mari bănci din Karlsruhe, deopotrivă docent al Academiei de economie bancară din același oraș și autor a numeroase lucrări de disciplină financiară, din dragostea sa pentru acest subiect. Este semnificativă și dedicația cărții: în memoria părinților săi decedați, care „l-au învățat să iubească viața ca ateu”, dar și părintelui Erwin Vogel din Mühlhausen (Turingia), care „l-a învățat să se roage și care i-a dăruit prin aceasta viața de nenumărate ori!” (p. 1).

Înaintea imprimării, cartea a primit cele mai bune referințe din partea profesorului dr. Hans-Wolfgang Heidland, în același timp episcop al Bisericii evanghelice din Baden, precum și de la dr. Albert Füssinger de la Decanatul arhiepiscopal al orașului Karlsruhe.

Autorul se străduiește să arate ambianța economică, felul în care a funcționat economia Palestinei în timpul vieții și activității pămîntului a Mîntuitorului Iisus Hristos. Prin analiza economică a citadelor biblice, a pildelor și cuvintelor roștite de Iisus, consemnate în Noul Testament, cititorul urmează un drum ascendent socio-economic, de la comerțul obișnuit și baza tehnică a modului de producție pînă la investiția de capital, hotărîtoare în evoluția formelor vieții materiale.

În partea introductivă, autorul arată că intenția cărții este de a-i restitui pe creștinii de astăzi la unitatea de odinioară întru Mîntuitorul Iisus Hristos. Cît de valoroasă este și cît de așteptată era această carte cu un titlu atît de seducător o dovedește și faptul că prima ei ediție — apărută în septembrie 1979, cu un tiraj de 3.000 exemplare — a fost urmată încă în decembrie 1979 de o a doua ediție cu un tiraj de 5.000 exemplare, iar în anul 1981 de o a treia ediție.

Cartea conține 17 capitole, fiecare cu mai multe subîmpărțiri. Vom enumera aici cîteva: „Precum este însemînatul, așa și recolta”; „Bazele socio-economice ale Țării Sfinte în timpul lui Iisus”; „Puterea de cumpărare”; „Romanii și dreptul la impozite al împăratului”; „Semnele stelelor pe monede și daru-

rile celor trei crai de la Răsărit”; „Impozitul de stat”; „Tarifele vamale de stat”; „Mone-
da de impozit”; „Impozitul pentru templul din Ierusalim”; „Ierusalimul este distrus — impozitul rămîne”; „Templul în antichitate și funcția sa ca bancă centrală”; „Banii păgîni (din Tyros) devin valută sfîntă”; „Pro și contra curățirii templului de către Iisus (Ieremia 7, 11)”; „Cine lucrează, are dreptul la plată”; „Ultimii vor fi primii și primii ultimii”; „Pescuitul”; „Iisus hrănește 5.000 de oameni”; „Inamicul popular (samarineanul) ca pildă de milostenie”; „Porumbeii și vrăbiile — delicata bogățiilor și jertfa săracilor”; „Drahma pierdută”; „Contractul de căsătorie în avantajul miresei”; „Sarea banilor este binefacerea”; „Și săracii aduc jertfă”; „Probleme numismatice”; „Ultimul ban și apoi sclavia”; „Datorie și datornici”; „Anul al șaptelea”; „Lux și igienă”; „Să deveniți zarafi buni!”; „Citate biblice referitoare la împrumut, dobîndă și speculă”; „Apărarea celui slab în Biblie”.

În partea finală autorul descrie și explică amplu 65 monede ce au legătură cu Biblia, oferind apoi o bogată bibliografie.

A treia ediție a cărții (din 1981) este dotată cu o post față, în care se face istoricul concepției și scrierii acestei lucrări, însoțită de un „cuvînt al editorului”, ce cuprinde fragmente din recenzii publicate după primele două ediții și o erată. Toate edițiile sînt dotate cu un indice de citate biblice, un indice de persoane și unul geografic.

De multă vreme necesară, cartea este deosebit de valoroasă, adresîndu-se deopotrivă teologilor, numismaților și masei largi a tuturor cititorilor. Mai notăm că în anul apariției primei ediții (1979), autorul a oferit la Karlsruhe și o expoziție cuprinzînd toate monedele care circulau în Palestina în timpul activității pămîntului a Mîntuitorului Iisus Hristos.

Dr. Gerhardt Hochstrasser

Nicolae Oțalea, *Alese fabule*, ediție îngrijită și prefată de Mircea Popa, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1985, 295 pp.

Un studiu de istorie și critică literară, amplu și pretențios, semnat de cercetătorul Mircea Popa, prefătează culegerea de fabule atribuite „necunoscutului” Nicolae Oțalea.

Înainte de toate, apariția florilegiului de fabule surprinde prin „descoperirea” unui nume nou în istoria genului, deși el fusese anunțat, înainte de acest moment cultural, de același neobosit cercetător Mircea Popa (în revista „Steaua”, nr. 6/1976 și în „Luceafărul”, nr. 11/

1978)). Aproape în aceeași vreme, personalitatea lui Nicolae Oțalea a fost semnalată și de prot. Ion B. Mureșianu (*Momente ale unei literaturi scrise pentru masele populare*, în "Orient" nr. 36/1978, p. 5). Nicolae Oțalea este acum un nume cunoscut în cercetările și lucrările de istorie literară (cf. *Dictionarul literaturii române de la origini până la 1900*, București, 1979; Georgeta Loghin, *La Fontaine în literatura română*, Iași, 1981; Sanda Radian, *Măștile fabulei*, București, 1983).

Cine este Nicolae Oțalea? Ne spune el însuși în "Cuvîntul înainte" la cartea sa "Fabule alese": "Practicantul crăieștilor de cămară veniturii a dregătoriei Denta". Deci un bănățean, funcționar imperial. Indigenatul și-l vedește nu numai prin ceea ce spune, ci și prin limbajul fabulelor, prin abundența bănățenismelor.

Studiul lui Mircea Popa debutează cu reformulări de valoare asupra unor adevăruri fundamentale privind funcția educativă a fabulei. "Fără acest tezaur inestimabil de gândire și simțire, de înțelepciune și virtuți morale, tezaur constituit într-un adevărat cod al eticii individuale și colective în epoca de aur a clasicității greco-romane, dar trăgându-și sevele dintr-o experiență de viață multiseclară, e greu de conceput evoluția unor idei și forme literare ulterioare" (p. 5). Fabula esopică a făcut, fără îndoială, "carieră înfloritoare" neegalată de alte opere literare ale antichității. Ea a găsit în toate epocile și la toate popoarele numeroși imitatori. Mircea Popa citează câteva nume care se bucură de celebritate, ca Fedru și Avian la romani, La Fontaine la francezi, Lessing și Gellert la germani, Dositei Obradovici la sârbi, Krilov la ruși, D. Tichindeal la români. Autorul urmărește cu meticulozitate culegerile de fabule esopice începînd cu secolul IV î.e.n. și sfîrșind cu unele "ediții definitive" din veacul nostru. Prin ediții, prelucrări, antologii diverse, motivele esopice au ajuns și în literatura română. Sigur că, în mulțimea versiunilor, identificarea fondului original esopic nu este o muncă ușoară. Cu remarcabilă obstinție, autorul încearcă și reușește, după ce consultă și compară numeroase studii și ediții străine, să stabilească pătrunderea motivelor esopice, prin izvoare pure, nealterate sau prin intermediul prelucrărilor, în traduceri și prelucrări românești, indicînd un grad ridicat de cultură al societății românești, din epoca luministă și pașoptistă.

Între aceste lucrări și prelucrări se înscrie și cartea de fabule în limba română, tipărită în 1784 la Viena de Iosif Kurczböck, despre care timp de două secole nu s-a vorbit nimic în literatura noastră. Autorul ediției prezente atri-

bue tăcerea aceasta, în primul rînd, rarității exemplarelor cărții vieneze. Cartea s-a epuizat repede. Răspîdită și păstrată "în familii", transmisă urmașilor ca zestre, cartea a scăpat atenției cărturarilor sau istoricilor literari ai vremii. De altfel, autorul era necunoscut sau puțin cunoscut în cercurile culturale ale epocii sale. Poate prea modest, el declara în prefața cărții sale: "Eu alta întru această carte nu am făcut, numai ce o am înturnat în românie și la fieștecă fabulă din gios o învățătură scurtă am adăugat". Totuși, afirmă editorul actual, Nicolae Oțalea nu merita un atare tratament.

Lăudabilă este încercarea editorului de a explica sensul expresiei "întîia oară", pe care o folosesc mai mulți autori, referindu-se la tălmăcirea fabulelor lui Esop în limba română: Nicolae Oțalea (1784), Petru Barth de la Sibiu (1795) și Dimitrie Tichindeal (1814). Fiecare dintre ei afirmă că "acum întîi pre limba rumânească au fost înturnate" (N. Oțalea), "acum întîiași dată tipărite" (Barth) sau "acum întîia oară culese și întru acest chip pre limba rumânească întocmite" (Tichindeal). Mircea Popa găsește o explicație firească, logică: "fiecare dintre ei realizau pentru întîiași dată lucrul pe care-l mărturisesc, și anume unul tipărea prima oară în românește "Viața lui Esop" (Barth), celălalt tot "întîiași dată publica o serie de moralnice învățături deduse (sau prilejuite) din fabulele lui Esop prin filiera Obradovici (Tichindeal). La rîndul său N. Oțalea realiza "acum întîi pre limba rumânească" o culegere de fabule dar nu în exclusivitate din Esop, ci și din Fedru și din alți autori, lucru care l-a determinat să-și intituleze firese cartea "Fabule alese". E și firese, de aceea, să căutăm izvorul său la mai mulți autori, și nu la unul singur (pp. 15—16).

Firește, atenția lui Mircea Popa se îndreaptă spre identificarea izvoarelor acestor fabule alese. Materialul cercetat este imens, concluziile sînt remarcabile, dînd operei lui N. Oțalea dimensiunea reală și importanța pe care o merită în spațiul literar al începutului literaturii noastre în general și al fabulei în special. Nicolae Oțalea apare, fără echivoc, ca un precursor al fabulei românești. Analiza fabulelor selectate de N. Oțalea duce la concluzia că ele reflectă pregnant epoca în care a trăit autorul. Alegerea fabulelor a fost pentru Oțalea "o problemă de conștiință, o încercare de a înlesni propriului popor accesul la valorile spirituale de care beneficiau toate marile popoare ale Europei, într-un moment în care educația morală și instrucția cetățenească devenea tot mai mult o problemă de afirmare a propriei

voci naționale. Atit alegerea cit și conținutul fabulelor lui Oțalea mărturisesc deschis adeziunea autorului la pulsul ideatic al vremii sale" (p. 27). Condamnând avariția, ignoranța, ipocrizia, demagogia, trădarea, falsitatea sentimentelor, fabulele pun preț pe formarea caracterului moral al omului, pe desăvârșita concordanță dintre cuvânt și faptă (p. 29). Alte fabule condamnă in justiția socială, despotismul și arbitrarul celor puternici, abuzurile și încălcarea legilor. Prin contrast, se degajă ideea bunicii-credințe a oamenilor de jos, a statorniciei și destoiniciei lor. Nu lipsește pledoaria pentru binele comun. În fabulele despre care este vorba simțim palpităția dragostei de neam, purtând cu noblețe în fluxul liric frumusețea limbii secolului XVIII. Ele anticipă în mod fericit dezbaterile ideologice pe care le aduc nu peste multă vreme, în cărțile lor, o întreagă pleiadă de învățați bănățeni (p. 30).

Nu este o întimplare că trei din marii fabuliști ai epocii (Oțalea, Obradovici și Tichindeal) apar în aceeași zonă a Banatului — la Denta, Ciacova și Becicherecul Mic. Este un fenomen cultural care merită speciale considerații și ... reconsiderări.

Pentru textul original s-a folosit, în această ediție, reproducerea fotografică, în paralel cu transcrierea interpretativă (adecvată, dar nu modernizată).

De o impresionantă limpezime, pentru limba de acum două secole, fabulele sînt plăcute, pline de savoare, se citesc și azi cu delectare și cîștig moral. Dar, înainte de toate pentru patrimoniul cultural, ediția "Fabule alese" semnifică o valoroasă restituire a unui volum "tăcut două secole".

Prot. dr. Marcu Bănescu

Émile Turdeanu, *Apocryphes slaves et roumains de l'Ancien Testament*, Leiden, E. J. Brill, 1981, 486 pp.

La Congresul slavistilor de la Sofia din 1963, profesorul André Vaillant, decanul de vîrstă al slavisticii mondiale, anunța: „Dl. Émile Turdeanu pregătește o vastă lucrare de sinteză, care va reprezenta punctul cel mai înaintat la care au ajuns cercetările asupra apocrifelor și circulației lor în spațiul bizantin, slav și român”.

Opera prevăzută în 1963, a apărut întii sub forma unor monografii separate, tipărite între anii 1950—1974, monografiile ce au fost mai apoi cuprinse într-o excepțională sinteză, sporită cu substanțiale informații bibliografice și note de referință analitice, plus două studii integrate acum pentru prima oară, în 1981. Editura olandeză este vestită prin publicarea unor erudite

cercetări în colecția „Studia in veteris Testamenti pseudoepigraphia” sub conducerea lui A.M. Denis și M.DE. Joange (vol. V).

Cartea lui Emil Turdeanu are desigur calități, dar acum și aici vom sublinia doar trei dintre ele: o concepție nouă și originală, o metodă riguros științifică, apoi urmărirea temelor pe o largă arie geografică, inclusiv în literatura populară românească.

Se știe că apocrifele Vechiului Testament au fost socotite de mulți cercetători (mai ales ruși, la noi de B. P. Hașdeu și alții, la bulgari de Iordan Ivanov) ca avînd originea bogomilică, elaborate pe teritoriul Bulgariei, aproximativ prin secolul X. (La bibliografia cunoscută lui Emil Turdeanu se poate adăuga și studiul Prof. dr. Nicolae Neaga, *Cărțile apocrife ale Vechiului Testament*, în „M.B.” nr. 1—3/1966, pp. 26—50).

Savantul român Emil Turdeanu combate teoria privind originea bogomilică, concepția lui nouă fiind aceea că dualismul bine-rău, Dumnezeu-Satana, este mult mai vechi, avîndu-și originea în religiile politeiste antice, chiar înaintea erei noastre. În secolele I—II el s-a plămădit și pe unele reprezentări biblice privitoare la cosmogonia universului (Facerea).

Metoda folosită de Emil Turdeanu este cea comparativă, iar demonstrația textologică este operată pe manuscrise redactate în diferite limbi: greacă, latină, slavă (rusă, medio-bulgară, sîrbă), cele ale orientului arab și islamic (siriană, etiopiană, egipteană), ebraică și romanică (română, italiană, franceză, spaniolă).

Aria genetică și de circulație a legendelor este vastă, dar în special, după cum se observă, ea este cea a Orientului apropiat și mijlociu și a Peninsulei Balcanice. Filiația dintre variante, de la țară la țară, de la un manuscris la altul, de la o denominație religioasă la alta, o nuanțează în mod exemplar.

Fără a intra prea mult în analiza capitolelor (în total 12, pe linie teologică și de folclor pseudoreligios), vom face numai o clasificare tematică a lor. Primul capitol este „genericul” întregului volum, tratînd în mod sintetic despre textele pseudoapocrife și cele bogomilice (acestea numai două: Interogatio Ioanis și Viziunea profetului Isaia). Textele tratate monografic se pot împărți în: Legende despre primii oameni (Adam, Eva, Cain, Abel) din capitolele 2 și 12; Literatura testamentară a bătrînilor patriarhi, cînd aceștia simțeau sfîrșitul vieții; literatura apocaliptică în viziuni eshatologice ale paradisului și iadului (Isaia, Avraam, Baruh); Literatura demonologică, în jurul numelui Satan, Satanail, Sarsailă și a isprăvilor lui din capitolele 8 și 9; Legende de isto-

rice în genul hronografelor : *Paleae historiae*, bizantine, interpretate în capitolele 7, în parte 8 și în capitolul 11.

Dintre lucrările urmărite, unele au relații diverse cu literatura română medievală, cărora autorul le arată circulația manuscriselor (slave, române, grecești) de proveniență teritorială românească, chiar dacă ele se găsesc azi în biblioteci străine. În această informare largă constă valoarea operei lui Emil Turdeanu ; ea arată rolul remarcabil al literaturii noastre în sud-estul Europei și chiar în context universal.

Capitolele lucrării arată capacitatea receptivă a cărturarilor români din evul mediu, demonstrează că numărul știutorilor de carte din mediul rural în secolele XIV—XVII nu a fost redus, că operele citate de ei au fost prețuite în sud-estul european. (La aceeași concluzie a ajuns și prof. dr. Gh. Pănuș, urmărind procesul pe linie de învățămînt școlar, în diferite zone geografice, de-a lungul veacurilor). Aceste capitole 1, 2, 4, 5, 8, 11 și 12) au material documentar bogat și variat.

Știința lui Emil Turdeanu constituie și un stimul pentru lectura și analiza literară a cărților populare, făcută în bună parte în mod magistral de N. Cartoian în *Cărțile populare în literatura română* (I—1929 ; II—1938). O altă deschidere fructuoasă a acestei opere o reprezintă și depistarea unei continuități de teme și motive tradiționale în operele literare românești moderne (Lucian Blaga, Ion Pillat, Adrian Maniu).

Cercetată sumar, numai în realizările ei de excepție și sub raportul contribuției personale, substanțiale a savantului român în studiul problemelor investigate, activitatea istorico-literară a lui Emil Turdeanu este astăzi recunoscută pe plan mondial, lucrările sale erudite aducînd o nouă lumină asupra literaturii noastre medievale.

Dan Simonescu

Emilie Turdeanu, *Le mythe des anges déchus : traditions littéraires de l'Europe Occidentale et Orientale*, Bologna, 1982, extras din „Revista di studi bizantini e slavi”, tom II—1982, pp. 73—117.

Voolumele I și II din „Revista de studii bizantine și slave” sînt închinat ca omagiu cunoscutului bizantinolog italian Agostino Perusi. *Căderea îngerilor* abia dacă poate fi găsită în Biblie (Facere 6, 1—4), unde se povestește despre dorința îngerilor căzuți de a se uni cu fetele (fiicele oamenilor muritori). Ca atare, se apropie de mitul lui Enoch, transmis și el ca apocrif, precum și de mitul apocrif *Viața*

lui Adam și Eva. În fond, este lupta dintre bine (Dumnezeu) și rău (Satana, Lucifer), în jurul căreia masele populare au creat narațiuni diverse care să explice mai realist concepția veche, precreștină, a dualismului.

O intrupare scrisă a legendei este consemnată în *Cronograful* lui George Syncellus sec. VIII, în latinește, și într-un manuscris din Muzeul Gizeh din Cairo, în limba greacă. Cele două redacții au modificat motivul alungării îngerilor din Eden (Paradis) : nu păcatul că îngerii s-au unit cu fete muritoare de pe pămînt, ci pentru că mai marele lor, Lucifer, gelos pe Dumnezeu, a răvnit să fie egal cu Dumnezeu ; în orgoliul lui a vrut să ocupe și el un tron de aceeași înălțime cu a lui Dumnezeu. Genul literar al cronografelor, al istoriilor universale (Universal History, Storia universale, la români Hronografele), a transmis legende în zeci de ediții în diferite limbi, inclusiv în slavă, greacă și română, firește cu modificări. Așa de exemplu, invidia îngerilor nu este pe Dumnezeu, ci pe Adam pe care, după porunca divină, trebuia să-l cîntească la fel ca pe Dumnezeu. O grupă îngerească s-a supus poruncii divine — grupa lui Mihail, Gavril — dar grupa lui Satana (Samael, Satanail) s-a răzvrătit, drept care a primit pedeapsa „Căderii” din Eden. De aici s-a ivit o nouă legendă : *Lupta dintre Satanail și Arhanghelul Mihail*, existentă și în vechile manuscrise românești, popularizată de hronografele grecești traduse în românește (sec. XVII).

Scopul studiului lui Turdeanu este de a demonstra că legenda dualistă nu este bogomilică, ci cu mult mai veche, precreștină (aceeași opinie o are și Mircea Eliade, cunoscutul exeget român al vechilor credințe religioase). Studiul se încheie arătînd că tema „Căderii îngerilor” și-a însușit-o și poporul român în credințele și superstițiile lui cosmogonice (culese și publicate de folcloristul Tudor Pamfil în 1916) — întocmai ca și alte popoare — dar în același timp cînd apăreau în perioada romantică a literaturii române Ion Heliade Rădulescu cu poemul *Căderea îngerilor* (1840), Mihail Eminescu cu *Sărmanul Dionis* și *Luceafărul* și mai tîrziu poetul V. Voiculescu (1884—1963) cu *De Profundis*.

D. S.

Dennis Deletant, *A Survey of Romanian Presses and Printing in the Sixteenth Century — Romanian Presses and Printing in the Seventeenth Century I, II*, London, 1957—1983, pp. 161—164, 481—499 și 481—511.

„Istoria tiparului și editurii românești în secolele XVI—XVII” este un studiu serios, sem-

nat de profesorul englez Dennis Deletant de la Universitatea din Londra și decanul „School of Slavonic and East European Studies”. Inițial a fost publicat în „The Slavonic and East European Review”, vol. 53, nr. 131/aprilie 1975, vol. 60, nr. 4/oct. 1982 și vol. 61, nr. 4/octombrie 1983. Revista este publicată la Londra de „The modern humanities research Association”. Apare din anul 1922 și în ea au scris studii interesante despre România N. Iorga, G. Nandriș, M. Gaster, R. Rosetti, H. Seton-Watson și W. R. Seton Watson, E. D. Tappe (cu numeroase contribuții), E. Turdeanu, etc.

Autorul istoriei tiparului românesc este bine informat, izvorul său principal fiind monumentală *Bibliografie românească veche 1508—1830* (4 volume de I. Bianu, N. Hodoș și D. Simonescu), la care adaugă tot ce s-a mai publicat de M. Tomescu, S. Jakó, P. P. Panaitescu, Da-

niela Poenaru, L. Demény, B. Blücher, P. Atanasov, L. Bacăru, A. Mareș, F. Pall, P. Binder și mulți alții.

Ceea ce este important sînt cele două tablouri (secolele XVI—XVII) care întrezăresc evoluția activității editorial-tipografice române într-o formă mai completă decît cea a lui F. Harvay (1965), care s-a limitat numai la imprimările secolului XVI din Transilvania. Profesorul Deletant concepe studiul său ca o interpretare de ordin cultural. A publicat mulți studii despre literatura română, între care cităm : „Cărți din biblioteca lui Gaser la Londra” (1975), „Mihail Moxa” (1975), „Manuscrisul de la Ieud” și „Legenda duminicii” (1977), „Literatura română în limba slavă” (1980), „Cronicari români despre Moldova” (1983), recenzii despre cărți românești.

D. S.

S O M M A I R E

Année XXXV-e, no. 5—6

mai — juin 1985

NICOLAE, Métropolite du Banat : La protection de la paix, idéal suprême de l'humanité.	283
Rédaction : La plénière du Conseil National du Front de la Démocratie et de l'Unité Socialistes.	286

ANNIVERSAIRE DE L'AUTOCEPHALIE DE L'EGLISE ORTHODOXE ROUMAINE

Prof. Dr. DAN-ILIE CIOBOTEA : L'autocéphalie ecclésiastique : unité de foi et liberté responsable.	290
Métropolite DAMASKINOS : L'autocéphalie de l'Eglise Orthodoxe Roumaine.	299
Prêtre GHEORGHE NAGHI : L'autocéphalie de l'Eglise Orthodoxe Roumaine et ses échos au Banat.	302

ETUDES

CONSTANTIN-EUGEN JURCA : Explication du Saint Sacrement de l'Ordination.	313
Hiérom. NACU-DANIL STOENESCU : La doctrine de la Sainte Trinité dans les hymnes de Saint Siméon le Nouveau Théologien.	323
Prêtre IEREMIA B. GHITA — FABIAN M. POLGAR : Sceaux ecclésiastiques anciens de certaines paroisses des environs d'Oravița.	335
Prof. CONSTANTIN RUS : La compétence judiciaire des sièges des doyennés en Transylvanie aux XIV—XVIII-e siècles.	338

LA CHAIRE DES PRÊTRES

Prêtre IOAN BUNEA : Le service du prochain — condition du salut.	349
Prêtre IEREMIA B. GHITA : Guides de la vie moral-sociale.	352
Hiérom. OLIVIAN BINDIU : L'attente en souffrance.	354
Prêtre prof. SORIN COSMA : Catéchèse au sujet de l'Ascension du Seigneur.	356

PROBLÈMES PASTORAUX ET LITURGIQUES

Archiprêtre Dr. VASILE PETRICA : Les „absolutions" ou de la dégradation du nécrologue.	359
--	-----

COMMEMORATIONS

Rédaction : Quatre décennies après la victoire sur l'Allemagne nazi.	363
--	-----

ETAPES DANS LE DÉVELOPPEMENT DE LA PATRIE

Les premières hydrocentrales du département de Hunedoara. Nouveaux produits électrotechniques. D'autres moteurs électriques. Type de tour à performances supérieures. Pour les chantiers hydroénergétiques. Produits compétitifs à l'exportation. Ligne technologique moderne. Superfinissage des vilebrequins. Réconditionnement des machines agricoles. Fourrage nouveau. Céréale créée. Nouveaux espaces pour l'enseignement supérieur. La protection de l'environnement. Enveloppe philatélique.	367
--	-----

CRONIQUE ECCLÉSIASTIQUE

Le centenaire de l'autocéphalie de l'Eglise Orthodoxe Roumaine. Symposium consacré au centenaire de l'autocéphalie de l'Eglise Orthodoxe Roumaine. Conférence théologi-

que interconfessionnelle à Sibiu. Vers la convocation de la commission interorthodoxe de préparation du Saint et Grand Synode. La poursuite du dialogue orthodoxo-luthérien. Dialogue théologique bilatéral. Réunion du Présidium et du Comité Consultatif de la KEK. Anniversaire de la victoire contre le fascisme. Emilio Castro au sujet du rôle de COE dans la promotion de la paix. „La paix est une nécessité, un devoir pour tous”. La responsabilité des chrétiens pour le présent et pour l’avenir. L’Union des Eglises de la R. D. Allemande critique „la guerre des étoiles”. „Discours spirituel”. Collaboration ecclésiastique toujours plus accentuée pour la promotion de la paix. La presse ecclésiastique appelée à l’appui des actions pacifistes. Deuil du Mouvement oecuménique. „Notre Père” à la manière brésilienne. — — — — — 370

NOTES ET COMMENTAIRES

Mutations dans le domaine de la connaissance. La patristique à l’ordre du jour. — — 382

LA VIE ECCLÉSIASTIQUE DANS LA METROPOLE DU BANAT

L’Archevêché de Timișoara et Caransebeș

Synode métropolitain. Bénédiction d’église. Fête patronale du skyte „Piatra Scrisă”. Chirotesies. Accordons une chance à la paix ! Conférences du clergé. Séance du comité de rédaction de la revue „Mitropolia Banatului”. Visite au Séminaire théologique de Caransebeș. Pour l’amélioration de l’activité pastoral-missionnaire. De l’activité du Séminaire théologique de Caransebeș. Bénédiction des travaux à une église paroissiale. Réception de nouveaux travaux de peinture ecclésiastique. Retrouvailles collégiales. Endormi dans le Seingneur. — — — — — 386

L’Evêché d’Arad, Ienopole et Hălmagiu

Bénédiction des travaux ecclésiastiques. Fête de l’Archipasteur de l’éparchie. Distinctions accordées à des prêtres. Conférences du clergé. Consultations de travail au Centre éparchial. — — — — — 395

PRESENTATIONS BIBLIOGRAPHIQUES

Dr. Nestor Vornicescu, Métropolitain d’Olténie, *Les premiers écrits patristiques dans notre littérature* (IV—XVI-e siècles), Craiova, 1984 (M. Bănescu) ; P. Scarlat Porcescu „Evêché de Roman, Bucarest, 1984 (L. I. Jebelean) ; Teofilact Simocata, *Histoire byzantine*, Bucarest, 1985 (Z. Gh. Iova) ; Gerhard Bassarak — Günther Wirth, *Luther und Luthertum in Ost Europa*, Berlin, 1983 (S. Feyer) ; Heinz Schröder *Jesus und das Geld*, Karlsruhe, 1979 (G. Hochstrasser) ; Nicolae Oțalea, *Fables choisies*, Cluj-Napoca, 1985 (M. Bănescu) ; Emile Turdeanu, *Apocryphes slaves et roumains de l’Ancien Testament*, Leiden, 1981 (M. Bănescu) ; Emile Turdeanu, *Le mythe des anges dechus : traditions littéraires de l’Europe Occidentale et Orientale*, Bologna 1982 (D.S.) ; Dennis Deletant, *A Survey of Romanian Presses and Printing in the Sixteenth Century — Romanian Presses and Printing in the Seventeenth Century*, I—II London 1975—83 (D.S.). — — — — — 399

„Cititorii din străinătate se pot abona prin „ROMPRESFILATELIA” — sectorul export-import prese P. O. Box 12—201 telex 10376 prstlr. București, Calea Griviței nr. 64—66.

CRONICA BISERICESCĂ

Centenarul autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române. Simpozion consacrat centenarului autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române. Conferință teologică interconfesională la Sibiu. Spre convocarea comisiei interortodoxe de pregătire a Sfintului și Marelui Sinod. Continuarea dialogului ortodox-luteran. Dialog teologic bilateral. Întrunirea Prezidiului și Comitetului consultativ al C.B.E. Aniversarea victoriei asupra fascismului. Emilio Castro despre rolul C.E.B. în promovarea păcii. „Pacea este o necesitate, o datorie pentru toți”. Responsabilitatea creștinilor pentru prezent și viitor. Uniunea Bisericilor din R.D.G. critică „războiul stelelor”. „Cuvînt duhovnicesc”. Colaborare bisericească mereu mai accentuată în promovarea păcii. Presa bisericească chemată în sprijinul acțiunilor pacifiste. Doliul Mișcării ecumenice. „Tatăl nostru” în manieră braziliană. — — — — 370

NOTE ȘI COMENTARII

Mutații în domeniul cunoașterii. Patristica la ordinea zilei. — — 382

VIAȚA BISERICESCĂ ÎN CUPRINSUL MITROPOLIEI BANATULUI

Arhiepiscopia Timișoarei și Caransebeșului

Sinod mitropolitan. Binecuvîntare de biserică. Harmul schitului „Piatra Scrisă”. Hirotesii. Să acordăm păcii o șansă! Conferințe preoțești. Ședința comitetului de redacție al revistei „Mitropolia Banatului”. Vizită la Seminarul teologic din Caransebeș. Pentru îmbunătățirea activității pastoral-misionare. Din activitatea Seminarului teologic din Caransebeș. Binecuvîntare de lucrări la o biserică parohială. Recepționarea unor noi lucrări de pictură bisericească. Revedere colegială. Trecut la cele veșnice. — — — 386

Episcopia Aradului, Ienopolei și Hălmagiului

Binecuvîntarea unor lucrări bisericești. Sărbătorirea Întîistătătorului eparhiei. Distincții acordate preoților merituosi. Conferințe preoțești. Consfătuire de lucru la Centrul eparhial. — — — — 395

PREZENTĂRI BIBLIOGRAFICE

Dr. Nestor Vornicescu, Mitropolitul Olteniei, *Primele scrieri patristice în literatura noastră* (secolele IV—XVI), Craiova, 1984 (M. Bănescu); pr. Scarlat Porcescu, *Episcopia Romanului*, București, 1984 (L. I. Jebelean); Teofilact Simocata, *Istoria bizantină*, București, 1985 (Z. Gh. Iova); Gehardt Bassarak-Günter Wirth, *Luther und Luthertum in Ost Europa*, Berlin, 1983 (S. Feyer); Heinz Schröder, *Jesus und das Geld*, Karlsruhe, 1979 (G. Hochstrasser); Nicolae Oțălea, *Alese fabule*, Cluj-Napoca, 1985 (M. Bănescu); Emile Turdeanu, *Apocryphes slaves et roumains de l'Ancien Testament*, Leiden, 1981 (Marcu Bănescu); Emile Turdeanu, *Le mythe des anges dechus: traditions litteraires de l'Europe Occidentale et Orientale*, Bologna 1982 (D.S.); Dennis Deletant *A Survey of Romanian Presses and Printing in the Sixteenth Century — Romanian Presses and Printing in the Seventeenth Century*, I—II 1975—83 London (D.S.). — — — — — — — — — — 399

52419